

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**PROMĚNY ŠKOLNÍCH KNIHOVEN
GYMNÁZIÍ CHEB (1854-1942) A PELHŘIMOV (1871-1942)**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Autor práce: Pavlína Vetráková

Studijní obor: Archivnictví

Ročník: Třetí

2017

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolské kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Plzeň 20. července 2017

vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala pracovníkům Státního okresního archivu v Pelhřimově a Státního okresního archivu v Chebu za jejich ochotný přístup při poskytování materiálu.

Největší poděkování však patří vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Marii Ryantové, CSc. za cenné rady, trpělivost a vstřícnost při tvorbě této diplomové práce.

ANOTACE

Tato diplomová práce „Proměny školních knihoven gymnázií Cheb (1854-1942) a Pelhřimov (1871-1942)“ si klade za cíl představit především tematické rozbory profesorských a žakovských knihoven gymnázií Cheb a Pelhřimov. Práce je rozdělena do sedmi kapitol. První z nich obsahuje kritiku použitých pramenů a literatury. Druhá kapitola se věnuje dějinám chebského gymnázia. O historii gymnázia v Pelhřimově pojednává třetí kapitola. Následující část podává informace o vývoji školních knihoven a jejich podchycení v zákonech týkajících se školství v období let 1848-1939. Jádrem práce se staly především čtvrtá a pátá kapitola, které obsahují rozbory profesorských a žakovských knihoven gymnázií Cheb a Pelhřimov, a to nejen po stránce tematické, časové, jazykové, ale také z pohledu získávání nebo dochování knih. V závěru jsou shrnuty všechny poznatky.

ANNOTATION

This dissertation on "Changes in the School Libraries of the Cheb (1854-1942) and Pelhřimov (1871-1942) Secondary Schools" aims to present thematic analyses of the teacher and student libraries at these schools. The paper is divided into seven chapters. The first contains a critique of the sources and literature used. The second deals with the history of the Cheb Secondary School. The history of the Pelhřimov Secondary School presents the third chapter. The following section provides information on the development of school libraries and their inclusion in laws on education in the period 1848-1942. The fourth and fifth chapters then form the core of this paper, which include analyses of the teacher and student libraries at the Cheb and Pelhřimov Secondary Schools, not only from a thematic, chronological and language perspective, but also in terms of the acquisition and preservation of books. All the findings are then summarised in the conclusion.

OBSAH

1. Úvod.....	7
2. Dějiny chebského gymnázia	14
3. Dějiny pelhřimovského gymnázia	22
4. Vývoj školních knihoven	28
4.1 Vývoj školních knihoven v zákonech 1845-1939	32
5. Školní knihovna gymnázia Cheb	38
5.1 Profesorská knihovna	38
5.1.1 Jazykový a chronologický rozbor	40
5.1.2 Tematický rozbor profesorské knihovny.....	41
5.2 Žákovská knihovna.....	72
5.2.1 Jazykový a chronologický rozbor	73
5.2.2 Tematický rozbor žákovské knihovny	74
6. Školní knihovna gymnázia Pelhřimov	94
6.1 Profesorská knihovna	94
6.1.1 Tematický rozbor profesorské knihovny.....	96
6.2 Žákovská knihovna.....	113
6.2.1 Tematický rozbor žákovské knihovny	114
7. Závěr	123
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	126
SEZNAM ZKRATEK	131
SEZNAM PŘÍLOH.....	132
PŘÍLOHY	134

1. Úvod

Tato diplomová práce si klade za hlavní cíl seznámit čtenáře především s tematickým rozbohem školní knihovny dnes již zaniklého německého gymnázia v Chebu. Tematicky tak navazuje na mou bakalářskou práci „Školní knihovna gymnázia Pelhřimov (1871-1918),“ která však byla časově omezena jen do roku 1918. Pro kompletnost se proto bude předkládaná práce zabývat také rozbohem profesorské a žákovské knihovny gymnázia Pelhřimov se zaměřením na období 1918-1942. Pro porovnání byly zvoleny školské instituce stejného typu, tedy gymnázia, s hlavním rozdílem v teritoriálním umístění a také jazykové skladbě knih. Proto bude konečným záměrem předkládané práce porovnání obou výše zmíněných knihoven především z tematického, časového a jazykového hlediska.

Pro uvedení do tématu školní knihovny chebského gymnázia byla potřeba nejdříve seznámit čtenáře s dějinami samotného gymnázia. Jeho stručnou historií provází druhá kapitola, pro jejíž sestavení bylo nejvíce využito výročních zpráv. Nejobsáhleji zachytila dějiny chebského gymnaziálního školství výroční zpráva Gymnázia Cheb ze školního roku 1999/2000, kterou sestavila tehdejší učitelka českého jazyka a dějepisu Miloslava Velíková.¹ Historii chebského gymnázia zaznamenal také další profesor, tentokrát německého, latinského a řeckého jazyka, Josef Tröscher, který však ve svém příspěvku z roku 1903 *Zur Geschichte des Egerer Gymnasiums* dospěl pouze do roku 1850. Spolu s navazující částí, která se věnovala návštěvě Johanna Wolganga Goetha na tomto ústavu, bylo zmíněné pojednání součástí výroční zprávy z roku 1902/1903.² Počátky latinské školy a především její personální složení v období od roku 1300 do nástupu jezuitů do vedení školy v roce 1629 obsáhl v rozsáhlém článku *Materialen zur Geschichte der Egerer Lateinschule vom Jahre 1300-1629* ředitel chebského archivu dr. Karel Siegl a tato stať byla zařazena do výroční zprávy z roku 1901/1902.³ Časově na Karla Sieglu navázal Josef Selner, který se ve svém

¹ Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online].[cit. 2017-04-12]. Dostupné online na WWW: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>

² Josef TRÖTSCHER, *Zur Geschichte des Egerer Gymnasiums*, in: *Jahres-Bericht über das k. k. Staats-Obergymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1902-1903*, Eger 1903, s. 1-8.; Josef TRÖTSCHER, *Goethes Besuch am Egerer Gymnasium im Jahre 1821*, in: *Jahres-Bericht über das k. k. Staats-Obergymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1902-1903*, Eger 1903, s. 9-14.

³ Karel SIEGL, *Materialen zur Geschichte der Egerer Lateinschule vom Jahre 1300-1629*, in: *Jahres-Bericht über das k. k. Staats-Obergymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1901-1902*, Eger 1902, s. 1-143.

referátu *Das Gymnasium zu Eger vom Jahre 1628 bis 1773, unter der Väter aus der Gesellschaft Jesu* zaměřil na období, kdy byla latinská škola pod správou jezuitského řádu. Tato správa byla součástí výroční správy již ze školního roku 1852.⁴ Výroční zprávu z roku 1851 uvozují poznámky k nejstarším počátkům latinské školy od stejného autora, výše zmíněná pojednání však tyto záznamy rozvádějí mnohem podrobněji.⁵ Především pro popsání personálních změn ve vedení gymnázia byly využity seznamy učitelského sboru, které jsou součástí výročních zpráv již od roku 1851.⁶ Vývoj nejen latinské školy, ale také gymnázia jako takového zachycuje rovněž literatura, která se primárně věnuje dějinám Chebu. Jak ve dvoudílné práci Vinzenze Prökla, tak v podrobném spise Heriberta Sturma nebo nejmladším díle Lorenze Schreinerera najdeme samostatné oddíly, které se věnují rozvoji chebského školství. Výchovným a vzdělávacím ústavům se zvláštním zřetelem na gymnázium a hlavní školu se věnuje šestá kapitola druhého svazku knihy *Eger und das Egerland* Vinzenze Prökla. Do přepracovaného vydání tohoto rozsáhlého díla, které bylo vydáno v roce 1877, byla zahrnuta také část věnující se stavbě nové budovy gymnázia, tzv. Rudolfiny.⁷ Nejen průběh vybudování, položení základního kamene nebo slavnostní otevření této nové instituce zaznamenává ve svém spise *Eger: Geschichte einer Reichsstadt* Heribert Sturm.⁸ Dějiny německého Státního gymnázia v Chebu pak shrnuje Heribert Arnold v obsáhlé a nedávno vydané knize Lorenze Schreinerera *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen*.⁹ Na *Historii vzdělávání ve městě Chebu od konce 19. století do poloviny 20. století*, se ve

⁴ Josef SELNER, *Das Gymnasium zu Eger vom Jahre 1628 bis 1773, unter der Väter aus der Gesellschaft Jesu*, in: *Jahres-Bericht des kaiserlich-königlichen Ober-Gymnasiums in Eger für das Schuljahr 1852*, Eger 1852, s. 15-20.

⁵ Josef SELNER, *Einige Notizen über das Gymnasium zu Eger, Von den ältesten Zeiten bis nach der Schlacht auf dem weißen Berge*, in: *Jahres-Bericht des kaiserlich-königlichen Ober-Gymnasiums in Eger für das Schuljahr 1852*, Eger 1851, s. 11-14.

⁶ *Jahres-Bericht des kaiserlich-königlichen Ober-Gymnasiums in Eger für das Schuljahr 1851-1937/1938*, Eger 1851-1938.

⁷ Vinzenz PRÖKL, *Eger und das Egerland: Historisch, statistisch und topographisch dargestellt, Erster und Zweiter Band*, Eger 1845. Šestá kapitola této práce je zaměřena přímo na výchovné a vzdělávací ústavy s konkrétním zaměřením na gymnázium a hlavní školu v Chebu - *Erziehungs- und Bildungs-Anstalten, I. Gymnasium und die Hauptschule in Eger*, která se nachází na s. 161-168 druhého svazku.; Vinzenz PRÖKL, *Eger und das Egerland: Historisch, statistisch und topographisch dargestellt, Zweite, neu umgearbeitete, bedeutend vermehrte und verbesserte Auflage nebst einer vollständigen Darstellung von Herzog Waldstein's letzten Lebensjahren und Tod in Eger, Erster und Zweiter Band*, Eger 1877. Úsek pojednávající opět o výchovných a vzdělávacích ústavech v Chebu, tentokrát i s pojednáním o budově Rudolfiny se nacházejí na s. 9-21 druhého svazku v kapitole *Erziehungs- und Bildungsaustalten, I. Das k. k. Staatsgymnasium und die deutschen Schulen, 2. Rudolfinum*.

⁸ Heribert STURM, *Eger: Geschichte einer Reichsstadt*, Augsburg 1952. Části věnující se latinské škole se nacházejí na s. 270-271, oddíl popisující stavbu tzv. Rudolfiny se nachází na s. 390-391.

⁹ Heribert ARNOLD, *Vom deutschen Staatsgymnasium in Eger*, in: Lorenz SCHREINER, *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen*, Amberg 1997, s. 216-218.

stejnomené bakalářské práci zaměřila Jitka Ernestová.¹⁰ Pro uvedení do tématu byla ve druhé kapitole představena také role Chebska a města Chebu. Tu výtečně popisuje kniha *Cheb Jaromíra Boháče*, která vyšla v edici *Zmizelé Čechy*.¹¹ Poměrně podrobné informace k dějinám Chebska a Chebu samotného přináší také hesla *Chebsko* a *Cheb*, která se nacházejí v rámci dvanáctého dílu Ottova slovníku naučného.¹²

Ve třetí kapitole byly přiblíženy dějiny gymnázia v Pelhřimově. Hlavními zdroji k vyličení osudu tohoto gymnázia byla publikace *Gymnázium Pelhřimov: Almanach 1996*¹³ a dále publikace označené jako „památníky.“ *Památník gymnasia v Pelhřimově 1871-1921*¹⁴ byl vydán k 50. výročí od obnovení gymnázia, *Památník Státního reálného gymnasia plukovníka Jos. Jiřího Ševce v Pelhřimově k 75. výročí obnovení ústavu*¹⁵ a ke 100. výročí vyšel *Památník gymnasia v Pelhřimově 1871-1971*.¹⁶ Důležité informace k dějinám tohoto gymnázia podávají také jeho výroční zprávy, ve kterých jsou obsaženy i bohaté informace k jeho školní knihovně.¹⁷ Jen okrajově byla pro tuto kapitolu využita kniha Zdeňka Wirtha a Karla Polesného *Pelhřimov* nebo diplomová práce Jany Hurdové zabývající se právě dějinami pelhřimovského gymnázia.¹⁸

Navazující čtvrtá kapitola se věnuje dějinám veřejných knihoven, mezi které patřily také knihovny školní, objasňuje tak jejich vznik a následný vývoj. Žádná literatura se samostatně nezabývá rozvojem veřejných lidových nebo školních knihoven. Obecně však *Dějiny knihoven a knihovnictví*¹⁹ představuje kolektiv autorů Jiří Cejpek, Jan Činčera a Ivan Hlaváček. Starší kniha Jana Šafránka *Školy české. Obraz*

¹⁰ Jitka ERNESTOVÁ, *Historie vzdělávání ve městě Chebu od konce 19. století do poloviny 20. století*, České Budějovice 2015 (= bakalářská práce na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

¹¹ Jaromír BOHÁČ, *Cheb*, Praha 2008.

¹² Heslo *Chebsko - Ottův slovník naučný*, 12. Díl, Praha 1897, s. 111-122.; Heslo *Cheb - Ottův slovník naučný*, 12. Díl, Praha 1897, s. 103-111.; V elektronické verzi je *Ottův slovník naučný* dostupný také na stránkách Národní digitální knihovny - [online],[cit. 2017-04-14]. Dostupné na WWW:http://kramerius4.nkp.cz/search/i.jsp?pid=uuid:90942c10-e6e0-11e4-9c07-001018b5eb5c#monograph-monographunit-page_uuid:a6b76030-04b7-11e5-95ff-5ef3fe9bb22f

¹³ *Gymnázium Pelhřimov: Almanach 1996*, Pelhřimov 1996.

¹⁴ *Památník gymnasia v Pelhřimově 1871-1921*, Pelhřimov 1921.

¹⁵ *Památník Státního reálného gymnasia plukovníka Jos. Jiřího Ševce v Pelhřimově k 75. výročí obnovení ústavu*, Pelhřimov 1948.

¹⁶ *Pelhřimovské gymnasium 1871-1971*, Pelhřimov 1971.

¹⁷ *Výroční zprávy Reálného gymnasia v královském městě Pelhřimově za školní rok (1872-1881)*, Tábor 1872-1881.; *Výroční zprávy vyššího gymnasia v Pelhřimově za školní rok (1885-1909)*, Pelhřimov 1885-1909.; *Výroční zpráva c. k. reálného gymnasia v Pelhřimově za školní rok (1909-1917)*, Pelhřimov 1909-1917.

¹⁸ Zdeněk WIRTH – Karel POLESNÝ, *Pelhřimov*, Pelhřimov 1911.; Jana HURDOVÁ, *Gymnázium v Pelhřimově v letech 1871-1921*, České Budějovice 2013 (= diplomová práce na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

¹⁹ Jiří CEJPEK – Jan ČINČERA – Ivan HLAVÁČEK, *Dějiny knihoven a knihovnictví*, Praha 2002.

jejich vývoje a osudů²⁰ se také primárně nesoustředí na školní knihovny, zmínka se zde o nich přeci jen najde. Rozvoje školních knihoven se ve svém článku *Školní knihovny v České republice* dotkla nedávno také Ludmila Čumilová, jejíž stať je přístupná také z internetu.²¹ I proto bylo nejpřínosnější práci dílo Karla Šindeláře *Dějiny knihoven v českých zemích do roku 1918*,²² které obsahuje alespoň několik kapitol k vývoji veřejných lidových, tedy i školních knihoven.

Také podkapitola čtvrtého oddílu je dedikována školním knihovnám, a to jejich podchycení v zákonech a dobových pramenech v období let 1848-1939. Pro období od revolučního roku 1848, kdy vzniklo mimo jiné také ministerstvo kultu a vyučování, až do vzniku samostatného československého státu v roce 1918 se hlavními zdroji staly především zákony, výnosy a nařízení výše zmíněného ministerstva. Již v roce 1869 byl vydán *Říšský zákon o školách obecných*, který jako první ustanovoval zřizování učitelských knihoven a je zanesen v knize *Nejdůležitější zákony o školství obecném pro Království české*. Tento říšský zákon je dostupný také z webových stránek virtuální knihovny právních předpisů, kde je mimo celé říšské sbírky zákonů zpřístupněna také sbírka zákonů moravských.²³ Další školní zákony pro výše vymezený časový úsek jsou zachyceny ve třetím a čtvrtém díle shrnujících příruček *Zákony školské, Vynesení, nařízení, usnesení a rozhodnutí c. k. zemské školní rady, c. k. místodržitele a c. k. finančního ředitelství zemského*.²⁴ Výnosy a nařízení jmenované c. k. zemské školní rady jsou zachyceny pomocí *Věstníků vládních u věcech škol obecných v království Českém*.²⁵ Menší články k zakládání a správě knihoven pak otiskovaly také dobové časopisy, kterými byly například *Beseda učitelská*, *Posel z Budče*, *Komenský* nebo *Učitelské noviny*.²⁶

²⁰ Jan ŠAFRÁNEK, *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů*. I. svazek, r. 862-1848, Praha 1913.

²¹ Ludmila ČUMILOVÁ, *Školní knihovny v České republice*, in: *Knihovna* [online]. 2008, s. 96-100. [cit. 2014-04-23]. Dostupné na WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovna82/82096.htm>>

²² Karel ŠINDELÁŘ, *Dějiny knihoven v českých zemích do roku 1918*, Praha 1989.

²³ Říšský zákon o školách obecných ze dne 14. května 1869, č. 62 ř. z., in: *Nejdůležitější zákony o školství obecném pro Království české: vydáno z nařízení c. k. ministerstva kultu a vyučování*, Praha 1912, s. 16.; Dostupné také na webových stránkách zpřístupňující *Říšskou sbírku zákonů 1848-1918* - [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z WWW: <https://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

²⁴ *Zákony školské 3. Vynesení, rozhodnutí a nařízení ministerská*, Praha 1902.; *Zákony školské 4, část 1. Vynesení, nařízení, usnesení a rozhodnutí c. k. zemské školní rady, c. k. místodržitele a c. k. finančního ředitelství zemského*, Praha 1904.; *Zákony školské 4, část 2. Vynesení, nařízení, usnesení a rozhodnutí c. k. zemské školní rady, c. k. místodržitele a c. k. finančního ředitelství zemského*, Praha 1904.

²⁵ *Věstníky vládní u věcech škol obecných v království Českém*, Praha 1873-1918.

²⁶ *Beseda učitelská*, 1875, roč. 7, č. 30.; *Beseda učitelská*, 1886, roč. 18, č. 22.; Všechny ročníky *Besedy učitelské* jsou dostupné na webových stránkách digitální knihovny Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích - [online]. [cit. 2017-04-26]. Dostupné online na WWW: <http://www.digitalnknihovna.cz/cbvk/view/uuid:5a690490-edaa-11e0-a8e6-000d606f5dc6?page=uuid:d31ba970-ea7a-11e0-aedd-000d606f5dc6>

Po zřízení Československé republiky zákonem č. 11 ze dne 1918²⁷ byly i nadále vydávány školské zákony, výnosy a nařízení, které však ustanovovalo nově zřízené ministerstvo školství a národní osvěty. Školské zákony a nařízení se každoročně vydávaly v *Zákonech školských a nařízeních, jež se týkají školství ve státě československém*²⁸ a ani další výnosy a nařízení nebyly opomenuty a nadále vycházely ve *Věstnících ministerstva školství a národní osvěty*.²⁹ V průběhu let pak vycházely také shrnující díla o československém školství, přičemž takovou knihu představuje například spis Karla Nováka *Výbor zákonů a nařízení školních republiky Československé*.³⁰ Na zmíněné revize školních knihoven se pak zaměřuje diplomová práce Marty Konířové *Žákovské knihovny přerovských českých škol a jejich cenzura v době Rakouska-Uherska*.³¹

Stěžejními kapitolami jsou však čtvrtá a pátá kapitola, které přinášejí především tematický rozbor školních knihoven gymnázií Cheb a Pelhřimov. Jeho cílem bylo vybrat ze všech zapsaných titulů jednotlivých oddělení zmíněná díla tak, aby co nejlépe popisovala obsah daných kategorií. Téměř ve všech oddílech obou knihovnických souborů bylo možné rozdělit knihy do menších skupin a v jejich rámci vybrat díla s ohledem na jejich autory nebo obsah titulů. Tyto dva aspekty mnohdy také vystihují období, ve kterém daná kniha vznikla. Posledním ukazatelem, díky kterému byl zhodnocen význam daného díla, byla také jeho četnost v rámci školních knihoven gymnázií Cheb a Pelhřimov. Nezřídka byly totiž do jednotlivých knihoven zařazovány knihy v několika stejných nebo dokonce různých vydáních, proto byla zmíněná díla vybraná jako reprezentativní vzorky.

A protože se obě tyto školní knihovny gymnázií Cheb a Pelhřimov dělily na dvě části, a to na knihovnu určenou pro profesory a knihovnu určenou pro potřeby žáků, byly k podrobnému rozboru zapotřebí *Katalogy učitelských a žákovských knihoven*, které jsou součástí archivních fondů uložených v SOKA Cheb a SOKA Pelhřimov.

Posel z Budče, 1875, roč. 6, č. 30.

Komenský, 1875, roč. 3, č. 17.

Učitelství noviny, 1886, roč. 4, č. 17.

²⁷ Zákon 11/1918 Sb. Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 *O zřízení samostatného státu československého* - [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné online na WWW:

<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/11-18.htm>

²⁸ *Zákony školské a nařízení, jež se týkají školství ve státě československém*, Praha 1919-1933.

²⁹ *Věstníky ministerstva školství a národní osvěty*, Praha 1919-1942.

³⁰ Karel NOVÁK, *Výbor zákonů a nařízení školních republiky Československé*, Praha 1924.

³¹ Marta KONÍŘOVÁ, *Žákovské knihovny přerovských českých škol a jejich cenzura v době Rakouska-Uherska*, Brno 2014 (=diplomová práce na Filozofické univerzitě Masarykovy univerzity).

Jedinou výjimku tvoří *Katalog knihovny žákovské* gymnázia Pelhřimov, který se nachází v učitelské knihovně dnešního pelhřimovského gymnázia.

Všechny katalogy chebské školní knihovny, které byly využity především ve čtvrté kapitole, jsou součástí fondu, který se jmenuje *Gymnázium (německé) Cheb*. Pro popsání obsahu této školní knihovny byly využity především tři katalogy učitelské knihovny, které na sebe časově navazovaly. Prvním, ze zmíněných seznamů, je *Katalog učitelské knihovny*, jehož inventární číslo je 554.³² Zahrnuje však jen velmi krátký časový úsek, od roku 1854 do roku 1855. Ani druhý navazující *Katalog učitelské knihovny* s inventárním číslem 555 nebyl veden příliš dlouhou dobu. Zachycuje totiž jen čtyři roky, konkrétně léta 1861 až 1865.³³ Poslední katalog, který nese stejný název jako oba jeho předchůdci, byl veden nejdéle, a to po dobu let 1875 až 1942 a jeho inventární číslo je 556.³⁴

Pro chebskou žákovskou knihovnu byly vedeny jen dva katalogy, jejichž časové rozmezí bylo také rozdílné. První katalog s názvem *Katalog žákovské knihovny* zahrnuje stejně jako první *Katalog učitelské knihovny* roky 1854 až 1855, dá se tedy předpokládat, že tyto seznamy byly vedeny současně. Tento pramen je v inventárním seznamu zaznamenán pod číslem 559.³⁵ Hlavním pramenem se však pro rozbor chebské žákovské knihovny stal *Katalog žákovské knihovny*, do kterého byly knihy zapisovány dlouhých 66 let, tedy od roku 1876 až do roku 1942. V inventáři *Gymnázium (německé) Cheb* je pak zapsán pod inventárním číslem 560.³⁶

Také pátá kapitola je zaměřena především na tematický rozbor, v tomto případě školní knihovny gymnázia Pelhřimov, jejíž prameny pro profesorskou knihovnu jsou uloženy ve fondu *Gymnázium Pelhřimov*. Obsah profesorské knihovny této střední školy byl popsán podle *Seznam knih profesorské knihovny*, který je ve výše uvedeném fondu zaznamenán pod inventárním číslem 134a.³⁷ Zahrnuje také dlouhé časové období, a to od roku 1871 do roku 1942. Jak již bylo řečeno výše, jediný seznam, který není zahrnut do žádného ze zmíněných archivních fondů, je *Katalog knihovny žákovské* gymnázia Pelhřimov, který se nachází v profesorské knihovně dnešního

³² *Katalog učitelské knihovny*, SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 554.

³³ *Katalog učitelské knihovny*, SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 555.

³⁴ *Katalog učitelské knihovny*, SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 556.

³⁵ *Katalog žákovské knihovny*, SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 559.

³⁶ *Katalog žákovské knihovny*, SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 560.

³⁷ *Seznam knih profesorské knihovny*, SOkA Pelhřimov, Gymnázium Pelhřimov, inv. č. 134a.

pelhřimovského gymnázia a zaznamenává o něco kratší časový úsek, a to od roku 1904 do konce druhé světové války, tedy do roku 1945.³⁸

K dostatečné identifikaci jednotlivých knih bylo využito hned několik knižních databází. Nejvíce využívaný se stal katalog *WorldCat*, který je tvořen z bibliografických záznamů ze sbírek 72 000 knihoven.³⁹ Velice obsáhlé jsou také katalogy Národní knihovny ČR, Moravské zemské knihovny nebo Knihovny Akademie věd ČR, i proto byly jejich informace hojně využívány.⁴⁰

Především u periodik jsou uvedené také odkazy na webové stránky, kde se nalézají jejich digitální kopie. Za tímto účelem byl v největší míře využíván projekt Národní knihovny *Kramérius*, jehož hlavním cílem je záchrana bohemikálních dokumentů především z 19. století.⁴¹ Webové rozhraní systému *Kramérius* využívá k plnohodnotnému zpřístupnění digitálních dokumentů také mnoho dalších institucí, například Knihovna Akademie věd ČR, Moravská zemská knihovna, ale také Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, jejichž webové stránky obsahující digitalizované dokumenty byly v této diplomové práci využity nejvíce.⁴² Ze zahraničních digitálních knihoven byla jednoznačně nejvíce využívána databáze *Internet Archive*, která shromažďuje nejenom oskenované dokumenty v papírové podobě, nýbrž také digitální materiál, kterým jsou například webové stránky, hudba, filmy nebo videozáznamy.⁴³

³⁸ *Katalog žákovské knihovny*, uložený v prostorách učitelské knihovny dnešního pelhřimovského gymnázia

³⁹ *WorldCat* - [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné na WWW: <http://www.worldcat.org/>

⁴⁰ *Národní knihovna ČR* - [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné na WWW: <http://www.nkp.cz/>

Moravská zemská knihovna - [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné na WWW: <http://www.mzk.cz/>

Akademie věd ČR - [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné na WWW: <http://www.lib.cas.cz/>

⁴¹ *Kramérius* - [online]. [cit. 2014-04-29]. Dostupné na WWW:

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/Welcome.do>

⁴² *Digitální knihovna Akademie věd ČR* - [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné na WWW:

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/>

Digitální knihovna Moravské zemské knihovny - [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné na WWW:

<https://kramerius.lib.cas.cz/search/>

Digitální knihovna Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích - [online]. [cit. 2017-04-14].

Dostupné na WWW: <http://www.digitalniknihovna.cz/cbvk/>

⁴³ *Digitální knihovna Internet Archive* - [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné na WWW:

<https://archive.org/>

2. Dějiny chebského gymnázia

Pro poznání dějin chebského gymnázia bude nejdříve nutné krátce objasnit roli Chebska a Chebu jako takového.

Historické území západních Čech, tedy oblast Chebska, dodnes leží na pomezí mezi Českou republikou a přilehlým Německem. Nejinak tomu bylo na počátku středověku, kdy toto strategické území představovalo důležitou křižovatku obchodních cest.⁴⁴ A právě díky obchodním cestám vedoucích z Německa do Prahy bylo v listině Jindřicha IV. ze 13. února 1061 poprvé vzpomenuo město Cheb.⁴⁵ Toto teritorium osídlilo slovanské obyvatelstvo již mnohem dříve, přesněji v 9. století, původní obyvatelstvo však bylo brzy potlačeno německou kolonizací ze západu. To dokládá také rok 973, kdy bylo založeno pražské biskupství, avšak oblast Chebska zůstala v církevním ohledu podřízena řezenskému biskupství a celá tato končina byla považována za německé území. Kolonizační úsilí dále postupovalo a především na přelomu 11. a 12. století za vlády Děpolda III. bylo upevněno tím, že zde v roce 1133 nechal vystavět kamenný chebský hrad a v roce 1135 dokonce udělil statky na Chebsku reichenbašskému klášteru. V roce 1149 se Chebsko díky císaři Fridrichovi I. Barbarossovi oddělilo od severní marky, osamostatnilo se, respektive se dostalo do soukromého držení rodu Štaufů.⁴⁶ Pod německým vlivem zůstalo Chebsko až do roku 1322, kdy toto území trvale připojil k České koruně Jan Lucemburský, který Chebu potvrdil všechna dosud získaná práva, a tak mohlo toto západočeské město nadále mocensky a hospodářsky vzrůstat.⁴⁷

A právě z přelomu 13. a 14. století, konkrétně z 26. srpna 1300, je doložena první zmínka o chebské latinské škole, která vznikla za pomoci řádu německých rytířů. Ten vykonával také patronátní právo nad kostely, což v Chebu vedlo k tomu, že tato latinská škola byla spojena s kostelem sv. Mikuláše. Její budova byla umístěna do těsné blízkosti fary na Kostelním náměstí a správcem školy se stal rektor, komtur německého řádu, který byl zároveň ustanoven také jako farář výše zmíněného kostela

⁴⁴ Heslo *Chebsko – Ottův slovník naučný*, 12. Díl, Praha 1897, s. 111.; V elektronické verzi je *Ottův slovník naučný* dostupný také na stránkách Národní digitální knihovny - [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné na WWW: http://kramerius4.nkp.cz/search/i.jsp?pid=uuid:90942c10-e6e0-11e4-9c07-001018b5eb5c#monograph-monographunit-page_uuid:a6b76030-04b7-11e5-95ff-5ef3fc9bb22f

⁴⁵ J. BOHÁČ, *Cheb*, s. 5.; Heslo *Cheb - Ottův slovník naučný*, 12. Díl, Praha 1897, s. 104.; V elektronické verzi je *Ottův slovník naučný* dostupný také na stránkách Národní digitální knihovny - [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné na WWW: http://kramerius4.nkp.cz/search/i.jsp?pid=uuid:90942c10-e6e0-11e4-9c07-001018b5eb5c#monograph-monographunit-page_uuid:a6b76030-04b7-11e5-95ff-5ef3fc9bb22f

⁴⁶ H. STURM, *Eger*, s. 49-50.; Heslo *Chebsko – Ottův slovník naučný*, 12. Díl, Praha 1897, s. 111.

⁴⁷ J. BOHÁČ, *Cheb*, s. 8; Heslo *Chebsko – Ottův slovník naučný*, 12. Díl, Praha 1897, s. 113.

sv. Mikuláše.⁴⁸ Na tomto postu se vystřídalo nespočet kantorů, například na počátku 15. století zastával tento úřad Johannes Höniger, dále také Ulricus Frömel z Ambergu nebo Erhard Rudusch. Od poloviny 15. století si však spolurozhodování v záležitostech školy vymohla městská rada a mezi další, kteří působili jako její ředitelé, patřili například Vincentius vom Newnhawse, Christof Junkher, Erhardus Schönsteter, Bartholomeus Brandl nebo Johann Waldtmann.⁴⁹ Když však v roce 1560 zemřel komtur německého řádu Nikolas Sachs a do Chebu byl v roce 1564 uveden luteránský kazatel Jeroným Thilesius ze Slezska, byla většina chebského obyvatelstva získána právě pro toto vyznání, což se promítlo i do personálních změn ve vedení latinské školy.⁵⁰ Již v roce 1560 se ředitelem stal Johann Goldhammer, byl zaveden post zástupce ředitele, učitelský sbor se rozrostl na pět evangelických učitelů, a tím se rozšířila také výuka na čtyři až pět tříd.⁵¹

Po bitvě na Bílé Hoře v roce 1620 a porážce protestantů získal sice Cheb od Ferdinanda II. na přímluvu saského kurfiřta Jana Jiřího potvrzení všech vydobytých privilegií, žádosti o svobodné provozování augšpurské konfese však vyhověno nebylo, naopak byl nařízen odchod všech protestantských kazatelů. Během roku 1627 byl příkaz o vyznání katolické víry rozšířen třemi dekrety na veškeré obyvatelstvo, přičemž především poslední z nich, vydaný Ferdinandem II. dne 2. prosince 1627, dával na vědomí, že pokud se obyvatelé do konce března následujícího roku nepřihlásí ke katolickému vyznání, budou muset emigrovat. Tato nařízení však chebscí obyvatelé nerespektovali, a tak byla ještě na konci roku 1627 vyslána do Chebu komise, jejímiž členy byly Heřman Černín, Jiří Michna z Vacínova a rytíř Kryštof Grandt. Těm měla být předána budova komendy, farní kostel sv. Mikuláše, ale také samotné gymnázium. Tak se ovšem nestalo, a proto byla následujícího roku vyslána do Chebu reformační komise, která nechala gymnázium zavřít, a protestantští učitelé byli nuceni školu nadobro opustit.⁵²

Tím započalo dlouhých sto padesát let, kdy se chebské školství vyvíjelo pod patronací jezuitského řádu. Škola byla znovu otevřena již v roce 1629, ovšem jen se

⁴⁸ H. STURM, *Eger*, s. 270.;

⁴⁹ K. SIEGL, *Materialen*, in: *Jähres-bericht über das k. k. Staatsgymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1901-1902*, Eger 1902, s. 122-125.

⁵⁰ H. STURM, *Eger*, s. 266.

⁵¹ K. SIEGL, *Materialen*, in: *Jähres-bericht über das k. k. Staatsgymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1901-1902*, Eger 1902, s. 126.; Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online].[cit. 2017-04-06]. Dostupné online na WWW:

<http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>

⁵² J. SELNER, *Das Gymnasium*, in: *Jahres-Bericht des kaiserlich-königlichen Ober-Gymnasiums in Eger für das Schuljahr 1852*, Eger 1852, s. 16.; W. PRÖKL, *Eger, erster Band*, s. 110-113.

dvěma třídami, které vedli jezuitští mistři Michael Albrecht a Petr Merkel. Kvůli mnohému obsazování a drancování města probíhajících na počátku třicátých let 17. století, nezbyval na rozvoj chebského školství čas ani prostředky, samotná budova školy byla několikrát obsazena nejdříve saskými, následně císařskými vojsky. Jezuité získali budovu gymnázia zpět do konečného držení až v roce 1641, kdy byla výuka na tamní latinské škole rozšířena ze čtyř na šest tříd, přičemž pro každou třídu byl vyhrazen jeden učitel.⁵³ Se znovu získanými majetky chtěli jezuité založit svou vlastní kolej, na postavení nového konventu však neměli dostatek finančních prostředků, a tak k uskutečnění těchto plánů nedošlo.⁵⁴ V roce 1692 se jezuitům konečně podařilo sehnat dostatečný obnos peněz, za který odkoupili od maltézského řádu tzv. Německý dům se vším příslušenstvím a od obce získali za přiznání předkupního a patronátního práva další prostředky a především svolení, aby na místě tzv. Německého domu mohli vystavět vysněnou kolej. Dne 12. března 1696 byl položen její základní kámen a do stavebních úprav byla zahrnuta také latinská škola, která v roce 1705 dostala jednoduchou barokní podobu.⁵⁵

Za války o rakouské dědictví, respektive v listopadu roku 1741 během první slezské války, se stal Cheb znovu terčem obléhání, tentokrát francouzskými vojsky. Kromě dominikánského kostela nebo jezuitské koleje byla armádou obsazena také budova latinské školy, která měla stejně jako ostatní okupovaná zařízení sloužit jako nemocnice, a tak byla dočasně zavřena. Otevřena byla opět v roce 1743, ovšem toto období netrvalo dlouho, protože v roce 1744 byla do Chebu přeložena další vojska a jezuité byli přinuceni přenechat školní budovu právě jim. Školní výuka pro tentokrát zrušena nebyla, žáci všech šesti tříd však museli po celou dobu obléhání docházet na vyučování na jezuitskou kolej.⁵⁶

Dne 21. července 1773 byl bulou *Dominicus ac redemptor noster* zrušen jezuitský řád,⁵⁷ v habsburské monarchii bylo zrušení oznámeno reskriptem Marie Terezie ze 17. září 1773 a pro chebskou latinskou školu znamenalo změnu především

⁵³ J. SELNER, *Das Gymnasium*, in: *Jahres-Bericht des kaiserlich-königlichen Ober-Gymnasiums in Eger für das Schuljahr 1852*, Eger 1852, s. 16-17.

⁵⁴ Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné online na WWW: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>

⁵⁵ Heslo *Cheb - Ottův slovník naučný*, 12. Díl, Praha 1897, s. 110.; Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné online na WWW:

<http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>

⁵⁶ J. SELNER, *Das Gymnasium*, in: *Jahres-Bericht des kaiserlich-königlichen Ober-Gymnasiums in Eger für das Schuljahr 1852*, Eger 1852, s. 18;

⁵⁷ Znění buly *Dominicus ac redemptor noster* dostupné také na webových stránkách archive.org - [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné na WWW: <https://archive.org/details/clemensppxivadpe00cath>

v jejím řízení a organizaci. Díky dalším reformám Marie Terezie, kdy byly po celé monarchii zakládány podle velikosti měst školy triviální, školy hlavní a školy normální, byly v Chebu v roce 1774 sloučeny čtyři školní ústavy. Ty byly přemístěny do budovy latinské školy, která byla od roku 1789 poprvé oficiálně pojmenována jako gymnázium. Škola se navíc dostala pod správu státních orgánů, náklady na výuku byly hrazeny z pokladny studijního fondu a samotné vyučování prošlo reorganizací podle piaristického učení z roku 1776. Tehdy se vedle hlavních předmětů náboženství a latiny začaly vyučovat také další předměty, kterými byly dějepis, zeměpis, přírodopis, matematika a řečtina. Vyučovacím jazykem se místo latiny stala němčina, gymnaziální studium bylo zkráceno na pět let a obměny nastaly také v personálním obsazení. Kromě zvolení nového ředitele, kterým se stal okresní hejtman z Lokte rytíř von Otillienfeld, byl ustanoven také zástupce ředitele a dále pět profesorů. Od školního roku 1807/1808 působilo na tomto ústavu kantorů šest, přičemž každý z nich učil jeden až dva vyučovací předměty. Tento stav se ale udržel jen do roku 1816, kdy byl ředitelem gymnázia jmenován další okresní hejtman z Lokte, rytíř von Weyrother. Z císařského nařízení z 28. srpna 1818 byl na chebském gymnáziu nařízen vyučovací systém z roku 1775, kdy měl každý učitel na starosti jednu třídu, ve které učil kromě náboženství všechny ostatní předměty.⁵⁸

Stará budova školy však přestávala vyhovovat jak prostorově, tak i kapacitně. Na konci 18. století dokonce hrozilo i její zhroucení, navíc na počátku století devatenáctého enormně vzrostl počet žáků. Například v roce 1809 měl první ročník 107 studentů, v roce 1813 jich však do školních lavic zasedalo 411.⁵⁹ Ještě před tím, než musela být budova kvůli špatnému stavu zbourána, potkala v roce 1821 chebské gymnázium velká pocta. I přes upozornění na velmi neuspokojivý stav budovy navštívil školu během svého dlouhého pobytu v Čechách uznávaný básník a dramatik Johann Wolfgang Goethe, a to dokonce dvakrát. První návštěva proběhla 1. září, druhá pak jen o několik dní později, konkrétně pátého.⁶⁰ V roce 1822 byla již situace neúnosná natolik, že výuka tří vyšších tříd musela být přesunuta do soukromých domů. Žáci čtvrté třídy docházeli do domu městského zástupce ekonomického rady doktora von Manese,

⁵⁸ J. TRÖTSCHER, *Zur Geschichte*, in: *Jahresbericht über das k. k. Staatsgymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1902-1903*, Eger 1903, s. 4-5.

⁵⁹ Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné online na WWW: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>

⁶⁰ O dlouhodobém pobytu Johanna Wolfganga Goetha v roce 1821 pojednává sborník: Eduard NEUPAUER a Dagmar ERNESTOVÁ, *Tradice a současnost. Týdny J. W. Goetha v Mariánských Lázních*, Plzeň 2009, s. 48.

pátá třída byla přemístěna do domu advokáta doktora von Wunscheima a šestá třída byla přeložena do domu pana Friedricha v Židovském dvoře. Nakonec musela být vystěhována i druhá a třetí třída. Žáci druhé třídy byli vyučováni v Židovské ulici a studenti třetí třídy v dominikánském klášteře. Tím nadobro ctihodná, leč zanedbaná a nevyhovující budova starého gymnázia dosloužila a v průběhu let 1823-1824 se začaly prostory staré školy postupně vyklízet.⁶¹

Dne 21. června 1824 započala pomalá demolice této staré budovy, protože nová škola měla stát na stejném místě. První návrh s nákresem nové stavby byl však dvorní stavební komisí ve Vídni zamítnut. Stavební plán proto musel být pozměněn a navíc rozšířen. I proto byly vykoupeny a v roce 1826 strženy dva sousední domy v Latinské ulici, a tím byl splněn požadavek stavebního prostoru nejen pro více tříd, ale také na příbytek pro gymnaziálního prefekta a ředitele školy. Na nový situační plán však nepřišla z Vídně odpověď, a proto byl 9. července 1827 pozván na prohlídku plánovaného místa vrchní markrabě pro Čechy hrabě Karel Chotek, za jehož přímluvy přišel z Vídně na podzim roku 1827 schválený nový situační plán i s povolením stavby. Základní kámen byl tedy položen 6. dubna 1828 a stavba pokračovala za dohledu stavitele Jägera z Aše, architekta Wencela Prachénského a stavebního dozoru Vincenze Prökla velmi rychle. Na podzim roku 1829 byla stavba dokončena včetně vnitřního vybavení, kvůli dodržení hygienického požadavku městského lékaře Františka Lautnera bylo pak slavnostní otevření nového gymnázia naplánováno na 1. května 1830.⁶²

Výrazné změny pro mnohá gymnázia nastaly s nově vzniklým ministerstvem kultu a vyučování, které svou činnost zahájilo v roce 1848. V druhé polovině července tohoto roku byl vydán *Nástin základních zásad pro veřejné vyučování v Rakousku*, který ustanovoval oficiální délku výuky na všech gymnáziích rakouské monarchie na osm let. Výjimkou těchto změn se nestalo ani gymnázium v Chebu, kde byla v roce 1849 nejprve prodloužena délka výuky z původních šesti na sedm let.⁶³ O rok později zde byla zavedena také osmá třída tak, jak bylo nařízeno ve zmíněném *Nástinu*, ale také v *Nástinu organizace gymnázií a reálék v Rakousku* vydaného v září roku 1849, který

⁶¹ Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné online na WWW: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>

⁶² Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné online na WWW: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>

⁶³ Zdenka VESELÁ, *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*, Brno 1992, s. 30.

vznikl spoluprací profesora pražské univerzity Franze Seraphina Exnera a německého gymnaziálního pedagoga Hermanna Bonitze.⁶⁴

Se stále se zvyšujícími nároky nového průmyslového věku se však v Chebu ozývaly stále častěji přísné kritiky na zhoršující se stav chebského školství. Stěžejním problémem zde byla především roztroušenost obecných a měšťanských škol, při které nebyla zajištěna dostatečná kontrola, a naprosto nemožným se stalo centrální řízení. Dalším bolestným bodem byla přeplněnost tříd, pro kterou učitelé často působili spíše jako dozor dětí nežli coby skuteční kantoři. Tím vyvstávala také nutnost rozšířit a omladit učitelský sbor, protože dosavadní profesori byli přetížení a někteří také neměli dostatečnou kvalifikaci.⁶⁵

Již 15. října 1869 tedy padlo rozhodnutí o postavení nové centrální budovy pro chebské vzdělávací instituce a počátkem roku 1870 byl vyhlášen konkurz na plán budovy. Sešlo se celkem dvanáct projektů, ze kterých byl jako nejlepší vybrán návrh vídeňského architekta Gustava Korompaye. Dne 13. dubna 1874 mohla být slavnostně započata stavba tohoto rozlehlého komplexu, jehož hlavními staviteli se stali pražský architekt Václav Nekvasil a chebský inženýr Johann Siegl. V srpnu téhož roku se pak městská rada dočkala pocty v podobě svolení od samotného císaře Františka Josefa I., aby mohla být nová budova školy pojmenována podle korunního prince Rudolfa, tedy „Rudolfinum“. Jen o pár dní později mělo město Cheb hned dva důvody pro velkolepou oslavu. Dne 18. srpna 1874 probíhala slavnost na počest narozenin právě vládnoucího panovníka Františka Josefa I., a při té příležitosti byl také položen základní kámen nové školní budovy. Rozsáhlá trojkřídlá stavba byla dokončena velmi rychle, a to již 1. listopadu 1875. Celkové dokončení objektu proběhlo v roce 1876 a po slavnostním vysvěcení byla budova konečně připravena k nastěhování. Postupně zde začalo působit mnoho chebských vzdělávacích institucí, kterými byli především: Německé reálné gymnázium, Obecné školy, Ústav pro vzdělávání učitelů pro hochy i dívky, Státní reálná vyšší škola pro chlapce, Dívčí lyceum nebo Lesnická škola. V tomto důsledku začalo být Rudolfinum brzy přetížené a již v roce 1900 muselo být dodatečně rozšířeno stavebním radou Josefem Pascherem o jedno křídlo.⁶⁶

⁶⁴ J. TRÖTSCHER, *Zur Geschichte*, in: *Jahresbericht über das k. k. Staatsgymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1902-1903*, Eger 1903, s. 6.; Kateřina ŘEZNIČKOVÁ, *Študáci a kantoři za starého Rakouska. České střední školy v letech 1867-1918*, Praha 2007, s. 16-17.

⁶⁵ Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné online na WWW: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>

⁶⁶ H. STURM, *Eger*, s. 390.; V. PRÖKL, *Eger, Zweiter Band*, s. 18-21.

Změnu zaznamenaly také učební osnovy. Vzhledem k tomu, že se tento vyučovací institut stal gymnáziem reálným, začal se při výuce klást větší důraz nejenom na humanitní předměty, jako tomu bylo doposud, ale také na znalost matematiky a fyziky.⁶⁷ Z nejvýznamnějších ředitelů, kteří vedli chebské gymnázium v období před první světovou válkou, stojí za zmínku především učitel řečtiny Robert Ritter von Lindner, který tuto školu spravoval od školního roku 1900/1901. Dne 14. srpna 1904 však po dlouhé nemoci ve svých 48 letech předčasně zemřel. Po Josefovi Tröscherovi a Georgovi Tauberovi nastoupil na místo ředitele ve školním roce 1909/1910 profesor němčiny Adolf Hausenblas, který řídil školu do roku 1915/1916.⁶⁸

Ani za první světové války nebyla výuka na chebském gymnáziu přerušena a nejvýraznější změnou po vzniku první republiky bylo pouze zavedení českého jazyka jako povinného předmětu, který byl však závazně zaveden na školách všech typů. Během první světové války převzal vedení školy profesor latiny a řečtiny Karl Schmidt, který vedl školu až do školního roku 1924/1925. Následující školní rok se správy gymnázia ujal Zdenko Bernhard Lizalek, který zde v roli ředitele působil celé meziválečné období. Za jeho působení učilo na gymnáziu 29 profesorů, kteří ale vyučovali nejen na dalších institucích sdružených v Rudolfinu, ale dojížděli učit také do okolních měst, například do bavorského Waldsassenu. Zajímavé je, že již ve dvacátých letech minulého století byla struktura školního roku sestavena téměř stejně jako dnes, jen s tím rozdílem, že byla rozdělena na čtvrtletí. Vysvědčení však získávali studenti stejně jako v dnešní době v pololetí, a pokud nedokázali předmět na konci roku úspěšně splnit, čekal je reparát nebo opuštění gymnázia. Maturitní zkoušky sice probíhaly v osmém ročníku, přesněji již na počátku dubna, dospěla k nim však pouze přibližně třetina studentů, kteří nastoupili ke studiu do primy.⁶⁹

Události počátku školního roku 1938/1939 však ukončily slibně se rozvíjející české školství nejen v Chebu, ale i v celých Sudetech. Gymnázium sice nadále fungovalo po celou dobu druhé světové války, a to i přes uzavření vysokých škol a další devastaci sítě středního školství, kdy do konce roku 1942 bylo zrušeno až 70 % všech českých středních škol, definitivně však svou činnost ukončilo v roce 1945.⁷⁰

⁶⁷ L. SCHREINER, *Heimatkreis*, s. 216.

⁶⁸ *Jahresbericht über das k. k. Staatsgymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1900-1901- Jahresbericht über das k. k. Staatsgymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1915/1916*, Eger 1900-1916.

⁶⁹ L. SCHREINER, *Heimatkreis*, s. 216-218.

⁷⁰ *Vývoj původce archivního fondu*, Inventář Gymnázium (německé) Cheb, Cheb 2010, s. 4.; Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné online na WWW: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>

V poválečném období došlo v Chebu k otevření Státního reálného gymnázia, jehož role byla velice nestabilní. Nejenom že gymnázium několikrát změnilo svůj název, nebylo ani umístěno zpět do budovy Rudolfína. Škola se několikrát přestěhovala, aby nakonec zakotvila v Gorského ulici, kde sídlila do roku 1953, kdy byla sloučena se základní školou. Stává se tak Jedenáctiletou střední školou Cheb a osmileté gymnázium bylo na dlouhou dobu zrušeno.⁷¹

Dnes sídlí chebské gymnázium již přes dvacet let v rozsáhlém a moderním areálu v Nerudově ulici. Ten byl slavnostně otevřen 30. srpna 1994 za přítomnosti tehdejšího ministra školství Ivana Pilipa a vedoucího Školského úřadu v Chebu dr. Borise Nekvindy. Slavnosti se zúčastnil také ředitel školy RNDr. Ing. Jaroslav Kočvara, celý učitelský sbor a mnoho dalších hostů.⁷²

⁷¹ Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné online na WWW: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>

⁷² Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné online na WWW: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>; Aktuální informace dostupné také na webových stránkách chebského gymnázia - [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné na WWW: <http://www.gymcheb.cz/>

3. Dějiny pelhřimovského gymnázia

Nejstarší zmínka o pelhřimovské škole pochází z roku 1346 a jedná se o zprávu z rukopisných pokladů vatikánských, která se dotýká Konráda „vyhovatele školních dítek města Pelhřimova“.⁷³

Založení císařsko královského a arcibiskupského obecného gymnázia v roce 1763 se Pelhřimovským podařilo oproti sousedním městům poměrně pozdě. Nebyla to ovšem jejich vina, protože o zřízení latinské školy usilovali již o téměř sto let dříve, nejdříve za pomoci augustiniánů, poté piaristů.⁷⁴ Požadavky ze stran řádů byly však nemalé a také nedostatek řádových profesorů způsobil, že všechny tyto pokusy vyšly na prázdno.⁷⁵

Až za vlády Marie Terezie se zřízením gymnázia začala zaobírat magistrátní rada a primátor města Matěj Altenhofer, který obci za tímto účelem odkázal budovu pro gymnázium a také nadaci v obligacích.⁷⁶ Když se navíc obec zavázala k značným příspěvkům, mohla být v roce 1762 sepsána zakládací listina „Instrumentum fundatoris“.⁷⁷ Organizace ústavu byla vedena podle jezuitského řádu v šestiletém kurzu, a gymnázium se tak stalo úplnou střední školou, která měla za úkol připravit žáky především na kněžské povolání.⁷⁸

V důsledku josefínských nařízení z roku 1777 bylo mnoho latinských škol změněno na hlavní školy německé. Pelhřimov se snažil této změně zabránit, ale marně. V roce 1783 bylo gymnázium zrušeno a nahrazeno sice školou německou, ale organizačně se jednalo o školu městskou. V roce 1809 se škola dočkala přeměny na hlavní školu o čtyřech třídách, zůstala ovšem stále německá. Revoluční rok 1848 přinesl této hlavní škole reformu spočívající ve změně v německou podreálku, která zde však začala působit až od roku 1851.⁷⁹

Změnu situace v Pelhřimově si vyžádal nový školský zákon z roku 1869, který se snažil o zvýšení úrovně středních škol. Tímto zákonem se podreálky rušily a obce si mohly zřídit buď tzv. nižší gymnázium, nebo měšťanskou školu chlapeckou, obojí s českým vyučovacím jazykem. Představitelé pelhřimovské obce se přiklonili

⁷³ Památník Státního reálného gymnasia plukovníka Jos. Jiřího Ševce v Pelhřimově k 75. výročí obnovení ústavu, s. 10.

⁷⁴ TAMTÉŽ, s. 17.

⁷⁵ Z. WIRTH – K. POLESNÝ, *Pelhřimov*, s. 37.

⁷⁶ Památník gymnasia v Pelhřimově 1871-1921, s. 46.

⁷⁷ Památník Státního reálného gymnasia, s. 19.

⁷⁸ Památník gymnasia, s. 46

⁷⁹ Památník Státního reálného gymnasia, s. 23.

především z finančních důvodů k druhé variantě, veřejnost se rozhodně postavila proti tomu. Proto bylo k 1. říjnu 1871 otevřeno nižší reálné gymnázium po vzoru tábořského gymnázia, kde místo ředitele získal po zvolení městskou radou Václav Petru, který byl zároveň učitelem klasických řečí. Učitelem přírodních věd a matematiky se stal Karel Mollenda a za katechetu byl ustanoven P. Matěj Hovorka. Po nařízení zemské školní rady byl učitelský sbor rozšířen o další učitele, např. o zatímního učitele pro rýsování Josefa Sýkoru.⁸⁰

Obec se zavázala, že ve školním roce 1871/72 zřídí první třídu, každý další rok třídu další, takže v roce 1874/75 bude nižší reálné gymnázium úplné. Škola měla zatím zaujmout místnosti bývalé podreálky, ale během tří let byla na náklady obce postavena budova nová. Stavba byla vybudována podle plánů architekta Ignáce Ullmanna a stavitele Štěpána Walsera z Čížkova a stojí na místě bývalého pivovaru a Růžičkova domu.⁸¹

Pár let po otevření reálného gymnázia bylo možné vysledovat, která z vyučovaných větví byla oblíbenější. Nejdříve to byla větev reálná, později se však situace změnila a mnohem větší oblibu získala větev gymnazijní. Ve školním roce 1881/82 neměla dokonce reálná větev ve třetí třídě již žádné zastoupení. Také proto jednala téhož roku městská rada o zrušení reálné větve a navrhla zřízení vyššího gymnázia, přičemž název gymnázia zůstal prozatím stejný.

V roce 1881 oslavil ústav desáté výročí otevření a vedení školy i měšťanstvo se snažilo o prosazení rozšíření gymnázia na vyšší, ukončené maturitní zkouškou. Hlavním důvodem bylo zejména to, že mnoho žáků po absolvování čtvrté třídy na pelhřimovském gymnáziu přestupovalo na jiné ústavy, aby dokončili svá studia na vyšších gymnáziích.⁸² Žádost, která byla podaná v následujícím roce, však neuspěla ani při druhém pokusu. Nová příležitost pro podání další žádosti se naskytl v roce 1885 a i díky podpoře staročeského poslance JUDr. Karla Dostála byla tentokrát žádost ve Vídni kladně vyřízena. Tak tedy bylo v Pelhřimově zřízeno Obecní vyšší gymnázium, které v roce 1886/87 otevřelo pátou třídu a každý rok přibývala třída další, z čehož vyplývá, že ve školním roce 1888/89 byla konečně zahájena výuka ve všech osmi třídách a k úspěšnému ukončení studia bylo poprvé nutné složit maturitní zkoušku.⁸³

⁸⁰ *Gymnázium Pelhřimov*, s. 7.

⁸¹ *Památník gymnasia*, s. 47-49.

⁸² *Památník Státního reálného gymnasia*, s. 27.

⁸³ *Gymnázium Pelhřimov*, s. 8.

Zřízení vyššího gymnázia znamenalo pro město značné finanční problémy, proto nepřestávalo hledat cestu k zestátnění ústavu. Zemská školní rada doporučila žádost zemskému školnímu inspektorovi a díky opětovné pomoci JUDr. Karla Dostála uspěla deputace Pelhřimovských u ministra vyučování Paula Gautsche ve Vídni. Ten slíbil zestátnění gymnázia již od září 1892, i když smlouva k tomuto účelu sepsaná byla platná až od 1. ledna 1893, a ústav se tak stal c. k. vyšším gymnáziem. Městské obci tak zůstaly k placení některé povinnosti (složení 45 tisíc zlatých, udržování budovy, opatřování otopu a roční příspěvek 200 zlatých na sbírky), ale hlavní náklad, platy profesorů, převzal stát.⁸⁴

V roce 1905 se po 34 letech působení s gymnáziem rozloučil jeho první ředitel Václav Petřů. Tuto funkci převzal Josef Frána, který zde dlouho nezůstal. V roce 1908 byl třetím ředitelem ústavu ustanoven Josef Kubr, za jehož vedení došlo k mnohým změnám. I kvůli úbytku žactva bylo zdejší gymnázium na žádost městské rady přeměněno opět na reálné gymnázium. Od školního roku 1908/09 se díky usnesení ministerstva kultu a vyučování stalo z c. k. vyššího gymnázia c. k. reálné gymnázium nového typu A. Učební osnovy doznaly některých změn a od školního roku 1907/08 zaznamenaly změnu také zkoušky dospělosti. Místo závěrečného vysvědčení z 8. třídy museli žáci absolvovat zkoušku, která byla rozdělená na dvě části, a to písemnou a ústní.⁸⁵

Neméně důležitá změna nastala pro dívky, protože od roku 1909/10 získali možnost tuto školu navštěvovat také, ale pouze jako tzv. privatistky, které mohly naslouchat vyučování, ale zkoušky konaly pololetně. Navíc díky elektrifikaci se zlepšily materiální podmínky školy.⁸⁶

Poslední významnou změnou před první světovou válkou byl odchod ředitele Kubra, který byl vystřídán Josefem Třesohlavým. Ten ustál těžkou dobu války a ústav opustil v roce 1922.

První světová válka ovlivnila vyučování na Pelhřimovském gymnáziu. Pro nedostatek topiva byly vyhlašovány uhelné prázdniny, žáci dostávali volno na zemědělské práce, povinná byla válečná výchova žactva tzv. junobrana, byly pořádány polní hry a různé sbírky například kovů nebo látek. Dějiny gymnázia zasáhly také dvě aféry, které naštěstí skončily dobře. První z nich byla vedena proti žákovi Bohuslavu Chmelíkovi a druhá proti profesorovi Karlu Junovi, ani jeden z nich však nakonec nebyl

⁸⁴ *Památník gymnasia*, s. 48.; *Gymnázium Pelhřimov*, s. 8.; *Památník Státního reálného gymnasia*, s. 30.

⁸⁵ *Gymnázium Pelhřimov*, s. 11.

⁸⁶ *Památník Státního reálného gymnasia*, s. 31.

z údajného zločinu usvědčen. Nejhorší zážitky si ale nejspíše odnesli ti z profesorů a studentů, kteří museli rukovat na frontu. Za profesory jmenujme Dr. Karla Polesného, Dr. Zdeňka Řezníčka nebo Vojtěcha Černého, který zemřel v ruském zajetí v roce 1919. Mezi nejznámější absolventy, ze kterých se stali legionáři, patřil plukovník ruských legií Josef Jiří Švec a za druhé světové války umučený generál Otakar Zahálka.⁸⁷

První roky po vyhlášení Československé republiky se vyznačovaly opojením ze svobody. V roce 1921 oslavil ústav 50 let od svého založení a nejenom, že vzrostl počet žáků, ale studenti dokonce vyjádřili své požadavky formou rezoluce, ve které žádali mimo jiné samosprávu pelhřimovského gymnázia, dále zrušení povinné bohoslužby, volné kouření a volné navštěvování biografu, městské čítárny a knihovny nebo kavárny. Této rezoluci bylo až na jeden požadavek vyhověno ministerstvem školství a národní osvěty. Kromě výtečně vedené studentské samosprávy byly obnoveny studentské časopisy jako například *Různé črty*, *Náš obzor*, *Študák* a zlom nastal také pro dívky, protože se staly řádnými žákyněmi.⁸⁸ Své požadavky vznesli také profesori, kteří si žádali svobodnou volbu ředitele. Tím se v roce 1922 stal Josef Krkoška. Za jeho působení byla zajištěna rozsáhlá úprava a opravy budovy. V roce 1926 byla na gymnaziální budově odhalena pamětní deska plukovníku československých legií Josefu Jiřímu Ševcovi. Na jeho počest byl v roce 1934 výnosem ministerstva školství a národní osvěty udělen gymnáziu název „Státní československé reálné gymnázium plukovníka Josefa Jiřího Ševce v Pelhřimově.“⁸⁹ V roce 1929 vystřídal ve funkci ředitele ústavu Josefa Krkošku Dr. Karel Jun.

Již od roku 1938 nastal jako předzvěst druhé světové války zvýšený branný výcvik středoškolské mládeže. Od následujícího školního roku se na školy valila lavina zákazů a příkazů. Tehdejší ředitel Dr. Karel Jun byl od 1. října 1939 penzionován a zatímním správcem gymnázia byl ustanoven profesor Antonín Valenta. Ústav si podle nařízení musel několikrát změnit název.⁹⁰ Ve školním roce 1940/41 byli ze studia vyloučeni Židé a od roku 1941/42 byla zavedena němčina jako vyučovací jazyk pro některé předměty. Němcům se podařilo zavřít většinu středních škol v Čechách a v roce 1941 došlo i na Pelhřimov. Profesori si byli nuceni hledat nová místa nebo úplně jiná zaměstnání, stejně tak studenti vyšších tříd. Nižší gymnázium bylo převedeno na školu měšťanskou.

⁸⁷ *Památník Státního reálného gymnasia*, s. 32-34.

⁸⁸ *Gymnázium Pelhřimov*, s. 14-16.

⁸⁹ *Památník Státního reálného gymnasia*, s. 35-36.

⁹⁰ *Památník Státního reálného gymnasia*, s. 37-40.

Činnost reálného gymnázia v Pelhřimově byla obnovena výnosem Zemské školní rady v roce 1945.⁹¹ Gymnázium nemělo v této době ředitele a zatímním správcem se stal Dr. Jindřich Šmída.⁹² Podle výnosu ministerstva školství a osvěty o odčinění válečných křivd z roku 1945 mohli žáci 7. a 8. tříd nastoupit do kurzu, který trval do 15. září a jehož absolvováním získali vysvědčení dospělosti bez zkoušky. Nižší třídy byly obnoveny až po prázdninách 1945/46 a žáci 3. až 5. třídy si za souhlasu rodičů prodloužili o jeden rok školní docházku.⁹³ Jediným problémem zůstala školní budova, protože německou posádku zde vystřídala Rudá armáda. Byla však obnovena studentská samospráva, která začala opět vydávat studentský časopis a konec školního roku zakončila uspořádaným majálem.

V roce 1947 byl prozatímní správce Dr. Jindřich Šmída jmenován ředitelem ústavu, ne však na dlouho, protože již následující školní rok odešel a nahradil ho prozatímní správce Jan Hložek.⁹⁴ Za jeho vedení se připravovaly politické a hospodářské změny, které měly vést k budování lidově demokratické republiky, studentská samospráva tak byla rozpuštěna a maturitní zkoušky byly zpřísněny. Od roku 1949/50 se začala do praxe promítat likvidace gymnázií a v následujícím roce byly otevřeny pouze čtyři třídy. V roce 1950 byl odvolán prozatímní správce Jan Hložek a funkci ředitele školy převzal Rudolf Řasa. Za jeho tvrdého působení však nastalo několik problémů. Například mezi ním a studenty došlo ke sporu, který vyvrcholil tím, že devět studentů bylo vyloučeno z maturitních zkoušek. Na jinou školu byl přeložen profesor češtiny a francouzštiny Josef Beránek, ale sám tento ředitel se dočkal přeložení také. Vedením gymnázia byl ve školním roce 1951/52 pověřen Josef Chalupa, následujícím školním rokem 1952/53 však skončila existence gymnázií a začala být budována jednotná škola.⁹⁵

V roce 1953 byl přijat zákon o vytvoření jedenáctileté střední školy, na jehož základě byly sloučeny tři samostatné školy, a to střední chlapecká, střední dívčí a gymnázium. Zařízení gymnázia se přestěhovalo do budovy chlapecké školy a ředitelkou byla jmenována Anna Hrabětová. Neprodleně se však ukázalo, že řídit tuto „mamutí“ školu je velmi těžké, a proto byla již v následujícím roce od jedenáctiletky oddělena osmiletka. V roce 1958 odešla paní ředitelka Hrabětová do důchodu a jejím

⁹¹ *Gymnázium Pelhřimov*, s. 18-19.

⁹² *Pelhřimovské gymnasium 1871-1971*, Pelhřimov 1971, s. 77.

⁹³ *Památník Státního reálného gymnasia*, s. 53.

⁹⁴ *Gymnázium Pelhřimov*, s. 19-20.

⁹⁵ *Gymnázium Pelhřimov*, s. 20-21.; O vývoji školství v této době pojednává práce od kolektivu autorů, Antonín BOHÁČ et al., *Dějiny školství v Československu 1945-1975, první díl*, Praha 1982.

nástupcem se stal Josef Chalupa. V následujícím školním roce 1959/60 byla povinná školní docházka o rok prodloužena a v roce 1960 vznikly z jedenáctiletky na základě zákona „O soustavě výchovy a vzdělání“ dva ústavy – Základní devítiletá škola a Střední všeobecná vzdělávací škola. Hlavní úsilí bylo kladeno na spojení školy se životem, lépe řečeno s praxí, i zájmové kroužky byly zaměřeny spíše prakticky.⁹⁶ V roce 1960 byla provedena správní reforma, která ovlivnila také školství na Pelhřimovsku, které se stalo součástí Jihočeského kraje. Protože se měly rušit školy v Pacově a Kamenici nad Lipou a ve školním roce 1967/68 zde nebyl otevřen první ročník, mnoho profesorů i žáků posílilo střední školu v Pelhřimově. Tyto školy nakonec byly zrušení ušetřeny a hned v příštím roce byli žáci opět přijímáni.

Pražským jarem v roce 1968 se snahou po svobodě projevu a faktických změnách žil celý národ a ohlasy na tyto události byly patrné i ve škole.⁹⁷ Byly představeny nové návrhy na uspořádání školských záležitostí, a tak bylo usneseno, že mají být obnovena alespoň čtyřletá gymnázia. Ve školním roce 1968/69 vznikla první třída gymnaziálního typu, studenti se mohli hlásit také na tříleté studium na původní střední škole. Dvanáctiletka byla zrušena, také její ředitel Josef Chalupa odešel do penze a jeho místo nahradil profesor Jaroslav Burian. Ještě v roce 1968 byly naděje na uvolnění situace v Československu zmařeny. Což pro školství znamenalo, že se učitelé museli účastnit povinného politického školení, navíc docházelo k opětovnému rušení škol v okolí, a tak pelhřimovské gymnázium zaznamenalo rozšíření profesorského sboru.

Počátek osmdesátých let znamenal pro pelhřimovský ústav změnu v osobě ředitele, kterým se v roce 1980 stal Stanislav Makovec, protože profesor Jaroslav Burian odešel do penze. Protože školní budova již nedostačovala požadavkům modernizace, bylo v roce 1985 započato se stavbou nového pavilonu, který byl dokončen v roce 1989.

Důležitou změnou bylo obnovení víceletého gymnázia v roce 1990. Méně závažné úpravy proběhly ve struktuře vyučování, kde se oproti minulosti omezila výuka odborných předmětů a naopak byl kladen důraz na hodiny českého jazyka.⁹⁸

⁹⁶ *Pelhřimovské gymnázium*, s. 78-79; *Gymnázium Pelhřimov*, s. 21-22.

⁹⁷ *Pelhřimovské gymnázium*, s. 79-81.

⁹⁸ *Gymnázium Pelhřimov*, s. 24-27.

4. Vývoj školních knihoven

Ideologie osvícenského absolutismu navazovala na pokrok vědeckého bádání 17. století, přičemž důraz kladla na vzdělání obyvatelstva, které mělo ve svém důsledku zásadně napomoci zvýšení sociální úrovně jednotlivce. V období národního obrození nastal všeobecný rozvoj osvětové činnosti, spojený bezprostředně s oblastmi školství, vědy a kultury.⁹⁹ Ovšem veřejné půjčovny a čítárny, které začaly vznikat na konci 18. a počátku 19. století, nesloužily českým vzdělávacím a osvětovým cílům, ale především německému měšťanstvu, úředníkům a snad i nižší šlechtě. České inteligenci, kněžím a učitelům, uvědomělým úředníkům a spisovatelům, kteří byli nositeli národního obrození, bylo jasné, že vzdělání nejširších vrstev není možno dosáhnout bez veřejně přístupných knihoven.¹⁰⁰

A právě proto do tohoto období spadá vznik a rozvoj prvních veřejně lidových knihoven, přičemž prvními knihovnami, které se staly základem dalšího rozvoje veřejného lidového knihovnictví, byly knihovny školní.¹⁰¹ Na některých školách se začaly objevovat malé sbírky knih již na konci 18. a 19. století. Pokud ale v této době existovaly, neměly k shromažďování oficiální povolení. Výjimku představoval takzvaný Lesekabinet – tedy čítárna pro doplnění vědomostí kandidátů učitelství, úředně zřízená při c. k. normální škole v Praze již v roce 1779. O jejím uplatnění na jiných školách nemáme ale zprávy.¹⁰²

V letech 1780, 1797 a 1803 vycházely vládou vydávané seznamy povolených knih, jimiž se snažila ovlivnit skladbu školních knihoven. Na výběru titulů se obsahově podílely církevní úřady, zároveň se však seznamy staly dokladem pokusu o práci s knihou na našich školách.¹⁰³

Dále bylo 15. dubna 1816 vydáno nařízení dvorní studijní komise o zřizování knihoven na každém gymnáziu, které ale byly určeny jen pro členy profesorského sboru. Takové knihovny se vydržovaly studijním fondem a byla pro ně povolena mimořádná roční dotace 200 zlatých.¹⁰⁴

⁹⁹ K. ŠINDELÁŘ, *Dějiny*, s. 59.

¹⁰⁰ J. CEJPEK – J. ČINČERA – I. HLAVÁČEK, *Dějiny*, s. 171.

¹⁰¹ Školní knihovny byly v době Rakouska-Uherska rozdělovány na knihovny žákovské a učitelské. Termín „školní knihovny“ tak mohl označovat buď oba typy knihoven dohromady, nebo knihovnu žákovskou. Zde jde o první případ, tedy jak o knihovnu učitelskou, tak žákovskou.

¹⁰² K. ŠINDELÁŘ, *Dějiny*, s. 80-81.

¹⁰³ TAMTÉŽ, s. 81.

¹⁰⁴ J. ŠAFRÁNEK, *Školy*, s. 237.

Následujícího roku vydala stejná komise významný dekret o povinném zakládání malých pedagogických knihoven při hlavních školách. V roce 1820 navíc uveřejnila i seznam knih zahrnující 15 pedagogických, zejména německých děl, které měla taková školní knihovna obsahovat, především kvůli přípravnému kurzu pro učitele.

Důležitým dokumentem, který přispěl k rozvoji veřejného lidového knihovnictví, se stal takzvaný Hradecký plán. Tento plán biskupské konzistoře v Hradci Králové, schválený státními úřady v roce 1820, zaměřoval svoji pozornost na zakládání obvodních knihoven ve školních okresech. Knihovny měly být zřizovány jen při vikariátních úřadech, aby jejich činnost mohly kontrolovat státní i církevní orgány.¹⁰⁵

Konzistoř v té době předpokládala zřízení malých sbírek knih, které byly určeny výhradně jen pro učitele a jejich pomocníky za vedení zkušených učitelů nebo kněží. Tento plán pokryl z hlediska vzniku knihoven daleko větší síť míst, než určoval zmíněný dekret vydaný vídeňskou komisí v roce 1817. Z hlediska obsahu budovaných knihovnických fondů přesně stanovil knihy, které do nich měly být zakoupeny. Navrhoval pět knih pro české a čtyři pro německé knihovnické sbírky. Žádná další publikace bez schválení státní cenzury nesměla být do fondů zařazena. To ve svém důsledku ovlivnilo často jednostranné zaměření knihoven.¹⁰⁶

Ve třicátých letech 19. století se již do povědomí učitelské veřejnosti pevně zapsaly nejen pedagogické, ale i místní školní knihovny. V roce 1836 byl dán podnět ke zlepšení práce okresních učitelských knihoven, který vznikl zásluhou hroznětínského vikáře Aloise Johanna Rennera. Ten vytvořil organizaci, kterou tvořilo vzájemné půjčování knih mezi učiteli celého vikariátu s tím, že k tomu sloužily jejich osobní sbírky knih vytvářející dohromady fiktivní společný knihovnický fond. Také pro tento účel zavedl evidenci všech používaných knih zahrnutých do souborného katalogu a stanovil pravidla pro jejich půjčování. Rennerův plán byl úřady zamítnut, protože bylo zjištěno, že u vikariátů již je vybudována poměrně hustá síť knihoven pro učitele a vedle nich působila také řada místních školních knihoven určená i žákům.¹⁰⁷

Naproti tomu guberniální dekret z července roku 1838 nařizoval konzistořím dále zakládat a rozšiřovat knihovny při školách a vikariátních dozorech úřadech. Docházelo tak k vytváření místních školních knihovnických sbírek. Rozvoj školních

¹⁰⁵ J. CEJPEK – J. ČINČERA – I. HLAVÁČEK, *Dějiny knihoven*, s. 171.

¹⁰⁶ K. ŠINDELÁŘ, *Dějiny*, s. 81.

¹⁰⁷ TAMTÉŽ, s. 82.

knihoven pokračoval od této doby značným tempem. Jen v letech 1838–1847 jich bylo nově zřízeno 486.

Školní knihovny byly až do čtyřicátých let 19. století pod vlivem státních a církevních úřadů. Jejich pokroková úloha tak byla velmi omezena, vždyť samotné seznamy knih povolených do fondů směřovaly k omezení jejich využití. Význam pro rozvoj veřejného lidového knihovnictví měly však školní knihovny sloužící i dospělým čtenářům, a to zejména v místech, kde úřady nechtěly povolit založení obecní knihovny.¹⁰⁸

Další vývoj knihoven v českých zemích, odrážející společenské podmínky kulturního života, byl po revolučním roce 1848 charakterizován dualismem. Na jedné straně byly budovány a působily knihovny vědecké a odborné, a naproti tomu v období 1848–1918 vznikaly a svoji činnost zcela odděleně a poměrně rychle rozvíjely veřejné lidové knihovny, přístupné svým zaměřením co nejširšímu okruhu čtenářů.

Avšak školní knihovní sbírky, které byly dříve v některých případech zpřístupňovány širšímu okruhu čtenářů, se po roce 1848 většinou změnilly na fondy, které byly určené jen pro učitele a žáky. Již v období Bachova neoabsolutismu, kdy bylo zakázáno zakládat knihovny bez povolení nadřízených úřadů, ustupovala veřejná funkce školních knihovních sbírek do pozadí. Úpadek a zánik školních knihoven pro dospělé, sloužících široké veřejnosti, nastal hlavně v šedesátých letech 19. století. Veřejné lidové knihovnictví se od této doby rozvíjelo většinou mimo školní zařízení, zatímco na školách byly budovány knihovny určené buď žákům, nebo učitelům.¹⁰⁹

Zákon z roku 1869 o vyučování na obecních školách nařizoval zakládání jen okresních učitelských knihoven.¹¹⁰ Ale úřední výnosy vídeňského ministerstva kultu a vyučování z let 1870–1871 již stanovily vytváření knihoven na každé obecné škole.¹¹¹

Nově vytvářené školní knihovní fondy byly zaměřené na potřeby výuky a orientovány tedy především na literaturu nezbytnou pro studenty a učitele. Od roku 1870 vycházely každoroční úřední seznamy knih pro výuku, které ukazovaly, jaká díla mají být do knižních sbírek zařazována. Navíc v roce 1883 vydalo ministerstvo kultu a vyučování nařízení upozorňující učitele, aby kupovali pro žáky vhodné knihy,

¹⁰⁸ TAMTÉŽ, *Dějiny*, s. 83.

¹⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 89.

¹¹⁰ Josef KRÁL, *Sbírka říšských zákonů školských*, Praha 1894, s. 17–48. Tento zákon se online nachází také na webových stránkách *Virtuální knihovna právních předpisů*. [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné online na WWW: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

¹¹¹ *Příruční kniha říšských a zemských zákonů, nařízení a předpisů v záležitostech školství obecného na Moravě*, Brno 1908, s. 149–152.

odpovídající svým obsahem státnímu a politickému zřízení Rakousko-Uherska. Kontrolu zmíněného nařízení prováděli zemští a okresní školní inspektoři.¹¹²

Po první světové válce zdědila první republika rozsáhlou síť školních knihoven. Na obsah fondů a činnost školních knihoven působila v tomto období snaha státních orgánů izolovat školu od politického života, proto byly vyloučeny všechny tendenční knihy, které sloužily zájmům dynastickým a zájmům tzv. širší vlasti, tj. Rakouska-Uherska.

Vzhledem k tomu, že v době národního obrození působily školní knihovny často i jako knihovny veřejné, se v době první republiky objevil názor několika knihovníků, že by se tyto dva typy knihoven měly opět spojit. Školní knihovny si však uhájily svou přináležitost jen ke školám, byly vydržovány a nově zřizovány na základě právních ustanovení o jednotlivých typech škol a ústředně podléhaly ministerstvu školství a národní osvěty.¹¹³

V období po druhé světové válce se školním knihovnám věnoval knihovnický zákon z roku 1959. V roce 1963 byla dokonce vydána směrnice, která určovala, že na každé škole bude odděleně vedena knihovna žákovská a profesorská.¹¹⁴ Tato směrnice byla zrušena v roce 1967.

V roce 1979 byla Ministerstvem školství v souvislosti s novým školským zákonem vydána Instrukce o školních knihovnách, která stanovila pravidla pro vedení školních knihoven. Uváděnou možností bylo také zřízení školní knihovny jako mimoškolního výchovného zařízení.

Organizační změny ve školství v roce 1991 přinesly změny i v oblasti školních knihoven. Řada z nich byla zrušena nebo se knihy začaly předávat veřejným knihovnám. Úroveň školních knihoven je různá, protože zřizovateli škol jsou obce a kraje a činnost ze strany ministerstva není nijak kontrolována.

Dnes se však pohled na školní knihovny mění a stávají se z nich především studijní a informační centra. Tato centra jsou vhodná k vytváření návyků tak, aby se žáci naučili využívat všech možností knihoven, jak správně pracovat s informačními prameny včetně internetu, ale také etice při jejich používání.¹¹⁵

¹¹² TAMTÉŽ, s. 98-99.

¹¹³ J. CEJPEK – J. ČINČERA – I. HLAVÁČEK, *Dějiny knihoven*, s. 188.

¹¹⁴ *Vyhláška ministerstva školství a kultury ze dne 25. června 1963*. [online][cit. 2014-05-03]. Dostupné online na WWW: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=30349&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

¹¹⁵ L. ČUMPOVÁ, Školní knihovny v České republice. *Knihovna* [online]. 2008, s. 96-100. [cit. 2014-04-23]. Dostupné online na WWW: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna82/82096.htm>

4.1 Vývoj školních knihoven v zákonech 1845-1939

Jak již bylo řečeno v předešlé kapitole, po roce 1848, kdy bylo v Rakousko-Uhersku zřízeno ministerstvo kultu a vyučování, se některé veřejně přístupné školní knihovny změnilly na soubory určené pouze pro učitele a žáky. V šedesátých letech 19. století se tato situace ještě prohloubila a nastal úpadek a zánik školních knihoven pro dospělé, které sloužily široké veřejnosti.¹¹⁶

Říšský zákon o školách obecných z 14. května 1869 nařizuje v paragrafu č. 44 zřízení učitelské bibliotéky pod správou komise v každém školním okrese.¹¹⁷ K provádění tohoto říšského školského zákona byl vydán v srpnu roku 1870 *Školní a vyučovací řád*, kde byly knihovny opět připomenuty v rámci výčtu učebních pomůcek.¹¹⁸ Mnohem závažnější důsledky však měl ministerský výnos zpracovaný zemskou školní radou¹¹⁹ dne 18. března 1872 *V příčině zřízení knihoven školních*.¹²⁰ Toto nařízení připomíná potřebu zřizování nových okresních učitelských a školních knihoven, ale také neustálou péči i o bibliotéky stávající. Ta měla spočívat především v informační zprávě obsahující sdělení, na kterých místech se uvedený typ knihoven nacházel. Dále měl být zahrnut také zevrubný popis (inventář) obsahu dotčených knihoven. Příloha tohoto obsáhlého výnosu pak obsahovala jak *Řád okresních učitelských knihoven*, tak *Řád knihoven na školách obecných*, které stanovují účel a správu knihovny, ale také zapisování a označování získaných knih, jejich půjčování nebo prodávání.¹²¹

V lednu roku 1875 pak vyšlo nařízení *V příčině dohlížení ku knihám a prostředkům učebním na obecných a měšťanských školách* dotýkající se obsahu zmíněných knihoven.¹²² Tento výnos však zahrnoval poučení především při výběru

¹¹⁶ K. ŠINDELÁŘ, *Dějiny*, s. 83.

¹¹⁷ Říšský zákon o školách obecných ze dne 14. května 1869, č. 62 ř. z., in: *Nejdůležitější zákony o školství obecném pro Království české: vydáno z nařízení c. k. ministerstva kultu a vyučování*, Praha 1912, s. 16.; Dostupné také na webových stránkách zpřístupňující *Říšskou sbírku zákonů 1848-1918* - [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z WWW:

<https://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

¹¹⁸ Z. VESELÁ, *Vývoj*, s. 42.

¹¹⁹ Zemské školní rady byly správními orgány ministerstva kultu a vyučování, jejichž zřízení bylo nařízeno zákonem č. 46/1868, paragrafem č. 10 - [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z WWW:

<https://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

¹²⁰ Vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 18. března 1. 1872, č. 16028 ex 1871, *V příčině zřízení knihoven školních*, in: *Věstník vládní u věcech škol obecných v království Českém*, Praha 1872, s. 37-40.

¹²¹ Příloha *Řád okresních učitelských knihoven* a *Řád knihoven na školách obecných* Vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 18. března 1. 1872, č. 16028 ex 1871, *V příčině zřízení knihoven školních*, je vyobrazena v příloze č. 1.

¹²² Vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 27. ledna 1875, č. 1807, *V příčině dohlížení ku knihám a prostředkům učebním na obecných a měšťanských školách*, in: *Zákony školské 4, část 1. Vynesení*,

učebnic, nikoliv pro díla žakovských knihoven, proto bylo ještě téhož roku, přesněji 12. července, vydáno ministerstvem kultu a vyučování nařízení *O výběru kněh do knihovny pro žáky na obecných a měšťanských školách, a o dozoru nad tím*.¹²³ To hned v úvodní části nařizovalo, že mají být odstraněny „všechny takové knihy, kteréž by oddanost k Nejvyšší dynastii, patriotický cit aneb vážnost k vlasteneckým zřízením urážely.“ Dále následovaly v bodech popsané povinnosti učitelů při správě knihovny, ale také výběru knih. O této tzv. první revizi knihoven informovaly také dobové učitelské časopisy, kterými byly například týdeníky *Beseda učitelská*, *Posel z Budče* nebo *Komenský*.¹²⁴

Vynesením c. k. zemské školní rady ze dne 12. července 1879 *Jež se týče knih a prostředků učebných, jaké pro okresní knihovny učitelské opatřovati lze* byla vyjádřena nespokojenost s výběrem pořízených knih.¹²⁵ Přímo výnos uvádí: „Za dosti značné částky povolených peněz knihy se zakupují, kteréž nenáleží k spisům v onom vynesení určeným, bylyť tu i tam zakupovány beletristické časopisy, romány i spisy humoristické.“ Dále pak bylo doporučeno opatřovat pro okresní knihovny učitelské pouze taková díla, která vyhovovala účelu zmíněného typu knihoven. Situace se však pravděpodobně nezlepšila, protože 3. ledna roku 1883 bylo vydáno nové vynesení ministerstva kultu a vyučování *V příčině dozoru ku knihovnám žáků na školách obecných a měšťanských jakož i v příčině jich užívání*, kde je opět připomenuto, aby učitelé nebrali do knihoven „žádných knih, které by uraziti mohly úctu k náboženství, oddanost Nejvyšší Dynastii, vlastenectví neb úctu k vlasteneckým zařízením.“¹²⁶

nařízení, usnesení a rozhodnutí c. k. zemské školní rady, c. k. místodržitele a c. k. finančního ředitelství zemského, Praha 1904, s. 260.

¹²³ Nařízení c. k. ministerstva duch. zálež. a vyuč. ze dne 12. července 1875, č. 315 C. U. M., *V příčině výběru kněh do knihovny pro žáky na obecných a měšťanských školách, a o dozoru nad tím*, in: *Zákony školské 3. Vynesení, rozhodnutí a nařízení ministerská*, Praha 1902., s. 168-170.

¹²⁴ *Zakládání knihoven školních*, in: *Beseda učitelská*, 1875, roč. 7, č. 30, s. 356.; Článek dostupný také na webových stránkách digitální knihovny Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích - [online].[cit. 2017-04-20]. Dostupné online na WWW:

<http://www.digitalniknihovna.cz/cbyk/view/uuid:bde12520-eb43-11e0-a041-000d606f5dc6?page=uuid:4e3f6460-ea77-11e0-8eab-000d606f5dc6>

O školních knihovnách, in: *Posel z Budče*, 1875, roč. 6, č. 30, s. 484-485.

Zakládání knihoven školních, in: *Komenský*, 1875, roč. 3, č. 16, s. 243-245; *Zakládání knihoven školních*, in: *Komenský*, 1875, roč. 3, č. 17, s. 257-260.

¹²⁵ Vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 12. července 1879. č. 13.935, *Jež se týče knih a prostředků učebných, jaké pro okresní knihovny učitelské opatřovati lze*, in: *Zákony školské 4, část 2. Vynesení, nařízení, usnesení a rozhodnutí c. k. zemské školní rady, c. k. místodržitele a c. k. finančního ředitelství zemského*, Praha 1904, s. 408.

¹²⁶ Vynesení c. k. ministerstva duch. zálež. a vyuč. ze dne 3. ledna 1883, č. 13456 z roku 1882, svědčící všem zemským školním úřadům, *V příčině dozoru ku knihovnám žáků na školách obecných a měšťanských jakož i v příčině jich užívání*, in: *Věstník vládní u věcech škol obecných v království Českém*, Praha 1883, s. 5.

Učitelé byli také znovu upozorněni na dohled půjčování knih jednotlivým dětem, především pro jejich soukromou četbu.

Ani tato další dvě upozornění však nebyla vyslyšena, a tak dne 16. prosince 1885 vydalo ministerstvo kultu a vyučování hned dvě vynesení týkající se knihoven. První z nich *V příčině užívání učebních knih na obecných a středních školách* vytýkalo změny učebních pomůcek a textů a stanovilo, aby byli žáci vyučováni pouze podle již schválených učebnic.¹²⁷ Druhý výnos opětovně káral za „nalezené knihy, kteréž po obsahu svém účeli vzdělávání a vychovávání mládeže nejen přiměřeny nebyly, nýbrž přímo jako škodlivé označiti se musily.“¹²⁸ Doporučen byl co nejpřísnější dozor nad nově přijatými svazky a také prohlídka spisů, které již žakovské knihovny vlastnily. Také o této revizi instruovaly dobové školní časopisy, jmenovat můžeme opět týdeníky *Besedu učitelskou*, *Komenského* nebo *Učitelské noviny*.¹²⁹

Vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 3. února 1892 stanovilo zásady používání žakovských knihoven a především určovalo jejich hlavní účel.¹³⁰ Ten byl spatřován hlavně ve výchově a výuce školní mládeže, přičemž bylo opět připomenuto, že žakovská knihovna má „vždy sloužit jako učebná pomůcka, má být přiměřena rozsahem a obsahem počtu a věku žáků, četba jejich knih má být použita k mravnému a náboženskému vychování dítek, k pěstování lásky k císařskému rodu a vlasti, a v neposlední řadě má být četba knih žakovské knihovny využita také k výchově a výuce, kterou má dětem ukázat především jejich učitel.“

O rok později, tedy konkrétně 4. května 1893, bylo c. k. zemskou školní radou vydáno také nové vynesení s názvem *V příčině zkoumání nezměněných vydání*

¹²⁷ Vynesení c. k. ministerstva duch. zálež. a vyuč. ze dne 16. prosince 1885, č. 23323, svědčící všem zemským úřadům školním, *V příčině užívání učebních knih na obecných a středních školách*, in: *Věstník vládní u věcech škol obecných v království Českém*, Praha 1885, s. 2.

¹²⁸ Vynesení c. k. ministerstva duch. zálež. a vyuč. ze dne 16. prosince 1885, č. 23324, svědčící všem zemským úřadům školním, *V příčině přehledky knihoven žáků na obecných a středních školách*, in: *Věstník vládní u věcech škol obecných v království Českém*, Praha 1885, s. 3.

¹²⁹ *K revisi školních knihoven*, in: *Beseda učitelská*, 1886, roč. 18, č. 22, s. 313. Článek dostupný také na webových stránkách digitální knihovny Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích - [online]. [cit. 2017-04-20]. Dostupné online na WWW: <http://www.digitalniknihovna.cz/cbvk/view/uuid:5a690490-edaa-11e0-a8e6-000d606f5dc6?page=uuid:d31ba970-ea7a-11e0-aedd-000d606f5dc6>

Dva výnosy ministerstva vyučování k zemským školním úřadům, in: *Komenský*, 1886, roč. 14, Příloha Komenského č. 1, s. 9.

K revisi školních knihoven, in: *Učitelské noviny*, 1886, roč. 4, č. 17, s. 205.

¹³⁰ Vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 3. února 1892, č. 28.635, *Jimž se stanoví zásady o používání žakovských knihoven k účelu výchovy a učby školní mládeže*, in: *Věstník vládní u věcech škol obecných v království Českém*, Praha 1893, s. 54-55.

schválených učebnic, kde bylo podotknuto, že některé učebnice jsou již zastaralé a nastala potřeba je vyměnit za novější vydání.¹³¹

Dne 29. září 1905 byl vydán ministerstvem kultu a vyučování *Definitivní řád školní a vyučovací pro školy obecné a měšťanské*, kde se pojem školní knihovna vyskytoval hned v několika paragrafech.¹³² Prvním z nich je § 18., ve kterém bylo ustanoveno, že: „Každá škola musí opatřena býti nejnütnějšími vyučovacími a učebnými pomůckami,“ mezi které byla zařazena i školní knihovna. Paragraf č. 80 opět přináší upozornění pro učitele, a to: „Učitelé mají naváděti školní dítky k čilému a účelnému užívání žákovské knihovny a co možná nejvíce působiti na domácí četbu dítek.“ Pokud také zbyl dostatek peněz, při vysvědčení nebo jiných slavnostních příležitostech umožňoval tento školní a vyučovací řád odměny v podobě knih. A posledním paragrafem, kde se objevilo téma školních knihoven, byl § 138, který pojednává o čistotě a pořádku ve všech školních místnostech, školní knihovnu nevyjímaje.

Během první světové války byla výnosem ministerstva kultu a vyučování z 9. října 1915 nařízena opětovná revize žákovských knihoven, s připomenutím předchozích výnosů z roku 1883 a 1885.¹³³ Ministerstvo nařizovalo okamžité odstranění všech knih, které nevyhovovaly „po stránce státoobčanské nebo mravně náboženské.“ Ty měly být nahrazeny literaturou, která by „v mládeži budila a rozohňovala cit dynastický a lásku ke společné rakouské vlasti i jiné státoobčanské ctnosti.“

Zákon č. 11 ze dne 28. října 1918 *Zřízení samostatného státu československého* ustanovil vznik Československé republiky, přičemž Národní výbor československý potvrdil článkem č. 2 prozatímní platnost „veškerých dosavadních zemských a říšských zákonů a nařízení.“¹³⁴ Do této skupiny spadaly také výnosy a nařízení dosavadního ministerstva kultu a vyučování a Zemské školní rady. Prvním zákonem po roce 1918,

¹³¹ Vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 4. května 1893, č. 8984, svědčící všem c. k. okresním školním radám, *V příčině zkoumání nezměněných vydání schválených učebnic*, in: *Zákony školské 4, část 2. Vynesení, nařízení, usnesení a rozhodnutí c. k. zemské školní rady, c. k. místodržitele a c. k. finančního ředitelství zemského*, Praha 1904, s. 685-686.

¹³² Nařízení ministerstva věcí duchovních a vyučování ze dne 29. září 1905, č. 13.200, *Jimžto se vydává definitivní řád školní a vyučovací pro školy obecné a měšťanské*, in: *Nejdůležitější zákony o školství obecném pro Království české: vydáno z nařízení c. k. ministerstva kultu a vyučování*, Praha 1912, s. 55, 84-85, 114.

¹³³ Text výnosu zanesen také jako Vynesení zemské školní rady ze dne 26. října 1915, č. 28.114, *Všem okresním školním radám, ředitelstvům ústavů ku vzdělávání učitelů a učitelek, jakož i ředitelstvům škol měšťanských a právám škol obecných v příčině knihoven žákovských*, in: *Věstník vládní pro školy obecné v markrabství Moravském*, Brno 1915, s. 109.

¹³⁴ Zákon 11/1918 Sb. Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 *O zřízení samostatného státu československého* - [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné online na WWW: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/11-18.htm>

který se týkal tématu knihoven, byl zákon ze dne 22. července 1919, který se však týkal zakládání veřejných knihoven obecních.¹³⁵ K tomuto zákonu vyšlo několik dalších upřesňujících nařízení, především k ustanovení celého chodu těchto nově zakládaných knihoven.¹³⁶

První nařízení po vyhlášení první republiky, které se věnovalo přímo žákovským knihovnám, neslo název *O prohlídce žákovských knihoven na školách obecných a měšťanských* a byla v něm předepsána prohlídka knihovního souboru knihoven pro žáky a „vyloučení všech tendenčních knih, které sloužily zájmům dynastickým a zájmům tzv. širší vlasti.“¹³⁷ Problém knih, které se neslučovaly s duchem republiky, se však neobjevoval jen v žákovských knihovnách, ale také v rámci středoškolských učebnic. Proto vyšlo nařízení *O učebnicích středoškolských*, které nařizovalo „aprobaci všech starých vydání učebních knih, vyloučení všech spisů, obsahujících články a stati loyálně rakouské a jiné věci a odstranění všech učebnic vydaných v cizozemsku.“¹³⁸

V úvodním ustanovení *Výboru zákonů a nařízení školních republiky československé* z roku 1924 bylo znovu připomenuto, že stále platí některé ze starých zemských a říšských zákonů a nařízení, mezi které patřil i *Definitivní řád školní a vyučovací pro školy obecné a měšťanské*, který - jak je zmíněno - výše nařizoval zřízení školní knihovny na každé škole, nebo nabádal učitele, aby vedli své studenty k četbě, která by vhodně doplňovala probrané učivo.¹³⁹

Dne 11. listopadu 1924 vydal referát ministerstva školstva a národnej osvěty v Bratislavě výnos, kterým se vydával *Organizační status obvodných knižnic učitelských*.¹⁴⁰ Ten zahrnoval shrnutí pro jejich vznik, správu, úkoly knihovní komise nebo výpůjční řád.

¹³⁵ Zákon ze dne 22. července 1919, čís. 430, *O veřejných knihovnách obecních*, in: *Zákony školské a nařízení, jež se týkají školství ve státě československém. Oddíl I, Zákony školské. Sešit 1*, Praha 1919, s. 147-151.

¹³⁶ Nařízení vlády republiky československé ze dne 5. listopadu 1919, jímž se provádí zákon o veřejných knihovnách obecních ze dne 22. července 1919, č. 430 Sbírký zákonů a nařízení státu československého, in: *Zákony školské a nařízení, jež se týkají školství ve státě Československém. Oddíl II. Sešit 2, Nařízení ministerstva školství a národní osvěty. Celé sbírky sešit 6. Publikace 427*, Praha 1922, s. 395-422.; *O správě veřejných knihoven obecných*, in: *Zákony školské a nařízení, jež se týkají školství ve státě Československém. Oddíl II. Sešit 3, Nařízení vlády republiky Československé, nařízení, výnosy a vyhlášky ministerstva školství a národní osvěty a výnosy ministerstva zemědělství ve věcech lidových škol hospodářských. Celé sbírky sešit 8. Publikace 498*, s. 694-695.

¹³⁷ Výnos ministerstva školství a národní osvěty, č. 10.407, *O prohlídce žákovských knihoven na školách obecných a měšťanských*, in: *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, Praha 1919, s. 44.

¹³⁸ Výnos ministerstva školství a národní osvěty, č. 55.900, *O učebnicích středoškolských*, in: *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, Praha 1920, s. 2

¹³⁹ K. NOVÁK, *Výbor*, s. 7.

¹⁴⁰ Výnos referátu ministerstva školstva a národnej osvěty v Bratislavě zo dňa 11. listopadu 1924, č. 34752 ai 1923, kterým sa vydáva *organizačný status obvodných knižnic učitelských*, in: *Zákony školské a*

Po revizi školních knihoven, která byla nařízena v roce 1927, byl následujícího roku vydán upravující *Pokyn o obsahu a úpravě učebnic*.¹⁴¹ Tento výnos upravoval vydávané učebnice po stránce vědecké, výchovné, didaktické a formální.

Na počátku třicátých let pak vycházely nové učební osnovy, nejdříve v roce 1931 pro školy obecné a následující rok pro školy měšťanské.¹⁴² V obou výnosech ministerstva školství a národní osvěty se hned v úvodních ustanoveních připomíná důležitost vedení žáků k četbě, a to jak čítankové, tak mimočítankové. Vhodně řízena měla být také četba domácí, kdy se „škola stará vytrvale o bohatou, krásnou a vhodnou žakovskou knihovnu. Učitel znej spisy do ní zařazené a žákům půjčované, rozmlouvej o nich nebo o jednotlivostech z nich s žáky a užij jich příležitostně pro školní výchovu a vyučování.“

Znovu bylo na školní knihovny upozorněno v důležitém výnosu ministerstva školství a národní osvěty ze dne 30. července 1937, č. 105.513-I, kterým se vydával *školní a vyučovací řád pro školy obecné a měšťanské a pro školy (třídy) pomocné*.¹⁴³ Tento nový řád byl rozdělen do dvou oddílů, zvláště pro školy veřejně obecné a zvláště pro školy měšťanské. Ani v jednom z nařízení však nebylo opomenuto vedení školních knihoven, které byly u veřejných škol obecných vedeny pod paragrafem č. 134 jako vyučovací pomůcky školy a u škol měšťanských je zaznamenával § 206 jako učebné potřeby žactva.

Ještě před vypuknutím druhé světové války byla dne 16. března 1939 předepsána další revize knihoven, která nařizovala vyřazení stále většího počtu zakázaných knih.¹⁴⁴

nařízení, jež se týkají školství ve státě Československém. Oddíl III. Sešit 4, Vynesení zemské školní rady v Praze, Brně a v Opavě a referátu ministerstva školství a národní osvěty v Bratislavě. Celé sbírky sešit 18. Publikace 704, Praha 1926, s. 830-836.

¹⁴¹ *Pokyny o obsahu a úpravě učebnic*, č. 41.260, in: *Zákony školské a nařízení, jež se týkají školství ve státě Československém. Oddíl II. Sešit 11, Vládní nařízení a výnosy ministerstva školství a národní osvěty. Celé sbírky sešit 25. Publikace 786, Praha 1928, s. 2692-2699.*

¹⁴² *Normální učebné osnovy pro školy obecné (l'udové)*: výnos ministerstva školství a národní osvěty ze dne 6. května 1930, čís. 47.415-I, Praha 1931, s. 3064-3065.; Výnosy ministerstva školství a národní osvěty ze dne 9. června 1932, č. 69.485-I a 71.393-I/1, *Normální učebné osnovy pro měšťanské školy a pro jednorozhodné učebné kurzy připojené k měšťanským školám*, in: *Zákony školské. Oddíl II. Sešit 15. Celé sbírky sešit 32. Publikace 1007, Praha 1932, s. 3298.*

¹⁴³ Výnos ministerstva školství a národní osvěty ze dne 30. července 1937, č. 105.513-I, kterým se vydává *školní a vyučovací řád pro školy obecné a měšťanské a pro školy (třídy) pomocné*, in: *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, Praha 1937, s. 321, 340.

¹⁴⁴ Knihovnamí a knihovnictvím v českých zemích v letech 1938 -1945 se ve své diplomové práci *Knihovny a knihovnictví v českých zemích v letech 1938-1945* zabývá Michaela Voborníková, jejíž práce je dostupná na webových stránkách Ikarosu: <https://ikaros.cz/knihovny-a-knihovnictvi-v-ceskych-zemich-v-letech-1938-1945>

5. Školní knihovna gymnázia Cheb

5.1 Profesorská knihovna

Jak již bylo řečeno v úvodu této práce, fond Gymnázium (německé) Cheb, který je uložen ve Státním okresním archivu v Chebu, obsahuje hned tři katalogy učitelské knihovny.¹⁴⁵ Je tomu tak především proto, že každý seznam obsažených knih byl veden v jiném rozsahu let. První z nich zachycuje knihy zařazené do knihovního souboru v letech 1854-1855, druhý zobrazuje katalog vedený od roku 1861 po rok 1865 a poslední nejrozsáhlejší archivní materiál zaznamenává knihy profesorské knihovny od roku 1875 až do roku 1942. *Katalog učitelské knihovny z let 1854-1855* má 220 očíslovaných stran, druhý ani třetí zmíněný katalog nemá uvedena čísla stránek, po jejich spočítání však bylo zjištěno, že *Katalog učitelské knihovny z let 1861-1865* je se svými 265 stranami jen o něco málo rozsáhlejší než katalog z předešlého období. Jak již bylo naznačeno, *Katalog učitelské knihovny z let 1875-1942* má největší rozsah a obsahuje 535 stran. V prvním a třetím zmíněném katalogu se v úvodu nachází obsah, ze kterého můžeme zjistit, že zařazené knihy byly v profesorské knihovně seřazeny do oddílů (viz tabulka č. 1 a 3). Druhý katalog podobný seznam sice nemá, nicméně knihy jsou zde do jednotlivých kategorií seřazené také (viz tabulka č. 2). Každý oddíl je vždy označen písmenem a názvem a obsahuje identifikační údaje o knihách, které byly do dané kategorie zahrnuty. Každý katalog se v těchto záznamech trochu lišil, základní informace však měly všechny stejné, (viz údaje v tabulkách č. 1, 2 a 3).

První údaj, který uváděly všechny katalogy, bylo pořadové číslo knihy dané kategorie. Dále se všechny seznamy shodují na uvádění autora, hlavního názvu díla (pokud mělo dílo také podnázev, ten většinou uváděný nebývá), dále také na informaci o místě a roce vydání a počtu svazků dané knihy. V katalogu z let 1854-1855 je pak uváděných údajů nejvíce. První údaj, který je zachycený v obou katalozích, je celkové pořadové číslo knihy. Další rubrikou shodnou pro první i pro druhý katalog je lokaci vlastněných knih. Do prvního katalogu bylo uváděno, v jaké skříni, přihrádce a polici se kniha fyzicky nalézala, ve druhém katalogu jsou kolonky již jen pro skříň a přihrádku. Avšak na rozdíl od prvního katalogu nejsou tyto údaje v případě druhého seznamu u žádné knihy vyplněny. Další informací prvního i druhého katalogu jsou údaje nejen

¹⁴⁵ SOKA Cheb, *Katalog učitelské knihovny*, inv. č. 554.; SOKA Cheb, *Katalog učitelské knihovny*, inv. č. 555.; SOKA Cheb, *Katalog učitelské knihovny*, inv. č. 556.

o počtu svazků, ale také zda nebyla kniha rozdělena na více částí, přičemž tento údaj je pravidelně vyplňován v obou případech. V katalogu 1875-1942 se pak můžeme u každé knihy dozvědět také její formát, který se označoval číselnou zkratkou, přičemž nejpoužívanější velikostí byla 8°, což odpovídá dnešnímu formátu A5. Poslední uváděný údaj, který můžeme naopak najít jen ve třetím katalogu, je poznámka. Nebývá vyplněná pokaždé, pokud ovšem je, můžeme se z ní dozvědět hned několik zajímavých náležitostí k dané publikaci. Nejčastěji zde bývá uváděno spojení „in duplo,“ což označuje, že byl spis do knihovní sbírky zařazen hned dvakrát. Stává se také, že pokud byla kniha zapsaná pod svým pořadovým číslem, je v poznámce uveden odkaz na kategorii a pořadové číslo druhého exempláře. Další, co se může v poznámce objevit, je údaj, že daná kniha byla přesunuta mezi jednotlivými oddíly (např. z úseku „geografie a statistiky“ do části „dějepis“). Publikace však mohla být také pouze zapůjčena, nejčastěji se můžeme dočíst, že kniha vlastně patří do příruční (Handbibliothek) nebo žákovské knihovny (Schulbibliothek), případně ji zapůjčil přímo některý z učitelů. Do profesorské knihovny však mohla díla přibývat také jako dary, což se dozvíme právě z této poznámky. V neposlední řadě je pak u nově zakoupených knih připsána také cena, která byla uváděna v zlatých a krejcarech až do roku 1892,¹⁴⁶ kdy proběhla měnová reforma a byla zavedena koruna, která se dále dělila na haléře. Poté byla cena uváděna právě v této nové měně nebo nemusela být uvedena vůbec. Jen zcela výjimečně se pak u některých knih nalézá zápis, že je spis bezcenný (slovo wertlos).

Tabulka č. 1 – Ukázka popisu jednotlivé knihy v *Katalogu učitelské knihovny* z let 1854-1855

Celkové pořadové číslo	Pořadové číslo knihy v kategorii	Skříň	Příhrádka	Police	Autor, Název knihy	Číslo vydání	Místo	Rok	Počet částí	Počet svazků

Tabulka č. 2 – Ukázka popisu jednotlivé knihy v *Katalogu učitelské knihovny* z let 1875-1942

Celkové pořadové číslo	Pořadové číslo knihy v kategorii	Skříň	Příhrádka	Autor, Název knihy	(Číslo) Vydání	Místo	Rok	Počet částí	Počet svazků

¹⁴⁶ Ivan HLAVÁČEK, Rostislav NOVÝ, Jaroslav KAŠPAR, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 1988, s. 447.

Tabulka č. 3 – Ukázka popisu jednotlivé knihy *Katalogu učitelské knihovny z let 1875-1942*

Pořadové číslo	Autor, Název knihy	Místo a rok vydání	Velikost	Počet svazků	Poznámka
----------------	--------------------	--------------------	----------	--------------	----------

Nyní již bude následovat rozbor knihovního souboru z hlediska jazykového a chronologického.

5.1.1 Jazykový a chronologický rozbor

Jazykový rozbor

Jak již bylo řečeno, chebské gymnázium bylo německé, což znamenalo, že hlavním vyučovacím jazykem byla němčina. Nemůže být tedy divu, že největší zastoupení měly knihy psané právě v tomto jazyce. V profesorské knihovně se jedná o většinu knih, tedy o 86, 07 % (7933 knih). Další nejvíce zastoupenou skupinou titulů byly knihy psané v latině, a to především díla antických autorů. Procentuálně představují tyto práce 12, 21 % (1125 titulů). V období před druhou světovou válkou začala učitelská knihovna odebírat také zvýšený počet knih psaných v českém jazyce, především z oblasti české literatury, přesto se počet vlastněných knih psaných v národním jazyce pohyboval jen kolem 120 děl (0,25 % titulů). Zbýlá procenta pak patřila spisům, které byly vedeny ve francouzském (23 knih), polském (10 svazků) nebo italském jazyce (3 díla).

Chronologický rozbor

Do učitelské knihovny byla zahrnuta díla ze širokého časového rozsahu, a to od 15. až do 20. století, přičemž více než polovina vlastněných knih (52, 40 %) pocházela ze století devatenáctého, konkrétně šlo o 4829 děl. Aktuálnějších spisů z 20. století vlastnila knihovna 29, 29 %, tedy 2700 prací. Čtrnáct procent pak zastávaly tituly, které se svým vydáním zařadily do století osmnáctého (1290 knih). Také svazky ze 17. a 16. století našly v profesorské knihovně své zastoupení, nebylo jich ovšem příliš mnoho, dohromady nečítaly ani pět procent (ze 17. století pocházelo 244 vlastněných spisů a ze století šestnáctého ještě méně, a to jen 147 děl). Mezi sedm nejstarších knih, které byly

vydány v druhé polovině 15. století, patří například *Missale Romanorum*.¹⁴⁷ Tento titul obsahovala chebská profesorská knihovna ve dvou vyhotoveních a obě vydání pocházejí z roku 1493. Nejstarší kniha profesorské knihovny byla vytištěna roku 1482 a je jí právní příručka *Digesta vetus*, kterou nechal vytvořit východořímský císař Justinián I. pro potřebu soudců.¹⁴⁸

5.1.2 Tematický rozbor profesorské knihovny

Jak je zmíněno na počátku této kapitoly, rozsah profesorské knihovny zaznamenávají tři samostatné katalogy, přičemž v každém z nich jsou knihy seřazeny podle určitých oborů, které můžeme porovnat v tabulkách č. 4, 5 a 6. Pokud tato jednotlivá odvětví porovnáme, zjistíme, že se většina skupin shoduje, navíc při bližším porovnání konkrétních knih byla zjištěna také častá shoda. Proto jsem se rozhodla vytvořit pouze jeden souhrnný seznam kategorií zahrnutých oborů, který byl zformován na základě uvedených skupin ze všech tří zmíněných katalogů. Toto konečné seřazení jednotlivých oborů si můžeme prohlédnout v tabulce č. 7 a podle něj bude také následovat rozbor jednotlivých odvětví. Ta jsou označena písmenem a názvem oboru, přičemž na první místo se zařadilo náboženství, následovala filozofie a pedagogika, dále můžeme zmínit souhrnný oddíl pro jazyky neboli tzv. „lingvistický oddíl.“ Obsáhlou skupinu představovala také kategorie dějepisu, pokračující právnické spisy byly jako samostatné oddíly zařazeny pouze u prvních dvou katalogů, přesto bych jim ráda věnovala pozornost v samostatném oddílu. V rozboru knih z profesorské knihovny pak budou následovat obory z odvětví přírodních věd, jakými byla geografie a statistika, matematika, přírodopis, fyzika a chemie. Dalším čím se učitelská knihovna mohla pochlubit, byla sbírka časopisů, encyklopedií a poslední oddíl je věnován kategorii s názvem „Různé,“ kam se z velké části schovaly knihy z právnické oblasti.

¹⁴⁷ *Missale Romanorum*, Venezia 1493.

¹⁴⁸ *Iustiniani Digesta vetus*, Norimberk 1482.

Tabulka č. 4 – Seznam oborů katalogu *Katalog učitelské knihovny* z let 1854-1855

Obor	Počet knih
A. Náboženství	213
B. Filozofie, pedagogika, didaktika	106
C. Latinská filologie	151
D. Latinská literatura	229
E. Řecká filologie	58
F. Řecká literatura	235
G. Geografie	66
H. Dějepis	244
J. Právnícké spisy	114
K. Německé práce (gramatika, klasikové)	229
L. Matematika	60
M. Přírodní vědy	
Ma. Fyzika	15
Mb. Přírodopis	76
Mc. Ostatní (Chemie, Mineralogie)	38
N. Ostatní jazyky	45
O. Časopisy	105
P. Různé	142
Celkem	2126

Tabulka č. 5 – Seznam oborů *Katalog učitelské knihovny* z roku 1861-1865

Obor	Počet knih
A. Náboženství	247
B. Pedagogické spisy	78
C. Latinské práce	
Ca. Latinská filologie	205
Cb. Latinská literatura	302
D. Řecké práce	
Da. Řecká filologie	68
Db. Řečtí klasici	250
E. Dějepis	177

F. Geografie a statistika	148
G. Filozofie	91
H. Německé práce	
Ha. Německá filologie	45
Hb. Německá literatura	210
J. Matematika	59
K. Přírodní vědy	
Ka. Přírodopis	71
Kb. Fyzika	28
Kc. Ostatní (Chemie, Mineralogie)	59
L. Soudnictví	127
M. Ostatní jazyky	65
N. Encyklopedie	9
Celkem	2239

Tabulka č. 6 – Seznam oborů *Katalog učitelské knihovny z let 1875-1942*

Obor	Počet knih
A. Náboženství	411
B. Filozofie a pedagogika	430
Latinské práce	
Ca. Latinská literatura	471
Cb. Latinská filologie	258
Řecké práce	
Da. Řecká literatura	403
Db. Řecká filologie	211
E. Dějepis	588
F. Geografie a statistika	284
G. Německé práce	
Ga. Německá filologie	381
Gb. Německá literatura	752
H. Matematika	76
J. Přírodopis	410

K. Časopisy	76
L. Encyklopedie	50
M. Různé	51
Celkem	4852

Tabulka č. 7 – Konečný seznam kategorií profesorské knihovny s celkovým počtem knih sečtených ze všech tří katalogů

Obor	Počet knih
A. Náboženství	871
B. Filozofie a pedagogika	705
C. Lingvistický oddíl	
Ca. Latinská filologie	614
Cb. Latinská literatura	1002
Da. Řecká filologie	337
Db. Řecká literatura	888
Ea. Německá filologie	495
Eb. Německá literatura	1122
F. Ostatní jazyky	110
G. Dějepis	1009
H. Právnícké spisy	241
J. Geografie a statistika	498
K. Matematika	195
L. Přírodopis	357
M. Fyzika	163
N. Chemie	177
O. Časopisy	181
P. Encyklopedie	59
Q. Různé	193
Celkem	9217

Ze souhrnné tabulky lze vyčíst, že největší zastoupení měly v profesorské knihovně publikace zabývající se jazyky, ale také dějepis nebo náboženství. V nejmenším počtu zůstaly jen okrajové oddíly encyklopedií nebo kategorie schematismů.

Nyní se již můžeme podívat, jaké konkrétní tituly byly k dispozici v každé kategorii.

„A. Náboženství“

Jako první kategorie byl do profesorské knihovny zařazen oddíl s knihami, které se zabývaly náboženstvím.

Shrnující dílo k náboženství a teologii s názvem *Sämmlische Werke: Zur Religion und Theologie* vytvořil myslitel a filozof Johann Gottfried Herder, který měl rozhodující vliv na německé i české národní obrození.¹⁴⁹ Dvojice duchovních Andreas Räss a Nikolaus Weis zpřístupnili práci německého filosofa, vědce a teologa 2. poloviny 17. století Gottfrieda Wilhelma Leibnize, která vysvětlovala systém teologie.¹⁵⁰ Do učitelské knihovny však byla začleněna také kniha Franze Friedhoffa *Allgemeine Moraltheologie*, pojednávající o obecné morální teologii a vysvětlující zásady křesťanské etiky.¹⁵¹ K tomuto tématu vlastnila knihovna hned několik dalších knih, například *Die christliche Moral ale Lehre von der Verwirklichung des göttlichen Reiches in der Menschheit* od teologa Johanna Baptisty von Hirschera, nebo *Handbuch der christlichen Moral, zunächst für künftige katholische Seelensorger und dann für jeden gebildeten Christen* od teologa a řízenského biskupa Johanna Michaela Sailera.¹⁵²

Nejrozšířenějším náboženstvím na celém světě je křesťanství, a proto ani v tomto knihovním souboru nemohly být opomenuty knihy právě o tomto vyznání. Francouzský teolog Jeana-Josepha Gaumeho popsal křesťanskou nauku v celém jejím rozsahu v díle *Die katholische Religionslehre nach ihrem Ganze Umfange* a profesorská knihovna obsahovala také učebnici křesťanského náboženství, kterou sestavil katolický teolog Ildephons Schwarz.¹⁵³ S objasněním křesťanství úzce souvisí dogmatika, což je teologická disciplína, která vysvětluje jednotlivé články víry, není tedy divu, že do profesorské bibliotéky byly zahrnuty také věroučné knihy. Katolickou dogmatiku vysvětloval ve svém díle *Katholische Dogmatik* učitel biskupského gymnázia v Mohuči

¹⁴⁹ Johann Gottfried HERDER, *Sämmlische Werke: Zur Religion und Theologie*, Wien 1819-1820.

¹⁵⁰ Andreas RÄSS und Nikolaus WEIS, *System der Theologie*, Mainz 1825.

¹⁵¹ Franz FRIEDHOFF, *Allgemeine Moraltheologie*, Regensburg 1860.

¹⁵² Johann Baptista von HIRSCHER, *Die christliche Moral ale Lehre von der Verwirklichung des göttlichen Reiches in der Menschheit*, Tübingen 1836.; Johann Michael SAILER, *Handbuch der christlichen Moral, zunächst für künftige katholische Seelensorger und dann für jeden gebildeten Christen*, Sulzbach 1834.

¹⁵³ Jean-Joseph GAUME, *Die katholische Religionslehre nach ihrem Ganze Umfange*, Regensburg 1851.; Ildephons SCHWARZ, *Handbuch der christlichen Religion*, Bamberg 1803.

Heinrich Klee.¹⁵⁴ Učebnici katolické dogmatiky pak sestavil Franz Xaver Dieringer, profesor teologie, který působil na univerzitě v Bonnu.¹⁵⁵

Profesorská knihovna obsahovala také mnohé výbory kázání. Do šestnáctidílného souhrnu sumarizoval kázání katolický teolog Ignaz Wurz, přičemž do knihovního souboru učitelské knihovny bylo zařazeno prvních šest knih.¹⁵⁶ Pro celý církevní rok sestavil souvislou řadu kázání Sebastian Winkelhofer, jehož dílo *Zusammenhängende Predigten über das ganze apostolische Glaubensbekenntniss* vydal mezi léty 1839-1841 Franz Seraph Niederer.¹⁵⁷ Co také nebylo v tomto oddělení opomenuto, byly samotné bible, a to jak v českém, německém, tak i v latinském jazyce. V sešitech vydávané dílo *Bibli česká čili Písmo svaté starého i nového zákona* zformoval kněz a profesor mravouky na pražské univerzitě Innocenc Antonín Frencl.¹⁵⁸ V německém jazyce představil charakteristiku bible německý teolog a pedagog August Hermann Niemeyer.¹⁵⁹ V latinském jazyce pak knihovna vlastnila svatou bibli *Biblia sacra vulgatae* v edici z roku 1705.¹⁶⁰

Poslední oblastí, která se v tomto oddílu objevila, byly v základních obrysech vypracované církevní dějiny od časů apoštolů do počátku 19. století zpracované francouzským vychovatelem a gramatikem Charlesem-Francoisem Lhomondem.¹⁶¹ Učebnici na toto téma pak sestavil římsko-katolický teolog a historik církevních dějin Joseph Ignaz Ritter v díle *Handbuch der Kirchengeschichte*.¹⁶²

„B. Filozofie a pedagogika“

Po náboženství následuje kategorie s názvem „filozofie a pedagogika“, nebyly sem však začleněny jen filozofické nebo pedagogické spisy, ale také práce tykající se psychologie, logiky nebo estetiky.

Nejvíce knih v tomto oddílu bylo spojeno s tématem pedagogiky. Důležitou knihou pro vzdělávání bylo dílo německého spisovatele Johanna Paula Friedricha

¹⁵⁴ Heinrich KLEE, *Katholische Dogmatik*, Mainz 1835.;

¹⁵⁵ Franz Xaver DIERINGER, *Lehrbuch der katholischen Dogmatik*, Mainz 1858.

¹⁵⁶ Ignaz WURZ, *Sämtliche Predigten*, Wien 1783-1785.

¹⁵⁷ Franz Seraph NIEDERER, *Sebastian Winkelhofer's Zusammenhängende Predigten über das ganze apostolische Glaubensbekenntniss auf alle Sonn- und Festtage des katholischen Kirchenjahrs: eine vollständige, leichtfassliche Glaubens- und Sitten-Lehre für den Kirchen- Schul- und Hausgebrauch*, Regensburg 1839-1841.

¹⁵⁸ Innocenc Antonín FRENCL, *Bibli česká čili Písmo svaté starého i nového zákona*, Praha 1860-1864.

¹⁵⁹ August Hermann NIEMEYER, *Charakteristick der Bibel*, Prag 1786.

¹⁶⁰ *Biblia sacra vulgatae*, Viennae 1705.

¹⁶¹ Charles-Francois LHOMOND, *Umriß der Kirchengeschichte von den Zeiten der Apostel bis auf unsere Tage*, Wien 1832.

¹⁶² Joseph Ignaz RITTER, *Handbuch der Kirchengeschichte*, Bonn 1851.

Richtera *Levanna oder Erziehlehre: eine Zusammenstellung der schönsten und wichtigsten Stellen*. O jejím významu svědčí také zvýšený počet výtisků, profesorská knihovna obsahovala totiž tuto knihu hned čtyřikrát.¹⁶³ Učitelská bibliotéka zahrnovala také několik spisů popisujících vzdělání a výuku na gymnáziích nebo reálných školách. Takový spis představovala práce německého gymnaziálního učitele Wilhelma Schradera *Erziehung- und Unterrichtslehre für Gymnasien und Realschulen* nebo *Praktische Pädagogik der Mittelschulen, insbesondere der Gymnasien* od Andrese von Wilhelma.¹⁶⁴ Zásady vzdělávání a výuky pro rodiče, domácí učitele a pedagogy sestavil výše zmíněný teolog a pedagog August Hermann Niemeyer.¹⁶⁵ Do profesorské knihovny byla zařazena také instrukce pro vyučování na rakouských gymnáziích, která byla vydaná tehdejším Ministerstvem kultu a vyučování v roce 1884.¹⁶⁶

Jak již název tohoto úseku napovídá, bylo do něj zařazeno také několik filozofických knih. Propojení filozofie a pedagogiky v sobě zahrnovalo dílo *Philosophische Propädeutik* Roberta Zimmermanna.¹⁶⁷ Úvod do této problematiky, tedy filozofie s důrazem na propedeutiku neboli předběžné vzdělávání sestavil v encyklopedickém rázu Christian Friedrich Gockel.¹⁶⁸ Profesorská knihovna vlastnila také učebnici filozofie s názvem *Lehrbuch zur Einleitung in die Philosophie*, kterou zpracoval německý filozof, psycholog a významný pedagog 19. století Johann Friedrich Herbart.¹⁶⁹ Knihu se stejným názvem vytvořil také vysokoškolský profesor vídeňské univerzity Johann Ritter von Lichtenfels.¹⁷⁰ Dějiny filozofie v obrysech zaznamenal ve svém spise *Geschichte der Philosophie im Umriß* německý teolog, filozof a historik Albert Schwegler.¹⁷¹

Od výše zmíněného filozofa, psychologa a pedagoga Johanna Friedricha Herbarta vlastnila profesorská knihovna učebnici psychologie.¹⁷² V několika výtiscích

¹⁶³ Johann Paul Friedrich RICHTER, *Levanna oder Erziehlehre: eine Zusammenstellung der schönsten und wichtigsten Stellen*, Schaffhausen 1843.

¹⁶⁴ Wilhelm SCHRADER, *Erziehung- und Unterrichtslehre für Gymnasien und Realschulen*, Berlin 1882.; Andreas von WILHELM, *Praktische Pädagogik der Mittelschulen, insbesondere der Gymnasien*, Wien 1870.

¹⁶⁵ August Hermann NIEMEYER, *Grundsätze der Erziehung und des Unterrichts für Eltern, Hauslehrer und Schilmänner*, Reutlingen 1827.

¹⁶⁶ *Instructionen für den Unterricht an den Gymnasien in Osterreich*, Wien 1884.

¹⁶⁷ Robert ZIMMERMANN, *Philosophische Propädeutik*, Wien 1860.

¹⁶⁸ Christian Friedrich GOCKEL, *Encyklopädische Einleitung in die Philosophie: Lehrbuch der philosophischen Propädeutik*, Karlsruhe 1855.

¹⁶⁹ Johann Friedrich HERBART, *Lehrbuch zur Einleitung in die Philosophie*, Leipzig 1850.

¹⁷⁰ Johann Ritter von LICHTENFELS, *Lehrbuch zur Einleitung in die Philosophie*, Wien 1850.

¹⁷¹ Albert SCHWEGLER, *Geschichte der Philosophie im Umriß: Ein Leitfadens zur Übersicht*, Stuttgart 1855.

¹⁷² Johann Friedrich HERBART, *Lehrbuch zur Psychologie*, Leipzig 1850.

byl do této části knihovního souboru zařazen rovněž titul *Psychologie* od Wilhelma Essera.¹⁷³ Na základy empirické psychologie, ale také logiky se v díle *Grundriß der empirischen Psychologie und Logik* zaměřil právník, historik a politik české národnosti Josef Beck.¹⁷⁴ Německý filozof Friedrich Ueberweg se zabýval systémem logiky, ale také její historií v publikaci *System der Logik und Geschichte der logischen Lehren*.¹⁷⁵ Učebnici logiky pro potřeby gymnázií, ale i pro samostudium sepsal Anton Behacker.¹⁷⁶ Německý filozof a kazatel Johann August Eberhard zformoval pomocí dopisů učebnici estetiky, která byla určená pro vzdělané čtenáře všech tříd.¹⁷⁷ V neposlední řadě byla do učitelské knihovny zařazena také kniha, věnující se estetice a kráse s názvem *Aesthetik oder Lehre vom Schönen und von der Kunst in ihrem Ganze Umfange* literárního historika a estetika Franze Fickera.¹⁷⁸

„Ca. Latinská filologie“

Úsek „latinské filologie“ zahrnuje především učebnice latinského jazyka, gramatiky, stylistiky, ale také latinské nebo vícejazyčné slovníky v kombinaci s latinou.

Učebnici pro první vyučování latiny na gymnáziích a reálných školách představil Franz Hübl.¹⁷⁹ Do profesorské bibliotéky byla umístěna také práce dánského klasického filologa a politika Johana Nicolaie Madviga *Lateinische Sprachlehre für Schulen*.¹⁸⁰ Od německého klasického filologa a učitele Ferdinanda Schultze vlastnila knihovna hned několik titulů. Jednalo se především o učebnice latinského jazyka určené pro gymnázia, jakými byly například knihy s názvy *Lateinische Sprachlehre: zunächst für Gymnasien* nebo *Kleine lateinische Sprachlehre zunächst für die untern und mittlern Klassen der Gymnasien*.¹⁸¹ K těmto učebnicím byla do učitelské knihovny pořízena také cvičební kniha latinského jazyka určená pro nižší třídy gymnázií od stejného autora.¹⁸²

¹⁷³ Wilhelm ESSER, *Psychologie*, Münster 1854.

¹⁷⁴ Josef BECK, *Grundriß der empirischen Psychologie und Logik*, Stuttgart 1851.

¹⁷⁵ Friedrich UEBERWEG, *System der Logik und Geschichte der logischen Lehren*, Bonn 1882.

¹⁷⁶ Anton BEHACKER, *Lehrbuch der Logik: zum Gebrauche an Gymnasien und zum Selbstunterrichte*, Wien, Prag 1891.

¹⁷⁷ Johann August EBERHARD, *Handbuch der Ästhetik für gebildete Leser aus allen Ständen: in Briefen*, Halle 1807-1820.

¹⁷⁸ Franz FICKER, *Aesthetik oder Lehre vom Schönen und von der Kunst in ihrem ganze Umfange*, Wien 1830.

¹⁷⁹ Franz HÜBL, *Lehrbuch für den ersten Unterricht im Latein an Gymnasien und Realgymnasien*, Brüx 1876.

¹⁸⁰ Johan Nicolai MADVIG, *Lateinische Sprachlehre für Schulen*, Braunschweig 1857.

¹⁸¹ Ferdinand SCHULTZE, *Lateinische Sprachlehre: zunächst für Gymnasien*, Paderborn 1853.; Ferdinand SCHULTZE, *Kleine lateinische Sprachlehre zunächst für die untern und mittlern Klassen der Gymnasien*, Paderborn 1863.

¹⁸² Ferdinand SCHULTZE, *Übungsbuch zur lateinischen Sprachlehre: zunächst für die untern Klassen der Gymnasien*, Paderborn 1856.

Základní latinskou gramatiku pro první a druhé třídy rakouských gymnázií vytvořil ředitel významného císařsko-královského gymnázia v Černovicích Stephan Wolf.¹⁸³ Gramatiku pro nižší a střední třídy gymnázií, měšťanských a reálných škol s řadou příkladů sepsal německý filolog Karl Eduard Putsche.¹⁸⁴ Naopak učebnici gramatiky pro střední a vyšší třídy gymnázií sestavil Matthias Meiring pod názvem *Lateinische Grammatik für die mittlern und obern Klassen der Gymnasien*.¹⁸⁵ Z roku 1830 pochází kniha *Lateinische Grammatik* od Johanna Gottloba Ludwiga Ramshorna, kterou vlastnila profesorská knihovna v několika výtiscích.¹⁸⁶ Z novějších vydání tohoto typu učebnice byla do učitelské bibliotéky umístěna také práce *Lateinische Grammatik für Schulen* od Aloise Goldbachera, který působil jako univerzitní profesor na univerzitách ve Štýrském Hradci a Černovicích.¹⁸⁷

Teorii latinské stylistiky popsal profesor vídeňské univerzity Karl Josef Grysar v díle *Theorie des lateinischen Stilen*, kterou vlastnila profesorská knihovna v několika vydáních.¹⁸⁸ Do knihovního souboru byla také několikrát zařazena učebnice latinské stylistiky od profesora filozofie a řecké literatury, ale také spoluředitele filologického semináře v Jeně Ferdinanda Gotthelfa Handa.¹⁸⁹ Úlohy ze stylistických cvičení pro nižší a střední třídy sestavil německý pedagog Karl Friedrich Süpfle.¹⁹⁰ Pro vyšší třídy gymnázií a příbuzných vzdělávajících zařízení shromáždil příklady stylistických cvičení latinského jazyka Johann Hauler v učebnici *Lateinische Stilübungen für die oberen Klassen der Gymnasien*.¹⁹¹

Jak již bylo výše zmíněno, do tohoto oddílu bylo včleněno také mnoho slovníků. Profesorská knihovna vlastnila téměř kompletní řadu slovníku *Wörterbuch der lateinischen Sprache* od německého filologa Wilhelma Freunda.¹⁹² Často využívaný mohl být také slovník, který byl do učitelské knihovny zahrnut hned dvakrát, sestavený

¹⁸³ Stephan WOLF, *Lateinisches Elementar-Grammatik für die erste und zweite Classe der k. k. österreichischen Gymnasien*, Wien 1859.

¹⁸⁴ Karl Eduard PUTSCHE, *Lateinische Grammatik für untere und mittlere Gymnasialclassen so wie für höhere Bürger- und Realschulen Zum Behufe eines stufenweise fortschreitenden Lehrganges ausgearbeitet und mit einer reichen Auswahl classischer Beispiele versehen*, Jena 1848.

¹⁸⁵ Matthias MEIRING, *Lateinische Grammatik für die mittlern und obern Klassen der Gymnasien*, Bonn 1861.

¹⁸⁶ Johann Gottlob Ludwig RAMSHORN, *Lateinische Grammatik*, Leipzig 1830.

¹⁸⁷ Alois GOLDBACHER, *Lateinische Grammatik für Schulen*, Wien 1886.

¹⁸⁸ Karl Joseph GRYSAR, *Theorie des lateinischen Stiles*, Köln 1843.

¹⁸⁹ Ferdinand HAND, *Lehrbuch des lateinischen Stils*, Jena 1839.

¹⁹⁰ Karl Friedrich SÜPFLE, *Aufgaben zu lateinischen Stilübungen: Aufgaben für untere und Millere Klassen*, Karlsruhe 1852.

¹⁹¹ Johann HAULER, *Lateinische Stilübungen für die oberen Klassen der Gymnasien*, Wien 1878.

¹⁹² Wilhelm FREUND, *Wörterbuch der lateinischen Sprache*, Leipzig 1834 – 1840.

českým pedagogem a národním buditelem Josefem Chmelou, který zahrnoval překlady hned do tří jazyků, a to sice do latinského, německého a českého.¹⁹³

„Cb. Latinská literatura“

Do této kategorie byla umístěna díla především významných římských autorů antického období.

Největšího zastoupení se zde dočkal význačný řečník, filozof a spisovatel Marcus Tullius Cicero. Z jeho soudních řečí byly do profesorské bibliotéky zařazeny spisy *Oratio pro P. Sulla* nebo *Oratio pro P. Sestio*, které do německého jazyka zpracoval knihovník Karl Halm.¹⁹⁴ Johann Friedrich Wagner zase upravil Ciceronův právně-politický spis *De legibus*.¹⁹⁵ Ze spisů filozofických byly do profesorské knihovny včleněny *Cato Starší o stáří* a *Stoické paradoxy* v edici od Heinricha Ludwiga Julia Billerbecka a *Laelius o přátelství* v edici od Moritze Ludwiga Seyfferta.¹⁹⁶ Heinrich Meyer vydal a napsal vysvětlivky k Ciceronovu rétorickému dílu *Brutus*.¹⁹⁷

Druhým nejvytíženějším autorem, jehož dílo učitelská knihovna zahrnovala, byl básník tzv. zlatého věku římské poezie Quintus Horatius Flaccus. Jeho básnickou sbírku *Carmina* vlastnila profesorská knihovna jak v originálním latinském jazyce ve vydání od již výše zmíněného profesora vídeňské univerzity Karla Josefa Grysare, tak v německé edici vydané spolu s další Horatiovou básnickou sbírkou *Epódy* od ředitele polského gymnázia v Chojně Carla Wilhelma Naucka.¹⁹⁸ S latinskými a zároveň německými poznámkami byly vedeny hexametrické básně ve sbírce jménem *Listy*, které tímto způsobem připravil německý filolog Ludwig von Döderlein.¹⁹⁹

Z díla Publia Ovidia Nasa vlastnila učitelská knihovny především jeho nejznámější dílo *Proměny*. Z této patnáctidílné epické básně psané v hexametrech byly do profesorské knihovny zařazeny výběry z tohoto díla, a to jak v originále s poznámkami od klasického filologa a germanisty Moritze Haupta nebo s vysvětlením

¹⁹³ Josef CHMELA, *Lateinisch-Böhmisch-Deutsches Wörterbuch*, Königgrätz 1830.

¹⁹⁴ Karl HALM, *M. Tullii Ciceronis Oratio pro P. Sulla*, Lipsiae 1845.; Karl HALM, *M. Tullii Ciceronis Oratio pro P. Sestio*, Lipsiae 1845.

¹⁹⁵ Johann Friedrich WAGNER, *M. Tullii Ciceronis De legibus libri tres*, Gottingae 1804.

¹⁹⁶ Heinrich Ludwig Julius BILLERBECK, *M. Tullii Ciceronis Catomaior seu de senectute et Paradoxa*, Hannover 1837.; Moritz Ludwig SEYFFERT, *M. Tullii Ciceronis Laelius, sive De amicitia dialogus*, Brandenburg 1844.

¹⁹⁷ Heinrich MEYER, *M. Tullii Ciceronis Brutus*, Halis 1838.

¹⁹⁸ Karl Josef GRYSAR, *Q. Horatii Flacci Carmina selecta*, Vindobonae 1853.; Carl Wilhelm NAUCK, *Q. Horatii Flacci Oden en Epoden: für den Schulgebrauch erklärt*, Leipzig 1854.

¹⁹⁹ Ludwig von DÖDERLEIN, *Horazens Episteln: Lateinisch und deutsch mit Erläuterungen*, Leipzig 1856-1858.

pro školy od Johannea Siebelise, tak v německém překladu s výkladem od Heinricha Christiana Pfitze.²⁰⁰

Od nejslavnějšího římského básníka Augustovy doby Publia Vergilia Marona byl do tohoto oddílu zařazen jeho hrdinský epos *Aeneis*, v německém překladu od Josepha Spitzenbergera.²⁰¹ Německý spisovatel, básník a překladatel Johann Heinrich Voss přeložil Vergiliovo dílo, konkrétně didaktickou báseň *Georgicu*. Ta byla rozdělena do čtyř částí a do profesorské bibliotéky byl zařazen čtvrtý díl, který pojednává o včelařství.²⁰² Do německého jazyka přeložil a vysvětlil Vergiliovy básně německý filolog a gymnaziální učitel Theodor Ladewig. Ten přetlumočil také výše zmíněný epos *Aeneis* tohoto římského básníka, který byl včleněn také do žákovské knihovny.²⁰³ Do sbírky knih pro učitele byl umístěn také spis shrnující Vergiliovo dílo, který obsahoval jak básnické práce *Georgicu* a *Bucolicu*, neboli rolnické a pastýřské zpěvy, ale také epos *Aeneis*, od rakouského filologa Emanuela Hoffmanna.²⁰⁴

V této kategorii nechyběly ani *Zápisky o válce galské* a *Zápisky o válce občanské* Julia Caesara, které s výkladovými komentáři vydal například německý lexikograf a filolog Georg Aenotheus Koch, německý gymnaziální učitel Friedrich Kraner nebo Albert Doberenz.²⁰⁵

Etnografické dílo *O původu, poloze, mravech a národech Germánů* od Publia Cornelia Tacita zpřístupnil a poznámkami opatřil německý filolog Justus Friedrich Kritz.²⁰⁶ Od tohoto autora byl se stejnými vysvětlujícími poznámkami včleněn do profesorské knihovny také životopis Tacitova tchána *O životě a mravech Julia Agrikoly*.²⁰⁷ Stejně dílo zpracoval pro školní účely také Anton August Draeger.²⁰⁸ Ten také vysvětlil Tacitovo dílo *Letopisy*, kde tento historik, právník a senátor líčí římské

²⁰⁰ Moritz HAUPT, *Die Metamorphosen des P. Ovidius Naso*, Berlin 1857.; Johannes SIEBELIS, *P. Ovidii Nasonis Metamorphoses: Auswahl für Schulen*, Leipzig 1862.; Heinrich Christian PFITZ, *Publius Ovidius Naso's Verwandlungen*, Stuttgart 1833.

²⁰¹ Joseph SPITZENBERGER, *Virgils Aeneis*, München 1796.

²⁰² Johann Heinrich VOSS, *Publii Virgilii Maronis Georgicon libri quatuor*, Hamburg 1789.

²⁰³ Theodor LADEWIG, *Vergil's Gedichte*, Berlin 1866.

²⁰⁴ Emanuel HOFFMANN, *P. Virgilii Maronis Aeneidos epitome: accedit ex Georgicis et Bucolicis delectus*, Wien 1854.

²⁰⁵ Georg Aenotheus KOCH, *C. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico*, Lipsiae 1848.; Georg Aenotheus KOCH, *C. Iulli Caesaris Commentarii de bello civili*, Lipsiae 1848.; Friedrich KRANER, *C. Julii Caesaris commentarii de bello Gallico*, Berlin 1859.; Friedrich KRANER, *Commentarii de bello civili*, Berlin 1860.; Albert DOBERENZ, *C. Iulii Caesaris Commentarii de bello Gallico*, Leipzig 1867.; Albert DOBERENZ, *C. Iulii Caesaris De bello civili*, Leipzig 1863.

²⁰⁶ Friedrich KRITZ, *P. Cornelii Taciti Germania. Ex Hauptii recensione recognovit et perpetum annotatione illustravit F. Kritz*, Berlin 1860.

²⁰⁷ Friedrich KRITZ, *P. Cornelii Taciti Agricola. Ex Wexii recensione recognovit et perpetum annotatione illustravit F. Kritzius*, Berlin 1859.

²⁰⁸ Anton August DREAGER, *Das Leben des Agricola von Tacitus. Schulausgabe von Dr. Ant. Aug. Draeger*, Leipzig 1869.

dějiny od Augustovy smrti (rok 14 před naším letopočtem) až do roku 68, kdy zemřel císař Nero.²⁰⁹

V profesorské knihovně bylo obsaženo také nejvýznamnější dílo římského historika Tita Livia (*Dějiny od založení Města*), spisovatele Cornelia Nepota (*O slavných mužích*) nebo stoického filosofa a dramatika Lucia Annaea Senecy (*Souhrnné práce*).²¹⁰

„Da. Řecká filologie“

Do tohoto oddílu byly ponejvíce zahrnuty učebnice, a to především pro výuku řeckého jazyka, gramatiky nebo syntaxu, ale také mnohočetné svazky slovníků.

Do tohoto odvětví byla zařazena učebnice Karla Zieglera *Elementarbuch der griechischen Sprache*, tedy kniha osvětlující základ pro výuku řeckého jazyka.²¹¹ Základní učebnicí, kterou ale chebská učitelská knihovna v této oblasti vlastnila, byla kniha rakouského filologa Karla Schenkla *Griechisches Elementarbuch für die österreichischen Gymnasien*, která byla od svého původního vytištění v roce 1852 vydána v několika dalších vydáních.²¹²

Karl Schenkl také znal práci Georga Curtise, profesora klasické filologie na berlínské a pražské univerzitě, od kterého bylo do profesorské knihovny zařazeno dílo *Griechische Schulgrammatik* v několika vydáních.²¹³ Řeckou gramatikou se zabýval také německý pedagog, knihovník a filolog Philipp Buttmann, který vytvořil spis *Griechische Grammatik*, přičemž knihu se stejným názvem vydal později také německý lingvista Gustav Meyer.²¹⁴

Skladbu slov ve větách a jejich vztah s ohledem na řecká díla ve své práci *Grundriss zu Vorlesungen über die griechische Syntax* studoval německý epigrafik

²⁰⁹ Anton August DREAGER, *Annalen des Tacitus*, Leipzig 1868.

²¹⁰ Wilhelm WEISSERBORN, *Titi Livi Ab urbe condita libri*, Berlin 1854-1867.; Friedrich FRÖHLICH, *Cornelius Nepos Leben berühmter Feldherren*, Wien 1804.; Adolf HAAKH, Johannes MOSER, August Friedrich PAULY, *Lucius Annaeus Seneca Werke*, Stuttgart 1828-1851.

²¹¹ Karl ZIEGLER, *Elementarbuch der griechischen Sprache*, Wien 1851.

²¹² Karl SCHENKL, *Griechisches Elementarbuch*, Wien 1852.; Karl SCHENKL, *Griechisches Elementarbuch für die österreichischen Gymnasien*, Wien, Prag 1888.

²¹³ Georg CURTIUS, *Griechische Schulgrammatik*, Prag 1852.; Wilhelm HARTEL, *Doktor Dr. Georg Curtius' griechische Schulgrammatik*, Wien, Prag 1888.

²¹⁴ Philipp BUTTMANN, *Griechische Grammatik*, Berlin 1818.; Gustav MEYER, *Griechische Grammatik*, Leipzig 1880.

a filolog Emil Hübner.²¹⁵ Antické syntaxi se ve své publikaci *Abriss der attischen Syntax* věnoval také Ernestus Bachof.²¹⁶

Také oddíl „řecké filologie“ obsahoval několik svazků slovníků, ponejvíce se jednalo o slovníky řecko-německé. Přesně takový slovník představoval *Griechisch-deutsches Wörterbuch zum Schul- und Privatgebrauch* sestavený pro školní a domácí potřeby dvojicí německých filologů Karlem Gottfriedem Jacobitzem a Ernstem Eduardem Seilerem.²¹⁷ Řecko-německý slovník vytvořil také již výše zmíněný rakouský filolog Karl Schenkl.²¹⁸ Knihovna pro učitele však v tomto úseku vlastnila také slovník trojjazyčný, a to řecko-německo-český, který uspořádal britský státník, ministr a především premiér William Ewart Gladstone.²¹⁹

„Db. Řecká literatura“

Stejně jako v oddělení „latinská literatura“ se i v tomto oddíle nalézají ponejvíce knihy antických autorů, v tomto případě převážně z řeckého prostředí.

Největšího zastoupení se v této kategorii dočkal nejstarší známý řecký básník Homér, jehož dílo *Illias* a *Odyssea* obsahovala knihovna v několika různých vydáních od mnoha editorů. Jmenovat můžeme například výše zmíněného německého spisovatele, básníka a překladatele Johanna Heinricha Vosse, od kterého byl překlad těchto dvou epických básní zařazen hned v několika vydáních z různých let.²²⁰ Tyto dva eposy přeložil a vysvětlujícími poznámkami pro školní účely opatřil literární historik a filolog Heinrich Düntzer.²²¹

Filolog německého původu Wilhelm Dindorf znovu vydal drama *Elektra* významného starořeckého athénskému dramatika Sofokla, které učitelská knihovna vlastnila v několika výtiscích.²²² *Elektru* rovněž přeložil gymnaziální učitel Gustav Wolff, od kterého byly do knihovny pro profesory zařazeny také další překlady

²¹⁵ Emil HÜBNER, *Grundriss zu Vorlesungen über die griechische Syntax*, Berlin 1883.

²¹⁶ Ernestus BACHOF, *Abriss der attischen Syntax: zunächst zur Ergänzung der Griechischen Formenlehre von Spieß-Breiter*, Essen 1886.

²¹⁷ Karl Gottfried JACOBITZ und Ernst Eduard SEILER, *Griechisch-deutsches Wörterbuch zum Schul- und Privatgebrauch*, Leipzig 1850.

²¹⁸ Karl SCHENKL, *Griechisch-deutsches Schulwörterbuch*, Wien 1859.

²¹⁹ William Ewart GLADSTONE, *Griechisch-deutsch-böhmisches Taschewörterbuch*, Prag 1853.

²²⁰ Johann Heinrich VOSS, *Homer's Ilias*, Wien 1800.; Johann Heindrich VOSS, *Homer's Ilias*, Wien 1823.; Johann Heindrich VOSS, *Homer's Odyssee*, Wien 1816.; Johann Heinrich VOSS, *Homer's Odyssee*, Wien 1823.

²²¹ Heinrich DÜNTZER, *Homer's Illias: erklärende Schulausgabe*, Paderborn 1866.; Heinrich DÜNTZER, *Homer's Odyssee: erklärende Schulausgabe*, Paderborn 1863-1864.

²²² Wilhelm DINDORF, *Sophoclis Electra: in usum scholium*, Leipzig 1880.

význačných děl tohoto starověkého dramatika, jakými byly například *Aiás*, *Antigona* nebo *Král Oidipus*.²²³

Řádný profesor a také rektor univerzity v Marburgu Karl Friedrich Hermann vydal část spisů Sokratova žáka, ale také filosofa a pedagoga, který nesl jméno Platón. Dílo jednoho z nejvýznamnějších a největších myslitelů bylo koncipováno do dialogů, které byly seskládány do tetralogií, přičemž profesorská knihovna vlastnila první a pátý díl z celkových devíti. Obsahem těchto tetralogií byly především rané a střední dialogy, jakými byly *Euthyfrón*, *Obrana Sókratova*, *Kritón*, *Faidón*, *Charmidés*, *Lachés* nebo *Lysis*.²²⁴

Do učitelské bibliotéky byly začleněny také slavné filipiky athénskému politiku, řečníka a právníka Démosthena upravené pro školní potřeby a zpracované v edici od rakouského filologa a středoškolského profesora Franze Paula, přičemž mladší vydání výboru Démostenových řečí *Zehn Reden für den Schulgebrauch nebst den nöthigen Einleitungen* vlastnila také žákovská knihovna.²²⁵ Démostenovy vybrané řeči pak vysvětlil také německý filolog Anton Westermann.²²⁶

Od antického historika Hérodota z Halikarnássu neboli „otce dějepisu“ vlastnila profesorská knihovna překlady jeho významnějšího díla *Dějiny*, a to v edicích od německého pedagoga, ale také překladatele Johanna Friedricha Degena, německého filologa a pedagoga Friedricha Alberta Langeho nebo archeologa, knihovníka a literárního historika Adolfa Schölla.²²⁷

„Ea. Německá filologie“

V tomto oddílu bylo nejvíce knih zaměřeno na gramatiku, případně se zde objevily také učebnice stylistiky nebo slovníky.

Nejvíce publikací bylo přičteno gramatice německé, přičemž o jejich počátcích pojednává dílo *Deutsches Sprachbuch. Anfänge der Grammatik, Onomastik und Sprachkunst* od významného německého pedagoga a politika čtyřicátých let 19. století

²²³ Gustav WOLFF, *Sophoclis Elektra*, Leipzig 1863.; Gustav WOLFF, *Sophoclis Ajas*, Leipzig 1867.; Gustav WOLFF, *Sophoclis Antigone*, Leipzig 1865.; Gustav WOLFF, *Sophoclis König Oidipus*, Leipzig 1870.

²²⁴ Karl Friedrich HERMANN, *Platonis Euthyphro, Apologia Socratis, Crito, Phaedo*, Lipsiae 1853.; Karl Friedrich HERMANN, *Platonis Charmides, Laches, Lysis*, Lipsiae 1867.

²²⁵ Franz PAULY, *Zehn Reden des Demosthenes: Für den Schulgebrauch nebst den nöthigen Einleitungen*, Wien 1857.

²²⁶ Anton WESTERMANN, *Ausgewählte Reden des Demosthenes. Erklärt von Anton Westermann*, Leipzig 1851.

²²⁷ Johann Friedrich DEGEN, *Herodots Geschichte*, Frankfurt am Main 1783-1790.; Friedrich Albert LANGE, *Die Geschichten des Herodotos*, Breslau 1824.; Adolf SCHÖLL, *Herodots von Halikarnaß Geschichte*, Stuttgart 1828.

Karla Magera.²²⁸ Stejně jako předchozí práci vlastnila profesorská knihovna ve více výtiscích i následující spis *Deutsche Grammatik* od Jakoba Grimma, který se svým bratrem proslul jako autor pohádek pro děti, které byly zařazeny do žákovské knihovny.²²⁹ Německou gramatiku pro školy sestavil rakouský literární historik a pedagog Karl Ferdinand Kummer.²³⁰ Z novějších děl věnujících se tomuto tématu byla do učitelské knihovny zařazena také kniha určena pro studenty středních škol, ale také pro samostudium od Johanna Wiesnera.²³¹

V několika výtiscích vlastnila knihovna pro učitele spis věnující se stylistice pro vyšší ročníky vzdělávajících institucí s názvem *Theoretisch-praktisches Lehrbuch der Stylistik für obere Classen höherer Schulanstalten und zum Selbstunterricht* od německého filologa Simona Heinricha Adolfa Herlinga.²³² Materiál stylistického cvičení určený pro vyšší třídy gymnázií v mateřském jazyce, tedy němčině, sestavil učitel David Gottfried Herzog.²³³ Německý jazykovědec a gramatik Johann Christoph Adelung zpracoval a v roce 1800 vydal spis pojednávající o německém stylu.²³⁴

Za skupinu slovníků můžeme zmínit *Deutsches Wörterbuch* sestavený mezi léty 1873-1876 německým mluvčím za správný pravopis Friedrichem Ludwigem Karlem Weigandem.²³⁵ Samozřejmě pak byly německé slovníky spojené s dalším jazykem. Česko-německý a německo-český slovník vlastnila učitelská knihovna od českého obrozeneckého spisovatele, pedagoga a lexikografa Josefa Franty Šumavského.²³⁶ Německý romanistik Theresius von Seckendorf-Aberdar pak utřídil slovník německého a španělského jazyka, který po letech doplnil a pod názvem *Wörterbuch der deutschen und spanischen Sprache* znovu vydal univerzitní profesor moderních jazyků a literatury Christian Martin Winterling.²³⁷

²²⁸ Karl MAGER, *Deutsches Sprachbuch. Anfängeder Grammatik, Onomastik und Sprachkunst*, Stuttgart 1842.

²²⁹ Jakob GRIMM, *Deutsche Grammatik*, Göttingen 1822.

²³⁰ Karl Ferdinand KUMMER, *Deutsche Schulgrammatik*, Prag 1884.

²³¹ Johann WIESNER, *Deutsche Sprachlehre, für Mittelschullehrer und zum Selbststudium*, Wien 1911.

²³² Simon Heinrich Adolf HERLING, *Theoretisch-praktisches Lehrbuch der Stylistik für obere Classen höherer Schulanstalten und zum Selbstunterricht*, Hannover 1837.

²³³ David Gottfried HERZOG, *Stoff zu stylistischen Übungen in der Muttersprache: für obere Klassen, in ausführlichen Dispositionen und kürzem Andeutungen*, Braunschweig 1849.

²³⁴ Johann Christoph ADELUNG, *Über den deutschen Styl*, Berlin 1800.

²³⁵ Friedrich Ludwig Karl WEIGAND, *Deutsches Wörterbuch*, Giessen 1873-1876.

²³⁶ Josef Franta ŠUMAVSKÝ, *Česko-německý slovník*, Praha 1851.; Josef Franta ŠUMAVSKÝ, *Deutsch-böhmisches Wörterbuch*, Prag 1844-1846.

²³⁷ Theresius von SECKENDORF-ABERDAR, Christian Martin WINTERLING, *Wörterbuch der deutschen und spanischen Sprache*, Nürnberg 1831.

„Eb. Německá literatura“

V této kategorii byly nejvíce zastoupeny čítanky, případně učebnice s dějinami německé literatury. Dále byl kladen důraz na sbírky poezie a z prózy byla obsažena jen stěžejní díla nejvýznamnějších autorů německé literatury 18. a 19. století, protože mnohem větší výběr z beletrie byl obsažen v rámci žákovské knihovny.

Profesorská knihovna vlastnila německou čítanku určenou pro střední školy.²³⁸ Trojdílnou učebnici a čítanku pro vyšší třídy gymnázií *Deutsches Lehr- und Lesebuch für Obergymnasien* připravil v letech 1868-1872 rakouský pedagog Alois Egger.²³⁹ Do knihovního souboru byla včleněna také čítanka pro vyšší třídy gymnázií, kterou vydal v roce 1854 knihař Johann Mozart a o deset let publikoval také čítanku pro třídy nižší.²⁴⁰ Pro nižší a střední třídy gymnázií sestavil učebnici literatury *Deutsches Lesebuch für untere und mittlere Classen* německý pedagog Karl Mager.²⁴¹

Celkové dějiny literatury sestavil podle Christopa Augusta Heumann teolog a učitel Karl Joseph Bouginé.²⁴² Učitelská knihovna vlastnila také dějiny německé literatury, které od jejich počátků po následný vývoj sledoval historik a klasický filolog Georg Weber.²⁴³ Filolog Karl Bartsch editoval dílo *Geschichte der deutschen Nationalliteratur* literárního historika Augusta Kobersteina mapující německou národní literaturu.²⁴⁴ V několika výtiscích pak profesorská bibliotéka měla k dispozici knihu věnující se básnictví *Geschichte der deutschen Dichtung* od George Gottfrieda Gervinuse, kterou v pozdějších vydáních vydal výše zmíněný filolog Karl Bartsch.²⁴⁵

Do tohoto oddílu byly zařazené také mnohé básnické sbírky. Do tzv. jenské skupiny romantiků patřil také Ludwig Tieck, od kterého učitelská knihovna vlastnila knihu s názvem *Gedichte*.²⁴⁶ Spis se stejným názvem měla také od německého básníka, ale také dramatika Oskara von Redwitze.²⁴⁷ Básně byly do knihovního souboru začleněny také od Friedricha von Matthissona, přičemž některé z nich byly zhudebněny

²³⁸ *Deutsches Lesebuch für Mittelschulen*, Wien 1859.

²³⁹ Alois EGGER, *Deutsches Lehr- und Lesebuch für Obergymnasien*, Wien 1869-1872.

²⁴⁰ Alois MOZART, *Deutsches Lesebuch für die oberen Classen der Gymnasien*, Wien 1854.; Alois MOZART, *Deutsches Lesebuch für die unteren Classen der Gymnasien*, Wien 1864.

²⁴¹ Karl MAGER, *Deutsches Lesebuch für untere und mittlere Classen*, Stuttgart 1843.

²⁴² Karl Joseph BOUGINÉ, *Handbuch der allgemeinen Litterargeschichte nach Heumanns Grundi*, Wien 1800.

²⁴³ Georg WEBER, *Die Geschichte der deutschen Literatur nach ihrer organischen Entwicklung, in einem leicht überschaulichen Grundriss*, Leipzig 1851.

²⁴⁴ Karl BARTSCH, *August Koberstein's Geschichte der deutschen Nationalliteratur*, Leipzig 1872.

²⁴⁵ Georg Gottfried GERVINUS, *Geschichte der deutschen Dichtung*, Leipzig 1853.

²⁴⁶ Ludwig TIECK, *Gedichte*, Dresden 1821.

²⁴⁷ Oskar von REDWITZ, *Gedichte*, Mainz 1852.

Ludwigem van Beethovenem nebo Franzem Schubertem.²⁴⁸ Do profesorské knihovny byla zařazena také básnická sbírka rakouského básníka a spisovatele Johanna Baptisty von Alxingera, knihovna však vlastnila kromě jeho poezie také osvěcenské eposy tohoto autora.²⁴⁹

Jak již bylo řečeno výše, profesorská knihovna byla vybavena také těmi nejvýznačnějšími díly od hlavních autorů německé literatury 18. a 19. století, například od Johanna Wolfganga Goetheho, Fridricha Schillera, Gottholda Ephraima Lessinga nebo Johanna Gottfrieda Herdera, o mnoho více titulů však bylo zařazeno do knihovny žákovské.

„F. Ostatní jazyky“

Do poslední kategorie z lingvistického oddílu bylo začleněno mnoho učebnic různých jazyků. Nejvíce zastoupeny však byly gramatiky francouzského, italského, ale také českého jazyka.

Základy francouzského jazyka vysvětlil ve svém díle *Elementarbuch der französischen Sprache* vysvětlil německý gymnaziální učitel Karl Ploetz.²⁵⁰ Francouzský kněz a lexikograf Dominique Joseph Mozin zpracoval v roce 1810 francouzskou mluvnici do nového a srozumitelného znázornění podle nejjednodušších zásad a pravidel.²⁵¹ Učitel francouzštiny ale také italštiny Johann Valentin Meidinger vyložil francouzskou gramatiku prakticky, s poučením, jak se dá tuto řeč naučit v krátkém čase.²⁵²

Dalším jazykem, jehož učebnice byly do profesorské knihovny také zařazeny, byla italština. Stejně jako u francouzského jazyka vypracoval Dominique Joseph Mozin mluvnici francouzštiny v nových pravidlech, vytvořil Andreas Joseph von Fornasari-Verce podobnou příručku pro jazyk italský.²⁵³ Italskou mluvnici s teoretickou, ale i praktickou částí pro základní výuku tohoto jazyka zformoval italský filolog a profesor

²⁴⁸ Friedrich von MATTHISSON, *Gedichte*, Wien 1815.

²⁴⁹ Johann Bastist von ALXINGER, *Gedichte*, Wien 1812.; Johann Bastist von ALXINGER, *Bliomberis*, Wien 1812.; Johann Bastist von ALXINGER, *Doolin von Mainz: Ein Rittergedicht in zehen Gesängen*, Wien 1812.

²⁵⁰ Karl PLOETZ, *Elementarbuch der französischen Sprache*, Belin 1869.

²⁵¹ Dominique Joseph MOZIN, *Französische Sprachlehre: in einer neuen und fasslichen Darstellung der auf die einfachsten Grundsätze zurückgeführten Regeln*, Tübingen 1810.

²⁵² Johann Valentin MEIDINGER, *Praktische französische Grammatik: wodurch man diese Sprache auf eine ganz neue und sehr leichte Art in kurzer Zeit gründlich erlernen kann*, Wien 1823.

²⁵³ Andreas Joseph von FORNASARI-VERCE, *Theoretisch-praktische Anleitung zur Erlernung der italienischen Sprache: in einer neuen und faßlicheren Darstellung der auf ihre richtigen und einfachsten Grundsätze zurückgeführten Regeln*, Wien 1854.

italštiny Domenico Antonio Filippi.²⁵⁴ Nová italská gramatika Giovanniho Magriniho s názvem *Nuova e perfetta grammatica reggia italiana e tedesca* = *Neue und vollkommene königliche italiänische Grammatica* popisovala tuto problematiku jak v původním jazyce, tak také v jazyce německém.²⁵⁵

V neposlední řadě obsahovala učitelská knihovna také české učebnice. Od poslance Českého říšského sněmu a Říšské rady Františka Čupra byla do toho úseku zahrnuta práce věnující se českému jazyku s názvem *Praktischer Lehrgang zum schnellen und leichten Erlernen der böhmischen Sprache*.²⁵⁶ Profesor českého jazyka místního gymnázia Joseph Proschek pak sepsal stručnou a praktickou gramatiku českého jazyka určenou především pro Němce.²⁵⁷

„G. Dějepis“

V tomto úseku převládaly učebnice, nejvíce se jednalo o spisy shrnující světové dějiny, zahrnuty však byly také publikace zaměřující se jen na dějiny starověké, středověké, dějiny jednotlivých států či dokonce dějiny regionální.

Učebnici všeobecného dějepisu představovalo dílo rektora Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, konzervativního politika, ale také historika Konstantina von Höflera *Lehrbuch der allgemeinen Geschichte*.²⁵⁸ Jednoduchým názvem *Weltgeschichte* nazval svou učebnici světového dějepisu německý historik Johann Gottfried Eichhorn.²⁵⁹ S přesným časovým vymezením popsal historii od nejstarších časů až do roku 1831 ve svém díle *Allgemeine Weltgeschichte für alle Stände von den frühesten Zeiten bis zum Jahre 1831* historik a liberální politik Karl von Rotteck.²⁶⁰ Celkové dějiny určené pro vzdělané čtenáře a studenty pak sestavil významný německý historik Karl Heinrich Ludwig Pölitz.²⁶¹

Německý historik a politik Maximilian Duncker se zabýval dějinami starověku a toto téma obsáhnul ve svém čtyřsvazkovém díle *Geschichte des Alterthums*,

²⁵⁴ Domenico Antonio FILIPPI, *Italienische Sprachlehre: oder practische und theoretische Anweisung zum gründlichen Unterrichte in der italienischen Sprache*, Wien 1816.

²⁵⁵ Giovanni MAGRINI, *Nuova e perfetta grammatica reggia italiana e tedesca* = *Neue und vollkommene königliche italiänische Grammatica*, Wien 1773.

²⁵⁶ František ČUPR, *Praktischer Lehrgang zum schnellen und leichten Erlernen der böhmischen Sprache*, Prag 1852.

²⁵⁷ Joseph PROSCHEK, *Praktischer Lehrgang zum schnellen und leichten Erlernen der böhmischen Sprache*, Eger 1840.

²⁵⁸ Konstantin von HÖFLER, *Lehrbuch der allgemeinen Geschichte*, Regensburg 1850-1856.

²⁵⁹ Johann Gottfried EICHHORN, *Weltgeschichte*, Reutlingen 1818.

²⁶⁰ Karl von ROTTECK, *Allgemeine Weltgeschichte für alle Stände von den frühesten Zeiten bis zum Jahre 1831*, Stuttgart 1831.

²⁶¹ Karl Heinrich Ludwig PÖLITZ, *Die Weltgeschichte für gebildete Lese und Studierende*, Wittenberg 1813.

profesorská knihovna však měla k dispozici pouze první dva svazky.²⁶² Stejnomené dílo napsal také německý historik Eduard Meyer, který byl jedním z posledních, kdo tuto látku zpracoval.²⁶³ Historii středověku zpracoval do podoby učebnice německý historik a pruský politik Heinrich Leo, jehož práce byla rozdělena do dvou částí a učitelská knihovna vlastnila toto dílo kompletně.²⁶⁴ Emanuel Hannak, ředitel ústavu Pedagogium ve Vídni, který zajistil reorganizaci a věhlas této instituce jak v Rakousku, tak v okolních zemích, vypracoval řadu pedagogických spisů, mezi nimiž byly také učebnice s dějinami středověku, určené pro nižší, ale také střední třídy středních škol.²⁶⁵

Z popisu historií jednotlivých států byly v profesorské knihovně nejvíce zachyceny dějiny českých, rakouských a německých zemí. Dějinný vývoj českých zemí zachytilo mnoho autorů, opomenuto však nemohlo být dílo zakladatele moderního českého dějepisce, otce národa Františka Palackého, od kterého vlastnila učitelská knihovna práci *Geschichte von Böhmen*, která ve třech dílech mapuje rozvoj českých zemí od jejich počátků do roku 1378 na základě pramenných dokumentů.²⁶⁶ Do roku 1458, tedy do doby, kdy byl českým králem zvolen Jiří z Poděbrad, dovedl svou práci *Historie česká* Enea Silvius Piccolomini neboli papež Pius II., který tímto dílem přiblížil české země celému tehdejšímu vzdělanému světu především v rámci evropského prostoru.²⁶⁷ Učitelská bibliotéka obsahovala také dílo českého exulantského spisovatele Pavla Stránského *O státě českém*, které zachycovalo celkový výklad předbělohorské doby.²⁶⁸ Nejkomplexněji zobrazil dějiny Čechů historik, pedagog, ale především vlastenec a buditel František Martin Pelzel, který zpracoval své dílo *Stručné dějiny Čechů od nejstarších dob do doby dnešní* od počátků českých dějin až do roku 1775.²⁶⁹

Další významný historik, ale také politik a pedagog Václav Vladivoj Tomek, od kterého byla do profesorské knihovny začleněna publikace *Děje univerzity Pražské*, vytvořil také učebnici rakouských dějin pod názvem *Handbuch der österreichischen*

²⁶² Maximilian DUNCKER, *Geschichte des Alterthums*, Berlin 1852-1853.

²⁶³ Eduard MEYER, *Geschichte des Alterthums*, Berlin 1852-1856.

²⁶⁴ Heinrich LEO, *Lehrbuch der Geschichte des Mittelalters Erster Theil*, Halle 1830.; Heinrich LEO, *Lehrbuch der Geschichte des Mittelalters Zweiter Theil*, Halle 1830.

²⁶⁵ Emanuel HANNAK, *Lehrbuch der Geschichte des Mittelalters: für die interen Klassen der Mittelschulen*, Wien 1872.; Emanuel HANNAK, *Lehrbuch der Geschichte des Mittelalters: für die mittleren Klassen der Mittelschulen*, Wien 1873.

²⁶⁶ František PALACKÝ, *Geschichte von Böhmen: Grösstentheils nach Urkunden und Handschriften*, Prag 1845-1867.

²⁶⁷ Aeneas Silvius PICCOLOMINI, *Historia Bohemica*, Pragae 1766.

²⁶⁸ Pavel STRÁNSKÝ, *De republica Bojema*, Amstelaedami 1713.

²⁶⁹ Franz Marin PELZEL, *Geschichte der Böhmen von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten*, Prag 1782.

Geschichte.²⁷⁰ Pro střední školy byla pak určena kniha Ludwiga Allého *Grundriss der österreichischen Geschichte für Mittelschulen*, která osvětluje základy rakouské historie.²⁷¹ Do knihovny pro profesory byla zahrnuta také učebnice *Handbuch der Teutschen Geschichte* popisující německou minulost, kterou sestavil německý spisovatel, ale také právník Peter Ludwig Christian von Kobbe.²⁷² Německá historie byla zpracována také německým historikem a archivářem Michaellem Ignazem Schmidtem, který vytvořil rozsáhlý několikanásobný soubor s názvem *Geschichte der Deutschen*.²⁷³ Nejaktuálnější dění své doby v Německu a ve Francii, tedy 19. století, zpracoval německý historik a především jeden ze zakladatelů vědecké historiografie Leopold von Ranke v díle *Zur Geschichte Deutschlands und Frankreichs im neunzehnten Jahrhundert*, které editoval Alfred Wilhelm Dove.²⁷⁴

Kromě těchto významných celkových dějin obsahovala profesorská knihovna také regionální dějiny. Těmi se zabýval významný představitel města Chebu, úředník magistrátu a správce archivu Vinzenz Prökl, který z kronik města vytěžil materiál k sestavení souhrnných dějin Chebu a Chebska v díle *Geschichte der Stadt Eger und des Egerlandes*.²⁷⁵

„H. Právnícké spisy“

Jak již bylo řečeno v úvodu kapitoly o profesorské knihovně, právnícké spisy byly obsažené jen v prvních dvou katalozích, přičemž největšího zastoupení se dočkaly učebnice všeobecného práva, státního, civilního a kriminálního práva.

Všeobecnou učebnicí, která byla zařazena do této kategorie, byl úvod k praktickým přednáškám vedený pod názvem *Einleitung zu den praktischen Vorlesungen* od Franze Josepha Grosse.²⁷⁶ Profesorská knihovna vlastnila také soubor zákonů pro české země, historik práva a diplomatiky Johann Heumann von Teutschenbrunn sestavil výbor zákonů pro Německo a profesor státního a lenního práva Christian August Beck uspořádal *Ius publicum Hungariae*, tedy veřejné právo pro země

²⁷⁰ Václav Vladivoj TOMEK, *Geschichte der Prager Universität: Zur Feier der Fünfhundertjährigen Gründung derselben*, Prag 1849.; Václav Vladivoj TOMEK, *Handbuch der österreichischen Geschichte*, Prag 1858.

²⁷¹ Ludwig ALLÉ, *Grundriss der österreichischen Geschichte für Mittelschulen*, Brünn 1871.

²⁷² Peter Ludwig Christian von KOBBE, *Handbuch der Teutschen Geschichte*, Leipzig 1824.

²⁷³ Michael Ignaz SCHMIDT, *Geschichte der Deutschen*, Ulm 1785-1806.

²⁷⁴ Leopold von RANKE, *Zur Geschichte Deutschlands und Frankreichs im neunzehnten Jahrhundert*, Leipzig 1887.

²⁷⁵ Vinzenz PRÖKL, *Geschichte der Stadt Eger und des Egerlandes*, Eger 1845.

²⁷⁶ Franz Joseph GROSS, *Einleitung zu den praktischen Vorlesungen*, Prag 1777.

uherské.²⁷⁷ Právnik Johann Christian von Majer se ve své práci *Teutsches weltliches Staatsrecht: abgetheilt in Reichs- und Landrecht* věnoval státnímu, konkrétně říšskému a zemskému právu.²⁷⁸ Kromě státního práva jako takového byly do učitelské knihovny zařazeny spisy civilního, ale také trestního práva. Pro právo civilní vlastnila knihovna celý soubor knih německého právníka Johanna Gottlieba Heineccia, jmenovat můžeme dílo *Historia juris civilis Romani ac Germanici*, ve kterém se zabýval historií civilního práva, nebo spisy *Elementa iuris civilis secundum ordinem institutionum*, *Elementa iuris civilis secundum ordinem Pandectarum*.²⁷⁹ K trestnímu právu byl v roce 1768 vydán *Hrdelní řád Marie Terezie*, poslední předosvícenský trestní zákoník s územní působností i na české země, přičemž učitelská knihovna ho vlastnila v německém originálu *Constitutio criminalis Theresiana* z roku 1769.²⁸⁰ Ke kriminálnímu právu se pak ve svém díle *Philosophische Gedanken über das Criminalrecht* vyjadřoval také německý právník a reformátor trestního práva Karl Ferdinand Hommel.²⁸¹

„J. Geografie a statistika“

Ke kategorii geografie byly kromě popisů jednotlivých zemí přiřazené také mnohé učebnice statistiky.

Hlavní rysy zeměpisného oboru shrnul v díle *Grundzüge der Geographie* rakousko-uherský pedagog, zeměpisec a kartograf Blasius Kozenn, který se proslavil především tím, že sestavil první atlas pro střední školy v Rakousko-Uhersku.²⁸² Učitelská knihovna měla k dispozici také návod pro výuku zeměpisu, který sepsal univerzitní profesor Dionys Grün.²⁸³ Učebnici zeměpisu určenou k výuce na středních školách vytvořil rakouský pedagog geografie Alexander Supan nebo také Karl Haselbach.²⁸⁴ Profesorská knihovna vlastnila zemské popisy v několika vyhotoveních s ohledem na statistiku, topografii a dějiny nebo učebnice popisné geografie jako doplňky k atlasům od Karla Gustava Reuschleho, jakými byly například spisy

²⁷⁷ *Das böhmische Recht*, Wien 1781.; Johann HEUMANN VON TEUTSCHENBRUNN, *Geist der Gesetze der Deutschen*, Nürnberg 1761.; Christian August BECK, *Ius publicum Hungariae*, Wien 1790.

²⁷⁸ Johann Christian von MAJER, *Teutsches weltliches Staatsrecht: abgetheilt in Reichs- und Landrecht*, Leipzig 1775.

²⁷⁹ Johann Gottlieb HEINECCIUS, *Historia juris civilis Romani ac Germanici*, Strassburg 1751.; Johann Gottlieb HEINECCIUS, *Elementa iuris civilis secundum ordinem institutionum*, Giessa 1771.; Johann Gottlieb HEINECCIUS, *Elementa iuris civilis secundum ordinem Pandectarum*, Viennae 1779.

²⁸⁰ *Constitutio criminalis Theresiana oder Maria Theresias peinliche Gerichtsordnung*, Wien 1769.

²⁸¹ Karl Ferdinand HOMMEL, *Philosophische Gedanken über das Criminalrecht*, Breslau 1784.

²⁸² Blasius KOZZEN, *Grundzüge der Geographie*, Wien 1867.

²⁸³ Dionys GRÜN, *Geographie: Leitfaden für die erste Stufe erdkundlichen Unterrichtes*, Wien 1866.

²⁸⁴ Alexander SUPAN, *Lehrbuch der Geographie für österreichische Mittelschulen*, Laibach 1874.; Karl HASELBACH, *Lehrbuch der Geographie für Mittelschulen*, Wien 1870.

*Handbuch der Geographie, oder neueste Erdbeschreibung, mit besondere Rücksicht auf Statistik, Topographie und Geschichte, nebo Beschreibende Geographie: ein Leitfadend der topischen und politischen Geographie.*²⁸⁵

Z jednotlivých zemí byla často popisována celá rakousko-uherská monarchie. Takovou publikaci vlastnila knihovna od rakouského geografa a matematika Anton Steinhausera, který ji v roce 1872 vydal pod názvem *Geographie von Oesterreich-Ungarn*.²⁸⁶ Jako příprava pro geografii rakousko-uherské monarchie sloužily skici tohoto soustátí vypracované Rudolfem Knausem.²⁸⁷ Do učitelské bibliotéky byly zařazeny také geograficko-statistické učebnice, přičemž pro území rakousko-uherské monarchie vytvořil jednu takovou rakouský zeměpisec Friedrich Umlauf.²⁸⁸ Obdobnou statisticko-topografickou příručku sestavil pro oblast českého království Johann Gottfried Sommer, jehož životní dílo *Das Königreich Böhmen statistech-topographisch dargestellt* vlastnila knihovna pro učitele hned několikrát.²⁸⁹ Krátký zeměpisný popis Čech, Moravy a Rakouského Slezska pak opatřil český úředník, muzejník a vlastenec Karel Vladislav Zap v díle *Kurzgefaszte Geographie von Böhmen, Mähren und österreichische Schlesien*.²⁹⁰

Ze samotného statistického hlediska byla nejvíce sledována rakouská monarchie. Statistiku států rakouského císařství vytvořil matematik a statistik Josef Hain v příručce *Handbuch der Statistik des österreichischen Kaiserstaates*.²⁹¹ Učitelská knihovna vlastnila také publikaci *Statistik der österreichischen Monarchie* od profesora statistiky na vídeňské univerzitě Huga Franze von Bracelliho.²⁹² Další univerzitní profesor z Vídně Johann Springer studoval statistiku císařských států v knize *Statistik des österreichischen Kaiserstaates*.²⁹³ Mezi léty 1787-1794 byla pak vytvořena právníkem

²⁸⁵ Karl Gustav REUSCHLE, *Handbuch der Geographie, oder neueste Erdbeschreibung, mit besondere Rücksicht auf Statistik, Topographie und Geschichte*, Stuttgart 1858.; Karl Gustav REUSCHLE, *Beschreibende Geografie: ein Leitfadend der topischen und politischen Geographie: mit gehöriger Rücksicht auf physische und geschichtliche Verhältnisse: zum Gebrauch an höheren Lehranstalten als Zugabe zum Atlas*, Stuttgart 1866.

²⁸⁶ Karl STEINHAUSER, *Geographie von Oesterreich-Ungarn*, Prag 1872.

²⁸⁷ Rudolf KNAUS, *Oesterreichisch-ungarische Länder-Skizzen oder ine Vorschule der Geographie des österreichisch-ungarischen Kaiserstaates*, Prag 1877.

²⁸⁸ Friedrich UMLAUFT, *Die Oesterreichisch-Ungarische Monarchie: geographisch-statistisches Handbuch*, Wien 1876.

²⁸⁹ Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen statistech-topographisch dargestellt*, Prag 1833-1847.

²⁹⁰ Karel Vladislav ZAP, *Kurzgefaszte Geographie von Böhmen, Mähren und österreichische Schlesien*, Prag 1856.

²⁹¹ Joseph HAIN, *Handbuch der Statistik des österreichischen Kaiserstaates*, Wien 1852.

²⁹² Hugo Franz von BRACHELLI, *Statistik der österreichischen Monarchie*, Wien 1857.

²⁹³ Johann SPRINGER, *Statistik des österreichischen Kaiserstaates*, Wien 1840.

a historikem Josephem Antonem von Rieggerem publikace shrnující statistickou situaci v Čechách.²⁹⁴

„K. Matematika“

V oddělení matematiky byly nejvíce zastoupeny učebnice, a to jak všeobecné, tak zaměřené např. jen na algebru nebo geometrii. V několika vydáních obsahovala učitelská knihovna všeobecnou učebnici od rakouského generála dělostřelectva za napoleonských válek, ale také skvělého matematika a fyzika George von Vegy *Vorlesungen über die Mathematik*.²⁹⁵ V latině napsanou učebnici *Lectiones mathematicae quasi in usum auditorum* od Josepha Bergamna vlastnila knihovna také v několika výtiscích.²⁹⁶ Na základy matematiky se pak ve svém díle zaměřil Paul Spach.²⁹⁷

Konkrétně na algebru se orientoval Meyer Hirsch, který v roce 1832 vydal sbírku pro procvičování s názvem *Sammlung von beispielen, formeln und aufgaben aus der Buchstabenrechnung und Algebra*.²⁹⁸ Starší titul s příklady z algebry pak vytvořil Caj von Mayregg.²⁹⁹ Dalším odvětvím matematiky, které učitelská bibliotéka také obsahovala, je aritmetika. Pro tu sestavil svou učebnici *Handbuch der allgemeinen Arithmetik* Peter Nikolaus Caspar Egen nebo Philipp Pauschitz, který se zaměřil na aritmetiku pro nižší třídy středních škol.³⁰⁰ V profesorské knihovně se našly také učebnice, které byly vyhrazené jen pro určité matematické operace, jakými jsou například goniometrické nebo logaritmické funkce. A přesně o těch napsal své dílo *Kleines logarithmisch-trigonometrisches Handbuch* Josef Georg Böhm.³⁰¹

Největšího zastoupení se však v profesorské knihovně dostalo učebnicím od matematika slovinského původu France Močnika, který se zabýval jak algebrou, aritmetikou, tak také geometrií. Jeho knihy nesly názvy *Lehrbuch der Algebra für Ober-Gymnasien*, *Lehrbuch der Arithmetik für Unter-Gymnasien* nebo *Lehrbuch der*

²⁹⁴ Joseph Anton von RIEGGER, *Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen*, Prag 1787-1794.

²⁹⁵ George von VEGA, *Vorlesungen über die Mathematik*, Wien 1802.; George von VEGA, *Vorlesungen über die Mathematik*, Wien 1836.

²⁹⁶ Joseph BERGMANN, *Lectiones mathematicae quasi in usum auditorum*, Pragae 1765.

²⁹⁷ Paul SPACH, *Anfangsgründe der Mathematik*, Wien 1836.

²⁹⁸ Meyer HIRSCH, *Sammlung von beispielen, formeln und aufgaben aus der Buchstabenrechnung und Algebra*, Berlin 1846.

²⁹⁹ Caj von MAYREGG, *Algebraischen Exempelbuch oder die Lehre von den Gleichungen*, Prag 1827.

³⁰⁰ Peter Nikolaus Caspar EGEN, *Handbuch der allgemeinen Arithmetik*, Berlin 1846.; Philipp PAUSCHITZ, *Lehrbuch der Arithmetik für die stern Klassen der Mittelschulen*, Wien 1870.

³⁰¹ Josef Georg BÖHM, *Kleines logarithmisch-trigonometrisches Handbuch*, Innsbruck 1882.

Geometrie für Ober-Gymnasien.³⁰² Geometrii se věnovaly také další práce, například *Lehrbuch der ebenen Geometrie* od Christiana Heinricha Nagela, kniha se stejným názvem od J. Gillese nebo August Wiegand, který se zabýval nejen geometrií jako takovou, ale také stereometrií (prostorová geometrie) nebo planimetrií (rovinná geometrie).³⁰³

„L. Přírodopis“

Do této kategorie bylo zahrnuto hned několik oborů. Jedná se především o přírodopis, zoologii, botaniku, geologii a v neposlední řadě také o astronomii, přičemž nejčastějším typem dokumentu, ve kterém byly tyto oblasti zpracovány, byla učebnice.

Německý lékař, zoolog a antropolog Johann Friedrich Blumenbach vydal v roce 1816 všeobecnou učebnici přírodopisu pod názvem *Handbuch der Naturgeschichte*.³⁰⁴ Nauku o přírodě zpracoval také německý matematik a astronom Johann Jacob Ebert.³⁰⁵ Další učebnici celkového přehledu přírodopisu vytvořil univerzitní profesor Hermann Masius.³⁰⁶ V několika výtiscích pak profesorská knihovna vlastnila také učebnici s názvem *Naturgeschichtes Lesebuch für Schule und Haus* od Johanna Georga Fischera, která byla určená přímo pro školy nebo k samostudiu, navíc byla doplněna 66 dřevoryty.³⁰⁷

Z učebnic zoologie můžeme jmenovat například *Lehrbuch der Zoologie* od Eugena Netoličky, přičemž toto dílo obsahovalo pro lepší představu žáků bohatou obrazovou přílohu.³⁰⁸ Knihu se stejným názvem vydal v roce 1854 také německý zoolog Eduard Oskar Schmidt a o rok později rakouský geolog a zoolog Rudolf Kner, který ji

³⁰² Franc MOČNIK, *Lehrbuch der Algebra für Ober-Gymnasien*, Wien 1853.; Franc MOČNIK, *Lehrbuch der Arithmetik für Unter-Gymnasien*, Wien 1853.; Franz MOČNIK, *Lehrbuch der Geometrie für Ober-Gymnasien*, Wien 1853.

³⁰³ Christian Heinrich NAGEL, *Lehrbuch der ebenen Geometrie: zum Gebrauche bei der Unterrichte in Real- und Gymnasial-Anstalten*, Ulm 1860.; J. GILLES; *Lehrbuch der ebenen Geometrie: für höhere Lehranstalten nach der Entwicklungsmethode*, Heidelberg 1877.; August WIEGAND, *Analytische Geometrie: ein Lehbuch für Schüler der oberen Klassen höherer Lehranstalten*, Halle 1882.; August WIEGAND, *Lehrbuch der Stereometrie und sphärischen Trigonometrie*, Halle 1862; August WIEGAND, *Erster Cursus der Planimetrie*, Halle 1863.

³⁰⁴ Josef Friedrich BLUMENBACH, *Handbuch der Naturgeschichte*, Wien 1816.

³⁰⁵ Johann Jacob EBERT, *Naturlehre*, Troppau 1784.

³⁰⁶ Hermann MASIUS, *Die gesammten Naturwissenschaften*, Essen 1877.

³⁰⁷ Johann Georg FISCHER, *Naturgeschichtliches Lesebuch für Schule und Haus oder anschauliche, leicht faßliche Belehrungen über die vornehmsten Gegenstände aus dem Thier-, Pflanzen- und Mineralreiche ; mit 66 in der Text gedr. Holzschnitten*, Braunschweig 1846.

³⁰⁸ Eugen NETOLIČKA, *Lehrbuch der Zoologie: Mit vielen in den Text eingedruckten Abbildungen*, Brünn 1854.

určil přímo pro vyšší vzdělávací instituce.³⁰⁹ Do profesorské knihovny byla také umístěna kolektivní práce významných německých zoologů Julise Victora Caruse a Carla Eduarda Adolpha Gerstaeckera *Handbuch der Zoologie*.³¹⁰ Ve více vydáních pak učitelská knihovna vlastnila učebnici francouzského přírodovědce osvícenského věku George Louise Leclerc Buffona, která se věnovala pouze čtyřnohým zvířatům.³¹¹ Posledním zmíněným dílem, které bylo do knihovního souboru také zařazeno, byla slavná šestisvazková encyklopedie *Brehmův ilustrovaný život zvířat* vydaná v letech 1863–1869 s ilustracemi malíře Roberta Kretschmera.³¹²

V oblasti botaniky sepsal základy tohoto oboru určené pro školy Johann Georg Bill a profesorská knihovna vlastnila toto dílo dokonce několikrát.³¹³ Ze spolupráce ředitele botanické zahrady ve Vídni Stephana Endlichera a botanika Franze Ungera, který se zabýval fyziologií a anatomií rostlin, vznikl spis *Grundzüge der Botanik*, který zachycuje hlavní rysy botaniky.³¹⁴ Jako učebnice mohla sloužit kniha botaniky určená pro reálky, gymnázia, ale také k samostudiu, kterou vytvořil německý botanik Otto Wilhelm Thomé.³¹⁵ Do učitelské bibliotéky byla včleněna také práce *Illustrierte deutsche Flora* Hermanna Wagnera, která se věnuje kvetoucím a výtrusným rostlinám na území Německa a Švýcarska.³¹⁶ Naopak floru v oblasti Čech zmapoval Johann Ott a podle herbáře Ignaze Friedricha Tausche vytvořil katalog rostlin vyskytujících se na našem území.³¹⁷

Do oddílu „přírodopisu“ byly zahrnuty také učebnice geologie a některých jejich oborů. Knihu *Elemente der Geologie* sepsal německý geolog Hermann Credner.³¹⁸ Výše zmiňovaný geolog a zoolog Rudolf Kner vytvořil pro školní účely příručku pro studium geologie, která byla spojená se souhrnem paleontologie.³¹⁹ Další spis v sobě slučoval učebnici geologie s naukou o zkamenělinách a tato dvě témata zpracoval německý

³⁰⁹ Eduard Oskar SCHMIDT, *Lehrbuch der Zoologie*, Wien 1854.; Rudolf KNER, *Lehrbuch der Zoologie zum Gebrauche für höhere Lehrantalten*, Wien 1855.

³¹⁰ Julius Victor CARUS und Carl Eduard Adolph GERSTAECKER, *Handbuch der Zoologie*, Leipzig 1868-1875.

³¹¹ Georges Louis Leclerc BUFFON, *Naturgeschichte der vierfüssigen Thiere*, Troppau 1785-1786.

³¹² Alfred Edmund BREHM, *Illustriertes Thierleben*, Hildburghausen 1863–1869.

³¹³ Johann Georg BILL, *Grundriss der botanik für Schulen*, Wien 1866.

³¹⁴ Stephan ENDLICHER und Franz UNGER, *Grundzüge der Botanik*, Wien 1843.

³¹⁵ Otto Wilhelm THOMÉ, *Lehrbuch der Botanik*, Braunschweig 1875.

³¹⁶ Hermann WAGNER, *Illustrierte deutsche Flora: eine Beschreibung der in Deutschland und der Schweiz einheimischen Blütenpflanzen und Gefässkryprogamen*, Stuttgart 1882.

³¹⁷ Johann OTT, *Catalog der Flora Böhmens: nach weiland Professor Friedrich Ignaz Tauschs Herbarium Florae Bohemicae*, Prag 1851.

³¹⁸ Hermann CREDNER, *Elemente der Geologie*, Leipzig 1883.

³¹⁹ Rudolf KNER, *Leitfaden zum Studium der Geologie mit Inbegriff der Palaeontologie. Zum Gebrauche für studirende an Ober-Gymnasien und Technischen Lehranstalten*, Wien 1851.

přírodovědec a profesor geologie Carl Vogt.³²⁰ Samostatné učebnice byly věnovány vědecké disciplíně zvané nerostopis nebo také mineralogie. Přesně takový spis představovaly základy mineralogie pro nižší třídy gymnázií a reálných škol od Sigmunda Fellöckera.³²¹ Naopak pro vyšší typy vzdělávacích zařízení byla určena učebnice *Lehrbuch der Mineralogie* od německého mineraloga Gustava Adolpha Kenngotta, stejný název pak nesla také kniha Gustava Tschermaka, což byl profesor mineralogie a petrografie na Vídeňské univerzitě.³²²

Důraz byl kladen také na spisy týkající se astronomie, učebnici *Lehrbuch der Astronomie* vytvořil Gottlob Leberecht Schulze.³²³ Od rakouského astronoma Josepha Johanna von Littrowa vlastnila učitelská knihovna přednášky o astronomii.³²⁴ Do knihovny byla včleněna také kniha německého astronoma Johanna Heinricha Mädlera, *Populäre Astronomie*.³²⁵ Spis se stejným názvem sepsala také dvojice astronomů, Simon Newcomb a Rudolf Engelmann.³²⁶

„M. Fyzika“

V oblasti fyziky byly v profesorské knihovně nejvíce zastoupeny učebnice. Jmenovat můžeme například učebnici určenou pro vyšší třídy gymnázia, reálné školy, ale také pro samostudium s názvem *Anfangsgründe der Physik für den Unterricht in den oberen Klassen der Gymnasien und Realschulen, sowie zum Selbstunterricht* od Karla Koppeho.³²⁷ Pro vyšší třídy gymnázia nebo reálné školy byla určena učebnice od Šimona Šubice *Lehrbuch der Physik für Ober-Gymnasien und Ober-Realschulen*.³²⁸ Pro školní účely byla v knihovně vyhrazena rovněž kniha *Lehrbuch der Physik für die oberen Classen der Mittelschulen* od rakouského fyzika Aloise Handla.³²⁹ Učebnici praktické fyziky vlastnila knihovna od německého fyzika, který sledoval vodivé vlastnosti elektrolytů nebo magnetická a elektrická měření, Friedricha Wilhelma Georga

³²⁰ Carl VOGT, *Lehrbuch der Geologie und Petrefactenkunde. Zum Gebrauche bei Vorlesungen und zum Selbstunterrichte*, Braunschweig 1866-1871.

³²¹ Sigmund FELLÖCKER, *Anfangsfründe der Mineralogie: für Unter-Gymnasien und Unter-Realschulen*, Wien 1853.

³²² Gustav Adolph KENNGOTT, *Lehrbuch der Mineralogie, zum Gebrauche beim Unterricht an Schulen un höheren Lehranstalten*, Wien 1857.; Gustav TSCHERMAK, *Lehrbuch der Mineralogie*, Wien 1885.

³²³ Gottlob Leberecht SCHULZE, *Lehrbuch der Astronomie*, Wien 1821.

³²⁴ Joseph Johann von LITTRAW, *Vorlesungen über Astronomie*, Wien 1830.

³²⁵ Johann Heindrich MÄDLER, *Populäre Astronomie*, Berlin 1849.

³²⁶ Simon NEWCOMB und Rudolph ENGELMANN, *Newcomb-Engelmann's Populäre Astronomie*, Leipzig 1892.

³²⁷ Karl KOPPE, *Anfangsgründe der Physik für den Unterricht in den oberen Klassen der Gymnasien und Realschulen, sowie zum Selbstunterricht*, Essen 1850.

³²⁸ Šimon ŠUBIC, *Lehrbuch der Physik für Ober-Gymnasien und Ober-Realschulen*, Pest 1861.

³²⁹ Alois HANDL, *Lehrbuch der Physik für die oberen Classen der Mittelschulen*, Wien 1877.

Kohlrausche.³³⁰ V několika výtiscích bylo k dispozici také dílo spojující fyziku a meteorologii francouzského profesora fyziky na Sorbonně Claudeho Pouilleta *Lehrbuch der Physik und Meteorologie* vytvořené v edici německého fyzika Johanna Heindricha Jakoba Müllera.³³¹ Mezi léty 1902-1916 odebírala profesorská knihovna nejstarší a nejznámější fyzikální časopis *Annalen der Physik*, který kromě přestávky způsobené druhou světovou válkou vychází od roku 1790 každoročně dodnes.³³²

„N. Chemie“

Také v odvětví chemie vlastnila knihovna několik učebnic. Pro seznámení s tímto oborem jistě dobře sloužila kniha rakouského chemika Andree Lielegga *Erster Unterricht aus der Chemie an Mittelschulen* nebo dílo *Die Schule der Chemie* významného chemika a držitele Nobelovy ceny Wilhelma Ostwalda.³³³ Jako cvičebnice školních pokusů mohla sloužit kniha od dvojice chemiků Jakoba Hamachera a Ewala Wasserloose *Chemische Schülerübungen*.³³⁴ Naopak tandem chemiků Victor Regnault a Adolph Strecker se zaměřili na obor anorganické chemie v učebnici *Kurzes Lehrbuch der anorganischen Chemie*.³³⁵ K vysvětlení základů tohoto odvětví chemie přispěl již výše zmíněný Wilhelm Ostwald, jehož dílo s názvem *Grundlinien der anorganischen Chemie* bylo do knihovního souboru zařazeno také.³³⁶ Vynechána však nebyla ani chemie organická, ke které vlastnila profesorská knihovna učebnici *Lehrbuch der organischen Chemie* tentokrát od holansko-německé dvojice chemiků Arnolda Frederika Hollemana a Friedricha Richtera.³³⁷ Vývoj chemie v 18. a 19. století zachytil ve své publikaci *Vorträge über die Entwicklungsgeschichte der Chemie in der Letzten hundert Jahren* německý chemik Albert Ladenburg.³³⁸

³³⁰ Friedrich Wilhelm Georg KOLHRAUSCH, *Lehrbuch der praktischen Physik*, Leipzig 1905.

³³¹ Johann Heindrich Jakob MÜLLER, *Pouillet's Lehrbuch der Physik und Meteorologie*, Braunschweig 1847.

³³² *Annalen der Physik* - [online]. [cit. 2017-02-05]. Dostupné na WWW: [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/\(ISSN\)1521-3889/issues](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/(ISSN)1521-3889/issues)

³³³ Andreas LIELEGG, *Erster Unterricht aus der Chemie an Mittelschulen*, Wien 1876.; Wilhelm OSTWALD, *Die Schule der Chemie. Erste Einführung in die Chemie für jedermann*, Braunschweig 1903.

³³⁴ Jakoba HAMACHER und Ewald WASSERLOOS, *Chemische Schülerübungen*, Leipzig 1931.

³³⁵ Victor REGNAULT und Adolph STRECKER, *Kurzes Lehrbuch der anorganischen Chemie*, Braunschweig 1855.

³³⁶ Wilhelm OSTWALD, *Grundlinien der anorganischen Chemie*, Leipzig 1904.

³³⁷ Arnold Frederik HOLLEMAN a Friedrich RICHTER, *Lehrbuch der organischen Chemie*, Berlin 1944.

³³⁸ Albert LADENBURG, *Vorträge über die Entwicklungsgeschichte der Chemie in der Letzten hundert Jahren*, Braunschweig 1869.

„O. Časopisy“

Profesorská knihovna vlastnila kolem 180 časopisů, přičemž jejich nejčastějším tématem bylo vyučování, konkrétněji vzdělání přímo na gymnáziích. Většina z těchto periodik je dnes přístupná k prohlédnutí také z různých webových stránek, proto jsou na ně odkazy v poznámkách pod čarou.

Podobu zákonů a vyhlášek měl časopis vydávaný od roku 1869 Ministerstvem kultu a vyučování *Verordnungsblatt für den Dienstbereich des KK Ministeriums für Cultus und Unterricht* a učitelská knihovna měla ve své sbírce zapsané výtisky z roku 1870, 1871 a 1872.³³⁹ Nejstarším časopisem určeným pro gymnázia, který vycházel již od roku 1819, nesl název *Kratos. Zeitschrift für Gymnasien* a do profesorské knihovny byl začleněn právě tento ročník a dále exempláře z roku 1820 a 1821.³⁴⁰ Dalším zahrnutým periodikem, které vycházelo jen od roku 1848 do roku 1853, byl dvojjazyčně vydávaný *Časopis k prospěchu času přiměřených oprav na gymnáziích* Jana Jungmanna.³⁴¹ Periodika *Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien*, které vycházelo v letech 1850-1920, vlastnila knihovna pro učitele 30 ročníků, přičemž svou sbírku započala od ročníku 1869.³⁴²

Do profesorské bibliotéky byly zahrnuty také ediční počiny Rakouské akademie věd pro vydávání pramenů k rakouským dějinám, tedy *Fontes rerum Austriacarum* a *Archiv für österreichische Geschichte*, který se původně jmenoval *Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen*. K edici *Fontes rerum Austriacarum* vlastnila učitelská knihovna obě části, a to jak první s názvem *Scriptores* z let 1855-1875, tak druhou *Diplomataria et acta* z roku 1849, která měla 50 svazků.³⁴³ Periodika *Archiv für österreichische Geschichte* měla knihovna pro učitele k dispozici také mnoho svazků, konkrétně od ročníku z roku 1850 do svazu z roku 1898.³⁴⁴

³³⁹ *Verordnungsblatt für den Dienstbereich des KK Ministeriums für Cultus und Unterricht* - [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné na WWW:<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?apm=0&aid=vcu>

³⁴⁰ *Kratos. Zeitschrift für Gymnasien* - [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné na WWW:https://archive.org/details/bub_gb_ittJAAAaAAJ

³⁴¹ *Časopis k prospěchu času přiměřených oprav na gymnáziích* - [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné na WWW:<http://kramerus.nkp.cz/kramerus/PShowPeriodical.do?id=29124>

³⁴² *Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien* - [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné na WWW:<https://archive.org/search.php?query=Zeitschrift+f%C3%BCr+die+deutsch%C3%B6sterreichischen+Gymnasien&page=2>

³⁴³ *Fontes rerum Austriacarum* - [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné na WWW:<https://archive.org/search.php?query=creator%3A%22%096sterreichische%20Akademie%20der%20Wissenschaften.%20Historische%20Kommission%22>

³⁴⁴ *Archiv für österreichische Geschichte* - [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné na WWW:<https://archive.org/search.php?query=creator%3A%22Akademie+der+Wissenschaften%2C+Viena.+Historische+Kommission%22>

„P. Encyklopedie“

Ze souboru nejproslulejších německých encyklopedií vydávaných v 19. století vlastnila učitelská knihovna lexikon s názvem *Herders Conversations-Lexikon*, který byl vydán v dodnes existujícím nakladatelství Bartoloměje Herdera jeho dvěma syny Raphaelem a Benjaminem.³⁴⁵ Opomenuta nebyla ani encyklopedie *Brockhaus' Conversations-Lexikon* Friedricha Arnolda Brockhause, což byl zakladatel nakladatelství F. A. Brockhaus, ale také redaktor a vydavatel dokonce několika dotisků této úspěšné řady knih.³⁴⁶ Méně známý pak byl liberálněji laděný lexikon *Neuestes Conversationslexikon für alle Stände* vydaný v nakladatelství Carla Bräggemanna.³⁴⁷

Znamé byly také lexikony a encyklopedie obsahující spisy klasického starověku. Takovou edici představovala *Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, kterou od roku 1837 vydával filolog klasického starověku August Friedrich Pauly, po jeho smrti také následovníci Ernst Christian Walz a Wilhelm Siegmund Teuffel a profesorská knihovna vlastnila díly, které vyšly mezi léty 1842-1866.³⁴⁸ Tato encyklopedie však měla své pokračování, protože na jejím základě započal Georg Wissowa v roce 1890 tisknout navazující dílo *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, přičemž její vydávání bylo dokončeno až v roce 1980 Hansem Gärtnerem. Tato mistrovská práce byla také velkou inspirací pro podobné encyklopedické počiny, například pro filologa Friedricha Lübkeho, který vydal obdobné dílo pod názvem *Reallexikon des classischen Alterthums für Gymnasien*.³⁴⁹

Důležité byly také encyklopedie přírodních věd, protože do knihovní sbírky pro profesy byly zařazené lexikony fyziky, chemie, přírodopisu, ale také astronomie nebo technologie. Nejrozsáhlejším lexikonem v tomto odvětví se zdá být soubor znalostí Gottharda Oswalda Marbacha, a to jak do počtu zahrnutých oborů, tak dobou vydávání. Jeho *Oswald Marbach's Physikaliches Lexikon* zahrnuje informace z oblasti fyziky, chemie, astronomie, ale také geologie nebo psychologie a řady dalších přírodovědných odvětví.³⁵⁰ O něco menší záběr sledovaných oblastí měla encyklopedie *Neues Natur- und Kunstlexikon, enthaltend die wichtigsten und gemeinnützigten Gegenstände aus der*

³⁴⁵ *Herders Conversations-Lexikon*, Freiburg im Breisgau 1854–1857.

³⁴⁶ Friedrich Arnold BROCKHAUS, *Brockhaus' Conversations-Lexikon*, Leipzig 1882-1887.

³⁴⁷ *Neuestes Conversationslexikon für alle Stände*, Leipzig 1833-1838.

³⁴⁸ August Friedrich PAULY, *Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, Stuttgart 1842-1866.

³⁴⁹ Friedrich LÜBKER, *Reallexikon des classischen Alterthums für Gymnasien*, Leipzig 1867.

³⁵⁰ Gotthard Oswald MARBACH, *Oswald Marbach's Physikaliches Lexikon: Encyclopädie der Physik und ihrer Hilfswissenschaften: der Technologie, Chemie, Meteorologie, Geographie, Geologie, Astronomie, Physiologie*, Leipzig 1850-1859.

Naturgeschichte, Natutlehre, Chemie und Technologie vydávaná na počátku 19. století přírodovědci Georgem Heinrichem Christianem Lippoldem a Carlem Philipem Funkem, přičemž podle názvu v podtitulu byla určena především pro potřebu málo vzdělaných žen.³⁵¹ Populárním způsobem byla zpracovaná encyklopedie astronomie *Populäre astronomische Encyclopädie: astronomisches Handwörterbuch* německého astronoma a meteorologa Hermanna Josepha Kleina.³⁵²

„Q. Různé“

Jak napovídá název, do tohoto oddílu byly zařazené nejrůznější publikace, které se nehodily do žádné jiné kategorie. To se týkalo především třetího katalogu, který na rozdíl od katalogu č. 1 a 2 nezahrnuje kategorii právnických spisů, proto se mnoho z nich objevuje právě v posledním oddílu s názvem „Různé“.

Nemůže být ovšem divu, že do této oblasti byly zařazeny spisy, které obsahovaly již první dva katalogy, jako byla například tzv. *Theresiana* neboli již výše zmíněný *Hrdelní řád Marie Terezie*.³⁵³ Naopak poprvé byl do knihovního souboru pro profesory zařazen lexikon soudnictví s názvem *Magnum lexicon juridicum* od představitel křesťanské reformace 16. století a zakladatele kalvinismu Jana Kalvína, který v tomto díle používal pseudonym *Johannis Kahl alias Calvinii Wetterani*.³⁵⁴ Na přání východořímského císaře byl zhotoven sborník padesáti knih s názvem *Digesta vetus* sloužící jako pomůcka pro antické soudce, který byl nakonec povýšen přímo na zákon.³⁵⁵ Tato kniha musela být jistě také velice ceněna, protože je datována z 15. století, konkrétně z roku 1482, čím se řadí k nejstarším v tomto knihovním souboru celkově, a jako vydavatel je uveden významný norimberský knihtiskař Anton Koberger. Jako učebnice pro studenty práv pak sloužila příručka *Institutiones*, ke které vlastnila profesorská knihovna spis doplňujících poznámek, pod kterými je podepsaný Joachim Hoppe.³⁵⁶

³⁵¹ Georg Heinrich Christian LIPPOLD und Carl Philip FUNKE, *Neues Natur- und Kunstlexicon, enthaltend die wichtigsten und gemeinnützigsten Gegenstände aus der Naturgeschichte, Naturlehre, Chemie und Technologie. Zum bequemen Gebrauch insonderheit auf für Ungelehrte und für gebildete Frauenzimmer, Neue verbesserte Auflage*, Wien 1810-1812.

³⁵² Hermann Joseph KLEIN, *Populäre astronomische Encyclopädie: astronomisches Handwörterbuch*, Berlin 1871.

³⁵³ *Constituto criminalis Theresiana oder Maria Theresias peinliche Gerichtsordnung*, Wien 1769.

³⁵⁴ Johannes CALVINUS, *Johannis Kahl alias Calvinii Wetterani Magnum Lexicon juridicum*, Coloniae Allobrogum 1734.

³⁵⁵ *Sacratissimi principis Iustiniani pandectarum opus (quo digestum vetus vocitamus)*, Nürnberg 1482.

³⁵⁶ Joachim HOPPE, *Joachimi Hoppii Commentatio succincta ad Institutiones Justinianae: perspicuam textus explanationem, axiomatum inde descendentium demonstrationem & enucleationem, potiorum*

Správci profesorské knihovny Cheb

Již od školního roku 1854/1855 byl ustanoven správce, který zodpovídal za vedení profesorské knihovny gymnázia Cheb.³⁵⁷ Obecně se dá říci, že všichni ustanovení správci profesorské knihovny byli učitelé jazyků, nejvíce latiny, řečtiny nebo také němčiny. Prvním správcem se stal učitel latiny, řečtiny, ale také zeměpisu a dějepisu Adolf Weichfelmann. Ten byl však označen jako správce celé školní knihovny, je tedy pravděpodobné, že zastával úlohu nejen kustoda knihovny profesorské, ale také žakovské. Hned následující školní rok se však již role správců pro profesorskou a žakovskou knihovnu rozdělily a prvním knihovníkem profesorské bibliotéky byl od roku 1855/1856 ustanoven Johann Lißner, který tento post zastával až do školního roku 1868/1869. Následující rok začal vykonávat úřad ředitele, proto funkci knihovníka převzal Josef Hollub. Toho na jediný rok vystřídal Heinrich Kerbl v roce 1875/1876 a od příštího roku se stal kustodem profesorské knihovny na dlouhé roky Johann Habernicht. Nahradil ho až ve školním roce 1889/1890 na jeden jediný rok Edmund Löffler. Na další dva roky si vedení profesorské knihovny převzal učitel Alois Zoller, který kromě latiny a řečtiny vyučoval také zeměpis a dějepis. Ten však chebské gymnázium vyměnil za lukrativnější místo učitele v Praze, a tak o profesorskou knihovnu začal od školního roku 1893/1894 pečovat Jakob Stippel. Ten držel čestnou funkci knihovníka profesorské bibliotéky až do svého odchodu do důchodu, tedy do školního roku 1905/1906. Poté se na dlouhou dobu ujal poslání kustoda této knihovny Alfred Herr. Ten však během školního roku 1921/1922 odešel učit na gymnázium do Chomutova, a tak se od dalšího školního roku stal knihovníkem profesorské sbírky Eduard Bertram Kirschnek. Mnohem déle držel tuto hodnost Josef Voit, a to od školního roku 1924/1925 do školního roku 1935/1936, kdy odešel na zasloužený odpočinek. Posledním doloženým knihovníkem se stal až v roce 1937/1938 Rudolf Wartusch.

controversiarum juris evolutionem, brevemque ad usum fori hodiernum applicationem continens. Una cum praecognitis Jurisprudentiae utilissimis, Francofurti ad Viadrum 1728.

³⁵⁷ Informace o profesorech, kteří zastávali post správce profesorské knihovny, byly získány z výročních zpráv od roku 1855-1938 gymnázia Cheb. *Jahres-Bericht des kaiserlich-königlichen Ober-Gymnasiums in Eger für das Schuljahr 1855-1937/1938*, Eger 1855-1937/1938.

5.2 Žákovská knihovna

Jak již bylo řečeno, německé gymnázium v Chebu mělo založenou také knihovnu pro žáky, přičemž její prameny jsou součástí stejného fondu Gymnázium (německé) Cheb, jako je tomu u knihovny profesorské. Nejnosnějším pramenem pro zpracování rozboru tohoto knihovního celku je kniha s názvem *Katalog žákovské knihovny*, která zaznamenávala vlastněné publikace od roku 1876 až do roku 1942.³⁵⁸ Tento dokument má přibližně 400 stran, které však nejsou očíslované. Stejně jako v knihovně učitelské jsou i zde spisy rozděleny do určitých oddílů, přičemž každá kategorie je označena svým písmenem a názvem. Všechny kategorie jsou zaznamenány na začátku katalogu v rámci obsahu, které jsou uvedeny v tabulce č. 9. Pro přesnou identifikaci publikací je u každé kategorie vytvořena stejná šablona, podle které byly knihy do katalogu zapisovány. Tyto informace jsou obdobného rázu jako u seznamů profesorské knihovny. Nejpodobněji byly spisy zaznamenávány v *Katalogu učitelské knihovny 1876-1942*, což můžeme porovnat také podle tabulky č. 8.

Prvním údajem, který se do připraveného vzoru zapisoval, bylo pořadové číslo knihy. Dále následovalo jméno autora a název knihy, pokud byl však titul příliš dlouhý, mohl být zkrácen jen na hlavní název díla. Pro přesnější identifikaci děl bylo uváděno také místo a rok vydání knihy. Pokud měla kniha více svazků, byl tento údaj zaevidován právě do kolonky zaznamenávající „počet svazků,“ nejčastěji však byl tento sloupec vyplněn jednotkou, což znamenalo, že kniha byla pouze jednosvazková. Poslední, ale často nejzajímavější částí byla rubrika s názvem „poznámka,“ i když ta nemusela být vyplněna vždy. Pokud jsou však v této kolonce zapsány určité údaje, můžeme se z ní například dozvědět, že daná kniha byla do knihovního souboru žákovské knihovny věnována. Tento údaj bývá zpravidla zapsán se jménem dárce, poměrně často se však také stává, že u konkrétního svazku bývá uvedeno celé datum jeho získání. Mezi nejčastější dárce patřili samotní učitelé tohoto německého chebského gymnázia. Nejednou bývá také u publikací uvedeno, pro které třídy byla jednotlivá díla určena. U několika málo knih se pak vyskytovalo označení „vernichtet,“ což značilo, že je svazek poničený. Nejpozoruhodnější byl však přípisek „nicht geeignet,“ což znamenalo, že kniha sice byla do žákovské knihovny začleněna, posléze však byl její význam přehodnocen a dílo bylo pro studenty tříd, které byly u tohoto přípisu zaznamenány, vyhodnoceno jako nevhodné.

³⁵⁸ *Katalog žákovské knihovny*, SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 560.

Tabulka č. 8 - Ukázka popisu jednotlivé knihy v *Katalogu žákovské knihovny* z let 1876-1942

Pořadové číslo	Autor a název knihy	Místo a rok vydání	Počet svazků	Poznámka

Stejně jako u profesorské knihovny bude nyní následovat rozbor žákovské knihovny z jazykového a chronologického hlediska.

5.2.1 Jazykový a chronologický rozbor

Jazykový rozbor

Stejně jako v knihovně profesorské je i v žákovské knihovně chebského gymnázia zastoupeno nejvíce titulů v německém jazyce. Konkrétně se jedná o 95,58 % (3760 titulů), tedy o téměř všechna díla. V originálech, tedy v latinském jazyce, vlastnila knihovna pro žáky některé práce starověkých latinských a řeckých klasiků nebo také některé z učebnic, v procentuálním vyjádření se jedná o 3,66 % (144 titulů). Nepatrný zbytek procent patřil spisům, které byly psány ve francouzském (14 knih), italském (8 svazků) nebo českém jazyce (8 titulů), přičemž nejvíce se jednalo o slovníky.³⁵⁹

Chronologický rozbor

Na rozdíl od profesorské knihovny je časové rozpětí vlastněných knih chebské žákovské knihovny mnohem užší. Je zřejmé, že důvodem je zaměření knihovního souboru, které by mělo být co nejaktuálnější. I proto bylo 63,44 % (2496 děl) knih vytištěno v 19. století, novějších knih pocházejících z 20. století čítala žákovská knihovna 35,86 % (1411 titulů). Jen nepatrné množství, konkrétně 27 knih, pak zastávaly spisy z 18. století. Nejstarší publikace, která byla do knihovní sbírky žákovské knihovny zapsána, byla vydána v roce 1749 a jednalo se o překlad cestopisu od Richarda Waltera *Des Herrn Admirals, Lord Ansons Reise um die Welt, welche er als Oberbefehlshaber über ein Geschwader von Sr. Großbritannienischen Majestät*

³⁵⁹ Grafické vyjádření *Jazykového rozboru knih žákovské knihovny gymnázia Cheb* se nachází v příloze č. 4.

*Kriegsschiften ... in den Jahren 1740, 41, 42, 43, 44,*³⁶⁰ který do německého vydání připravil George Anson.³⁶¹

5.2.2 Tematický rozbor žákovské knihovny

Jak již bylo na začátku této kapitoly naznačeno, knihy v rámci žákovské knihovny byly rozčleněny do několika skupin, které nesly označení písmenem a názvem každého oddílu a můžeme si je prohlédnout v tabulce č. 9. Oproti knihovně učitelské, která zahrnovala více vědeckých prací, byla žákovská knihovna značně přizpůsobena studentským čtenářům. Nejvíce zastoupenými kategoriemi byla „Krásná literatura“ nebo „Vyprávění,“ neboť v obou těchto oddílech byly obsažené knihy, které měly žáky pobavit, ale zároveň jim přinést také jisté poučení. Dalšími velice obsáhlými úseky byly části věnované dějepisu nebo knihám starověkých latinských a řeckých klasiků. Kolem 200 titulů pak měly obory z řady přírodních věd, jakými byl například zeměpis nebo přírodopis. Do žákovské knihovny však byly začleněny také mnohé učebnice, smíšené spisy a sbírka časopisů, pro odlehčení pak mohli žáci sáhnout po některé z knih z kategorie „Řídky, pohádky, bajky, hádanky.“ Poslední dva nejméně zastoupené oddíly se týkaly regionálních spisů a publikací o církevních dějinách a žákovskou knihovnu uzavírala kategorie s názvem i obsahem „Slovníky.“

³⁶⁰ Richard WALTER, *Des Herrn Admirals, Lord Ansons Reise um die Welt, welche er als Oberbefehlshaber über ein Geschwader von Sr. Großbritannischen Majestät Kriegsschiften, die zu einer Unternehmung in die Südsee ausgeschiedt worden in den Jahren 1740, 41, 42, 43, 44, verrichtet hat,* Leipzig-Göttingen 1749.

³⁶¹ Grafické vyjádření *Chronologického rozboru knih žákovské knihovny gymnázia Cheb* se nachází v příloze č. 5.

Tabulka č. 9 – Seznam oborů podle *Katalogu žakovské knihovny* z let 1876-1942

Obor	Počet knih
A. Knihy starověkých latinských a řeckých klasiků	350
B. Vyprávění (Vyprávěcí spisy pro pobavení)	721
C. Dějepis, Biografie	521
D. Zeměpis, etnologie, cestopisy	221
E. Přírodopis	257
F. Říkaný, pohádky, bajky, hádanky	162
G. Krásná literatura	1162
H. Smíšené spisy, Sbírký časopisů	201
J. Spisy regionální a o církevních dějinách	66
K. Učebnice	229
L. Slovníky	44
Celkem	3934

Nyní již bude následovat samotný rozbor jednotlivých kategorií, tedy konkrétní díla, která byla do žakovské knihovny zahrnuta.

„A. Knihy starověkých latinských a řeckých klasiků“

Prvním oddílem, který můžeme v katalogu žakovské knihovny nalézt, byly spisy antických klasiků a jejich překlady, přičemž některé z nich byly zahrnuty a zmíněny již v rámci profesorské knihovny.

Nejvíce dochovaných textů pocházelo z pera řeckého básníka Homéra a jednalo se o jeho epické básně *Illias* a *Odysea*, které byly do knihovního souboru zahrnuty hned několikrát s vysvětlením různých editorů.³⁶² Dalším řeckým autorem, jehož dílo knihovna také vlastnila, byl neopomenutelný starověký dramatik Sofoklés, k jehož nejvýznamnějším hrám patřila především *Antigona*, *Elektra* nebo *Král Oidipius*.³⁶³ Všechny tyto spisy byly do knihovny zařazeny opět v mnoha vydáních od několika různých editorů, na rozdíl od tvorby dalšího významného dramatika – Aischyla.

³⁶² Johann Ulrich FAESI, *Homers Illiade*, Berlin 1858.; Johann Ulrich FAESI, *Homers Odysee*, Berlin 1862-1867.; Gottlieb STIER, *Homers Illias: für den Schulgebrauch*, Gotha 1886-1890.; Karl Friedrich AMEIS, *Homers Odysee*, Leipzig 1861.

³⁶³ Johann Jakob Christian DONNER, *Sophokles Antigone*, Leipzig 1868.; Gerhard Heinrich MÜLLER, *Sophokles Elektra*, Gotha 1885.; Georg KERN, *Sophokles König Oidipus: für den Schulgebrauch*, Gotha 1890.

Ten napsal dramatickou trilogii *Oresteia*, knihovna však měla jen první díl s názvem *Agamemnon*, kterou znovu vydal Wilhelm von Humboldt.³⁶⁴ Pro své filipiky je známý athénský politik a řečník Démosthenes a do knihovny byly umístěny jeho překlady kritik s názvy *Zwölf philippische Reden* nebo *Zehn Reden des Demosthenes* v novém editovaném vydání od Carla Rehdantze nebo Franze Paula.³⁶⁵ Posledním řeckým filozofem, na jehož rané dialogy (*Obrana Sókratova, Kritón, Prótagorás* nebo *Lachés*) byl v knihovně také kladen důraz, byl Sókratův žák Platón.³⁶⁶

Co se týče římského prostředí, v největším počtu byly do žakovské knihovny pořízeny spisy významného řečníka, spisovatele a filozofa Marka Tullia Cicerona. Některé z jeho soudních řečí do němčiny přeložil a také vysvětlil německý filolog Karl Halm a jsou zmíněny i výše v rámci oddílu „latinská literatura“ v profesorské knihovně.³⁶⁷ Z dalšího Ciceronova díla byly do knihovny zahrnuty především spisy filozofického rázu, a to prostřednictvím souboru *Cato Major, Laelius Paradoxa et Somnium Scipionis* s filologickými, historickými a geografickými poznámkami Ignáze Seibta.³⁶⁸ Své zastoupení našli také římsí básníci, zejména Publius Vergilius Maro a Publius Ovidius Naso. Z Vergiliova dvanáctidílného eposu *Aeneis* vlastnila knihovna prvních šest dílů v edici od německého učenice klasické filologie Theodora Ladewiga. Ten přeložil také Vergiliovy básně, které byly včleněny do profesorské knihovny.³⁶⁹ Další sbírky básní tohoto římského básníka, které byly do této kategorie také zařazeny, byly *Bucolica a Georgica*, neboli pastýřské a rolnické zpěvy a jejich překlad pocházel z pera stejného autora.³⁷⁰ Naopak od Ovidia si žáci mohli půjčit některý díl z jeho epických básní, které nesou souhrnný název *Metamorphosen* nebo *Listy z Pontu* či *Žalozpěvy*, ve kterých je vylíčeno období Ovidiovo vyhnanství ve výboru od Rudolfa Merkela.³⁷¹ Wilhelm Pfitzner se pak zaměřil na dílo jednoho z největších antických

³⁶⁴ Wilhelm von HUMBOLDT, *Aeschylus Agamemnon*, Leipzig 1857.

³⁶⁵ Carl REHDANTZ, *Demosthenes Zwölf Philippische Reden*, Leipzig 1860.; Franz PAULY, *Zehn Reden des Demosthenes*, Wien 1868.

³⁶⁶ Alfred LUDWIG, *Platons Apologie des Sokrates und Kriton*, Wien 1872.; Heinrich BERTRAM, *Platons Protagoras: für den Schulgebrauch*, Gotha 1885.; Eduard JAHN, *Platons Laches: mit Einleitung und Anmerkungen*, Wien 1864.

³⁶⁷ Karl HALM, *Ciceronis Reden gegen L. Sergius Catilina, für P. Cornelius Sulla und für den Dichter Archias*, Berlin 1859.; Karl HALM, *Ciceronis Reden für T. Annius Milo, für Q. Ligarius und für den König Deiotarus*, Leipzig 1850.

³⁶⁸ Ignaz SEIBT, *M. T. Ciceronis Philosophica: Cato Major, Laelius, Paradoxa et Somnium Scipionis: cum notis philologicis, historicis, geographicis atque antiquitates spectantibus, adnexaque Germanico-Latina phraseologia, ex his opusculis collecta*, Pragae 1825.

³⁶⁹ Theodor LADEWIG, *P. Vergili Maronis Aeneis I-VI*, Berlin 1862.;

³⁷⁰ Theodor LADEWIG, *P. Vergili Maronis Bucolica und Georgica*, Berlin 1860.

³⁷¹ Johannes SIEBELIS, *P. Ovidius Naso Metamorphoses: Auswahl für Schulen*, Leipzig 1880.; Rudolf MERKEL, *P. Ovidius Naso, Trista, Ibis, Ex Ponto libri, Fasti*, Lipsiae 1876.

dějepisců Publia Cornelia Tacita *Letopisy*, kde jsou vylíčeny římské dějiny od 14. roku až po rok 68.³⁷² A nakonec nemohly v chebské knihovně chybět ani *Zápisky o válce galské* a *Zápisky o válce občanské* Julia Caesara, které znovu vydal Bernhard Dinter.³⁷³

Co v tomto oddělení dále nescházelo, byly čítanky antické literatury sestavené například Hermannem Benderem nebo Heinrichem Wilhelmem Stollem.³⁷⁴

„B. Příběhy (Vyprávěcí spisy pro pobavení)“

Spisy v tomto oddílu byly zaměřené na pověsti, báje nebo knihy určené pro mládež především z německy mluvících zemí. Tato vyprávění kladla důraz na historické, církevní nebo studentské prostředí, tak aby se žáci pobavili, ale zároveň jim čtení přineslo poučení. Do tohoto úseku bylo zařazeno také mnoho cestopisných nebo dobrodružných románů. Některé další si pak mohli žáci vypůjčit v kategorii „zeměpis, etnologie, cestopisy“.

Moralistické vyprávění zakládající se však na skutečném příběhu francouzského krále 13. století z dynastie Kapetovců Ludvíka IX. Francouzského sestavil Eduard von Ambach.³⁷⁵ Friedrich Wilhelm Philipp Oertel zpracoval lidovou píseň *Prinz Eugen, der edle Ritter* o rakouském vojevůdci a politikovi francouzského původu Evženovi Savojském, princovi savojském a carignanském, hraběti ze Soissons.³⁷⁶ O stejného spisovatele, který publikoval pod pseudonymem W. O. von Horn většinou spisy pro mládež, vlastnila knihovna řadu dalších děl, jakými byly například *Der Leibhusar* nebo *Wie einer ein Walfischfänger wurde*.³⁷⁷ Od Wilhelma Baubergera, autora katolické literatury pro mládež, bylo do knihovního souboru zařazeno dílo *Idda von Tokenburg*, které pojednávalo o životě této švýcarské světice odehrávající se na přelomu 12. a 13. století.³⁷⁸ Další lidovou pověst z 12. století, konkrétně z německého Durynska s názvem

³⁷² Wilhelm PFITZNER, *Cornelii Taciti Annales*, Gotha 1898.

³⁷³ Bernhard DINTER, *C. Iulii Caesaris Commentarii de bello Gallico*, Lipsiae 1875.; Bernhard DINTER, *C. Iulii Caesaris Commentarii de bello civili*, Leipzig 1884.

³⁷⁴ Hermann BENDER, *Grundriss der römischen Literaturgeschichte für Gymnasien*, Leipzig 1876.; Heinrich Wilhelm STOLL, *Die Meister der griechischen Litteratur: eine Übersicht der klassischen Litteratur der Griechen für die reifere Jugend und Freunde des Alterthums*, Leipzig 1878.

³⁷⁵ Eduard von AMBACH, *Ludwig der Heilige, oder: ein Fürst als Held und Christ: eine moralische Erzählung*, Regensburg 1853.

³⁷⁶ W. O. von HORN, *Prinz Eugen, der edle Ritter: eine Geschichte, der deutschen Jugend und dem deutschen Volke erzählt*, Stuttgart 1901.

³⁷⁷ W. O. von HORN, *Der Leibhusar: eine Geschichte, der Jugend und dem Volk erzählt*, Wiesbaden 1876.; W. O. von HORN, *Wie einer ein Walfischfänger wurde, und was er dabei erfuhr und erlebte: Geschichte der Jugend und dem Volke erzählt*, Reutlingen 1903.

³⁷⁸ Wilhelm BAUBERGER, *Idda von Tokenburg: Eine rührende Geschichte aus dem Ende des zwölften und Anfang des dreizehnten Jahrhunderts, zur Erbauung, Beherzigung und Nachahmung in den Leiden und Drangsalen des Lebens; dem frommen deutschen Volke und seiner reiferen Jugend neu erzählt*, Regensburg 1866.

Der Schmied in Ruhla, sepsal autor literatury pro děti Karl Gustav Nieritz.³⁷⁹ Z jeho pera pocházejí také další historické příběhy, které žakovská knihovna obsahovala, jakými byly například *Pompejis letzte Tage* nebo pověst z 10. století *Die Hunnenschlacht*.³⁸⁰

Do žakovské knihovny však byly začleněny také knihy určené především pro dorost, které neměly žádný historický podtext, přičemž k nejvýznamnějším autorům přelomu 18. a 19. století na poli literatury pro mládež patřil Christoph von Schmid. Žáci si tak mohli půjčit jeho vyprávění, které chebská knihovna vlastnila téměř v kompletní řadě, přičemž spisy jako *Die Ostereier* nebo *Wie Heinrich von Eichenfels zur Erkenntnis Gottes kam Genofeva* sem byly zařazeny hned v několika různých vydáních.³⁸¹ Známa byla však také jeho kniha *Der gute Fridolin und der böse Dietrich* nebo *Erzählungen für Kinder und Kinderfreunde*.³⁸² Dalším význačným autorem dětských knih byl Franz Hoffmann, který do německého jazyka přepracoval román Miguela de Cervanta y Saavedry *Don Quichotte de La Mancha*.³⁸³ Knihovna však obsahovala i jeho vlastní díla, jako například spisy o rodinném životě *Das wahre Glück* nebo *Arm und Reich*, které byly do žakovské knihovny zahrnuty opět v různých vydáních.³⁸⁴ Spíše pro chlapce byly určené dobrodružné romány od Karla Maye, které jsou dnes známé také pod názvem „mayovky“. Z velkého výběru si hoši mohli půjčit například díla *Winnetou*, *Old Surehand* nebo *Das Vermächtnis des Inka*.³⁸⁵ Pro dívky

³⁷⁹ Karl Gustav NIERITZ, *Der Schmied von Ruhla: eine Erzählung aus der Geschichte des zwölften Jahrhunderts ; dem Volk und der Jugend gewidmet*, Düsseldorf 1914.

³⁸⁰ Karl Gustav NIERITZ, *Pompejis letzte Tage für die Jugend erzählt*, Düsseldorf 1880.; Karl Gustav NIERITZ, *Die Hunnenschlacht: eine geschichtliche Erzählung aus dem zehnten Jahrhundert*, Düsseldorf 1886.

³⁸¹ Christoph SCHMID, *Die Ostereier: eine Erzählung zum Ostergeschenke für Kinder*, Landshut 1816.; Christoph SCHMID, *Die Ostereier: eine Erzählung zum Ostergeschenke für Kinder*, Regensburg 1877.; Christoph SCHMID, *Wie Heinrich von Eichenfels zur Erkenntniß Gottes kam: eine Erzählung für Kinder und Kinderfreunde*, Rottenburg 1830.; Christoph SCHMID, *Wie Heinrich von Eichenfels zur Erkenntniß Gottes kam: eine Erzählung für Kinder und Kinderfreunde*, Regensburg 1880.

³⁸² Christoph SCHMID, *Der gute Fridolin und der böse Dietrich: eine lehrreiche Geschichte für Aeltern und Kinder*, Augsburg 1830.; Christoph SCHMID, *Erzählungen für Kinder und Kinderfreunde*, Landshut 1828.

³⁸³ Franz HOFFMANN, *Don Quixote de La Mancha: Nach Miguel Cervantes de Saavedra, für die Jugend bearbeitet von Franz Hoffmann*, Stuttgart 1870.

³⁸⁴ Franz HOFFMANN, *Das wahre Glück*, Stuttgart 1854.; Franz HOFFMANN, *Das wahre Glück*, Stuttgart 1882.; Franz HOFFMANN, *Arm und Reich*, Stuttgart 1883.; Franz HOFFMANN, *Arm und Reich*, Stuttgart 1856.

³⁸⁵ Karl MAY, *Winnetou*, Radebeul bei Dresden 1930.; Karl MAY, *Old Surehand*, Radebeul bei Dresden 1930.; Karl MAY, *Das Vermächtnis des Inka*, Bamberg 1932.

pak významná švýcarská spisovatelka Johanna Spyri připravila dodnes čtený román o *Heidi*, „děvčátku z hor.“³⁸⁶

Jak již bylo výše zmíněno, do této kategorie byly zahrnuty také cestopisné a dobrodružné romány. Jedním z významných autorů, který se na tento žánr zaměřil, byl Heinrich Noë, z jehož rozsáhlého díla vlastnila žakovská knihovna soubor vyprávění pro mládež, ve kterém se objevily příběhy s názvy *Die Reise in den Naßwald*, *Die Pioniere der Unterwelt* nebo *Der Wildgärtner von Heiligenblut*.³⁸⁷ Tyrolský spisovatel a gymnaziální ředitel Peter Paul Rainer vyprávěl o dobrodružství na území Čech v knize *Abenteuer im Böhmerland*.³⁸⁸ Velmi oblíbená musela být u žáků postava Robinsona Crusoa, neboť Gustav Adolf Gräbner přeložil román Daniela Defoa o tomto námořníkovi z Yorku a žakovská knihovna vlastnila toto dílo dokonce ve třech vydáních z roku 1873, 1877 a 1880.³⁸⁹ Jméno tohoto dobrodruha využil také Leopold Wechsler, který sestavil příběh z Paříže v knize *Der neue Robinson in Paris*.³⁹⁰ A ani oblast Horního Rakouska se neobešla bez své postavy Robinsona, za kterého byl považován Johann Georg Peyer, jehož život popisoval rakouský spisovatel Ferdinand Zöhrer.³⁹¹

„C. Dějepis, Biografie“

Do třetí kategorie byla zařazena rovnou dvě témata, a to dějepis a biografie.

Ve skupině dějepisu se často objevovaly učebnice shrnující světové dějiny, které pro gymnázia a střední školy popsal například Theodor Bernhard Welfer nebo Karl Adolf Constantin Höfler ve své práci *Lehrbuch der allgemeinen Geschichte*.³⁹² Důležité byly také učebnice popisující dějiny jednotlivých národů, přičemž nejvíce zastoupené byly knihy líčící rakouskou, řeckou, ale také českou nebo německou historii.

³⁸⁶ Johanna SPYRI, *Heidi kann brauchen, was es gelernt hat: Eine Geschichte für Kinder und such für Solche, welche die Kinder lieb haben*, Gotha 1890.; Johanna SPYRI, *Heidi's Lehr- und Wanderjahre: eine Geschichte für Kinder und auch für Solche, welche die Kinder lieb haben*, Gotha 1890.

³⁸⁷ Heinrich NOË, *Die Reise in den Naßwald, Die Pioniere der Unterwelt, Am Hofe der Babenberger, Der Wildgärtner von Heiligenblut, Die Fahrt der Sibylle, Primus und Samo (Jugenderzählungen)*, Teschen 1886.

³⁸⁸ Peter Paul RAINER, *Abenteuer im Böhmerland*, Reichenberger 1935.

³⁸⁹ Gustav Adolf GRÄBNER, *Robinson Crusoe*, Leipzig 1873.; Gustav Adolf GRÄBNER, *Robinson Crusoe*, Leipzig 1877.; Gustav Adolf GRÄBNER, *Robinson Crusoe: Mit Unterstützung von Gelehrten und Schulmännern für die Jugend bearbeitet von G. A. Gräbner*, Leipzig 1880.

³⁹⁰ Leopold WECHSLER, *Der neue Robinson in Paris. Nach dem französ. für die reifere Jugend*, Wien 1862.

³⁹¹ Ferdinand ZÖHRER, *Der österreichische Robinson: Erzählung aus dem Leben Johann Georg Peysers aus Urfahr-Linz*, Wien 1890.

³⁹² Theodor Bernhard WELTER, *Lehrbuch der Weltgeschichte für Gymnasien und höhere Bürgerschulen*, Münster 1847.; Karl Adolf Constantin HÖFLER, *Lehrbuch der allgemeinen Geschichte*, Regensburg 1850.

Z rakouských dějin bylo nejvíce zařazených spisů zaměřeno na období císařství, o kterém napsal svou publikaci s názvem *Geschichte des österreichischen Kaiserstaates* výše zmíněný historik Karl Heinrich Ludwig Pölitz.³⁹³ V žákovské knihovně nechyběla také kniha Václava Vladivoje Tomka *Děje mocnářství rakouského*, a to jak v německém, tak v českém vydání.³⁹⁴ Řecké dějiny zachytil ve svém vyprávění *Erzählungen aus der griechischen Geschichte in biographischer Form* Ludwig Christoph Stacke a dějiny Řeků sestavil Oskar Jäger.³⁹⁵ Kromě Ludwiga Schlesingera zaznamenal osudy Čech také významný vlastenec, spisovatel, ale také historik František Martin Pelcl v díle *Geschichte der Böhmen von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten*.³⁹⁶ V neposlední řadě pak byly do knihovního souboru umístěny také německé dějiny od Josepha Krebse nebo Friedricha Kohlrausche.³⁹⁷ Důraz byl v žákovské knihovně kladen také na regionální dějiny a zrod Chebska až do roku 1437 popsal Heinrich Gradl.³⁹⁸ Poslední, co bylo do odvětví dějepisu zahrnuto, byly dějiny umění a ty nejcharakterističtější obrazy představil Wolfgang Becker.³⁹⁹

Co se týče druhé kategorie, zde byly v knihovní sbírce nejvíce zastoupeny biografie panovníků. Životopis rakouské arcivévodkyně, české a uherské královny Marie Terezie vytvořil rakouský spisovatel Franz Isidor Proschko nebo rakouský historik Edmund Aelschker.⁴⁰⁰ Běh života jejího syna, císaře Josefa II. zachytil Gerson Wolf.⁴⁰¹ Životní osudy rakouského císaře, českého a uherského krále Františka Josefa I. zobrazuje životopis od rakouského žurnalisty Johannese Emmera.⁴⁰² Do žákovské knihovny byly zařazeny také mnohé biografie nejslavnějších hudebních skladatelů přelomu 18. a 19. století, Wolfganga Amadea Mozarta a Ludwiga van Beethovena, a to

³⁹³ Karl Heinrich Ludwig PÖLITZ, *Geschichte des österreichischen Kaiserstaates*, Wien 1818.

³⁹⁴ Václav Vladivoj von TOMEK, *Geschichte des österreichischen Kaiserstaates: Zum Gebrauche an Gymnasien und Realschulen*, Prag 1853.; Václav Vladivoj TOMEK, *Děje mocnářství rakouského*, Praha 1851.

³⁹⁵ Ludwig Christoph STACKE, *Erzählungen aus der griechischen Geschichte in biographischer Form*, Oldenburg 1879.; Oskar JÄGER, *Geschichte der Griechen*, Gütersloh 1877.

³⁹⁶ Ludwig SCHLESINGER, *Geschichte Böhmens*, Prag 1870.; Franz Martin PELCL, *Geschichte der Böhmen von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten*, Prag 1817.

³⁹⁷ Joseph KREBS, *Deutsche Geschichte*, Münster 1858.; Friedrich KOHLRAUSCH, *Die Teutsche Geschichte für Schulen bearbeitet*, Elberfeld 1821.

³⁹⁸ Heinrich GRADL, *Geschichte des Egerlandes (bis 1437)*, Prag 1893.

³⁹⁹ Wolfgang BECKER, *Charakterbilder aus der Kunstgeschichte, in chronologischer Folge von den ältesten Zeiten bis zur italienischen Kunstblüthe*, Leipzig 1869.

⁴⁰⁰ Franz Isidor PROSCHKO, *Maria Theresia*, Wien 1876.; Edmund AELSCHKER, *Maria Theresia vor Ihrer Thronbesteigung*, Wien 1877.

⁴⁰¹ Gerson WOLF, *Kaiser Josef II.*, Wien 1877.

⁴⁰² Johannes EMMER, *Unser Kaiser Franz Josef I.*, Wien 1879.

od německého politika Ludwiga von der Pfordtena a od rakouského znalce Beethovenova díla Theodora von Frimmla.⁴⁰³

„D. Zeměpis, etnologie, cestopisy“

V odvětví „zeměpisu“ bylo nejvíce knih koncipováno jako atlasy, které zobrazovaly celý svět nebo určitý kontinent. Takový atlas představoval *Geographische Charakterbilder* od pedagoga Augusta Wilhelma Grubeho nebo *Länder und Völker: Reisebilder und Skizzen aus der Natur und dem Menschenleben* od Hermanna Kletkeho.⁴⁰⁴ V žákovské knihovně chebského gymnázia se však nalézaly i atlasy zaměřující se pouze na určitý stát či jen na některou jeho oblast jako jsou například Alpy, kterými se blíže zabýval Heinrich Beitzke.⁴⁰⁵ Popsán však nemusel být jen určitý kontinent, ale také třeba vodní plocha, kterou se žákům ve svém díle o moři snažil přiblížit Karl Biernatzki.⁴⁰⁶

Daleko zábavnější však pro žáky musely být cestopisy, kterých se v tomto oddílu nacházela celá řada. Nejvíce psali autoři o různých částech Afriky, Eduard Vogel a Paul Belloni Du Chaillu popisovali cesty v centrální Africe,⁴⁰⁷ naopak David Livingstone s výše zmíněným Hermannem Kletkem líčili Afriku jižní v díle *Reisen in Südafrika*.⁴⁰⁸ Knihovna obsahovala také díla od Emila Holuba, který v letech 1872-1879 cestoval do Afriky a v roce 1881 byla vydána jeho kniha *Sedm let v Africe* v německém jazyce, která byla do tohoto oddělení zahrnuta dokonce v několika vydáních.⁴⁰⁹

Dále bylo do tohoto úseku včleněno také několik děl *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*, popisujících jednotlivá území Rakouska-Uherska.⁴¹⁰

⁴⁰³ Ludwig von der PFORDTEN, *Mozart*, Leipzig 1908.; Theodor von FRIMMEL, *Ludwig van Beethoven*, Berlin 1903.

⁴⁰⁴ August Wilhelm GRUBE, *Geographische Charakterbilder*, Leipzig 1858.; Hermann KLETKE, *Länder und Völker: Reisebilder und Skizzen aus der Natur und dem Menschenleben*, Berlin 1856.;

⁴⁰⁵ Friedrich KÖRNER, *Illustrierte geographische Bilder aus Preussen*, Leipzig 1857.; Heinrich BEITZKE, *Die Alpen: ein geographisch-historisches Bild*, Colberg 1851.;

⁴⁰⁶ Karl BIERNATZKI, *Land und Meer: in Schilderungen und Erzählungen für die Jugend*, Stuttgart 1853.

⁴⁰⁷ Eduard VOGEL, *Reise in Centralafrika*, Berlin 1863.; Paul Belloni Du Chaillu, *Reisen in Centralafrika*, Berlin 1862.

⁴⁰⁸ David LIVINGSTONE und Hermann KLETKE, *Reisen in Südafrika*, Berlin 1859.

⁴⁰⁹ Emil HOLUB, *Sieben Jahre in Südafrika*, Wien 1881.; Emil HOLUB, *Auf Karrenwagen und Negerpfaden durch Südafrika*, Wien 1924.

⁴¹⁰ *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild, Tirol und Vorarlberg*, Wien 1893.; *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild, Bosnien und Hercegovina*, Wien 1901.

„E. Přírodopis“

Největšího zastoupení se v „přírodopise“ dočkala rozsáhlá knižní série *Das neue Universum*, která má pro tuto chvíli 119 svazků. V roce 1882 získala knihovna první svazek s číslem 12 a od roku 1897 přibýval každý rok jeden svazek, počínaje číslem 17 a konče svazkem číslo 53 v roce 1932. Navíc byly v knihovním souboru dva svazky, které v katalogu nebyly očíslované.⁴¹¹

Dalším odvětvím, které bylo bohatě zastoupeno, byla botanika. Stavbu a život rostlin zmapoval Theodor Fromm v díle *Pflanzenbau und Pflanzenleben. Ein Handbuch der Botanik zum Selbstunterricht* a průvodce po světě rostlin sestavil Emil Postel.⁴¹² Speciální druh rostlin zkoumal Adolf Wagner, jednalo se o rostliny masožravé.⁴¹³ Tabulky rostlin od německého botanika Alberta Bernharda Franka obsahovala knihovna hned v několika vydáních a dále také příručku tabulek pro určování semen domácích rostlin pro začátečníky od Antona Schwaighofera.⁴¹⁴

Vynechány nebyly ani knihy z oboru zoologie. Svět zvířat znázorňovalo dílo od Hermanna Masiuse *Die Thierwelt: Charakteristiken* a pro přesné určení všech druhů zvířat žijících na území Německa vytvořil významný německý biolog Paul Brohm spis *Fauna von Deutschland*, který byl znovu vydán v letech 2006 a 2010 německým zoologem Matthiasem Schaeferem.⁴¹⁵ S tím souvisí i kniha o domácích zvířatech a jejich potřebách, které popsal Gustav Tobler. Zábavnou knihu určenou pro veselé děti ve věku od sedmi do deseti let o malých zvířecích přátelích připravil Carl Pilz.⁴¹⁶

Do této kategorie bylo začleněno také několik učebnic fyziky například od Wilhelma Eisenlohra nebo kniha fyzikálních experimentů pro školní účely, ale také pro samostudium od Wilhelma Weilera.⁴¹⁷

⁴¹¹ *Das neue Universum 17-53*, Stuttgart-Berlin-Leipzig 1897-1932.; *Das neue Universum 12*, Stuttgart-Berlin-Leipzig 1882.

⁴¹² Theodor FROMM, *Pflanzenbau und Pflanzenleben. Ein Handbuch der Botanik zum Selbstunterricht*, Berlin 1871.; Emil POSTEL, *Fuehrer in der Pflanzenwelt*, Langensalza 1875.

⁴¹³ Adolf WAGNER, *Die fleischfessenden Pflanzen*, Leipzig 1911.

⁴¹⁴ Albert Bernhard FRANK, *Pflanzen-Tabellen*, Leipzig 1874.; Anton SCHWAIGHOFER, *Tabellen zur Bestimmung einheimischer Sporenpflanzen: für Anfänger sowie für den Gebrauch beim Unterrichte*, Wien 1892.

⁴¹⁵ Hermann MASIUS, *Die Thierwelt: Charakteristiken*, Essen 1880.; Paul BROHM, *Fauna von Deutschland*, Leipzig 1914.

⁴¹⁶ Gustav TOBLER, *Die Haustiere und ihr Nutzen*, Stuttgart 1856.; Carl PILZ, *Die Kleinen Thierfreunde: Fünfzig Unterhaltungen über die Thierwelt. Ein lustiges Büchlein für fröhliche Kinder im Alter von sieben bis zehn Jahren*, Leipzig 1869.

⁴¹⁷ Wilhelm EISENLOHR, *Lehrbuch der physik*, Stuttgart 1852.; Wilhelm WEILER, *Physikalisches Experimentier- und Lese-buch, mit vielen Freihandversuchen. Für den Schulunterricht und zur Selbstbelehrung*, Esslingen 1902.

F. Pověsti, pohádky, bajky, hádanky“

Nejvíce jsou v tomto oddílu zastoupeny pověsti. Nechybí soubor pěti sešitů od Ferdinanda Bäßlera, které popisovaly příběhy hrdinů středověku.⁴¹⁸ Spíše lidovému vyprávění se věnoval August Lewald se svým dílem *Deutsche Volkssagen*.⁴¹⁹

Mezi nejznámější německé autory pohádek 19. století patří bratři Grimmové, a proto ani v tomto knihovním souboru jejich dílo nechybí, a to dokonce v několika vydáních.⁴²⁰ Dalším významným autorem pohádek v tomto období byl Hans Christian Andersen, a proto zde můžeme nalézt jedno z jeho děl a dále také první výběr z jeho pohádek.⁴²¹ K dalším pohádkám, které nebyly opomenuty k zařazení, patří kniha Boženy Němcové *Slovenské pohádky a pověsti*.⁴²²

Do tohoto oddílu byly zařazené také bajky a knihu se stejným názvem zde můžeme nalézt od Jeana-Pierra Claris de Floriana.⁴²³ Mezi začleněná díla nemohl být opomenut ani zakladatel řecké bajky Ezop a jeho sto osm bajek.⁴²⁴

Pokladnici bajek pak vytvořil kolektiv autorů, v jehož čele je uváděný Ernst Lausch.⁴²⁵

Poslední skupinou knih, která byla do této části zařazena, byly hádanky. Žákovská knihovna však zahrnovala jen jednu publikaci, která se jim věnovala celá, a to od Georga Scherera.⁴²⁶ Mimoto byly hádanky obsažené také v díle Rieha Roose *Agrionien, Eine Sammlung von Charaden und Räthseln*.⁴²⁷

„G. Krásná literatura“

Jak již bylo naznačeno v rámci rozboru profesorské knihovny v oddílu „německá literatura“, kategorie „krásná literatura“ v oblasti žákovské knihovny se více zaměřuje na jednotlivá díla především německy píšících autorů 18. a 19. století. Jednoho z největších umělců této doby představuje básník, prozaik a dramatik Johann Wolfgang

⁴¹⁸ Ferdinand BÄßLER, *Heldengeschichten des Mittelalters*, Heft 1-5, Leipzig 1875-1879.

⁴¹⁹ August LEWALD, *Deutsche Volkssagen: für die erwachsene Jugend*, Stuttgart 1869.

⁴²⁰ Brüder GRIMM, *Kinder- und Hausmärchen*, Berlin 1874.; Brüder GRIMM, *Kinder und Hausmärchen*, Berlin 1875.; Brüder GRIMM, *Deutsche Sagen*, Berlin 1865.

⁴²¹ Hans Christian ANDERSEN, *Neue Märchen und Geschichten*, Leipzig 1873.; Hans Christian ANDERSEN, *Märchen / I. Erste Auswahl*, Linz 1903.

⁴²² Božena NĚMCOVÁ, *Slovenské pohádky a pověsti*, Praha 1858.

⁴²³ Jean-Pierr Claris de FLORIAN, *Fables, (Nouvelle édition revue, corrigée, et suivie de Tobie et de Ruth, poèmes tirés de l'Écriture Sainte)*, Paris 1836.

⁴²⁴ AESOPUS, *Hundert und acht Äsop'sche Fabeln für die Jugend*, Stuttgart 1878.

⁴²⁵ Ernst LAUSCH, Fedor FLINZER, Oswald ROSTOSKY und Friedrich WAIBLER, *Die Schule der Artigkeit: des Kindes schönster Fabelschatz: ein goldnes ABC der guten Sitten: in ausgewählten Fabeln, Sprüchen und Sprüchwörtern für die Kinderstube*, Leipzig 1869.

⁴²⁶ Georg SCHERER, *Räthselbüchlein für Kinder*, Leipzig 1873.

⁴²⁷ Rieh ROOS, *Agrionien, Eine Sammlung von Charaden und Räthseln*, Güstrow 1836.

Goethe, i proto obsahovala žakovská knihovna řadu jeho děl. Pravděpodobně nejvýznamnější Goethovo dílo, román *Utrpení mladého Werthera*, který je sepsaný v dopisech, vlastnila knihovna v několika různých vydáních.⁴²⁸ Také jeho dvoudílná dramatická báseň *Faust* se zde objevila hned několikrát.⁴²⁹ Z Goethových dramát byly do žakovské knihovny zařazeny tituly s názvy *Egmont*, *Torquato Tasso* nebo *Ifigenie na Tauridě*.⁴³⁰ Z jeho poezie pak nebyla opomenuta idyla *Heřman a Dorotea*.⁴³¹ V knihovně však nechyběly ani rozборы Goethových děl, o které se postaral literární historik 19. století Heinrich Düntzer, který se zabýval také dílem řeckého básníka Homéra, jak již bylo zmíněno v sekci „řecká literatura“ v rámci profesorské knihovny. Z Goethových děl vysvětloval Heinrich Düntzer poetickou idylu *Heřman a Dorothea*, dramata *Torquato Tasso* nebo *Ifigenie na Tauridě*, ale také méně známé soubory povídek *Reise der Söhne Megaprazons* a *Unterhaltungen der deutscher Ausgewanderten*.⁴³²

Neméně známým autorem pro německou literaturu 19. století byl Friedrich Schiller, který svou nejvýznamnější divadelní hru s názvem *Loupežníci* psal pod vlivem literárního hnutí *Sturm und Drang*, v jehož čele stál již výše zmíněný Johann Wolfgang Goethe. Není tedy divu, že žakovská knihovna obsahovala právě tento román, ale i řadu dalších dramát z období klasicismu, jakými byly například *Marie Stuartovna* nebo *Vilém Tell*.⁴³³ Pro školní účely byly vydány různými editory a literárními historiky také výbory Schillerovy poezie.⁴³⁴ Opomenuty nebyly ani rozборы výše zmíněných Schillerových dramát, které opět zpracoval Heinrich Düntzer a v knihovně nechyběl také životopis tohoto slavného spisovatele, podaný formou fotografií od slavného německého fotografa 19. století Ferdinanda Schmidta.⁴³⁵

⁴²⁸ Johann Wolfgang GOETHE, *Die Leiden des jungen Werthers*, Leipzig 1774.; Johann Wolfgang GOETHE, *Die Leiden des jungen Werthers*, Berlin 1879;

⁴²⁹ Johann Wolfgang GOETHE, *Faust I. und II. Theil*, Leipzig 1895.; Moriz CARRIERE, *Faust; eine Tragödie*, Leipzig 1869.

⁴³⁰ Johann Wolfgang GOETHE, *Egmont*, Leipzig 1868.; Johann Wolfgang GOETHE, *Torquato Tasso*, Leipzig 1889.; Johann Wolfgang GOETHE, *Iphigenie auf Tauris*, Stuttgart 1868.

⁴³¹ Johann Wolfgang GOETHE, *Hermann und Dorothea*, Leipzig 1868.

⁴³² Heinrich DÜNTZER, *Goethes Hermann und Dorothea*, Jena 1855.; Heinrich DÜNTZER, *Goethes Tasso. Zum erstenmal vollständig erläutert*, Leipzig 1859.; Heinrich DÜNTZER, *Goethes Iphigenie auf Tauris*, Jena 1858.; Heinrich DÜNTZER, *Goethes Reise der Söhne Megaprazons und Unterhaltungen deutscher Ausgewanderten*, Leipzig 1873.

⁴³³ Rudolf SCHEICH, *Schiller's die Räuber: ein Schauspiel in fünf Akten*, Leipzig 1895.; Friedrich SCHILLER, *Maria Stuart: ein Trauerspiel in fünf Akten*, Stuttgart 1868.; Friedrich SCHILLER, *Wilhelm Tell*, Stuttgart 1868.

⁴³⁴ Friedrich SCHILLER, *Gedichte*, Stuttgart 1883.; Robert BOXBERGER, *Schiller's Gedichte*, Berlin 1888.; Ambros MAYR, *Schiller's Gedichte*, Wien 1905.

⁴³⁵ Heinrich DÜNTZER, *Schillers Marie Stuart*, Leipzig 1878.; Heinrich DÜNTZER, *Schillers Wilhelm Tell*, Leipzig 1887.; Ferdinand SCHMIDT, *Schiller; Ein Lebensbild für Jung und Alt*, Berlin 1859.

Na počátku přelomu rozvoje německého dramatu, které nakonec vyústilo ve výše zmíněné literární hnutí *Sturm und Drang*, stál jeden z nejvýznačnějších dramatiků německého osvícenství Gotthold Ephraim Lessing. Do knihovního souboru byly zařazeny jak jeho komedie *Moudrý Nathan* nebo *Minna z Barnhelmu*, tak také tragédie *Miss Sara Sampson* nebo *Emilia Galotti* vydané v originále nebo v edicích od různých vydavatelů.⁴³⁶ Z teoretických spisů byl nejvíce zastoupen svazek *Laokoon čili o hranicích malířství a poezie*, který byl v roce 1886 vydán Karlem Jaukerem ve školním vydání.⁴³⁷

Žákovská knihovna obsahovala také díla méně známých německých a rakouských autorů 18. a 19. století, jakými byli například rakouský dramatik Franz Grillparzer (drama *Sláva a pád krále Otakara*), německý básník Friedrich Gottlieb Klopstock (biblický epos *Mesiáš*) nebo německý dramatik a básník Otto Ludwig (drama *Erbförster* a román *Mezi nebem a zemí*).⁴³⁸

Do kategorie krásné literatury však nebyla zařazena jen provenienčně německá nebo rakouská díla 18. a 19. století, ale také celé soubory her klasických dramatiků, jakými byli William Shakespeare nebo Molière. Z děl Shakespearových byly nejvíce zastoupeny tragédie *Macbeth* a *Hamlet*, popřípadě historické hry *Richard II.* či *Jindřich VIII.*, z děl Moliérových pak komedie *Lakomec* a *Tartuffe, neboli pokrytec*.⁴³⁹ Z básnických děl byla do této skupiny umístěna neopomenutelná, tercíny psaná, *Božská komedie* Danta Alighieriho.⁴⁴⁰

Z nejnovějších děl krásné literatury daného období byly do žákovské knihovny věleněny také dobrodružné knihy Julia Verna, především jeho *Cesta kolem světa za 80 dní* nebo *Ze Země na Měsíc* z cyklu *Podivuhodné cesty*.⁴⁴¹

⁴³⁶ Emil DENZEL, *Lessings Nathan der Wiese ein dramatisches Gedicht in fünf Aufzügen*, Leipzig 1865.; Gotthold Ephraim LESSING, *Minna von Barnhelm*, Berlin 1770.; Johann NEUBAUER, *Lessings Miss Sara Sampson: Trauerspiel in fünf Aufzügen*, Wien 1888.; Gotthold Ephraim LESSING, *Emilia Galotti*, Berlin 1772.

⁴³⁷ Karl JAUKER, *Lessings Laokoon, oder über die Grenzen der Malerey und Poesie*, Wien 1886.

⁴³⁸ Franz GRILLPARZER, *König Ottokars Glück und Ende: Trauerspiel in fünf Akten*, Stuttgart 1900.; Friedrich Gottlieb KLOPSTOCK, *Der Messias*, Wien 1765.; Otto LUDWIG, *Der Erbförster: ein Trauerspiel in fünf Aufzügen*, Wien 1910.; Leo HORNING, *Ludwigs Zwischen Himmel und Erde*, Leipzig 1910.

⁴³⁹ William SHAKESPEARE, *Macbeth: ein Trauerspiel*, Wien 1885.; William SHAKESPEARE, *Hamlet*, Berlin 1856.; William SHAKESPEARE, *Richard II.*, Bielefeld 1889.; William SHAKESPEARE, *König Heinrich der Achte*, Leipzig 1868.; MOLIÈRE, *Der Geizige*, Leipzig 1871.; MOLIÈRE, *Tartüffe: Komödie in fünf Aufzügen*, Leipzig 1900.

⁴⁴⁰ Dante ALIGHIERI, *Die Göttliche Komödie des Dante*, Wien 1826.

⁴⁴¹ Jules VERNE, *Reise um die Erde in 80 Tagen*, Wien 1903.; Jules VERNE, *Von der Erde zum Mond: directe Fahrt in 97 Stunden 20 Minuten*, Wien 1877.

„H. Smíšené spisy, sbírky časopisů“

V této kategorii převládaly spíše časopisy, a to především periodikum určené pro chlapce *Der Gute Kamerad*, který vydával dobrodružné romány např. Karla Maye, Theodora Bertholda, Maximiliana Kerna a mnoha dalších. Žákovská knihovna tento časopis odebírala každoročně po dobu 25 let již od roku 1908 a poslední přírůstek byl zapsán v roce 1932.⁴⁴² Dalším časopisem, kterého knihovna pro žáky nasbírala 16 ročníků, je periodikum *Mikrokosmos*. Tento časopis zabývající se mikroskopií, který je vydávaný dodnes nakladatelstvím Elsevier, začala žákovská knihovna shromažďovat v roce 1918 a s jeho odebíráním skončila až v roce 1936.⁴⁴³ Od ročníku, který vyšel v roce 1858, odebírala knihovna další časopis určený pro dorost, tentokrát s náboženským podtextem s názvem *Jugendblätter für christliche Unterhaltung und Belehrung*, který od roku 1855 do roku 1886 vydávala spisovatelka pro mládež Isabella Braun. Toto periodikum kupovala žákovská knihovna s přestávkami až do roku 1904.⁴⁴⁴

Co se týče smíšených spisů, ty byly nejvíce zaměřené na různé aspekty života. Pro mládež byla určena práce věnovaná slušnému chování od německého pedagoga Johanna Christiana Dolze a žákovská knihovna vlastnila také spis obsahující 150 pravidel pro život a slušné chování s názvem *Einhundertfünzig Lebens- und Anstandsregeln*.⁴⁴⁵ Pravidla výběru životních postojů, která byla vymezena pro křesťansky zaměřenou mládež, sepsal kněz belgického původu Jean-Baptiste Malou.⁴⁴⁶ A nakonec o hranicích lidského poznání psal Leon Raphael Landau.⁴⁴⁷

„J. Spisy regionální a o církevních dějinách“

Mezi knihy o církevních dějinách byly zařazeny především knihy o životech svatých, ale také spisy osvětlující křesťanství a jeho víru. Právě na tu ve svém díle *Der christliche Glaube nach den Grundsätzen der katholischen Kirche dargestellt* upozorňuje Josef Beck.⁴⁴⁸ Katolické úvahy pro povýšení svatého ponaučení vyložil

⁴⁴² *Der Gute Kamerad*, Leipzig, Stuttgart 1908-1932.

⁴⁴³ *Mikrokosmos*, Stuttgart 1918-1936. - [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné na WWW: http://www.zobodat.at/publikation_series.php?id=220

⁴⁴⁴ *Jugendblätter für christliche Unterhaltung und Belehrung*, München 1858 -1904. - [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné na WWW: <https://archive.org/search.php?query=jugendbl%C3%A4tter>

⁴⁴⁵ Johann Christian DOLZ, *Anstandslehre für die Jugend*, Leipzig 1825.; *Einhundertfünzig Lebens- und Anstandsregeln*, Bamberg 1844.

⁴⁴⁶ Jaen-Baptiste MALOU, *Regeln für die Wahl eines Lebensstandes: der christlichen Jugend vorgelegt*, Mainz 1863.

⁴⁴⁷ Leon Raphael LANDAU, *Die Grenzen der menschlichen Erkenntniss: und die religiösen Ideen*, Leipzig 1868.

⁴⁴⁸ Josef BECK, *Der christliche Glaube nach den Grundsätzen der katholischen Kirche dargestellt*, Hannover 1835.

učitel náboženství na žateckém gymnáziu Bonifác Oppelt a duchem křesťanské nauky se zabýval profesor katolické teologie na univerzitě ve Freiburgu Franz Anton Staudenmaier.⁴⁴⁹ Dílo s podobným názvem *Der Geist des Christenthums von seiner wolhwollenden Seite dargestellt* vydal římskokatolický kněz Jakub Frint.⁴⁵⁰

Životu „svatého boha“ se věnovalo hned několik autorů, například Simon Buchfelner nebo rakouský římskokatolický kněz Ludwig Donin.⁴⁵¹ Život italského biskupa a kardinála Karla Boromejského přiblížili ve svých dílech Theodor Friedrich Klitsche a Albert Werfer.⁴⁵² V neposlední řadě byly do tohoto oddílu zařazené také životy svatých apoštolů Cyrila a Metoděje, které byly zdokumentovány například v díle *Cyrill und Method* od Franze Xaviera Richtera nebo v *Žiwotě swatých Cyrilla a Methodia, apostolů slovanských* od českého spisovatele a především vlastence Václava Štulce.⁴⁵³

„K. Učebnice“

Do této kategorie bylo zařazeno hned několik rozličných skupin knih, největšího zastoupení dosáhly učebnice pro výuku jazyků. Jednalo se především o mluvnice, cvičebnice gramatiky, překladů nebo čítanky, a to pro latinský, německý, francouzský, ale i český jazyk.⁴⁵⁴ S tím také souvisí početný soubor knih starověkých římských klasiků, jakými byli třeba Julius Caesar, Titus Livius, Publius Ovidius Naso nebo Quintus Horatius Flaccus. Tato díla byla editována různými autory, například Caesarův *Komentář k válce galské* znovu vydal Joseph Walz nebo Bernhard Dinter.⁴⁵⁵ Karl Joseph Grysar zase zpracoval Liviovo monumentální, avšak jen částečně dochované

⁴⁴⁹ Bonifác OPPELT, *Christ-katholische Betrachtungen zur Beförderung der häuslichen Belhrung und Erbauung*, Prag 1827.; Franz Anton STAUDENMAIER, *Der Geist des Christenthums*, Mainz 1838.

⁴⁵⁰ Jacob FRINT, *Der Geist des Christenthums von seiner wolhwollenden Seite dargestellt*, Wien 1808.

⁴⁵¹ Simon BUCHFELNER, *Leben der Heiligen Gottes, und einiger gottseligen Personen, nach den Tagen des Jahrs*, München 1823.; Ludwig DONIN, *Leben und Thaten der Heiligen Gottes, oder: der Triumph des wahren Glaubens in allen Jahrhunderten*, Wien 1861.

⁴⁵² Theodor Friedrich KLITSCHKE, *Leben des heiligen Karl Borromäus*, Augspurg 1836.; Albert WERFER, *Leben des heiligen Karl Borromäus, Kardinal und Erzbischof von Mailand*, Schaffhausen 1852.

⁴⁵³ Franz Xavier RICHTER, *Cyrill und Method; der slaven Apostel und Mährens Schutzheilige*, Olmütz 1825.; Václav ŠTULC, *Žiwot swatých Cyrilla a Methodia, apostolů slovanských*, Brünn 1857.

⁴⁵⁴ Johann HAULER, *Lateinisches Übungsbuch für die 1. Klasse der Gymnasien und verwandter Lehranstalten*, Wien 1876.; Alois VANÍČEK, *Elementar-Grammatik der lateinischen Sprache*, Leipzig 1873.; Bernhard SCHEINPLUG, *Der deutsche Satzbau in Regeln, Beispielen und Übungsstücken*, Prag 1860.; Anton HEINRICH, *Deutsches Lesebuch für die erste Klasse der Mittelschulen*, Bamberg 1875.; Franz AHN, *Französische Grammatik für Gymnasien und höhere Bürgerschulen*, Mainz 1856.; Tomáš BURIÁN, *Lehrbuch der böhmischen Sprache für Deutsche*, Prag 1850.

⁴⁵⁵ Joseph WALZ, *Caesaris Commentarii de bello gallico*, Brunae 1849.; Bernhard DINTER, *Commentarii de bello Gallico*, Leipzig 1869.

dílo *Dějiny od založení Města*.⁴⁵⁶ Od stejného editora pak pochází i výbor z Ovidiova a Horatiova díla se stejným názvem *Carmina selecta*.⁴⁵⁷ Další zastoupení představovaly učebnice pro přírodní vědy, konkrétně pro matematiku, fyziku, ale také zeměpis, přičemž některé z těchto knih byly začleněny také do profesorské knihovny.⁴⁵⁸ Neopomenutelnými byly také cvičebnice těsnopisu, které sestavil Karl Abrecht nebo Karl Faulmann.⁴⁵⁹

„L. Slovníky“

Posledním oddílem, který byl do žákovské knihovny zařazen, představují slovníky. Největší zastoupení mají slovníky latinsko-německé,⁴⁶⁰ popřípadě řecko-německé.⁴⁶¹ V této kombinaci jazyků knihovna vlastnila dokonce i trojjazyčné slovníky s přispěním českého překladu.⁴⁶² Dále byla knihovna zásobena slovníky francouzsko-nebo italsko-německými.⁴⁶³

⁴⁵⁶ Karl Joseph GRYSAŘ, *T. Livii Ab urbe condita librorum partes selectae*, Vindobonae 1855.

⁴⁵⁷ Karl Joseph GRYSAŘ, *P. Ovidii Nasonis Carmina selecta*, Vindobonae 1857.; Karl Joseph GRYSAŘ, *O. Horatii Flacci Carmina selecta*, Vindobonae 1854.

⁴⁵⁸ Johann ROGNER, *Sammlung von Aufgaben aus der Algebra und Arithmetik*, Wien 1850.; Franc MOČNIK, *Lehrbuch der Geometrie für die Ober-Gymnasien*, Wien 1850.; Karl KOPPE, *Anfangsgründe der Physik für den Unterricht in den oberen Klassen der Gymnasien und Realschulen sowie zu Selbstbelehrung*, Essen 1880.; Ernst von SEYDLITZ, *Kleine Schul-Geographie*, Breslau 1892.

⁴⁵⁹ Karl ALBECHT, *Lehrbuch der Gabelsbergerschen Stenographie*, Hamburg 1875.; Karl FAULMANN, *Lehrbuch der Gabelsbergerschen Stenographie*, Wien 1871.

⁴⁶⁰ Laurenz Johann Sarcander KOTZUREK, *Lateinisch-Deutsch Wörterbuch zum Gebrauche für Gymnasien*, Brünn 1864.; Gustav MÜHLMANN, *Lateinisch-deutsches und Deutsch-lateinisches Handwörterbuch*, Leipzig 1854.; Friedrich Adolph HEINICHEN, *Lateinisch-deutsches Schulwörterbuch*, Leipzig 1875.

⁴⁶¹ Gustav Eduard BENSELER, *Griechisch-deutsches und deutsch-griechisches Schul-Wörterbuch*, Leipzig 1875.; Karl SCHENKL, *Griechisch-deutsches Schulwörterbuch*, Leipzig 1866.

⁴⁶² Ignaz SEIBT a Norbert WANIEK, *Neues lateinisch-deutsch-böhmisches Wörter-BUch zum ersten Theile der lateinischen Sprachlehre*, Prag 1844.; Václav KŘÍŽEK, *Lateinisch-böhmisch-deutsches Wörterbuch für Untergymnasien*, Prag 1861.

⁴⁶³ G. A. HENSCHHEL, *Neuestes französisch-deutsches und deutsch-französisches Wörterbuch*, Wien und Leipzig 1840; *Dizionario portatile italiano-tedesco*, Leipzig 1862.

Správci žakovské knihovny

Stejně jako měla profesorská knihovna své správce, také knihovnu žakovskou spravovali její knihovníci.⁴⁶⁴ Tato část školní knihovny však měla na své kustody mnohem větší štěstí nežli knihovna profesorská. V jejím čele se totiž vystřídalo pouze osm učitelů, což byl oproti dvanácti správčům profesorské knihovny zjevný rozdíl. Stejně jako funkci správčů profesorské knihovny zastávali většinou kantoři jazyků, také knihovníci žakovské knihovny byli především profesori latinského a řeckého jazyka, ale také učitelé náboženství. Prvním správcem byl ustanoven ve školním roce 1854/1855 již výše zmíněný učitel latiny a řečtiny, ale také zeměpisu a dějepisu Adolf Weichfelmann, který jako jediný získal post knihovníka celé školní knihovny, tedy i správce profesorské bibliotéky. Následující rok byla již funkce kustodů obou knihoven rozdělena a jako první samostatný správce žakovské knihovny byl vybrán učitel náboženství Ferdinand Hecht. Ten však vydržel ve své úloze pouhý rok, proto od školního roku 1856/1857 začal funkci knihovníka vykonávat Michael Kleißner. Tento profesor náboženství zastával své poslání dlouhých dvacet let, a přestože gymnázium definitivně neopustil, ve školním roce 1875/1876 předal tuto váženou hodnost učiteli latiny a němčiny Josefu Trötscherovi. Ten pak vedl sbírku děl určených pro žáky dalších dvacet let až do školního roku 1894/1895, kdy ji převzal učitel latinského a německého jazyka, ale také matematiky Jakob Simon. Již během školního roku 1899/1900 se stal správcem žakovské bibliotéky učitel náboženství Richard Basel, protože jeho předchůdce opustil chebské gymnázium po prvním semestru školního roku 1900/1901. Richard Basel však nepůsobil pouze jako učitel náboženství na chebském gymnáziu, vykonával také funkci biskupského notáře a správce školního obchodu, na žakovskou knihovnu mu tak patrně pro všechny ostatní povinnosti nezbyval dostatek času. Proto od školního roku 1905/1906 předal tuto agendu učiteli latinského a německého jazyka Josefu Pohlovi, který však na chebském gymnáziu působil jen jako záskok za uvolněného učitele stejných vyučovacích předmětů Antona Krauße. Jakmile se tedy tento profesor ve školním roce 1912/1913 navrátil na své původní místo, převzal si nejen výuku latinského a německého jazyka, ale také správu tohoto knihovního souboru, a to na dlouhých dvacet pět let, s výjimkou školního roku 1933/1934, kdy jeho absenci nahradil učitel němčiny Karl Reinhold.

⁴⁶⁴ Informace o profesorech, kteří zastávali post správce profesorské knihovny, byly získány z výročních zpráv od roku 1855-1938 gymnázia Cheb. *Jahres-Bericht des kaiserlich-königlichen Ober-Gymnasiums in Eger für das Schuljahr 1855-1937/1938*, Eger 1855-1938.

Získávání knih do školní knihovny gymnázia Cheb

Každý rok přibýval do školní knihovny gymnázia Cheb určitý počet nových knih.⁴⁶⁵ Nejčastější akviziční metodou byl nákup, přičemž do poloviny šedesátých let 19. století bylo do školní knihovny každoročně pořízeno přibližně 50 svazků nových titulů. Od konce šedesátých, a především v sedmdesátých a osmdesátých letech se pak počet nově pořízených děl formou nákupu zvedl na zhruba 100 svazků za rok, přičemž bylo přesně zaznamenáno, které knihy byly pořízeny do knihovny profesorské a které náležely do knihovny žákovské. V období od počátku 20. století do první světové války se množství nakupovaných knih nezvýšilo, zůstalo stále na přibližně 100 knihách. Na počátku dvacátých let se však toto kvantum pořizovaných knih snížilo, a to až o polovinu. Ani ve třicátých letech nenastal obrat k lepšímu, naopak se počet knih snížil zhruba jen na zhruba 30 nových knih ročně.

Školní knihovna gymnázia Cheb se však nerozrůstala pouze díky nákupům, nýbrž také prostřednictvím darů. Nejvíce knižních darů získala knihovna během šedesátých let 19. století, kdy jí těmito pozornostmi přibývalo i 100 knih ročně. Postupně se však počty darů snižovaly a do konce 19. století se ročně pohybovaly kolem třiceti svazků. V období před první světovou válkou zůstaly přírůstky průměrně na stejném čísle, ovšem s tím, že některé ročníky byly velice silné (např. ročník 1903-1904, kdy jen do učitelské knihovny přibylo 81 svazků různých, především však antických děl, do žákovské pak 37 knih), v některých však dary nedosahovaly ani dvaceti knih (např. ročník 1909-1910). Také je nutno podotknout, že většina děl byla věnována profesorské knihovně, žákovská knihovna se posledních pět let před válkou mnoha knih nedočkala. Po druhé světové válce začal nárůst prezentů opět stoupat, a to na přibližně 50 knih ročně.

Nejčastějšími dárci se staly především státní instituce rakouské monarchie, které každoročně věnovaly profesorské knihovně chebského gymnázia nejaktuálnější čísla odborných periodik. Mezi zmíněné císařsko-rakouské orgány patřilo v první řadě ministerstvo kultu a vyučování, od kterého dostávala profesorská knihovna časopis *Germania*. Tento čtvrtletník zabývající se německým starověkem byl odebírán v letech 1858 až 1890.⁴⁶⁶ Také rakouská Akademie věd zasílala do knihovny chebského

⁴⁶⁵ Údaje o celkovém počtu nově získaných knih se nacházejí ve výročních zprávách z každého roku: *Jahres-Bericht des kaiserlich-königlichen Ober-Gymnasiums in Eger für das Schuljahr 1855-1937/1938*, Eger 1855-1938.

⁴⁶⁶ *Germania*, Wien 1858-1890. - [online]. [cit. 2017-07-05]. Dostupné na WWW: <https://archive.org/search.php?query=germania&and%5B%5D=mediatype%3A%22texts%22&and%5B%5D=languageSorter%3A%22German%22&page=2>

gymnázia historické časopisy, a to zejména *Archiv für österreichische Geschichte*⁴⁶⁷ a *Fontes rerum Austriacarum*.⁴⁶⁸ Prvně zmíněný časopis byl do profesorské knihovny zasílán již od roku 1854, tehdy však nesl název *Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen*. Ten byl s vydáním třicátého čtvrtého svazku, tedy od roku 1866 zkrácen pouze na výše zmíněné pojmenování. Nic to však nezměnilo na faktu, že do knihovny chebského gymnázia zasílala Akademie toto periodikum až do školního roku 1915/1916. Historická komise této instituce vydávala také výše zmíněný časopis *Fontes rerum Austriacarum* a prvním zaslaným číslem do knihovny chebského gymnázia byl svazek z roku 1867. Profesorská knihovna však byla při této příležitosti obdarována všemi již dříve vydanými díly a každoročně pak získávala nový výtisk až do školního roku 1912/1913. Další institucí, která každoročně přispívala do knihovny gymnázia v Chebu, byla Centrální komise pro výzkum a zachování stavitelských památek. Ta již od roku 1858 zasílala svůj věstník a činila tak až do roku 1916. Podobný typ dokumentu, tedy výroční zprávy, zasílal do profesorské knihovny také Geologický institut, a to v letech 1854-1869.

Ze soukromých osob byli nejobvyklejšími donátory profesori vysokých škol (např. Adam Wolfín z Vídně), faráři (např. Philipp Jennemann z Hazlova), profesori místního gymnázia (Franz Frisch, Josef Pohl nebo Johann Lißner), nebo také náhodní dárci (např. Magdalena Maner, vdova po radovi zemského soudu nebo obchodník Wenzel Emer). Jejich dary byly velice různorodé, nejčastěji se však jednalo o knihy dějepisného rázu, o díla antické literatury a hojně míře bývaly věnovány také knihy s regionální tematikou.

⁴⁶⁷ *Archiv für österreichische Geschichte*, Wien 1854-1915/1916. - [online].[cit. 2017-07-05]. Dostupné na WWW: <https://archive.org/search.php?query=archiv%20f%C3%BCr%20%C3%B6sterreichische>

⁴⁶⁸ *Fontes rerum Austriacarum*, Wien 1867-1912/1913. - [online].[cit. 2017-07-05]. Dostupné na WWW: <https://archive.org/search.php?query=fontes%20rerum%20austriacarum>

Dochování knih školní knihovny gymnázia Cheb

Jak již bylo řečeno na konci kapitoly „Dějiny chebského gymnázia,“ tato střední škola zanikla v roce 1953 sloučením Státního reálného gymnázia a základní školy. Po druhé světové válce se navíc gymnázium ve velmi krátkém časovém úseku mnohokrát přestěhovalo, což s velkou pravděpodobností vedlo k nedochování školní knihovny chebského gymnázia jako celku. Svědčit o tom může také fakt, že knihovní sbírka dnešního chebského gymnázia již nevlastní žádnou z knih svého předchůdce.⁴⁶⁹

Alespoň část knihovního souboru byla však zachráněna, protože v dnešní tzv. německé knihovně Státního okresního archivu Cheb se dochovalo přibližně okolo 350 knih, které původně patřily právě školní knihovně chebského gymnázia, jak dokazují razítka na titulních stranách zachovaných děl.⁴⁷⁰ Tato rozsáhlá archivní bibliotéka byla založena městským archivářem a ředitelem muzea v Chebu Heribertem Sturmem v období před druhou světovou válkou a dodnes se nalézá ve druhém patře chebského archivu v prostorné místnosti, která má krásný dřevěný kazetový strop z druhé poloviny 17. století.⁴⁷¹

Nejvíce dochovaných děl patřilo do kategorie dějepisu. Takové spisy představovaly například dvoudílné dějiny rakouské monarchie *Monumenta Habsburgica*.⁴⁷² Dějiny švýcarské konfederace popsal ve svém pětisvazkovém díle *Die Geschichte der schweizerischen Eidgenossenschaft* švýcarský dějepisec Johannes von Müller.⁴⁷³ Zachován je také obsáhlý soubor knih věnující se životu Marie Therezie, který sestavil rakouský historik Alfred von Arneth.⁴⁷⁴

V německé knihovně SOkA Cheb je uloženo také několik souborů k církevním dějinám. Jmenovat můžeme například patnáctidílné *Geschichte der Religion Jesu* od Friedricha Leopolda zu Stolberga-Stolberga.⁴⁷⁵ Z církevního prostředí pochází ediční počin vydaných a přijatých dopisů, kterým dali vzniknout samotní papeži. Toto několikasvazkové dílo s názvem *Die Briefe der Päpste und die an sie gerichteten Schreiben* sestavil kolektiv tří autorů, který se skládal z představitelů církevního prostředí, a to od Franze Xavera Reithmayra, Valentina Thalhofera a Severina

⁴⁶⁹ Školní knihovna, Gymnázium Cheb.

⁴⁷⁰ Dochovaná kniha *Bliomberis: ein Rittergedicht in zwölf Gesängen* od JohannaBaptisty von Alxingera, která na svém titulním listu nese razítka chebského gymnázia, je zachycena na fotografii v příloze č. 10.

⁴⁷¹ Ladislava SOUČKOVÁ, *Knihovna chebského archivu*, článek nepublikován.

⁴⁷² *Monumenta Habsburgica Bd. 1*, Wien 1854.; *Monumenta Habsburgica Bd. 2*, Wien 1857.

⁴⁷³ Johannes von MÜLLER, *Die Geschichte der schweizerischen Eidgenossenschaft*, Leipzig 1786-1808.

⁴⁷⁴ Alfred von ARNETH, *Geschichte Maria Theresias*, Wien 1863-1879.

⁴⁷⁵ Friedrich Leopold zu STOLBERG-STOLBERG, *Geschichte der Religion Jesu Christi*, Wien 1806-1818.

Wenzlowského.⁴⁷⁶ Z náboženského prostředí pocházela také kniha o vzdělání v duchu katolické církve *Erziehungslehre im Geiste der katholischen Kirche* od Josefa Ambrosia Stapfa.⁴⁷⁷

Z oddělení německé literatury pak byl největší počet spisů zachráněn od již výše zmíněného básníka a spisovatele Johanna Baptisty von Alxingera, od kterého jsou v německé knihovně zachována díla *Gedichte*, *Theater* nebo *Bliomberis: ein Rittergedicht in zwölf Gesängen*.⁴⁷⁸

⁴⁷⁶ Franz Xaver REITHMAYR, Valentin THALHOFER a Severin WENZLOWSKY, *Die Briefe der Päpste und die an sie gerichteten Schreiben von Linus bis Pelagius II.*, Kempten 1875-1880.; Čtvrtý díl dostupný také online na webových stránkách - [online].[cit. 2017-04-22]. Dostupný online na WWW: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb11319016_00003.html

⁴⁷⁷ Josef Ambrosius STAPF, *Erziehungslehre im Geiste der katholischen Kirche*, Innsbruck 1832.

⁴⁷⁸ Johann Bastist von ALXINGER, *Gedichte*, Wien 1812.; Johann Bastipt von ALXINGER, *Theater*, Wien 1812.; Johann Bastist von ALXINGER, *Bliombers: ein Rittergesicht in 12 Gesängen*, Wien 1812.

6. Školní knihovna gymnázia Pelhřimov

Když v roce 1871 vzniklo gymnázium v Pelhřimově, spolu s ním byla založena také jeho školní knihovna.⁴⁷⁹ Ta se dělila na dvě samostatné části, a to na knihovnu profesorskou a žakovskou. Pro každou z těchto knihoven byl vedený samostatný katalog, do kterého byly podle určitých pravidel zapisovány vlastněné knihy obou částí knihovny. Pro knihovnu profesorskou představoval takový soupis *Seznam knih profesorské knihovny*, který zachycoval vlastněné knihy od roku 1871-1942 a je uložen ve fondu Gymnázium Pelhřimov ve Státním okresním archivu Pelhřimov.⁴⁸⁰ Naproti tomu *Katalog žakovské knihovny*, který zaznamenává knihy v rozmezí let 1904-1945, se nenachází ve výše zmíněném fondu Státního okresního archivu Pelhřimov, nýbrž v učitelské knihovně pelhřimovského gymnázia.⁴⁸¹

Má bakalářská práce *Školní knihovna gymnázia Pelhřimov (1871-1918)* se věnovala analýze této školní knihovny z různých pohledů, ať už se jednalo o rozbor z hlediska chronologického, jazykového, tematického nebo samotného dochování knih.⁴⁸² Jak je již z názvu mé bakalářské práce patrné, vymezení let pro popsání školní knihovny pelhřimovského gymnázia zde sahalo jen do konce první světové války, tedy do roku 1918. Proto bych nyní ráda shrnula její obsah a navázala rozbořem knih zařazených do dalšího období, tentokrát tedy od roku 1918 do roku 1942.

6.1 Profesorská knihovna

Jak již bylo výše uvedeno, pro rozbor profesorské knihovny gymnázia Pelhřimov byl hlavním zkoumaným pramenem *Seznam knih profesorské knihovny*, který byl celkově veden od roku 1871 do roku 1942. Tato kniha má očíslovaných 448 stran, ovšem na první neočíslované stránce se nalézá obsah celého dokumentu. Ten zaznamenává jednotlivé oddíly, do kterých se vlastněné knihy řadily. Tyto kategorie představuje tabulka č. 10, ve které jsou také vypsány počty knih jednotlivých oddělení. Z tohoto schématu lze vyčíst, že největší důraz byl kladen na češtinu, dále na dějepis nebo latinu. Naopak nejmenší počet knih zastávají kategorie maturitních textů, přírodopisných časopisů a soupisu rukopisů.

⁴⁷⁹ *Výroční zprávy Realního gymnasia v královském městě Pelhřimově za školní rok 1872*, Tábor 1872, s. 10-12.

⁴⁸⁰ *Seznam knih profesorské knihovny*, SOKA Pelhřimov, Gymnázium Pelhřimov, inv. č. 134a.

⁴⁸¹ *Katalog knihovny žakovské*, Učitelská knihovna gymnázia Pelhřimov.

⁴⁸² Pavlína VETRAKOVÁ, *Školní knihovna gymnázia Pelhřimov (1871-1918)*, České Budějovice 2014.

Tabulka č. 10 – Seznam oborů *Seznamu knih profesorské knihovny* s celkovým počtem knih z let 1871-1942

Obor	Počet knih
A. Náboženství	156
B. Filosofie a pedagogika	290
D. Dějepis	576
Da. Zeměpis	124
Db. Statistika	72
E. Řečtina	333
F. Latina	454
G. Čeština	549
Ga. Čeština - časopisy	95
Gb. Čeština - belletristika	378
H. Němčina	302
Ch. Cizí jazyky	142
J. Matematika	161
Ja. Fyzika a chemie	205
M. Maturitní texty	0
N. Varia	285
La. Přírodopis - zoologie	154
Lb. Přírodopis - botanika	77
Lc. Přírodopis - minerály	79
Ld. Přírodopis - časopisy	5
Le. Přírodopis – různé z přírodopisu	49
Oa - Od. Vědecké spisy České akademie věd	240
Oe. Soupis rukopisů	3
Celkem	4729

Z jazykového rozboru vyplynulo, že nejvíce knih, celých 62 % (2931 titulů), bylo napsáno českým jazykem. Dalším hojně zastoupeným jazykem, byla němčina, kterou bylo psáno 32 % (1513 spisů) všech knih. Zbýlá procenta pak patřila latině (141 knih), řečtině (49 knih), francouzštině (46 knih), angličtině (43 knih), ale také chorvatštině (2 knihy), polštině (2 knihy), ruštině (1 kniha) nebo ukrajinštině (1 kniha),

přičemž knihy, které byly těmito jazyky psány, patřily do oddílu cizích jazyků. Ani po roce 1918 se tento stav nezměnil a do knihovního souboru profesorské knihovny bylo nadále začleňováno nejvíce spisů v českém jazyce, celých 91 % (742 titulů). Díky oddílům „řečtiny, němčiny, latiny a cizích jazyků“ byly zahrnuty také spisy v dalších dvou jazycích. Prvním z nich byla němčina, jejíž zastoupení však činilo pouhých 5,5 % (45 titulů), a 29 spisů, tedy 3,5 %, bylo napsáno v jazyce francouzském.⁴⁸³

Co se týče chronologického rozboru učitelské knihovny, zahrnovala velký časový rozsah knih, a to od 16. až do 20. století, přičemž nejvíce knih pocházelo ze století devatenáctého, celých 77, 6 % (3670 spisů), a 21, 1% (998 titulů) vzniklo ve století dvacátém. Nejstarší kniha celé učitelské knihovny byla vydána již v roce 1538 a nese název *Aeneae Silvii (Piccolomini)⁴⁸⁴ Senensis de Bohemorum origine ac gestis historia: varium rerum narrationem complectens.*⁴⁸⁵

6.1.1 Tematický rozbor profesorské knihovny

Jak již bylo výše uvedeno, knihy v profesorské knihovně byly rozděleny do mnoha oddělení, konkrétně jich bylo 23. Nyní bude následovat rozbor knih získaných především v meziválečném období, tedy od roku 1918 až 1942, přičemž informaci o počtu knih, který byl v tomto období do knihovního souboru zařazen, poskytuje tabulka č. 11.

⁴⁸³ Grafické vyjádření *Jazykového rozboru knih profesorské knihovny gymnázia Pelhřimov* se nachází v příloze č. 13.

⁴⁸⁴ *Aeneae Silvii (Piccolomini) Senensis de Bohemorum origine ac gestis historia: varium rerum narrationem complectens*, Salongiacci 1538.

⁴⁸⁵ Grafické vyjádření *Chronologického rozboru knih profesorské knihovny gymnázia Pelhřimov* se nachází v příloze č. 14.

Tabulka č. 11 - Seznam oborů *Seznamu knih profesorské knihovny* s počtem knih za období z let 1918-1942

Obor	Počet knih
A. Náboženství	5
B. Filosofie a pedagogika	95
D. Dějepis	180
Da. Zeměpis	28
Db. Statistika	21
E. Řečtina	28
F. Latina	25
G. Čeština	112
Ga. Čeština - časopisy	35
Gb. Čeština - belletristika	5
H. Němčina	8
Ch. Cizí jazyky	31
J. Matematika	11
Ja. Fyzika a chemie	26
M. Maturitní texty	0
N. Varia	114
La. Přírodopis - zoologie	37
Lb. Přírodopis - botanika	15
Lc. Přírodopis - minerály	12
Ld. Přírodopis - časopisy	0
Le. Přírodopis – různé z přírodopisu	8
Oa - Od. Vědecké spisy České akademie věd	20
Oe. Soupis rukopisů	0
Celkem	816

Z této tabulky lze vyčíst, že nejobsáhlejšími kategoriemi zůstaly i po roce 1918 dějepis a čeština, nově k nim přibyl také oddíl „Varia“. Naopak do některých oddělení nebyly zahrnuty již žádné nové přírůstky. Jmenovitě se jedná o oddíl přírodovědných časopisů, soupisu rukopisů a mnoha novými publikacemi neoplýval ani úsek náboženství nebo skupina knih věnovaná české beletrii.

Nyní již bude následovat samotný rozbor jednotlivých oddílů.

„A. Náboženství“

Prvním oddílem, který byl v rámci pelhřimovské profesorské knihovny zařazen do jejího *Katalogu*, bylo náboženství.

K uvedení do tohoto tématu mělo toto oddělení k dispozici publikaci od literárního historika Josefa Hanuše *Úvod do srovnávací vědy náboženské*.⁴⁸⁶ Katolický autor a kněz Josef Konstantin Miklík vytvořil *Příručku k biblické dějepřavě pro školy obecné a občanské*, která měla tři díly, přičemž do tohoto úseku byly začleněny všechny tři části. První z nich byla vydaná v roce 1924 a obsahovala *Starý zákon*, druhá byla poprvé vytištěna o rok později a jejím obsahem byl *Nový zákon* a poslední část byla publikována v roce 1927 a věnovala se *Obrazům archeologickým*.⁴⁸⁷ Knihovna pro profesory vlastnila také jednu biografii, konkrétně šlo o životopis katolického kněze, spisovatele, překladatele a literárního kritika Pavla Julia Vychodila, jehož osudy popsal v knize *J. P. Vychodil* jeho současník, profesor filosofie a psychologie Josef Tvrdý.⁴⁸⁸

„B. Filozofie a pedagogika“

Tato kategorie v sobě spojovala knihy hned ze dvou odvětví, a to, jak název sám napovídá, z oboru filozofického a pedagogického.

Profesorská knihovna vlastnila *Úvod do filozofie*, který sestavil filozof, univerzitní profesor a politik František Drtina.⁴⁸⁹ Německý filozof a zakladatel moderní sociologie Georg Simmel popsal hlavní problémy filozofie v díle *Hauptprobleme der Philosophie*.⁴⁹⁰ Soustavu křesťanské filosofie vysvětlil v třídílné práci katolický kněz, rektor a profesor Teologické fakulty pražské univerzity Eugen Jan Kadeřávek.⁴⁹¹ Pro celkové poznání filozofie jsou důležité také její dějiny, které vylíčil ve své dvoudílné publikaci *Dějiny filosofie* Emanuel Rádl.⁴⁹² Jednou z vědeckých disciplín filozofie je také logika. Do tohoto oddílu bylo zahrnuto dílo *Logika*, kterou poprvé vydal již v 16.

⁴⁸⁶ Josef HANUŠ, *Úvod do srovnávací vědy náboženské*, Praha 1920.

⁴⁸⁷ Josef Konstantin MIKLÍK, *Příručku k biblické dějepřavě pro školy obecné a občanské. I, Starý zákon*, Praha 1924.; Josef Konstantin MIKLÍK, *Příručku k biblické dějepřavě pro školy obecné a občanské. II, Nový zákon*, Praha 1925.; Josef Konstantin MIKLÍK, *Příručku k biblické dějepřavě pro školy obecné a občanské. III., Obrazy archeologické*, Praha 1927.

⁴⁸⁸ Josef TVRDÝ, *J. P. Vychodil*, Praha 1940.

⁴⁸⁹ František DRTINA, *Úvod do filozofie*, Praha 1929.

⁴⁹⁰ Georg SIMMEL, *Hauptprobleme der Philosophie*, Berlin 1920.

⁴⁹¹ Eugen Jan KADERÁVEK, *Soustava křesťanské filosofie čili aristotelici-thomistické I-III*, Praha 1920.

⁴⁹² Emanuel RÁDL, *Dějiny filosofie*, Praha 1932-1933.

století Šimon Gelenius Sušický a v roce 1926 připravil toto dílo pro opětovné vydání psycholog a překladatel klasické filozofické literatury Čestmír Stehlík.⁴⁹³

Také téma pedagogiky si zasloužilo být vysvětleno od základů, a profesorská bibliotéka pro tento účel obsahovala spis Otakara Kádnera, což byl historik, vysokoškolský profesor, ale především teoretik pedagogiky, který popsal podstatu této společenské vědy v knize *Základy obecné pedagogiky*.⁴⁹⁴ Od stejného autora vlastnila knihovna pro profesory také rozbor vývoje a tehdejší soustavy všeobecného školství, který byl rozdělen do tří svazků.⁴⁹⁵ Naopak ustanovení pro střední školy zkompletoval Josef Bezdiček v díle *Československé střední školství v předpisech, tradici i praxi*.⁴⁹⁶ Na téma středních škol byla do tohoto oddělení začleněna také publikace středoškolského profesora Antonína Hrazdila, který popsal střední školy v Evropě ve spise *Střední školství v osmnácti státech evropských*.⁴⁹⁷ V neposlední řadě byla do tohoto úseku zahrnuta také další publikace od již zmíněného Otakara Kádnera popisující dějiny pedagogiky.⁴⁹⁸

„D. Dějepis“

Do této kategorie byly začleněny knihy, které se týkaly obecných dějin, stejně tak jako publikace popisující českou historii, především pak etapu od roku 1848, která nakonec vedla k rozpadu Rakouska-Uherska a následnému založení Československa.

K obecným dějinám vlastnila pelhřimovská knihovna pro profesory nejvíce publikací od historika, spisovatele a politika Josefa Šusty. Ten redigoval šestidílnou syntézu *Dějiny lidstva od pravěku k dnešku*, přičemž sám napsal čtvrtou a pátou část. Čtvrtý díl byl však jediný, který v profesorské knihovně chybí.⁴⁹⁹ Ke shrnujícím dílům patřila také několikadílná učebnice dějepisu určená pro gymnázia a ostatní střední školy s názvem *Geschichte*, kterou sestavil německý historik a učitel Walther Gehl.⁵⁰⁰

⁴⁹³ Šimon Gelenius SUŠICKÝ, *Logika*, vydal Čestmír Stehlík, Praha 1926.

⁴⁹⁴ Otakar KÁDNER, *Základy obecné pedagogiky*, Praha 1925-1926.

⁴⁹⁵ Otakar KÁDNER, *Vývoj a dnešní soustava školství. Díl I, II a III*, Praha 1929-1933.

⁴⁹⁶ Josef BEZDÍČEK, *Československé střední školství v předpisech, tradici i praxi: Vademecum pro kandidáty profesury a pro profesory i ředitele na středních školách, jakož i pro každého československého občana*, Brno 1934.

⁴⁹⁷ Antonín HRAZDIL, *Střední školství v osmnácti státech evropských*, Praha 1938.

⁴⁹⁸ Otakar KÁDNER, *Dějiny pedagogiky*, Praha 1923-1924.

⁴⁹⁹ Josef ŠUSTA (ed.), *Dějiny lidstva od pravěku k dnešku*, Praha 1936-1942. (Kromě čtvrtého dílu *Dějiny lidstva od pravěku k dnešku. Díl 4., Středověk vrcholný a stárnoucí*, Praha 1942.)

⁵⁰⁰ Walther GEHL, *Geschichte*, Breslau 1938-1942.

Český stát v historickém vývoji a tehdejší podobě podle ustanovení kongresu pařížského popsal historik, právník a politik Jan Kapras.⁵⁰¹ Do knihovního souboru byl začleněn také spis věnující se *Základním problémům českých dějin*, které vytyčil historik a archivář Jaroslav Prokeš.⁵⁰² Počátky českého státu objasnil již výše zmíněný Josef Šusta ve svých *Dvou knihách českých dějin: kus středověké historie našeho kraje*, které se zaměřovaly na období prvních Přemyslovců a rod Lucemburků.⁵⁰³ V knihovní sbírce nemohly chybět také *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě* zakladatele moderního českého dějepiscetví Františka Palackého, které popisovaly českou historii do roku 1526.⁵⁰⁴ Jak již bylo naznačeno, největší důraz byl však kladen na československé dějiny, respektive na období od roku 1848. K tomuto tématu byly do profesorské knihovny zahrnuty čtyřdílné *Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešní doby* od historika, ale také zakladatele české knihovědy Zdeňka Tobolky.⁵⁰⁵ Do tohoto oddílu bylo začleněno také dílo s podobným názvem *Politické dějiny národa československého od r. 1848* od Jana Obšila.⁵⁰⁶ Univerzitní profesor, československý politik a historik Kamil Krofta pak vylíčil dějiny Československa v knize *Malé dějiny československé*.⁵⁰⁷

Profesorská knihovna zahrnovala také práce k dějepiscetví, konkrétně se jedná o knihu *Dějepisectví, jeho vývoj v oblasti vzdělanosti západní ve středověku a době nové* od již několikrát zmíněného Josefa Šusty.⁵⁰⁸

„Da. Zeměpis“

Toto oddělení zahrnovalo učebnice k uvedení do problematiky zeměpisu, v mnohem větší míře však byly zastoupeny nejrůznější atlasy.

Středoškolský profesor František Machát byl autorem několika učebnic z oboru zeměpisu, přičemž do tohoto oddílu bylo zapsáno jeho dílo určené k výuce žáků prvních tříd s názvem *Úvod do metodiky zeměpisu: Návod k vyučovacímú postupu v zeměpise ve*

⁵⁰¹ Jan KAPRAS, *Český stát v historickém vývoji a v dnešní podobě dle ustanovení kongresu pařížského*, Praha 1920.

⁵⁰² Jaroslav PROKEŠ, *Základní problémy českých dějin*, Praha 1925.

⁵⁰³ Josef ŠUSTA, *Dvě knihy českých dějin: kus středověké historie našeho kraje*, Praha 1919-1926.

⁵⁰⁴ František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, Praha 1928-1929.

⁵⁰⁵ Zdeněk TOBOLKA, *Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešní doby*, Praha 1932-1937.

⁵⁰⁶ Jan OBŠIL, *Politické dějiny národa československého od r. 1848: [zvláště války světové a události poválečných]*, Velké Meziříčí 1922.

⁵⁰⁷ Kamil KROFTA, *Malé dějiny československé*, Praha 1931.

⁵⁰⁸ Josef ŠUSTA, *Dějepisectví, jeho vývoj v oblasti vzdělanosti západní ve středověku a době nové*, Praha 1933.

*třídě první.*⁵⁰⁹ Profesorská knihovna vlastnila také všechny tři díly jeho *Ilustrovaného zeměpisu všech dílů světa: rukověť zeměpisu všeobecného i zvláštního*, který byl vydán s pomocí editora Jiřího Čermáka.⁵¹⁰ V roce 1935 byl Českou Akademií věd a umění vytištěn podrobný atlas tehdejší republiky pod názvem *Atlas Republiky Československé*, na jehož vzniku se podíleli především Jaroslav Pantoflíček, Václav Švambera a Václav Láska.⁵¹¹ Pro doplnění pak mohlo sloužit dílo Augusta Sedláčka o starých jménech toků, hor a lesů v Čechách *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy.*⁵¹²

„Db. Statistika“

V oblasti statistiky byly do pelhřimovské profesorské knihovny zapsány především všeobecné přehledy, jakými byly například dva ročníky *Československého statistického věstníku* z let 1920 a 1921, které zpracoval redaktor Jan Náhlovský.⁵¹³ Tehdejší Úřad Statistický vydal v roce 1932 *Statistickou příručku Republiky Československé.*⁵¹⁴ Mezi léty 1922-1933 redigoval historik, redaktor a politik Antonín Hajn *Ročenku Československé Republiky*, přičemž knihovna pro profesory obsahovala ročníky z let 1922 a 1930.⁵¹⁵ Nakladatelství Česká osvěta vydalo v roce 1925 statistiku dokládající výchovu lidu v tehdejší republice v publikaci s názvem *Pět let veřejné péče o výchovu lidu v Československé republice.*⁵¹⁶

Do tohoto oddílu bylo zařazeno také několik almanachů a památníků k výročí založení vybraných středních škol. Středoškolský učitel František Mírovský Neuwirth oslavil dvousté výročí Gymnasia v Německém Brodě tím, že pro něj v roce 1935 napsal almanach s názvem *Dvě stě let Gymnasia v Německém Brodě: almanach.*⁵¹⁷ Do knihovního souboru byl začleněn také *Památník k padesátému výročí založení Státního československého reálného gymnasia v Praze XVI – Smíchově.*⁵¹⁸ Toto pražské reálné

⁵⁰⁹ František MACHÁT, *Úvod do metodiky zeměpisu: Návod k vyučovacímu postupu v zeměpise ve třídě první*, Praha 1932.

⁵¹⁰ František MACHÁT, *Ilustrovaný zeměpis všech dílů světa: rukověť zeměpisu všeobecného i zvláštního*, Praha 1923-1925.

⁵¹¹ *Atlas Republiky Československé*, Praha 1935.

⁵¹² August SEDLÁČEK, *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*, Praha 1920.

⁵¹³ Jan NÁHLOVSKÝ, *Československý statistický věstník*, Praha 1920-1921.

⁵¹⁴ *Statistická příručka Republiky Československé*, Praha 1932.

⁵¹⁵ *Ročenka Československé Republiky*, Praha 1921-1932.

⁵¹⁶ *Pět let veřejné péče o výchovu lidu v Československé republice*, Praha 1925.

⁵¹⁷ František MÍROVSKÝ-NEUWIRTH, *Dvě stě let Gymnasia v Německém Brodě: almanach*, Německý Brod 1935.

⁵¹⁸ *Památník k padesátému výročí založení Státního československého reálného gymnasia v Praze XVI – Smíchově*, Praha 1934.

gymnázium bylo prvním českým gymnáziem, které bylo založeno již v roce 1883 a dodnes funguje pod názvem Gymnázium Na Zatlance.⁵¹⁹

„E. Řečtina“

Prvním oddílem, který se zařadil do lingvistického oddílu, byla řečtina. Po roce 1918 však již nebyly do tohoto úseku začleněny žádné gramatické práce, ale především spisy antických autorů a další díla, která se k autorům vztahovala.

Obecně psal o dějinách řeckého řečnictví odborník právě na tuto problematiku Karel Wenig a do učitelské knihovny byly začleněny všechny tři díly jeho *Dějiny řečnictví řeckého*.⁵²⁰ Z jednotlivých děl bylo do tohoto oddělení začleněno nejvíce spisů od řeckého filosofa, pedagoga a matematika Platóna. Jednalo se například o jeden z jeho vrcholných dialogů *Ústava*, který byl vydán v roce 1921 díky spolupráci dvou klasických filologů Františka Novotného a Emanuela Peroutky.⁵²¹ Z pozdních dialogů vlastnila knihovna pro profesory dvoudílné *Platonovy Zákony*, které přeložil Václav Sládek.⁵²² Již zmíněný klasický filolog a překladatel František Novotný zpřístupnil také *Platonovy listy*.⁵²³ Chybět však nemohla ani nejznámější epická báseň z období antiky, Homérova *Ilias a Odysseia*. Učitelská knihovna však z poválečného období vlastnila jen jednu část, a to *Homérovu Odysseiu* od učitele a překladatele antické poezie Otmara Vaňorného.⁵²⁴ Z dramát obsahovala knihovna dílo s názvem *Elektra* od aténského dramatika, kněze a politika Sofokla.⁵²⁵ Posledním zmíněným dílem je kniha napsaná jako doplňkové dílo k životu a dílu antického politika, řečníka a právníka Démosthena, kterou vytvořil francouzský politik a státník George Benjamin Clemenceau.⁵²⁶

„F. Latina“

Druhým oddílem v kategorii knih s lingvistickým obsahem byla „latina“, která obsahovala jak spisy věnující se gramatice a obecně literatuře, tak díla jednotlivých autorů.

⁵¹⁹ O pořádaných oslavách k 125. výročí od založení Státního československého reálného gymnasia v Praze XVI – Smíchově a k 50. výročí od založení Gymnázia na Zatlance jsou na webových stránkách tohoto gymnázia připraveny dva články - [online]. [cit. 2017-04-04]. Dostupné na WWW: <http://zatlanka.cz/125-let-gymnazia-smichov/>; <http://zatlanka.cz/50-let-gymnazia-na-zatlance/>

⁵²⁰ Karel WENIG, *Dějiny řečnictví řeckého*, Praha 1916, 1923, 1936.

⁵²¹ František NOVOTNÝ a Emanuel PEROUTKA, *Platónova Ústava*, Praha 1921.

⁵²² Václav SLÁDEK, *Platonovy Zákony*, Praha 1925 a 1926.

⁵²³ František NOVOTNÝ, *Platonovy listy*, Praha 1928.

⁵²⁴ Otmara VAŇORNÝ, *Homérova Odysseia*, Praha 1921.

⁵²⁵ SOFOKLES, *Elektra: Tragedie*, Praha 1927.

⁵²⁶ George Benjamin CLEMENCEAU, *Demosthenes*, Praha 1930.

Skladbou latinských vět se ve svém díle *Grafické přehledy skladby latinské* zabýval filolog klasických jazyků František Loukotka.⁵²⁷ Dvojice latinářů Karel Ohnesorg a Vojtěch Zelinka sestavili a v roce 1933 vydali *Latinskou maturitní čítanku*.⁵²⁸

Do tohoto oddělení byla i po roce 1918 nadále zahrnována samostatná díla latinských autorů. Jednalo se například o dílo římského historika Publia Cornelia Tacita a jeho *Dějiny*, které do českého jazyka přeložil středoškolský pedagog a lexikograf František Štěpán Kott.⁵²⁹ Další středoškolský profesor a překladatel z latiny Antonín Minařík připravil k vydání v rodném jazyce dva díly Tacitových *Letopisů*.⁵³⁰ Od nejslavnějšího římského básníka Augustovy doby Publia Vergilia Marona upravil výše zmíněný Otmar Vaňorný jeho hrdinský epos *Aeneis*.⁵³¹ A nakonec Antonín Kvapil přeložil spis Cornelia Nepota *Životopisy výtečných vojevůdců*, který popisuje válečné činy, umění bojové taktiky nebo uplatňování válečných lstí.⁵³²

„G. Čeština“

Nejobsáhlejší kapitolou z lingvistického oddílu byla „čeština.“ Do tohoto oddělení byla začleněna jak díla týkající se jazyka jako takového, tak také především přehledy dějin české literatury.

O dějiny českého jazyka se zajímal lingvista a profesor Univerzity Karlovy Oldřich Hujer, od kterého bylo do knihovního souboru začleněno dílo *Úvod do dějin jazyka českého*.⁵³³ Profesorská knihovna vlastnila také dvoudílný *Slovník českého jazyka*, který sestavil tandem českých filologů Pavel Váša a František Trávníček.⁵³⁴ Téma české prosodie vysvětlil ve stejnojmenné dvousvazkové učebnici klasický filolog a profesor Karlovy Univerzity Josef Král.⁵³⁵ K aktuálnímu dění byly do učitelské knihovny začleněny také dva ročníky *Bibliografie československých prací lingvistických a filologických*, a to za rok 1934 a 1935, jejichž hlavním editorem se stal profesor srovnávací jazykovědy Josef Miloslav Kořínek.⁵³⁶

⁵²⁷ František LOUKOTKA, *Grafické přehledy skladby latinské*, Praha 1920.

⁵²⁸ Karel OHNESORG a Vojtěch ZELINKA, *Latinská maturitní čítanka*, Praha 1933.

⁵²⁹ František Štěpán KOTT, *Tacitovy Dějiny*, Praha 1940.

⁵³⁰ Antonín MINAŘÍK, *Tacitovy Letopisy I-II*, Praha 1935.

⁵³¹ Otmar VAŇORNÝ, *Vergiliovo Aeneis*, Praha 1933.

⁵³² Antonín KVAPIL, *Cornelia Nepota Životopisy výtečných vojevůdců*, Praha 1920.

⁵³³ Oldřich HUJER, *Úvod do dějin jazyka českého*. Praha 1924.

⁵³⁴ Pavel VÁŠA a František TRÁVNÍČEK, *Slovník českého jazyka*, Praha 1937.

⁵³⁵ Josef KRÁL, *O prosodii české*, Praha 1923-1938.

⁵³⁶ Jan Václav NOVÁK a Arne NOVÁK, *Přehledné dějiny literatury české: Od nejstarších dob až po naše dny*, Olomouc 1922.

Z přehledů dějin české literatury obsahovala knihovna pro učitele *Přehledné dějiny literatury české: od nejstarších dob až po naše dny*, které vytvořil literární historik a překladatel Jan Václav Novák spolu se svým synovcem Arne Novákem.⁵³⁷ Právě tento literární historik, kritik a bohemista později přispěl v práci na dvousvazkovém encyklopedickém díle *Literární atlas československý*, na kterém se podílelo mnoho dalších českých učenců, hlavním autorem byl však učitel Bohumil Vavroušek.⁵³⁸ Z edičního počínu „Kytice“ pak byly do profesorské knihovny začleněny některé svazky, například *Mladá česká próza*, kterou uspořádal český prozaik a básník Josef Knap.⁵³⁹ Básník a překladatel Josef Hora zase v této edici utřídil výbor *Mladá česká poesie*.⁵⁴⁰ Důležitým se pro výuku mohl stát také *Maturitní sborník textů veršem i prosou*, které k této potřebě vybral a setřídil středoškolský profesor a literární historik Jan Voborník.⁵⁴¹

„Ga. Čeština – časopisy“

První periodikum, které je vzhledem k jeho rozsahu nutno zmínit, byl dodnes vycházející čtvrtletník *Časopis Národního muzea*.⁵⁴² Do profesorské knihovny bylo totiž uloženo přes 100 ročníků, a to od roku 1832 až do roku 1934. Tento časopis, zvaný také „*Musejník*“, založil František Palacký již v roce 1827, byl několikrát přejmenován a až v roce 1920 získal definitivní název *Časopis Národního muzea*.⁵⁴³ Do tohoto oddílu byly však dále začleněny především časopisy týkající se jazyka. Jmenovat můžeme například *Listy filologické*, které v roce 1874 založila Jednota českých filologů v Praze a Akademie věd České republiky vydává toto periodikum dodnes.⁵⁴⁴ Do profesorské knihovny byly začleněny ročníky od roku 1900 po dalších skoro čtyřicet let.⁵⁴⁵ V roce 1911 dal vzniknout Klub moderních filologů dalšímu filologickému časopisu s názvem

⁵³⁷ Josef Miloslav KOŘÍNEK, *Bibliografie československých prací lingvistických a filologických za rok 1934*, Praha 1936; Josef Miloslav KOŘÍNEK, *Bibliografie československých prací filologických za rok 1935*, Praha 1937.

⁵³⁸ Bohumil VAVROUŠEK, *Literární atlas československý*, Praha 1932.; Bohumil VAVROUŠEK, *Literární atlas československý*, Praha 1938.

⁵³⁹ Josef KNAP, *Mladá česká próza*, Praha 1931.

⁵⁴⁰ Josef HORA, *Mladá česká poesie*, Praha 1931.

⁵⁴¹ Jan VOBORNÍK, *Maturitní sborník textů veršem i prosou*, Praha 1925-1933.

⁵⁴² *Časopis českého Museum* – [online].[cit. 2017-03-21]. Dostupné z WWW:

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=11834&it=0>;

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=26063&it=0>;

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=29376&it=0>;

<http://www.nm.cz/publikace/publikace-detail.php?id=8>

⁵⁴³ *Časopis českého Museum - Ottův slovník naučný, C-Čechůvky, V. díl*, Praha 1892, s. 879.

⁵⁴⁴ *Listy filologické – Ottův slovník naučný, Lih-Media, XVI. Díl*, Praha 1900, s. 128.

⁵⁴⁵ *Listy filologické* - [online].[cit. 2017-03-21]. Dostupné z WWW:

<http://www.digitalniknihovna.cz/knav/periodical/uuid:f41ba5e1-4bfc-11e1-8bb9-005056a60003>

Časopis pro moderní filologii, který je také vydáván dodnes.⁵⁴⁶ Knihovna pro profesory ho shromažďovala od jeho začátků a poslední číslo je zapsáno z roku 1935.⁵⁴⁷ V roce 1921 byl založen první mezinárodní vědecký časopis specializovaný na slovanskou filologii *Slavia, časopis pro slovanskou filologii*, který dnes vychází pod záštitou Slovanského ústavu Akademie věd České republiky.⁵⁴⁸ *Slavie* byla do pelhřimovského knihovního souboru začleněna od roku 1922 až do ročníku, který vyšel v roce 1940.⁵⁴⁹ V knihovně nemohl chybět také *Český časopis historický*,⁵⁵⁰ který je zde zapsán až od roku 1905, přičemž časopis vychází již od roku 1895. Knihovna však odebírala toto periodikum dlouhých třicet pět let, tedy až do roku 1940.

„Gb. Čeština – beletristika“

Do této kategorie, která patřila před rokem 1918 k jedněm z nejobsáhlejších, bylo v meziválečném období začleněno překvapivě jen pět spisů, rozsáhlý výběr však beletrie byl však obsažen v žákovské knihovně.

Za zmínku určitě stojí zaznamenané *Vzpomínky* spisovatele a právníka Antala Staška.⁵⁵¹ Od představitele realismu a tzv. venkovské prózy Jindřicha Šimona Baara zahrnovala profesorská knihovna jeho studii k nenapsanému románu „Svatba“, která nesla název *Výlet na Výhledy*.⁵⁵² Do tohoto oddílu byly začleněny také dvě práce, které sepsali autoři pocházející z Pelhřimova. První z nich byla hra o čtyřech jednáních *Ztracená varta* od dramatika Bohumíra Přibyla a druhou pak představovala *Chirurgická epopeje* od prvního primáře pelhřimovské chirurgie Ferdinanda Ehlera.⁵⁵³ Posledním zařazeným spisem byl překlad Homérovy *Ilias* od již zmíněného překladatele antických děl Otmara Vaňorného, přičemž druhá část tohoto díla, tedy *Odysseia*, byla zařazena od kategorie „Řečtina“.⁵⁵⁴

⁵⁴⁶ *Časopis pro moderní filologii* - [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW:

<http://casopispromodernifilologii.ff.cuni.cz/o-casopisu/>

⁵⁴⁷ *Časopis pro moderní filologii* - [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW:

[https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:1d09d521-4048-11e1-b1e2-005056a60003&q=%C4%8Dasopis%20pro%20modern%C3%AD;](https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:1d09d521-4048-11e1-b1e2-005056a60003&q=%C4%8Dasopis%20pro%20modern%C3%AD;http://casopispromodernifilologii.ff.cuni.cz/magazin/archiv-1991-2013-2-2/)

<http://casopispromodernifilologii.ff.cuni.cz/magazin/archiv-1991-2013-2-2/>

⁵⁴⁸ *Slavia, časopis pro slovanskou filologii* - [online]. [cit. 2017-03-21]. Dostupné z WWW:

<http://www.slu.cas.cz/4-slav-char.html>

⁵⁴⁹ *Slavia, časopis pro slovanskou filologii* - [online]. [cit. 2017-03-21]. Dostupné z WWW:

<https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:3216d9c7-518b-11e1-ba18-005056a60003&q=slavia>

⁵⁵⁰ *Český časopis historický* - [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupný z WWW:

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=2965>

⁵⁵¹ Antal STAŠEK, *Vzpomínky*, Praha 1925.

⁵⁵² Jindřich Šimon BAAR, *Výlet na Výhledy: Studie k nenapsanému románu Svatba*, Praha 1933.

⁵⁵³ Bohumír PŘIBYL, *Ztracená varta, hra o 4 jednáních*, Praha 1933.; Ferdinand EHLER, *Chirurgická epopeje*, Pelhřimov 1933.

⁵⁵⁴ Otmár VAŇORNÝ, *Homérova Ilias*, Praha 1934.

„H. Němčina“

Posledním úsekem, který shromažďoval knihy jednoho jazyka, byl oddíl věnující se německé řeči, na který ovšem po roce 1918 již nebyl kladen v pelhřimovské profesorské knihovně skoro žádný důraz.

Z mluvnického hlediska můžeme jmenovat učebnici zabývající se hlavními problémy německé mluvy, která vznikla spoluprací německého lexikografa a jazykovědce Daniela Sanderse a německého literárního historika Juliuse Dumcka.⁵⁵⁵ Naopak z pohledu literárního byl do knihovny pro profesory zařazen přehled dějin německé literatury, který zpracoval další literární historik pocházející z Německa Adolf Bartels.⁵⁵⁶ Z konkrétních literárních prací byl k památce 100. výročí od smrti jednoho z nejslavnějších německých básníků a dramatiků Johanna Wolfganga von Goetha vydán sborník s jeho pracemi, sestavený českým literárním historikem a profesorem germanistiky na Univerzitě Karlově, Otokarem Fischerem.⁵⁵⁷

„Ch. Cizí jazyky“

Do oddílu cizích jazyků byly v největším počtu začleněny učebnice francouzského jazyka, a to především mluvnic, čítanky a spisy týkající se konverzace.

Co se týče mluvnic, do profesorské knihovny pelhřimovského gymnázia byla zahrnuta nová francouzská gramatika vytvořená na základě latinského jazyka s názvem *Nouvelle grammaire française: basée sur le latin*, kterou sestavil středoškolský učitel Karl Ploetz.⁵⁵⁸ Na historickou gramatiku francouzského jazyka se ve svém díle *Grammairie historique de la langue française* zaměřil romanista dánského původu Kristoffer Nyrop.⁵⁵⁹ Do této kategorie bylo zařazeno také mnoho svazků čítanek, například šestisvazková *Chrestomathie française* od Tobiáše Bednáře.⁵⁶⁰ A konečně francouzsko-českou konverzaci se zabýval Antonín Štěpán.⁵⁶¹

„J. Matematika“

Oddíl matematiky zahrnoval důležitou učební pomůcku pro profesory, kteří připravovali své žáky na maturitu z matematiky, a to v podobě knihy *Maturitní otázky*

⁵⁵⁵ Daniel SANDERS und Julius DUMCKE, *Wörterbuch der Hauptschwierigkeiten in der deutschen Sprache*, Berlin-Schöneberg 1923.

⁵⁵⁶ Adolf BARTELS, *Geschichte der deutschen Literatur*, Leipzig 1928.

⁵⁵⁷ Otokar FISCHER, *Goethův sborník: památce 100. výročí básnickovy smrti*, Praha 1932.

⁵⁵⁸ Karl PLOETZ, *Nouvelle grammaire française: basée sur le latin*, Berlin 1921.

⁵⁵⁹ Kristoffer NYROP, *Grammaire historique de la langue française*, Copenhagen 1936.

⁵⁶⁰ Tobiáš BEDNÁŘ, *Chrestomathie française*, Brno 1927.

⁵⁶¹ Antonín ŠTĚPÁN, *Francouzsko-česká konverzace*, Praha 1921.

z matematiky: *Sbírka 480 úplně řešených příkladů s 226 obrázky* od Josefa Dvořáka.⁵⁶² Mezi největší české filozofy první poloviny 20. století patřil řádný profesor Karel Vorovka, od kterého vlastnila profesorská bibliotéka dílo *Úvahy o názoru v matematice*. Za tuto práci získal dokonce habilitaci v oboru filozofie matematiky.⁵⁶³ Do profesorské knihovny byl zařazen časopis, věnující se matematice, ale také fyzice s názvem *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky*. Do knihovního souboru byl zahrnut hned od počátku vydávání, a to od roku 1872, a poslední číslo je zaznamenáno z roku 1940.⁵⁶⁴

Z odvětví geometrie byl kladen důraz na geometrii deskriptivní, popisující vztah mezi zobrazovaným objektem a jeho průměrem. K tomuto tématu byla do knihovny pro profesory začleněna dvoudílná učebnice *Deskriptivní geometrie*, kterou sestavil kolektiv autorů František Kadeřávek, Josef Kounovský a Josef Klíma.⁵⁶⁵

„Ja. Fyzika a chemie“

Z oblasti fyziky a chemie obsahovala profesorská knihovna především praktické učebnice. Středoškolský učitel Josef Zahradníček osvětlil metodiku a techniku fyzikálních pokusů pro školy střední a měšťanské v knize *Základní pokusy fyzikální*.⁵⁶⁶ Naopak kolektiv autorů František Křehlík, Hynek Němeček a František Mašek se v díle *Praktická cvičení chemická pro střední školy* věnoval pokusům chemickým.⁵⁶⁷ Z oblasti chemie vlastnila knihovna pro profesory *Chemické vynálezy a objevy. Po cestách lidstva k ovládnutí hmoty a jejich sil* od dalšího středoškolského učitele Alexandra Sommera-Batka nebo spis vymezený analytické chemii *Rukověť analytické chemie látek minerálních* od Jaroslava Formánka.⁵⁶⁸

⁵⁶² Josef DVOŘÁK, *Maturitní otázky z matematiky: Sbírka 480 úplně řešených příkladů s 226 obrázky*, Praha 1928.

⁵⁶³ Karel VOROVKA, *Úvahy o názoru v matematice*, Praha 1917.

⁵⁶⁴ *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky* - [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné na WWW: <http://dml.cz/dmlcz/133460>

⁵⁶⁵ František KADEŘÁVEK, Josef KOUNOVSKÝ, Josef KLÍMA, *Deskriptivní geometrie*, Praha 1929-1930.

⁵⁶⁶ Josef ZAHRADNÍČEK, *Základní pokusy fyzikální: metodika a technika fyzikálních pokusů pro školy střední a měšťanské*, Brno 1935.

⁵⁶⁷ František KŘEHLÍK, Hynek NĚMEČEK, František MAŠEK, *Praktická cvičení chemická pro střední školy*, Praha 1924.

⁵⁶⁸ Alexander SOMMER-BATĚK, *Chemické vynálezy a objevy. Po cestách lidstva k ovládnutí hmoty a jejich sil*, Praha 1930.; Jaroslav FORMÁNEK, *Rukověť analytické chemie látek minerálních*, Praha 1920.

„N. Varia“

Do této kategorie byly zařazeny spisy, které se týkaly školství nebo ty, které se nehodily do žádné jiné kategorie, což se týkalo především knih, které byly věnované tématu tělocviku.

Střednímu školství v době první republiky se věnoval Rudolf Neuhöfer. Od něj bylo do tohoto úseku začleněno více publikací, například shrnující dílo *Střední školství v prvních deseti letech Československé republiky po stránce organizační: vydáno k 28. říjnu 1928*.⁵⁶⁹ Dalším kompilačním dílem byl *Soupis publikací, které se týkají dějin středního školství v Československu*.⁵⁷⁰ Stav středního školství mohl být posuzován také na výstavě, která se konala v roce 1928 v Brně, a Rudolf Neuhöfer o ní sepsal rekapitulační dílo s názvem *Střední školství na výsotě soudobé kultury v Brně 1928*.⁵⁷¹ K této výstavě však učitelská knihovna vlastnila také *Almanach výstavy soudobé kultury*, který sestavil Jindřich Chylík.⁵⁷²

Dále bylo do tohoto oddílu zahrnuto také mnoho památníků k několikaletému výročí českých středních škol, které ve většině případů napsali učitelé daných gymnázií. Nejstarším jubileem, které bylo zaznamenáno i pomocí almanachu, byla oslava 210 let trvání gymnázia v Rychnově nad Kněžnou.⁵⁷³ Dlouholetou tradici mělo také Státní československé gymnázium Františka Lapaře v Jičíně, pro které byl vydán památník v roce 1933.⁵⁷⁴ O rok dříve slavilo 80 leté výročí ústavu také Státní československé reálné gymnázium Otokara Březiny v Telči, které zde funguje dodnes.⁵⁷⁵ Opomenut pak nemohl být *Památník státního reálného gymnasia plukovníka Jos. Ševce v Pelhřimově k 75. výročí obnovení ústavu*, který sepsal profesor češtiny a francouzštiny Josef Beránek.⁵⁷⁶

Jak již bylo zmíněno, v tomto oddělení se objevovaly také knihy věnující se tělocviku. Učebnici *Tělocvik pro střední školy* vytvořili Martin Šmírák a Karel

⁵⁶⁹ Rudolf NEUHÖFER, *Střední školství v prvních deseti letech Československé republiky po stránce organizační: vydáno k 28. říjnu 1928*, Praha 1928.

⁵⁷⁰ Rudolf NEUHÖFER, *Soupis publikací, které se týkají dějin středního školství v Československu*, Praha 1929.

⁵⁷¹ Rudolf NEUHÖFER, *Střední školství na výsotě soudobé kultury v Brně 1928*, Praha 1928.

⁵⁷² Jindřich CHYLÍK, *Almanach výstavy soudobé kultury*, Brno 1928.

⁵⁷³ Otakar DLAB, Ed WEIS a Karel BŘEZINA, *Almanach na památku 210letého trvání gymnasia v Rychnově nad Kněžnou*, Rychnov nad Kněžnou 1924.

⁵⁷⁴ *Památník [Státního československého gymnasia Františka Lapaře] v Jičíně: [1924-1777-1807-1932]*, Jičín 1933.

⁵⁷⁵ *Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči vydáný k 80. výročí ústavu*, Telč 1932.; Gymnázium Otokara Březiny a Střední odborná škola v Telči - [online].[25-03-2017]. Dostupné na WWW: http://www.gymnsostelc.cz/cms/tiki-view_articles.php?topic=1

⁵⁷⁶ Josef BERÁNEK, *Památník státního reálného gymnasia plukovníka Jos. Ševce v Pelhřimově k 75. výročí obnovení ústavu*, Pelhřimov 1948.; Gymnázium Pelhřimov: *Almanach 1996, Pelhřimov 1996*.

Matoušek, a spoluprací zakladatele pohybové rytmiky Augustina Očenáška a skladatele Karla Pospíšila vznikla teoretická práce *Základy rytmického tělocviku sokolského*.⁵⁷⁷

„La. Přírodopis – zoologie“

V prvním oddílu ze skupin knih, které se věnovaly přírodopisu, měly být zařazeny především publikace zaměřené na zoologii. Po roce 1918 však byly do tohoto úseku začleňovány více knihy, které se týkaly přírodovědy obecně nebo spisy přibližující problematiku lidského těla.

Jako první vlastněnou obecnou učebnicí k poznání přírody můžeme zmínit šestisvazkový *Přehled přírodovědy pro školy 2. stupně (měšťanské a nižší střední) a soukromé studium*, který sestavil středoškolský profesor a přírodovědec Miroslav Fendrych.⁵⁷⁸ K výročí 60 letého trvání Přírodovědeckého klubu v Praze byl vydán jubilejní sborník s názvem *Vývoj české přírodovědy*, který uspořádal Ladislav Viniklár.⁵⁷⁹ Od přírodovědce Bohuslava Řeháka vlastnila učitelská knihovna spíše prakticky zaměřený spis pokusů s ilustrovanou přílohou *Přírodopisné praktikum: 115 pokusů se živočichy, rostlinami a nerosty, 42 obrázků na křídovém papíře*.⁵⁸⁰

Jak již bylo naznačeno, do tohoto úseku byla začleněna také díla věnující se lidskému tělu. Do učitelské bibliotéky byla začleněna dvoudílná publikace *Tělověda: základy morfologie a fyziologie člověka* od fyziologa a rektora Masarykovy univerzity v Brně Edwarda Babáka.⁵⁸¹ Mnoho knih pak bylo zaměřeno na zkoumání lidského srdce, přičemž můžeme jmenovat například *O srdečních nervech člověka* od A. V. Starkova.⁵⁸²

„Lb. Přírodopis – botanika“

Do této kategorie bylo zahrnuto několik učebnic, které se zaměřovaly na rostlinnou říši, a to jak obecněji, tak konkrétněji na jednotlivé druhy rostlin.

⁵⁷⁷ Martin ŠMÍŘÁK a Karel MATOUŠEK, *Tělocvik pro střední školy*, Praha 1927.; Augustin OČENÁŠEK a Karel POSPÍŠIL, *Základy rytmického tělocviku sokolského*, Praha 1928.

⁵⁷⁸ Miroslav FENDRYCH, *Přehled přírodovědy pro školy 2. stupně (měšťanské a nižší střední) a soukromé studium. (Díl I.) Svazek I, Přírodověda obecná*, Praha 1933.

⁵⁷⁹ Ladislav VINIKLÁŘ, *Vývoj české přírodovědy: jubilejní sborník na paměť 60 letého trvání Přírodovědeckého klubu v Praze, 1869-1929*, Praha 1931.

⁵⁸⁰ Bohuslav ŘEHÁK, *Přírodopisné praktikum: 115 pokusů se živočichy, rostlinami a nerosty, 42 obrázků na křídovém papíře*, Jičín 1931.

⁵⁸¹ Edward BABÁK, *Tělověda: základy morfologie a fyziologie člověka. Díl I. a II.*, Praha 1922 a 1924.

⁵⁸² A. V. STARKOV, *O srdečních nervech člověka*, Praha 1925.

Rostlinnou biologii s četnými vyobrazeními přímo v textu obsahovala profesorská knihovna od botanika a rektora University Karlovy Bohumila Němce.⁵⁸³ Ten byl také editorem anglicky vydávaných studií Ústavu pro fyziologii rostlin zmíněné univerzity, přičemž do tohoto oddělení byl začleněn ročník z roku 1923.⁵⁸⁴ Od dalšího botanika Karla Domina byla do tohoto oddílu zapsána dvě díla. Prvním z nich byl spis *O podstatě areálů eurypních: Část IV, Studie fytogeografická*, který se zabýval rozšířením rostlin obývajících velký rozsah stanovišť bez vyhraněných nároků na prostředí.⁵⁸⁵ Druhá publikace se věnovala konkrétní skupině rostlin, kterou byly kapradiny, a to v knize *Pteridophyta. Soustavný přehled žijících i vyhynulých kaprad'orostů*.⁵⁸⁶ Poslední zmíněnou knihou, která se také zaměřila pouze na jeden typ rostlin, byla *Monografie Hydnaceí Republiky Československé*, kterou sestavil botanik a mykolog Karel Cejp a věnoval se v ní výskytu hub, především z čeledi liškovitých.⁵⁸⁷

„Lc. Přírodopis – minerály“

Do tohoto úseku bylo zařazeno několik obecnějších učebnic z oblasti mineralogie, ale nesprávně sem byly začleněny také knihy zabývající se živočichy. Konkrétně se jednalo o knihy zabývající se prvoústými živočichy, poněkud vodním kmenem mechovců nebo fosilními měkkýši.

Jednu z učebnic této kategorie představuje spis *Úvod do geofyziky* od vědce a prvního ředitele Geofyzikálního ústavu Akademie věd České republiky Václava Lásky.⁵⁸⁸ Další zapsanou učebnicí byla kniha s názvem *Krystalografie*, která se zabývá studiem struktury krystalů a sestavil ji mineralog Vojtěch Rosický.⁵⁸⁹ Konkrétním horninám se v publikaci *Sopečné horniny na severním úpatí Bezkyd Moravských* věnoval profesor petrografie Oldřich Pacák.⁵⁹⁰

Jak již bylo řečeno, profesorská knihovna vlastnila také učebnice popisující živočichy ze skupiny prvoústých, a to v podobě dvou revisí. První z nich se zaměřila na rozbor českých Fenestell (řadí se do kmene mechovců) z období devonu a sepsal ji

⁵⁸³ Bohumil NĚMEC, *Rostlinná biologie: s četnými obrazy v textu*, Praha 1926.

⁵⁸⁴ Bohumil NĚMEC, *Studies from the Plant Physiological Laboratory of Charles University, Prague*, Prague 1923.

⁵⁸⁵ Karel DOMIN, *O podstatě areálů eurypních: Část IV, Studie fytogeografická*, Praha 1925.

⁵⁸⁶ Karel DOMIN, *Pteridophyta. Soustavný přehled žijících i vyhynulých kaprad'orostů*, Praha 1929.

⁵⁸⁷ Karel CEJP, *Monografie Hydnaceí Republiky Československé*, Praha 1928.

⁵⁸⁸ Václav LÁSKA, *Úvod do geofyziky*, Praha 1927.

⁵⁸⁹ Vojtěch ROSICKÝ, *Krystalografie*, Praha 1929.

⁵⁹⁰ Oldřich PACÁK, *Sopečné horniny na severním úpatí Bezkyd Moravských*, Praha 1926.

hermetik a zoopaleontolog Ferdinand Prantl.⁵⁹¹ Druhá s názvem *Revisé hyolitu z vrstev d[gamma]* se soustředila na mořské fosilní měkkýše a byla napsána paleontologem Vladislavem Zázvorkou.⁵⁹²

„Ld. Přírodopis – časopisy“

Jak již bylo vzpomenuto výše, tento rozbor pelhřimovské knihovny je časově zaměřen pouze na období od roku 1918, kdy již v katalogu knihovny nebyla zapsána žádná nová čísla sbíraných časopisů, kterými byly v předchozím období například *Živa*, *Vesmír*, *Verhandlungen der kaiserlich-königlichen Geologischen Reichsanstalt* nebo *Anzeiger der kaiserliche Akademie der Wissenschaften*.⁵⁹³

„Le. Přírodopis – různé z přírodopisu“

Do skupiny různé z přírodopisu byla začleněna kniha *Naturgeschichtliche Lehrausflüge (Exkursionen)* zaznamenávající přírodovědné exkurze od Eduarda Schellera.⁵⁹⁴ Do tohoto oddělení byly zapsány také všechny ročníky *Sborníku přírodovědeckého*, které od roku 1925 po dobu dalších pěti let vydávala Česká akademie věd.⁵⁹⁵

„Oa – Od. Vědecké spisy České akademie věd“

Ačkoliv tato kategorie nesla název vědecké spisy České akademie věd, ve skutečnosti byly do tohoto úseku zařazeny vědecké sborníky této instituce. Tato kategorie byla rozdělena do čtyř samostatných částí, přičemž první tři obsahovaly sborník *Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění*.

⁵⁹¹ Ferdinand PRANTL, *Revisé českých devonských Fenestellid*, Praha 1932.

⁵⁹² Vladislav ZÁZVORKA, *Revisé hyolitu z vrstev d[gamma]*, Praha 1930.

⁵⁹³ *Živa* – [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW: <http://ziva.avcr.cz/> ; <https://kramerius.lib.cas.cz/client/index.vm?page=doc#uuid:46321917-5647-11e1-86bc-005056a60003>
Vesmír – [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW: <http://www.vesmír.cz/> ; <http://vesmír.cz/archiv-vesmiru/>

Verhandlungen der kaiserlich-königlichen Geologischen Reichsanstalt – [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW: https://www.geologie.ac.at/produkte-shop/textpublikationen/zeitschriften/verhandlungen_der_geologischen_bundesanstalt/

Anzeiger der kaiserliche Akademie der Wissenschaften – [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW: <http://www.biodiversitylibrary.org/bibliography/6335#/summary>

⁵⁹⁴ Eduard SCHELLER, *Naturgeschichtliche Lehrausflüge (Exkursionen)*, Langensalza 1931.

⁵⁹⁵ *Sborník přírodovědecký* - [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:7c86c690-1d89-11e4-8e0d-005056827e51?page=uuid:2b888240-30c3-11e4-8c14-5ef3fc9bb22f>

*Třída I, II, III a poslední Almanach České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.*⁵⁹⁶

V rámci vymezení sledovaného období však výše zmíněný sborník posléze změnil svůj název na *Rozpravy České akademie věd a umění*. Profesorská knihovna však pokračovala ve sbírce jen u druhé třídy sborníku, která se pod novým názvem *Rozpravy České akademie věd a umění. Třída II, Mathematicko-přírodnická*, začala vydávat již od roku 1917. Do tohoto oddílu byla začleněna skoro celá řada tohoto periodika kromě dvou ročníků, kterými byly číslo 44 za rok 1934 a poslední vydané číslo za rok 1936.⁵⁹⁷ Také *Almanach* se po zřízení tzv. první republiky přejmenoval na *Almanach České akademie věd a umění*, přičemž do knihovního souboru byly zapsány ročníky od roku 1924 do roku 1940.⁵⁹⁸

„Oe. Soupis rukopisů“

V posledním oddílu pelhřimovské profesorské knihovny se nacházely soupisy rukopisů především od historika a filologa Adolfa Patery. Prvním z nich byl *Soupis rukopisů Knihovny Metropolitní kapitoly pražské* a druhým byl *Soupis rukopisů Knihovny Metropolitní kapitoly pražské*, na kterém s Adolfem Paterou spolupracoval také teolog a docent Karlovy Univerzity Antonín Podlaha. Zmíněné rukopisy však byly vydány ještě před rokem 1918.⁵⁹⁹

⁵⁹⁶ *Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Třída I* - [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW: <https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ae767057-435d-11dd-b505-00145e5790ea>

Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Třída II, Mathematicko-přírodnická - [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW: <https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ae767058-435d-11dd-b505-00145e5790ea>

Rozpravy české akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Třída III. - [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW: <https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ae74754a-435d-11dd-b505-00145e5790ea&q=rozpravy%20III>

Almanach České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. - [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=17367>; <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/periodical/uuid:bc78ff10-2203-11e4-8413-5ef3fc9ae867>

⁵⁹⁷ *Rozpravy České akademie věd a umění. Třída II, Mathematicko-přírodnická* - [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW: <https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ae74c370-435d-11dd-b505-00145e5790ea>

⁵⁹⁸ *Almanach České akademie věd a umění* - [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné na WWW: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/periodical/uuid:bee9f380-6669-11e4-9ab5-5ef3fc9ae867>

⁵⁹⁹ Adolf PATERA, *Bohemika knížeci Dietrichsteinské Knihovny v Mikulově*, Praha 1915.; Adolf PATERA a Antonín PODLAHA, *Soupis rukopisů Knihovny Metropolitní kapitoly pražské*, Praha 1915.

6.2 Žákovská knihovna

Také žákovská knihovna vedla evidenci vlastněných knih, a to formou *Katalogu knihovny žákovské*, který byl veden od roku 1904 do roku 1945. Protože knihovna byla určena především pro studenty gymnázia, odpovídala tomu i skladba knih, která sestávala především z oblasti literatury. Zároveň tím odpadlo řazení do různých kategorií, jako tomu bylo u knihovny profesorské, protože v knihovně pro žáky byla vytvořena čtyři oddělení, přičemž každé z nich bylo vymezeno pro jinou věkovou skupinu studentů. Každé oddělení bylo určeno pro dva ročníky, což znamená, že knihy z prvního oddělení byly určeny pro žáky primy a sekundy, publikace z druhého oddělení pro studenty tercie a kvarty, třetí oddělení zase pro studující v kvintě a sextě a poslední čtvrté oddělení bylo určeno pro poslední dva ročníky – septimu a oktávu. Jak si můžeme povšimnout z tabulky č. 12, která zachycuje celkový počet knih jednotlivých oddělení, třetí a čtvrté oddělení obsahovalo dvakrát více knih než oddíly pro mladší žáky, je tedy pravděpodobné, že na žáky od kvinty do oktávy byl kladen vyšší požadavek četby.

Tabulka č. 12 – Počet knih v jednotlivých odděleních žákovské knihovny z let 1904-1945

Oddělení	Počet knih
1. oddělení	645
2. oddělení	683
3. oddělení	1342
4. oddělení	1347
Celkem	4017

Stejně jako u profesorské knihovny byl i v té žákovské zkoumán chronologický a jazykový rozbor. Ani jeden z nich není zdaleka tak pestrý jako v případě knihovny pro učitele.

V rámci jazykového rozboru je rozdíl nejpatrnější, protože 90 % knih (3615 titulů) bylo v žákovské knihovně v Pelhřimově psáno českým jazykem, jen malá skupina knih (7 % - 281 spisů), která byla určena pro starší studenty, byla psána jazykem francouzským a zbylá 3 % (121 knih) patří do souboru spisů, které byly

německé. Také po roce 1918 se situace nezměnila a nejčastějším jazykem zahrnovaných děl byla čeština, konkrétně 92 % knih (1510 titulů) bylo psáno mateřským jazykem. Po roce 1918 byly především do 3. a 4. oddělení žákovské knihovny začleňovány také spisy v německém jazyce, celkově bylo těchto děl okolo 4 % (65 knih). Jak již bylo uvedeno, poslední dvě kategorie obsahovaly také spisy francouzského původu, konkrétně 2,6 % knih (43 knih). Nejvíce zapsaných položek však představoval časopis *Le petit Journal*, ostatních děl psaných v tomto jazyce vlastnila žákovská knihovna velmi málo, konkrétně pouhých 28 kusů.⁶⁰⁰ Nepatrné množství knih pak zastupoval také jazyk ruský, kterých vlastnila žákovská knihovna po roce 1918 jen 1,4 % (23 knih).⁶⁰¹

Co se týče chronologického zařazení, 69 % publikací pochází ze století dvacátého a zbylých 31 % zaujímají knihy z 19. století. Nejstarší kniha zařazená do žákovské knihovny byla z roku 1829 a jednalo se o divadelní hru *Der silberne Hochzeit*⁶⁰² od německého dramatika a spisovatele Augusta von Kotzebue.⁶⁰³

6.2.1 Tematický rozbor žákovské knihovny

Jak již bylo zmíněno, *Katalog knihovny žákovské* čítal čtyři oddělení pro různě staré studenty. Není tedy divu, že první a druhé oddělení určené pro nejmladší žáky vlastnilo ve své sbírce mnoho povídek a pohádek, kdežto ve třetím a zejména ve čtvrtém oddělení převažovaly romány, hojně zastoupená byla také poezie a opomenuty nebyly ani prameny vztahující se k dějinám, ale také spisy reflektující soudobé události odehrávající se mezi první a druhou světovou válkou. Jak ukazuje tabulka č. 13, ani po roce 1918 se situace nezměnila a více knih bylo zařazováno do třetího a čtvrtého oddělení.

⁶⁰⁰ *Le petit Journal* - [online]. [cit. 2017-04-01]. Dostupné na WWW: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/cb32895690j/date.langDE>

⁶⁰¹ Grafické vyjádření *Jazykového rozboru knih žákovské knihovny gymnázia Pelhřimov* se nachází v příloze č. 15.

⁶⁰² August von KOTZEBUE, *Der silberne Hochzeit*, Wien 1829.

⁶⁰³ Grafické vyjádření *Chronologického rozboru knih žákovské knihovny gymnázia Pelhřimov* se nachází v příloze č. 16.

Tabulka č. 13 - Počet knih v jednotlivých odděleních žákovské knihovny v období od roku 1918 do roku 1942

Oddělení	Počet knih
1. oddělení	305
2. oddělení	226
3. oddělení	613
4. oddělení	497
Celkem	1641

Nyní bude opět následovat analýza knih v jednotlivých odděleních, tentokrát se zaměřením na léta 1918-1942.

„1. oddělení“

Stejně jako do 1918 byly v této skupině nejvíce zastoupené povídky, dále pohádky, ale také učebnice z oblasti dějepisu nebo přírodopisu. Z ucelených souborů povídek můžeme jmenovat například *Povídky zimní zahrady* od spisovatelky, dramatičky a mimo jiné autorky díla *Její pastorkyňa* Gabriely Preissové.⁶⁰⁴ O mnoho známější je ještě dnes souhrn povídek odehrávajících se v Praze, konkrétně na Malé straně, jedná se o prozaické *Malostranské povídky* Jana Nerudy.⁶⁰⁵ Od zakladatelky české prózy Boženy Němcové vlastnila žákovská knihovna hned několik děl, od *Povídek a Národních báchorek a pověstí*, přes povídku *Chýše pod horami* až po její dodnes nejznámější dílo, *Babičku*.⁶⁰⁶ Za historické povídky se dají považovat *Staré pověsti české* Aloise Jiráska,⁶⁰⁷ méně známé jsou pak jednotlivé povídky gymnaziálního učitele Aloise Vojtěcha Šmilovského *Parnasie*, *Starý varhaník*, *Martin Oliva* nebo *Kmotr Rozumec*.⁶⁰⁸

Ze zahraničních autorů se největšího zastoupení v žákovské knihovně dočkala díla Julese Verna, například *Vzducholodí kolem světa*, *Zemí šelem*, *Ocelové město* nebo

⁶⁰⁴ Gabriela PREISSOVÁ, *Povídky zimní zahrady*, Praha 1924.

⁶⁰⁵ Jan NERUDA, *Malostranské povídky*, Praha 1922.

⁶⁰⁶ Božena NĚMCOVÁ, *Povídky*, Praha 1928.; Božena NĚMCOVÁ, *Národní báchorky a pověsti*, Praha 1926.; Božena NĚMCOVÁ, *Chýše pod horami*, Praha 1920.; Božena NĚMCOVÁ, *Babička*, Praha 1927.; Božena NĚMCOVÁ, *Babička: Obrazy z venkovského života*, Praha 1933.

⁶⁰⁷ Alois JIRÁSEK, *Staré pověsti české*, Praha 1923.

⁶⁰⁸ Alois Vojtěch ŠMILOVSKÝ, *Parnasie; Starý varhaník; Starý Měchura*, Praha 1924.; Alois Vojtěch ŠMILOVSKÝ, *Martin Oliva. Kmotr Rozumec*, Praha 1923.

Sever proti Jihu.⁶⁰⁹ Do prvního oddělení byla začleněna také povídka určená pro mládež každého „stáří“ *Princ a nuzák* od amerického autora dobrodružných románů Marka Twaina.⁶¹⁰ Mezi dobrodružné romány se určitě řadí také spis *Život a zvláštní podivná dobrodružství Robinsona Crusoe, námořníka z Yorku* Daniela Defoa, který tudíž nemohl být opomenut k zařazení do tohoto knihovního souboru.⁶¹¹

Sbírku pěkných pohádek pro českou mládež sestavil v díle *Čarovné květy pohádek* učitel a spisovatel publikací pro děti František Josef Andrlík.⁶¹² Olga Scheinpflugová byla nejen uznávanou českou herečkou, ale také básničkou a dramatičkou. Žákovská knihovna od ní vlastnila další sbírku příběhů pro děti s názvem *Barevné pohádky*.⁶¹³ Vyprávění s historickým podtextem s titulem *Slovanské pohádky* pak upravil a pro vydání připravil český prozaik s regionálním zaměřením na Podkrkonoší Karel Václav Rais.⁶¹⁴ Od stejného autora obsahovala žákovská knihovna také příhody odehrávající se v blízkosti nejrůznějších hradů nebo další povídky s historickým poučením *Z kroniky: Dějepisné povídky*.⁶¹⁵ Středoškolský profesor v Benešově a Praze Rudolf Bačkovský pak žáky seznámil se *Stručnými dějinami československými*.⁶¹⁶

Z přírodopisných prací byly do knihovního souboru pro žáky zahrnuty také některé učebnice. Například rostlinám se věnoval botanik František Polívka ve svém díle *Klíč k určování rostlin v naší květeně nejčastěji se vyskytujících*.⁶¹⁷ Pro bližší poznání živočichů si žáci mohli půjčit *Přírodopis živočišstva* od středoškolského profesora, ale také zakladatele Zoologické zahrady v Praze Jiřího Jandy.⁶¹⁸

⁶⁰⁹ Jules VERNE, *Vzducholodí kolem světa*, překl. Josef PŠENIČKA, Praha 1929.; Jules VERNE, *Zemí šelem*, překl. Bedřich FRICKE, Praha 1929.; Jules VERNE, *Ocelové město*, překl. Jan WAGNER, Praha 1924.; Jules VERNE, *Sever proti Jihu*, překl. Josef Jan SVÁTEK, Praha 1931.

⁶¹⁰ Mark TWAIN, *Princ a nuzák: povídka pro mládež každého stáří*, překl. Adéla VOLFOVÁ, Praha 1921.

⁶¹¹ Daniel DEFOE, *Život a zvláštní podivná dobrodružství Robinsona Crusoe, námořníka z Yorku*, překl. Timotheus VODIČKA, Praha 1933.

⁶¹² František Josef ANDRLÍK, *Čarovné květy pohádek: Sbirka pěkných pohádek pro českou mládež*, Praha 1926.

⁶¹³ Olga SCHEINPFLUGOVÁ, *Barevné pohádky*, Praha 1924.

⁶¹⁴ Karel Václav RAIS, *Slovanské pohádky*, Praha [s. d.].

⁶¹⁵ Karel Václav RAIS, *Z kroniky: Dějepisné povídky*, Praha 1920.

⁶¹⁶ Rudolf BAČKOVSKÝ, *Stručnými dějinami československými*, Praha 1920-1930.

⁶¹⁷ František POLÍVKA, *Klíč k určování rostlin v naší květeně nejčastěji se vyskytujících*, Olomouc 1926.

⁶¹⁸ Jiří JANDA, *Přírodopis živočišstva*, Praha 1922.

„2. oddělení“

I v druhém oddělení byly v největším počtu zastoupeny povídky, ve větší míře se zde objevily také romány a žakovská knihovna obsahovala stejně jako v první kategorii knihy vztahující se jak k soudobým událostem, tak také k tématu přírodopisu.

Malostranské povídky, které byly zmíněné již v prvním oddělení a do druhého byly opětovně začleněny v pozdějším vydání, napsala vůdčí osobnost generace májovců Jan Neruda.⁶¹⁹ Představitel realismu Karel Klostermann, který své příběhy situoval do oblasti Šumavy, sestavil soubor devíti vybraných povídek pro mládež pod názvem *Paní Meluzina*.⁶²⁰ Od dalšího představitele májovců a jednoho ze zakladatelů moderní české poezie Vítězslava Háalka vlastnila žakovská bibliotéka *Muzikantskou Lidušku a jiné povídky*.⁶²¹ Básník a prozaik Svatopluk Čech, který se nejvíce proslavil fantastickými příběhy pana Broučka, složil cyklus malých veršovaných povídek *Ve stínu lípy*, které byly do tohoto oddílu zařazeny ve vydání z roku 1924.⁶²² Od již zmíněné spisovatelky Boženy Němcové byla pak do tohoto oddílu pořízena povídka z vesnického prostředí *Dobrý člověk*.⁶²³

Do druhého oddělení bylo zahrnuto také několik románů, zmínit můžeme například *Cikány* od dalšího z hlavních zakladatelů moderní české poezie Karla Hynka Máchy.⁶²⁴ Romaneto *Ethiopská lilie* napsal český spisovatel a novinář Jakub Arbes, který také sympatizoval s literární skupinou májovců.⁶²⁵ Od Karolíny Světlé, jediné představitelky, která se také řadila do této generace básníků a prozaiků, byl do knihovního souboru začleněn román *Poslední paní Hlohovská*.⁶²⁶ Důležité byly také historické romány *Psohlavci* a *Temno*, popisující události českých dějin na přelomu 17. a 18. století, od výše zmíněného prozaika, dramatika a politika Aloise Jiráka.⁶²⁷

Ze soudobých spisů byl v druhém oddělení kladen největší důraz na osobu prvního prezidenta Československé republiky Tomáše Garrigua Masaryka. Kromě Masarykova díla *V boji za samostatnost* se v žakovské knihovně objevily také jeho projevy, které uspořádal a v roce 1920 vydal Theodor Kratochvíl pod názvem *Projevy prezidenta Československé republiky prof. Dr. T. G. Masaryka od doby jeho zvolení do*

⁶¹⁹ Jan NERUDA, *Malostranské povídky*, Praha 1929.

⁶²⁰ Karel KLOSTERMANN, *Paní Meluzina: Devět vybraných povídek pro mládež*, Praha 1946.

⁶²¹ Vítězslav HÁLEK, *Muzikantská Liduška a jiné povídky*, Praha 1925.

⁶²² Svatopluk ČECH, *Ve stínu lípy*, Praha 1924.

⁶²³ Božena NĚMCOVÁ, *Dobrý člověk*, Znojmo 1932.

⁶²⁴ Karel Hynek MÁCHA, *Cikáni*, Praha 1930.

⁶²⁵ Jakub ARBES, *Ethiopská lilie*, Praha 1930.

⁶²⁶ Karolína SVĚTLÁ, *Poslední paní Hlohovská*, Praha 1941.

⁶²⁷ Alois JIRÁSEK, *Psohlavci: historický obraz*, Praha 1922.; Alois JIRÁSEK, *Temno: historický obraz*, Praha 1930.

dnů jubilejních.⁶²⁸ Hovory s tímto významným politikem vedl spisovatel, dramatik a intelektuál Karel Čapek, který z nich sestavil dílo *Hovory s T. G. Masarykem*.⁶²⁹

K tématu přírodopisu byla do knihovny pro žáky včleněna publikace od již zmíněného Jiřího Jandy, tentokrát se však jednalo o spis pojednávající o lese s názvem *Les: Obrázky a dojmy z přírody*.⁶³⁰

„3. oddělení“

Třetí oddělení oplývalo nejvíce prózou a poezií českých autorů, pro starší žáky však již žakovská knihovna obsahovala i mnohem více románů se závažnější tematikou od zahraničních autorů. Vynecháno tentokrát nebylo ani zaměření na dějiny, především na prameny středověku a raného novověku.

I třetí úsek se mohl pochlubit některými povídkami, přičemž jmenovat můžeme historiky výše zmíněného představitele venkovské prózy Karla Klostermanna, které nesly název *Pošumavské rhapsodie*.⁶³¹ Zmínit můžeme také opět Boženu Němcovou a její dílo s názvem *Povídky*, které vlastnila žakovská knihovna v rámci třetího oddílu hned ve dvou rozdílných výtiscích.⁶³² Opět nechyběly ani *Malostranské povídky* Jana Nerudy nebo soubor povídek Aloise Jiráska *Domů a jiné obrázky*.⁶³³ Od tohoto spisovatele historických románů se i ve třetím oddělení objevily již výše zmíněné romány *Psohlavci*, ale také román líčící vrchol husitského hnutí *Proti všem* nebo všech pět dílů románu *F. L. Věk*, který se odehrává v období českého obrození.⁶³⁴ Další povídkový soubor popisující převážně 17. století se jmenoval *Z různých dob* a sestavil ho Václav Beneš Třebízský.⁶³⁵ Z jeho pera pocházel také historický román *Královna Dagmar*, vyprávějící příběh Markéty, dcery Přemysla Otakara I., třetího českého krále z rodu Přemyslovců.⁶³⁶ Naopak příběh z podhůří Krkonoš odehrávající se ve čtyřicátých letech 19. století vypráví román spisovatele Karla Václava Raise s názvem *Zapadlí*

⁶²⁸ Tomáš Garrique MASARYK, *V boji za samostatnost*, Praha 1927.; Theodor KRATOCHVÍL, *Projevy prezidenta Československé republiky prof. Dr. T. G. Masaryka od doby jeho zvolení do dnů jubilejních*, Praha 1920.

⁶²⁹ Karel ČAPEK, *Hovory s T. G. Masarykem*, Praha 1935.

⁶³⁰ Jiří JANDA, *Les: Obrázky a dojmy z přírody*, Praha 1925.

⁶³¹ Karel KLOSTERMANN, *Pošumavské rapsodie*, Praha 1940.

⁶³² Božena NĚMCOVÁ, *Povídky*, Praha 1925.; Božena NĚMCOVÁ, *Povídky*, Praha 1928.

⁶³³ Jan NERUDA, *Malostranské povídky*, Praha 1925.; Alois JIRÁSEK, *Domů a jiné obrázky*, Praha 1930.

⁶³⁴ Alois JIRÁSEK, *Psohlavci: historický obraz*, Praha 1945.; Alois JIRÁSEK, *Proti všem: list z české epopeje*, Praha 1947.; Alois JIRÁSEK, *F. L. Věk: obraz z dob našeho národního probuzení*, Praha 1936.

⁶³⁵ Václav BENEŠ-TŘEBÍZSKÝ, *Z různých dob*, Praha 1923.

⁶³⁶ Václav BENEŠ-TŘEBÍZSKÝ, *Královna Dagmar: historický román*, Praha 1924.

vlastenci.⁶³⁷ Ze stejného období pochází také román představitele realismu Jindřicha Šimona Baara *Paní komisarka*, který pojednává o působení Boženy Němcové na Chodsku.⁶³⁸

Do třetího oddělení bylo zahrnuto také mnohem více básnických sbírek. Od předního představitele lumírovské generace Julia Zeyera obsahovala žakovská knihovna dva výběry, které pro vydání zpracoval Karel Šofferle Kvapil. První z nich se skládal z rozsáhlého cyklu básní psaných blankversem a nesl název *Karolínská epepeja*, druhý v sobě zahrnoval básnické sbírky *Vyšehrad* a *Čechův příchod* a dohromady byl nazván *Česká epepeja*.⁶³⁹ Reakci na druhou světovou válku a osvobození republiky vypsál do sbírky *Rány, růže* formou vlasteneckých básní Fráňa Šrámek.⁶⁴⁰ V samém závěru zkoumaného období byla do knihovního souboru na toto téma zařazena básnická sbírka *Přilba hlíny*, kterou napsal jediný český nositel Nobelovy ceny za literaturu Jaroslav Seifert.⁶⁴¹

Ze zahraniční tvorby byla do knihovny pro žáky nejvíce zahrnuta díla ruských autorů. Od představitele ruského realismu Lva Nikolajeviče Tolstého vlastnila knihovna nejenom kratší novelu *Kozáci*, ale především jeho rozsáhlé romány *Vojna a mír* a *Vzkříšení*.⁶⁴² Dalším z vrcholných představitelů ruského realismu a současně předchůdce moderní psychologické prózy byl Fjodor Michajlovič Dostojevskij, od kterého bylo do tohoto úseku začleněno jeho nejznámější a významnější dílo *Zločin a trest*.⁶⁴³ V originálním jazyce si pak žáci mohli půjčit také díla *Ruslan i Ludmila*, *Kapitanskaja dočka* nebo *Pikovaja dama* od Alexandra Sergejeviče Puškina, který je považován za jednoho ze zakladatelů moderní ruské literatury.⁶⁴⁴ Od představitele francouzského realismu a romantismu Honoré de Balzaca bylo do knihovního souboru zahrnuto jeho méně známé dílo *Venkovský lékař*.⁶⁴⁵ Pro přečtení dobrodružnějšího tématu mohli žáci sáhnout po dobrodružné trilogii *Tři mušketýři*, kterou francouzský prozaik a dramatik z období francouzského romantismu Alexandre Dumas napsal ve

⁶³⁷ Karel Václav RAIS, *Zapadlí vlastenci*, Praha 1946.

⁶³⁸ Jindřich Šimon BAAR, *Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové*, Praha 1946.

⁶³⁹ Julius ZEYER, *Výbor z Karolínské epepeje: pro souvislou školní četbu v páté třídě středních škol*, Praha 1935.; Julius ZEYER, *Zeyerova Česká epepeja; výbor z Čechova příchodu a z Vyšehradu*, Praha 1939.

⁶⁴⁰ Fráňa ŠRÁMEK, *Rány, růže*, Praha 1945.

⁶⁴¹ Jaroslav SEIFERT, *Přilba hlíny*, Praha 1945.

⁶⁴² Lev Nikolajevič TOLSTOJ, *Kozáci a jiné povídky*, překl. Bohumil Mathesius, Praha 1930.; Lev Nikolajevič TOLSTOJ, *Vojna a mír*, překl. Václav KOENIG, Praha 1929; Lev Nikolajevič TOLSTOJ, *Vzkříšení*, překl. J. ROZVODA, Praha 1925.

⁶⁴³ Fjodor Michajlovič DOSTOJEVSKIJ, *Zločin a trest*, překl. Břetislav HŮLA, Praha 1930.

⁶⁴⁴ Alexandr Sergejevič PUŠKIN, *Ruslan i Ludmila*, Praha 1945.; Alexandr Sergejevič PUŠKIN, *Kapitanskaja dočka*, Praha 1945.; Alexandr Sergejevič PUŠKIN, *Pikovaja dama*, Praha 1945.

⁶⁴⁵ Honoré de BALZAC, *Venkovský lékař*, překl. Josef SOUKUP, Praha 1926.

spolupráci s profesorem historie Augustem Maquentem. Tento román byl v žákovské knihovně k půjčení v překladu a vydání, které připravil český básník, dramatik, ale také překladatel Jaroslav Vrchlický.⁶⁴⁶

Jak již bylo naznačeno, z dějepisných prací byly do tohoto oddílu nejvíce zařazeny práce, které se týkaly středověku nebo raného novověku. Šlo především o kroniky, do žákovské knihovny byla například začleněna nejstarší česky psaná veršovaná *Kronika tak řečeného Dalimilova*, kterou novým jazykem přepsal Václav Flajšhans, nebo *Vlastní životopis Karla IV.*, který přeložil a poznámkami opatřil Jakub Pavel.⁶⁴⁷ Z období raného novověku pak pochází zařazená edice *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, kterou připravil historik a editor Zdeněk Kalista.⁶⁴⁸

„4. oddělení“

Poslední oddělení, které bylo určené pro nejstarší studenty, obsahovalo ponejvíce básnické sbírky, dále sem bylo zařazeno několik románů, a to jak z českého, tak ze zahraničního prostředí, a dále spisy vztahující se k soudobým událostem.

Nejvíce básnických sbírek vlastnila žákovská knihovna od Antonína Sovy, a to například *Drsnou lásku* nebo *Knihu baladickou*.⁶⁴⁹ Od Otokara Březiny, který ovlivnil poezii ve 20. století, byly do knihovního souboru začleněny jeho *Básnické spisy*.⁶⁵⁰ Několik výborů z díla obsahovala knihovna pro žáky také od představitele proletářské poezie Jiřího Wolкера.⁶⁵¹ Ve stejném období tvořil také spoluzakladatel českého poetismu, surrealista a národní umělec Vítězslav Nezval, od kterého byla do knihovního souboru zahrnuta kniha básní *Snídaně v trávě*.⁶⁵² V písňové formě byla sepsána sbírka lyrických básní *Večerní písně* od zakladatele moderní české poezie Vítězslava Háalka.⁶⁵³ A naposledy byl do žákovské knihovny vybrán výběr z díla představitele kritického realismu Josefa Svatopluka Machara, a to básnická sbírka z období antiky *V záři*

⁶⁴⁶ Alexandre DUMAS, *Tři mušketýři*, překl. Jaroslav Vrchlický, Praha 1925-1930.

⁶⁴⁷ Václav FLAJŠHANS, *Dalimilova Kronika. Novým jazykem přepsal V. Flajšhans*, Praha 1920.; Jakub PAVEL, *Vlastní životopis Karla IV.*, Praha 1940.

⁶⁴⁸ Zdeněk KALISTA, *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1941.

⁶⁴⁹ Antonín SOVA, *Drsná láska*, Praha 1927.; Antonín SOVA, *Knihu baladická*, Praha 1928.

⁶⁵⁰ Otokar BŘEZINA, *Básnické spisy*, Praha 1920.

⁶⁵¹ Jiří WOLKER, *Dílo*, Praha 1928.; Jiří WOLKER, *Dílo Jiřího Wolкера*, Praha 1929.

⁶⁵² Vítězslav NEZVAL, *Snídaně v trávě*, Praha 1930.

⁶⁵³ Vítězslav HÁLEK, *Večerní písně*, Praha 1946.

hellenského slunce, z prózy pak byla začleněna kniha *Konfese literáta*, která shrnuje autorovy osobní vzpomínky, a z politicky zaměřených knih byl zvolen spis *Oni a já*.⁶⁵⁴

Z románové tvorby se ve čtvrtém oddělení hojně objevovala díla výše zmíněného Karla Čapka, například jeho vědeckofantastické drama *R.U.R.* vlastnila žakovská knihovna ve vydáních z roku 1923 a 1929.⁶⁵⁵ Z jeho dalších děl si žáci mohli přečíst utopistické romány *Továrna na absolutno* a *Krakatit* nebo *Povídky z druhé kapsy*.⁶⁵⁶ Z historických románů, které již byly zahrnuty i do předchozích kategorií, můžeme zmínit především dílo Aloise Jiráska a jeho historicky laděné práce *Temno* nebo *Bratrstvo*.⁶⁵⁷

Ze zahraničních děl byla do posledního oddílu začleněna především díla francouzského původu. Od představitele kritického realismu a romantismu, který publikoval pod jménem Stendhal, vlastnila žakovská knihovna dva romány vztahující se k napoleonskému období, a to román *Červený a černý*, ale také v originále psanou *Kartouzu parmskou*.⁶⁵⁸ V dílech Gustava Flauberta mohli žáci pozorovat přechod od romantismu k realismu, konkrétně si mohli ze čtvrtého oddělení půjčit dvoudílný spis *Paní Bovaryová*.⁶⁵⁹ Od představitele literárního realismu až naturalismu Guy de Maupassanta vlastnila pak žakovská knihovna dílo *Povídky dne i noci: Salon paní Tellierové*.⁶⁶⁰ Z německého prostředí se objevila díla především spisovatelů hnutí *Sturm und Drang*, Johanna Wolfganga von Goetha (drama *Egmont*) a Friedricha Schillera (drama *Wilhelm Tell*).⁶⁶¹

Po první světové válce, kdy vyšlo výše zmíněné nařízení č. 10.407, *O prohlídce žakovských knihoven na školách obecných a měšťanských*,⁶⁶² které žádalo „vyloučení všech tendenčních knih, které sloužily zájmům dynastickým a zájmům tzv. širší vlasti“ se naopak začalo objevovat mnohem více spisů podporující českou státnost. Nejen, že

⁶⁵⁴ Josef Svatopluk MACHAR, *V záři hellenského slunce*, Praha 1931.; Josef Svatopluk MACHAR, *Konfese literáta*, Praha 1920.; Josef Svatopluk MACHAR, *Oni a já*, Praha 1927.

⁶⁵⁵ Karel ČAPEK, *R.U.R.: Rossum's Universal Robots, kolektivní drama o vstupní komedii a 3 dějstvích*, Praha 1923.; Karel ČAPEK, *Rossum's Universal Robots: R.U.R.; kolektivní drama o vstupní komedii a třech dějstvích*, Praha 1929.

⁶⁵⁶ Karel ČAPEK, *Továrna na absolutno*, Praha 1925.; Karel ČAPEK, *Krakatit*, Praha 1928.; Karel ČAPEK, *Povídky z druhé kapsy*, Praha 1929.

⁶⁵⁷ Alois JIRÁSEK, *Temno*, Praha 1922.; Alois JIRÁSEK, *Bratrstvo*, Praha 1925.

⁶⁵⁸ STENDHAL, *Červený a černý: kronika devatenáctého století*, překl. Otakar LEVÝ, Praha 1920.; STENDHAL, *La Chartreuse de Parme*, Paris 1925.

⁶⁵⁹ Gustav FLAUBERT, *Paní Bovaryová*, překl. Růžena THONOVÁ, Praha 1930.

⁶⁶⁰ Guy de MAUPASSANT, *Povídky dne i noci: Salon paní Tellierové*, překl. Jan VANĚK, Praha 1930.

⁶⁶¹ Johann Wolfgang von GOETHE, *Egmont*, Praha 1931.; Friedrich SCHILLER, *Wilhelm Tell*, Praha 1935.

⁶⁶² Výnos ministerstva školství a národní osvěty, č. 10.407, *O prohlídce žakovských knihoven na školách obecných a měšťanských*, in: *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, Praha 1919, s. 44.

byly zařazovány spisy prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka,⁶⁶³ ještě výstižněji dokládá tento fakt kniha Antonína Sovy *K výročí 28. října*.⁶⁶⁴ I na dále pak byly především do tohoto oddělení pro nejstarší žáky začleňovány aktuální spisy, ke kterým můžeme zmínit především díla druhého československého prezidenta Edvarda Beneše. Žákovská knihovna obsahovala jeho knihy *Úvahy o slovanství: hlavní problémy slovanské politiky* a *Nová slovanská politika*.⁶⁶⁵ Také byla do knihovního souboru zařazena jeho řeč nad rakví prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka dne 21. září 1937, která v knižní podobě nese název *Masarykova cesta a odkaz*.⁶⁶⁶ O tomto významném státníkovi napsal své několikadílné pojednání nazvané *T. G. Masaryk* také historik Zdeněk Nejedlý, přičemž žákovská knihovna vlastnila první dva díly této práce.⁶⁶⁷

⁶⁶³ Tomáš Garrigue MASARYK, *O ethice a alkoholismu*, Praha 1912.

⁶⁶⁴ Antonín SOVA, *K výročí 28. října*, Praha 1919.

⁶⁶⁵ Edvard BENEŠ, *Úvahy o slovanství: hlavní problémy slovanské politiky*, Praha 1947.; Edvard BENEŠ, *Nová slovanská politika*, Praha 1946.

⁶⁶⁶ Edvard BENEŠ, *Masarykova cesta a odkaz: řeč nad rakví presidenta osvoboditele Tomáše Garrigua Masaryka 21. září 1937*, Praha 1937.

⁶⁶⁷ Zdeněk NEJEDLÝ, *T. G. Masaryk*, Praha 1930-1931.

7. Závěr

Školní knihovny a jejich prameny představovaly a dodnes nadále představují významný ukazatel na poli vzdělanosti nejen žáků, ale také profesorů. Většinou byly totiž rozděleny na dvě samostatné části, a to na knihovnu určenou pro žáky a knihovnu profesorskou. Obě bibliotéky zastávaly na základních a středních školách důležitou funkci a obecně měly za úkol podporovat rozvoj vzdělávání, a to jak žáků, tak jejich kantorů. Žákovským knihovnám bylo kladeno za cíl především vhodně doplňovat učební osnovy a rozvíjet čtenářství studentů, kdežto knihovna určená pro učitele měla obsahovat především spisy pro nabývání dalších odborných vědomostí pedagogů.

Proto bylo hlavním cílem této diplomové práce seznámit čtenáře s obsahem dvou konkrétních školních knihoven, a to gymnázií Cheb a Pelhřimov. Pro lepší přehled o fungování těchto dvou gymnaziálních ústavů byly ve druhé a třetí kapitole stručně popsány jejich dějiny. Čtvrtá kapitola pak navazuje shrnutím vývoje školních knihoven a zachycením předpisů pro jejich chod v období let 1848-1939.

Po úvodních kapitolách následuje hlavní jádro předkládané diplomové práce, které při popisu obou školních knihoven gymnázií Cheb a Pelhřimov nezahrnuje pouze tematický popis, ale také rozbor všech děl z chronologického nebo jazykového hlediska. U rozboru knihovního souboru gymnázia Pelhřimov byl však kladen důraz na období po roce 1918 s ohledem na již dříve vypracovanou bakalářskou práci, zabývající se tematickým, chronologickým a jazykovým rozbohem školní knihovny pelhřimovského gymnázia v období 1871-1918. V tomto konečném srovnání budou však shrnuty hlavní shody a rozdíly obou sledovaných gymnaziálních knihoven za celé zkoumané období.

První odlišnost porovnávaných knihovních souborů byla vysledována v počtu vlastněných knih obou školních knihoven. Zatímco obsáhlejší knihovna chebského gymnázia zahrnovala 13151 svazků, knihovna gymnázia pelhřimovského vlastnila „pouze“ 8746 knih. Rozdíl byl zjištěn především v počtu knih obou profesorských knihoven. Množství svazků chebské knihovny převyšovalo se svými 9217 knihami četnost svazků knihovny pelhřimovské téměř o polovinu. Naopak u knihoven žákovských zahrnovala více titulů knihovna gymnázia pelhřimovského, celkový počet knih se však shodně pohyboval kolem čtyř tisíců svazků.

Co se ovšem v profesorských knihovnách v mnohém nelišilo, bylo tematické složení jednotlivých skupin. V obou případech byl kladen důraz především na lingvistický oddíl, konkrétně na literární díla v německém, latinském, řeckém

a v případě pelhřimovského gymnázia také českém jazyce. Dalšími shodně obsáhlými kategoriemi byly oddíly dějepisu, náboženství, ale také filozofie a pedagogiky. Nejmenšího zastoupení se dostalo skupinám knih z oblasti přírodních věd, jakými byly například matematika, chemie nebo fyzika. Nejčastějším typem knih, které byly shodně zastoupeny ve všech kategoriích obou profesorských knihoven, byly učebnice sestavované předními odborníky určité problematiky v daném období. Proto mohli profesori ve svých gymnaziálních knihovnách nalézt přehledné úvody, ale také souhrnná shrnutí nejrůznějších problematik. Zároveň však byla do profesorských knihoven začleňována také díla věnující se určitým jevům v konkrétnějších vysvětleních a doplněních (např. do filologických oddílů byly kromě gramatických a stylistických cvičení zařazeny také doplňující slovníky, lexikony nebo jazykové encyklopedie, oddělení matematiky neobsahovalo jen souhrnné učebnice aritmetiky nebo geometrie, ale nalézala se zde také poučení o logaritmech nebo trigonometrii apod.).

Naopak v rámci knihoven žákovských je rozdíl patrný na první pohled, a to především v uspořádání jednotlivých skupin knih. Zatímco knihovna pelhřimovského gymnázia dělila své knihy do čtyř oddělení podle věkové kategorie žáků, knihovna gymnázia chebského byla rozdělena do podobných kategorií jako její část určená pro profesory. Po obsahové stránce byly sice obě gymnaziální knihovny zaměřeny z velké části na krásnou literaturu, rozdíl byl ovšem v jazykovém, a tedy i společenském složení knih. Zatímco si žáci německého chebského gymnázia mohli půjčit díla především z období německého literárního hnutí *Sturm und Drang*, žákovská knihovna českého gymnázia v Pelhřimově obsahovala díla významných literátů z období národního obrození, popřípadě z období první republiky. Pro žáky nižších stupňů pak obsahovaly obě knihovny řadu pohádek, bajek a jiných vyprávění, důležité je ovšem opět zdůraznit teritoriální rozdílnost (děti chebské školy měly k dispozici spíše pohádky bratří Grimmů nebo příběh *Heidy, děvčátka z hor*, oproti dětem gymnázia v Pelhřimově, které si mohli zapůjčit například *Národní báchorky a pověsti* Boženy Němcové nebo *České pohádky* Karla Jaromíra Erbena). Opomenuty nebyly ani v jednom případě také základní učebnice pro výuku především přírodních věd.

Jak již bylo naznačeno, podstatný rozdíl můžeme zachytit u jazykového rozboru školních knihoven. Zatímco jazyková skladba pelhřimovské gymnaziální knihovny (a to především žákovské bibliotéky, která obsahovala téměř 90 % českých knih) zahrnovala v průměru 75 % českých knih, naprostá většina spisů školní knihovny gymnázia Cheb

(ať už se jednalo o knihovnu profesorskou nebo žakovskou) byla psána v téměř 91 % jazykem německým.

V čem se ale obě knihovny shodují, je časové rozpětí vydání obsažených knih obou gymnaziálních knihoven. V případě profesorských souborů jde o rozsah spisů vycházejících v průběhu pěti nebo šesti století. Naopak žakovské sbírky knih byly zaměřeny na nejnovější díla, a proto obsahovaly díla především z 19. a 20. století.

Další shodu představuje ve správcovství obou knihovnických souborů. Jak již bylo výše řečeno, oba knihovní soubory byly rozděleny na část profesorskou a žakovskou. Každý z těchto úseků měl svého správce, ať se jednalo o gymnaziální knihovnu v Chebu nebo v Pelhřimově. Správci knihoven pocházeli z řad profesorů příslušných gymnázií a ve většině případů se jednalo o učitele jazyků.

Nepříliš šťastná podobnost panuje také v dochování knih obou školních knihoven. Ačkoliv gymnázium v Pelhřimově sídlí již od roku 1871 stále ve stejné budově, tudíž by se mohlo zdát, že knihy z jejich školní knihovny budou řádně zachovány, opak je pravdou. Stejně jako u zaniklého gymnázia v Chebu se dochovalo pouze přibližně 350 titulů, což je při obsáhlosti obou knihovnických souborů a vzácnosti některých titulů politováníhodné konstatování.

Posledním bodem, ve kterém se obě školní knihovny shodují, bylo získávání knih. Díla byla do obou gymnaziálních knihoven nakupována, z mnohem větší části však přibývaly přírůstky prostřednictvím darů. Nejčastějšími dárci byly především nejrůznější instituce, od ministerstev po výzkumné ústavy, ale také soukromé osoby z řad místních učitelů, farářů nebo samotných autorů. Podrobnější probádání a porovnání osobností donátorů či jejich případné zařazení do hierarchie městských struktur by jistě vydalo na samostatnou studii.

Co by také stálo za bližší probádání, je porovnání knihovnických souborů rozdílných ústavů středoškolského systému, jakými byly například učňovské vzdělávací instituce nebo přiblížení knihoven vysokých škol.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny nevydané:

Státní okresní archiv Cheb:

- SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 554. (*Katalog učitelské knihovny*)
SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 555. (*Katalog učitelské knihovny*)
SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 556. (*Katalog učitelské knihovny*)
SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 559. (*Katalog žákovské knihovny*)
SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 560. (*Katalog žákovské knihovny*)
SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, inv. č. 601. (*Výroční zprávy gymnázia Cheb 1851-1938*)

Státní okresní archiv Pelhřimov:

- SOkA Pelhřimov, Gymnázium Pelhřimov, inv. č. 134a. (*Seznam knih profesorské knihovny*)
Učitelská knihovna gymnázia Pelhřimov (*Katalog žákovské knihovny*)

Archivní inventáře:

- SOkA Cheb, Gymnázium (německé) Cheb, Inventář, archivní pomůcka č. 1522.

Prameny vydané:

Zákony a nařízení vztahující se k veřejným (školním) knihovnám:

- Nejdůležitější zákony o školství obecném pro Království české: vydáno z nařízení c. k. ministerstva kultu a vyučování, Praha 1912.*
Věstník ministerstva školství a národní osvěty, Praha 1919-1942.
Věstník vládní u věcech škol obecných v království Českém, Praha 1873-1918.
Zákony školské 3. Vynesení, rozhodnutí a nařízení ministerská, Praha 1902.
Zákony školské 4, část 1. Vynesení, nařízení, usnesení a rozhodnutí c. k. zemské školní rady, c. k. místodržitele a c. k. finančního ředitelství zemského, Praha 1904.
Zákony školské 4, část 2. Vynesení, nařízení, usnesení a rozhodnutí c. k. zemské školní rady, c. k. místodržitele a c. k. finančního ředitelství zemského, Praha 1904.
Zákony školské a nařízení, jež se týkají školství ve státě československém, Praha 1919-1933.

Články v časopisech vztahující se k veřejným (školním) knihovnám:

Dva výnosy ministerstva vyučování k zemským školním úřadům, in: *Komenský*, 1886, roč. 14, Příloha Komenského č. 1, s. 9.

K revisi školních knihoven, in: *Beseda učitelská*, 1886, roč. 18, č. 22, s. 313.

K revisi školních knihoven, in: *Učitelské noviny*, 1886, roč. 4, č. 17, s. 205.

O školních knihovnách, in: *Posel z Budče*, 1875, roč. 6, č. 30, s. 484-485.

Zakládání knihoven školních, in: *Beseda učitelská*, 1875, roč. 7, č. 30, s. 356.

Zakládání knihoven školních, in: *Komenský*, 1875, roč. 3, č. 16, s. 243-245.

Zakládání knihoven školních, in: *Komenský*, 1875, roč. 3, č. 17, s. 257-260.

Literatura:

ARNOLD, Heribert, *Vom deutschen Staatsgymnasium in Eger*, in: LORENZ SCHREINER, *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen*, Amberg 1997, s. 216-218.

BOHÁČ, Antonín et al., *Dějiny školství v Československu 1945-1975, první díl*, Praha 1982.

BOHÁČ, Jaromír, *Cheb*, Praha 2008.

BOHÁČ, Jaromír, *Město Cheb, Dokumentační uličník, Kasárni náměstí*, Cheb 2003.

CEJPEK, Jiří – ČINČERA, Jan – HLAVÁČEK, Ivan, *Dějiny knihoven a knihovnictví*, Praha 2002.

ČUMPLOVÁ, Ludmila, *Školní knihovny v České republice*, in: *Knihovna* [online]. 2008, s. 96-100.

ERNESTOVÁ, Jitka, *Historie vzdělávání ve městě Chebu od konce 19. století do poloviny 20. století*, České Budějovice 2015 (= bakalářská práce na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

Gymnázium Pelhřimov: Almanach 1996, Pelhřimov 1996.

HURDOVÁ, Jana, *Gymnázium v Pelhřimově v letech 1871-1921*, České Budějovice 2013 (= diplomová práce na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

KONÍŘOVÁ, Marta, *Žákovské knihovny přerovských českých škol a jejich cenzura v době Rakouska-Uherska*, Brno 2014 (=diplomová práce na Filozofické univerzitě Masarykovy univerzity).

NEUPAUER, Eduard a ERNESTOVÁ, Dagmar, *Tradice a současnost. Týdny J. W. Goetha v Mariánských Lázních*, Plzeň 2009.

- NOVÁK, Karel, *Výbor zákonů a nařízení školních republiky Československé*, Praha 1924.
- Ottův slovník naučný*, 12. Díl, Praha 1897.
- Památník gymnasia v Pelhřimově 1871-1921*, Pelhřimov 1921.
- Památník Státního reálného gymnasia plukovníka Jos. Jiřího Ševce v Pelhřimově k 75. výročí obnovení ústavu*, Pelhřimov 1948.
- PRÖKL, Vinzenz, *Eger und das Egerland: Historisch, statistisch und topographisch dargestellt, Erster und Zweiter Band*, Eger 1845.
- PRÖKL, Vinzenz, *Eger und das Egerland: Historisch, statistisch und topographisch dargestellt, Zweite, neu umgearbeitete, bedeutend vermehrte und verbesserte Auflage nebst einer vollständigen Darstellung von Herzog Waldstein's letzten Lebensjahren und Tod in Eger, Erster und Zweiter Band*, Eger 1877.
- SELNER, Josef, *Einige Notizen über das Gymnasium zu Eger, Von den ältesten Zeiten bis nach der Schlacht auf dem weißen Berge*, in: *Jahres-Bericht des kaiserlich-königlichen Ober-Gymnasiums in Eger für das Schuljahr 1852*, Eger 1851, s. 11-14.
- SELNER, Josef, *Das Gymnasium zu Eger vom Jahre 1628 bis 1773, unter der Väter aus der Gesellschaft Jesu*, in: *Jahres-Bericht des kaiserlich-königlichen Ober-Gymnasiums in Eger für das Schuljahr 1852*, Eger 1852, s. 15-20.
- SIEGL, Karel, *Materialen zur Geschichte der Egerer Lateinschule vom Jahre 1300-1629*, in: *Jahres-Bericht über das k. k. Staats-Obergymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1901-1902*, Eger 1902, s. 1-143.
- STURM, Heribert, *Eger: Geschichte einer Reichsstadt*, Augsburg 1952.
- ŠAFRÁNEK, Jan, *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů*. I. svazek, r. 862-1848, Praha 1913.
- ŠINDELÁŘ, Karel, *Dějiny knihoven v českých zemích do roku 1918*, Praha 1989.
- TRÖTSCHER, Josef, *Zur Geschichte des Egerer Gymnasiums*, in: *Jahres-Bericht über das k. k. Staats-Obergymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1902-1903*, Eger 1903, s. 1-8.
- TRÖTSCHER, Josef, *Goethes Besuch am Egerer Gymnasium im Jahre 1821*, in: *Jahres-Bericht über das k. k. Staats-Obergymnasium in Eger (Böhmen) für das Schuljahr 1902-1903*, Eger 1903, s. 9-14.
- VESELÁ, Zdeňka, *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*, Brno 1992.

VETRÁKOVÁ, Pavlína, *Školní knihovna gymnázia Pelhřimov (1871-1918)*, České Budějovice 2014 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

Výroční zprávy Realního gymnasia v královském městě Pelhřimově za školní rok (1872-1881), Tábor 1872-1881.

Výroční zprávy vyššího gymnasia v Pelhřimově za školní rok (1885-1909), Pelhřimov 1885-1909.

Výroční zpráva c. k. reálného gymnasia v Pelhřimově za školní rok (1909-1917), Pelhřimov 1909-1917.

WIRTH, Zdeněk – POLESNÝ, Karel, *Pelhřimov*, Pelhřimov 1911.

Internetové odkazy:

Knižní databáze:

<http://www.worldcat.org/> - The World's Largest Library Catalog (Největší světový knižní katalog)

<http://www.nkp.cz/> - Národní knihovna ČR

<http://www.lib.cas.cz/> - Knihovna Akademie věd ČR

<http://www.mzk.cz/> - Moravská zemská knihovna v Brně

Digitální knihovny:

<http://kramerus.nkp.cz/kramerus/Welcome.do> - Digitální knihovna Národní knihovny České republiky

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/> - Digitální knihovna Moravské zemské knihovny v Brně

<http://www.digitalniknihovna.cz/cbvk/> - Digitální knihovna Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích

<https://kramerus.lib.cas.cz/search/> - Digitální knihovna Knihovny Akademie věd ČR

<https://archive.org/> - Internet Archive (Největší světová digitální knihovna)

Další internetové odkazy:

Výroční zpráva Gymnázia Cheb 1999/2000 - [online].[cit. 2017-05-24]. Dostupné online na WWW: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm>

Ludmila ČUMPLOVÁ, *Školní knihovny v České republice*, in: *Knihovna* [online]. 2008, s. 96-100. - [online].[cit. 2017-05-24]. Dostupné online na WWW:

<<http://knihovna.nkp.cz/knihovna82/82096.htm>>

Říšská sbírka zákonů 1848-1918 – [online].[cit. 2017-05-24]. Dostupné online na

WWW: <https://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

Zákon 11/1918 Sb. Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 *O zřízení samostatného státu československého* - [online].[cit. 2017-05-24]. Dostupné online na

WWW: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/11-18.htm>

Interaktivní encyklopedie města Cheb - [online].[cit. 2017-05-24]. Dostupné online na

WWW: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/>

SEZNAM ZKRATEK

č. – číslo

např. – například

překl. – překlad, překladatel

roč. – ročník

s. – strana

SOkA – státní okresní archiv

tzv. – tak zvané

SEZNAM PŘÍLOH

Školní knihovny:

Příloha č. 1 – Řád okresních učitelských a školních knihoven (Zdroj: Příloha k vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 18. m. března 1. 1872, č. 16028 ex 1871, *V příčině zřízení knihoven školních*, in: *Věstník vládní u věcech škol obecných v království Českém*, Praha 1872, s. 37-40.)

Školní knihovna gymnázia Cheb

Grafické přílohy:

Příloha č. 2 – Jazykový rozbor knih profesorské knihovny gymnázia Cheb

Příloha č. 3 – Chronologický rozbor knih profesorské knihovny gymnázia Cheb

Příloha č. 4 – Jazykový rozbor knih žákovské knihovny gymnázia Cheb

Příloha č. 5 – Chronologický rozbor knih žákovské knihovny gymnázia Cheb

Obrazové přílohy:

Příloha č. 6 – Ukázka obsahu z *Katalogu profesorské knihovny gymnázia Cheb* (inv. č. 560)

Příloha č. 7 – Ukázka z *Katalogu profesorské knihovny gymnázia Cheb* (inv. č. 560)

Příloha č. 8 – Ukázka z *Katalogu žákovské knihovny gymnázia Cheb*

Příloha č. 9 – Ukázka zachovaných knih gymnázia Cheb (Alfred von Arneth, *Geschichte Maria Theresias*, Wien 1863-1879) (zdroj: vlastní fotografie)

Příloha č. 10 – Ukázka zachovalé knih s razítkem gymnázia Cheb (Johann Baptist von Alxinger, *Bliomberis: ein Rittergedicht in zwölf Gesängen*, Wien 1812) (zdroj: vlastní fotografie)

Příloha č. 11 – Budova gymnázia Cheb – Jezuitská kolej (zdroj: Jaromír Boháč, *Město Cheb, Dokumentační uličník, Kasárni náměstí*, Cheb 2003.)

Příloha č. 12 – Budova gymnázia Cheb – Rudolfinum (zdroj: fotografie dostupná z webových stránek Interaktivní encyklopedie města Cheb - [online].[cit. 2017-05-24]. Dostupné online na WWW: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/rudolfinum>

Školní knihovna gymnázia Pelhřimov

Grafické přílohy:

Příloha č. 13 – Jazykový rozbor knih profesorské knihovny gymnázia Pelhřimov

Příloha č. 14 – Chronologický rozbor knih profesorské knihovny gymnázia Pelhřimov

Příloha č. 15 – Jazykový rozbor knih žákovské knihovny gymnázia Pelhřimov

Příloha č. 16 – Chronologický rozbor knih žákovské knihovny gymnázia Pelhřimov

Obrazové přílohy:

Příloha č. 17 – Ukázka obsahu ze *Seznamu knih profesorské knihovny gymnázia Pelhřimov*

Příloha č. 18 – Ukázka ze *Seznamu knih profesorské knihovny gymnázia Pelhřimov*

Příloha č. 19 – Ukázka desek *Katalogu žákovské knihovny gymnázia Pelhřimov*

Příloha č. 20 – Ukázka z *Katalogu žákovské knihovny gymnázia Pelhřimov*

Příloha č. 21 – Ukázka zachovaných knih (Ottův slovník naučný) (zdroj: vlastní fotografie)

Příloha č. 22 – Budova dnešního gymnázia Pelhřimov (zdroj: vlastní fotografie)

PŘÍLOHY

Školní knihovny:

Příloha č. 1 – Řád okresních učitelských a školních knihoven (Zdroj: Příloha k vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 18. m. března 1. 1872, č. 16028 ex 1871, *V příčině zřízení knihoven školních*, in: *Věstník vládní u věcech škol obecných v království Českém*, Praha 1872, s. 37-40.)

38

Řád okresních učitelských knihoven.

1. Účelem okresní učitelské knihovny jest, aby učitelům okresu školního poskytovala vědeckých časopisů, spisů obsahem svým paedagogických a didaktických aneb vůbec z oborů vědeckých, jakož i prostředků vyučovací, kterých opatření si nepadne jest pro jednotlivce. Okresní úřad školní ustanoví po slyšení okresní učitelské hromady, na kterém místě knihovna chovati se má.

2. Správa této okresní knihovny svěří se kommissí zákonitě zřízené, kteráž podlé snesení učitelské hromady skládá se z tří až pěti členů a zvolena býti má od okresní učitelské hromady.

Kommissí zvolí si ze středu svého starostu a jeho zástupce, kterýž zároveň účetníkem jest, a rozdělí sama mezi členy řízení běžných věcí.

Aby snesení kommissí nabyla platnosti, potřebí jest, aby všichni členové byli pozváni a dosáhlo se absolutní většiny hlasů členů přítomných; při rovném počtu hlasů rozhodne hlas starosty, který mimo případnost tuto nehlasuje.

O zasedáních knihovní kommissí zdělávají se stručné protokoly, kteréž pak ukládají se na místě, kde knihovna jest, aby do nich nahlédnouti mohli členové učitelské hromady i úřadové školní.

3. Kommissí knihovní má tato práva a tyto povinnosti:

- a) může činiti návrhy okresní školní radě v příčině potřebného vydání na okresní knihovnu;
- b) může v hromadě učitelské navrhovati knihy a prostředky vyučovací, kterých by bylo zakoupiti, pokud toho dovoluje záloha;
- c) může v pilných potřebách sama zakoupiti knihy a prostředky, jež později předloží ku schválení učitelské hromadě;
- d) přijímá dary, kdykoli které se zašlou do okresní knihovny;
- e) vydává okresní školní radě a hromadě učitelské počty z peněz sebraných k účelům knihovním;
- f) obstarává koupí a vazbu knih a pomůcek učebných, jakož i jejich seznamy a zápisy přehlední;
- g) půjčuje účastníkům okresní knihovny knihy a učebné pomůcky a má péči o to, aby půjčené věci v čas zase se vrátily;
- h) působí, aby za poškozené aneb nevrácené věci dala se náležitá náhrada a podává zprávy o tom k okresní školní radě.

4. Členové učitelské porady mají právo činiti návrhy o knihách a učebných pomůckách, kterých by bylo zakoupiti.

Návrhy takové podány buďtež ke knihovní kommissí písemně a to nejpozději tři dni před poradou učitelské hromady.

5. Každé veřejné obecné škole v okresu školním vydá se od kommissí opis seznamu knih a pomůcek učebných chovaných v okresní knihovně, a oznámí se podobným způsobem na konci každého školního roku, oč knihovna se rozmnožila.

6. Knihy a pomůcky učebné poznamenají se co možná bezpečným způsobem (stampilí aneb psanými slovy) jako majetek okresní knihovny, opatří se řadovými čísly, a zapíší se v knihovních seznamech s doložením, kterého dne byly přijaty, jak zní jejich úplný nápis, kdo jest jich skladatelem a jakým způsobem byly získány; u zakoupených poznamená se také jejich cena. Dotčeným řadovým číslováním nevylučuje se nikterak zaznamenávání jiné dle umístění té oné knihy aneb dle vědeckého její skupení.

7. Vazba knih ať jest pevná a trvalá, jiné pak pomůcky ať proti poškození jsou chráněny. Schránky jejich opatřeny buďtež zámky a postaveny v budově školní téhož místa, kde okresní knihovna se chová, aneb nebylo-li by to možné, v budově jiné, kterou k tomu cíli ustanoví okresní školní rada dohodši se s knihovní kommissí.

8. Kommissí knihovní zaznamenává zevrubně v pořádku chronologickém, které knihy a pomůcky učebné s nápisy a čísly knihovními, komu a kdy půjčeny jsou, kdy je vrátiti jest a kdy skutečně vráceny byly.

9. Kdo z učitelů knihu a pomůcku učebnou z knihovny učitelské vypůjčí si míni, ať z pravidla dostaví se osobně.

Volí-li však k tomu prostředníka, musí vyvolený od učitele, jehož zastupuje, podati písemnou žádost, ve které i prostředník i předmět, který půjčen býti má, zevrubně poznamenáni jsou, učitel pak za půjčku žádající ručí za věrohodnost osoby, kterou za prostředníka si zvolil.

Každá půjčka potvrdí se od osoby, která ji přijímá, zvláštním přijímacím listem.

10. Která kniha neb pomůcka učebná do okresní knihovny vřaděna byla, nesmí prodána býti beze svolení učitelské hromady a okresní školní rady; dané svolení poznamenej se na věci, která prodána býti má, úředním způsobem; utržené pak peníze naloženy buďtež k účelům této knihovny.

11. Na okresní školní dozorce a na zemské školní dozorce nad školami obecnými náleží věnovati okresním knihovnám zvláštní pozornost, podporovati knihovní kommissi radou i skutkem a bdíti nad tím, aby ve správě knihovny zachovávala se ochota a nestrannost.

12. Ve výročních zprávách zemských školních úradů měj se stále zřetel také ke stavu a k užívání okresních knihoven.

Řád knihoven na školách obecných.

1. Účelem knihovny na škole obecné jest poskytovati školní mládeži prostředkův, aby čítajíc užitečné spisy, rozumové a mravní vzdělání své zvelebovala.

2. Odpovědným správcem knihovny na škole obecné jest správce školy. Jemu přísluší:

- a) ve shodě s předsedou místní školní rady anebo s členem místního úradu školního, ježž předseda místní školní rady k tomu ustanoví, na školách o několika třídách též ve shodě se sborem učitelským voliti knihy, kteréž zakoupiti se mají;
- b) knihy zakupovati, ukládati, v přehlednosti chovati, půjčovati a zpět bráti dle pravidel řádu tohoto knihovního;
- c) vydávati počty z peněz, které pro knihovnu školy obecné přijal a vydal.

Na školách o několika třídách může, ač vyžaduje-li toho rozsáhlost knihovny, správci knihovny přidán býti knihovník ze sboru učitelského zvolený, na kterého pak náleží především ukládati knihy, zapisovati je, vydávati z nich počty a půjčovati jich.

3. Každá kniha náležející knihovně na škole obecné budiž způsobem co možná bezpečným (stampilí aneb psanými slovy) jakožto majetek školy, již

se týče, označena, řadovým číslem opatřena a do seznamu knihovny zanesena s doložením, kterého dne byla přijata, jak zní její úplný nápis, kdo jest její skladatelem a jakým způsobem byla získána; u zakoupených knih poznamená se také jejich cena.

4. Vazba knih všech ať jest pevná a trvalá; knih nevázaných se nepůjčuje.

5. Knihy buďtež chovány ve zvláštních skříních opatřených zámky.

6. Školní knihy zdarma, kterých se dostává škole pro chudé školní děti z c. kr. skladu, buďtež zvláště seznamenány a ve zvláštním oddělení uschovávány.

7. Náleží k úkolům učitelstva na škole dosazeného, aby seznamovalo se s obsahem knih v knihovně na škole obecně obsažených, aby jednotlivým žákům poroučeti mohlo čítání knih takových, které by jim se zřetelem k jich osobní povaze se zvláštním byly užitekem.

8. Ve školách o několika třídách smějí knihy žákům jenom ve shodě s jich třídními učiteli (neb učitelkami) půjčovány býti.

9. Jest dovoleno knihy z knihovny na škole obecné též členům školní obce, kteří škole již odrostli, k čítání půjčovati, ať pokud tím právo mládeže školní ujmy netrpí.

10. Komu půjčování knih svěřeno, zaznamenávej zevrubně v pořádku chronologickém, které knihy a pomůcky učebné s nápisy a čísla knihovními, komu a kdy půjčeny jsou, kdy je vrátiti jest a kdy skutečně vráceny byly.

11. Komu půjčování knih svěřeno, má o to péči vésti, aby žádná kniha nebyla ztracena a aby knihy půjčené v určenou dobu byly vráceny.

Kdyby se udála ztráta anebo poškození knihy, budiž původce toho k náležité náhradě přidržován aneb oznámení o tom místnímu úřadu školnímu učiněno.

12. Místní úřad školní ustanoví, pod kterými podmínkami mohou knihy dospělým členům školní obce půjčovány býti, a mají-li za půjčování knih nějakou dávku a jakou platiti.

Ustanoví-li se nějaká dávka, budiž do seznamu pod číslem 10. uvedeného též přijat sloupec o placení této dávky, a jest pak úkolem správce knihovny, aby i tyto peníze, které jenom opět účelům knihovny na škole obecné věnovati se mají, náležitě účtoval.

13. Žádná kniha obecné knihovny školní nesmí prodána býti beze svolení okresního úřadu školního; dané svolení poznamenej se na věci, která prodána býti má, úředním způsobem.

14. Kdyby škola, na níž okresní knihovna školní se nachází, zrušena byla, buďtež knihy její darovány oné škole obecné, kteráž přidělí se školní obvod školy zrušené.

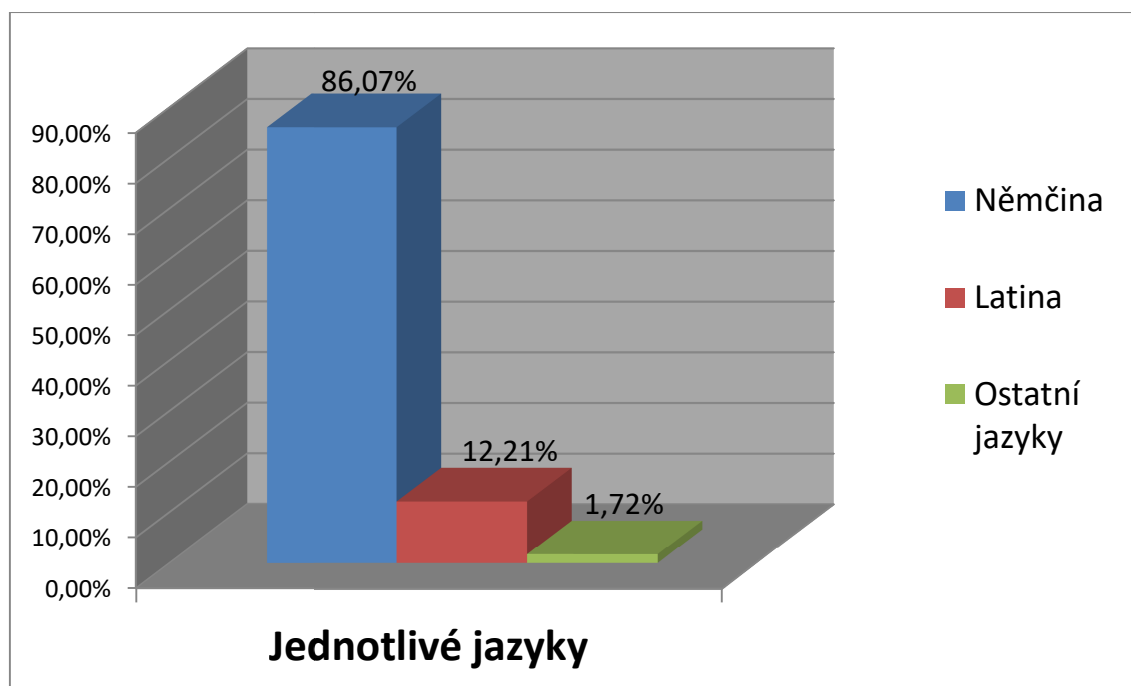
15. Jest-li s knihovnou školy obecné spojena místní knihovna učitelská, platí v té příčině §§ 2, 3, 4, 5, 11 a 13 přítomného řádu knihovnického s doložením, že i knihy knihovny této členům školní obce půjčovány býti mohou, ať netrpí-li tím ujmy potřeby sboru učitelského.

16. Okresní dozorcové školní mějtež ve zprávách svých zřetel ku stavu a k užívání knihoven na školách obecných.

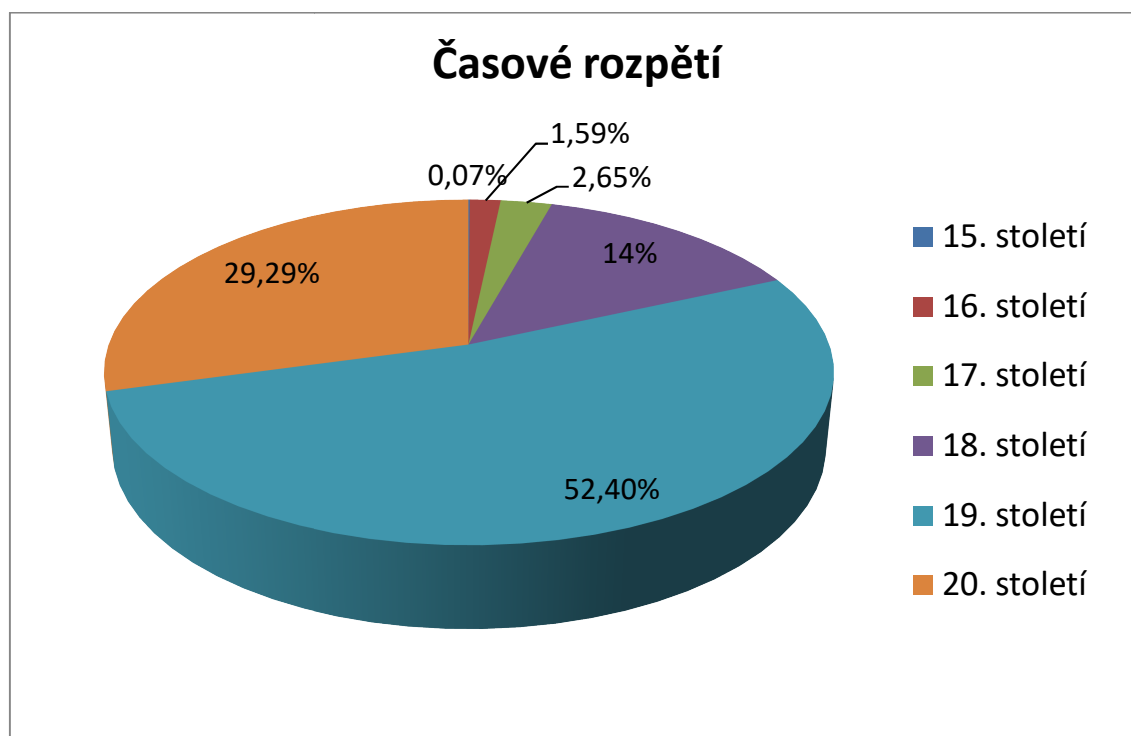
Školní knihovna gymnázia Cheb

Grafické přílohy:

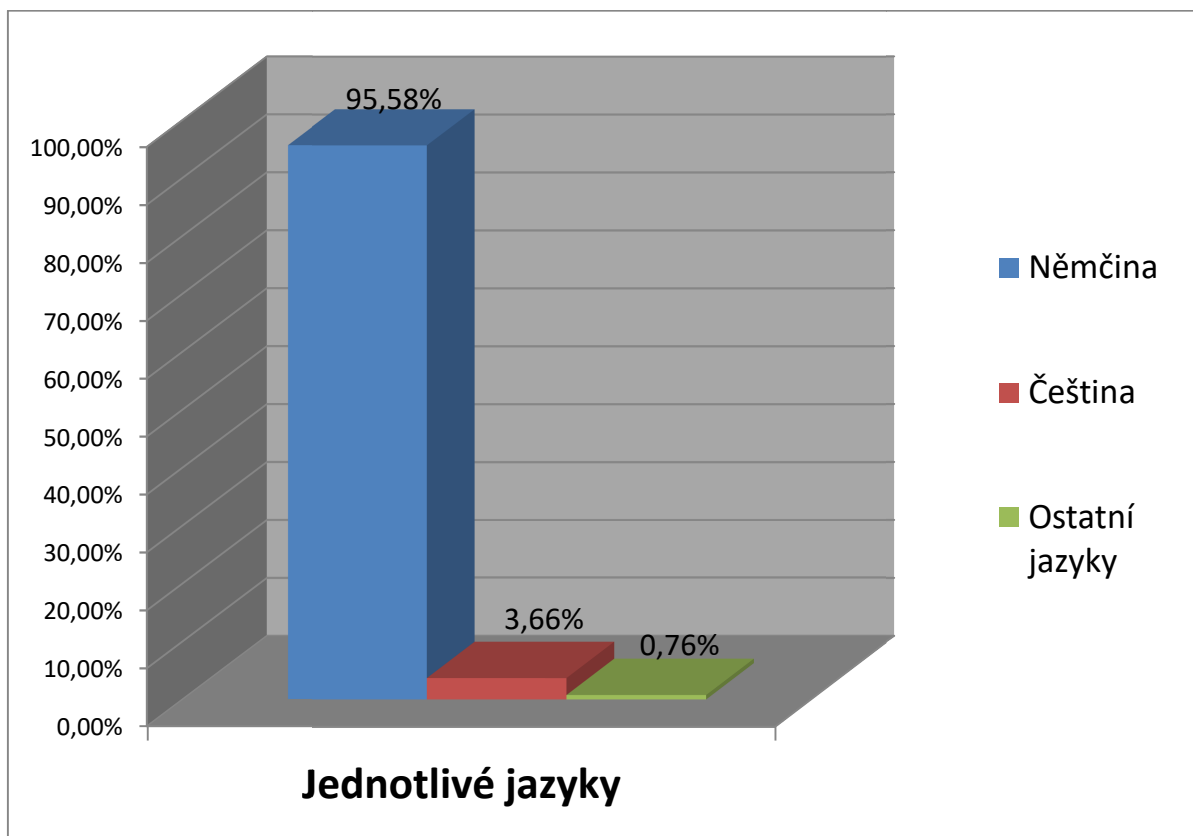
Příloha č. 2 – Jazykový rozbor knih profesorské knihovny gymnázia Cheb

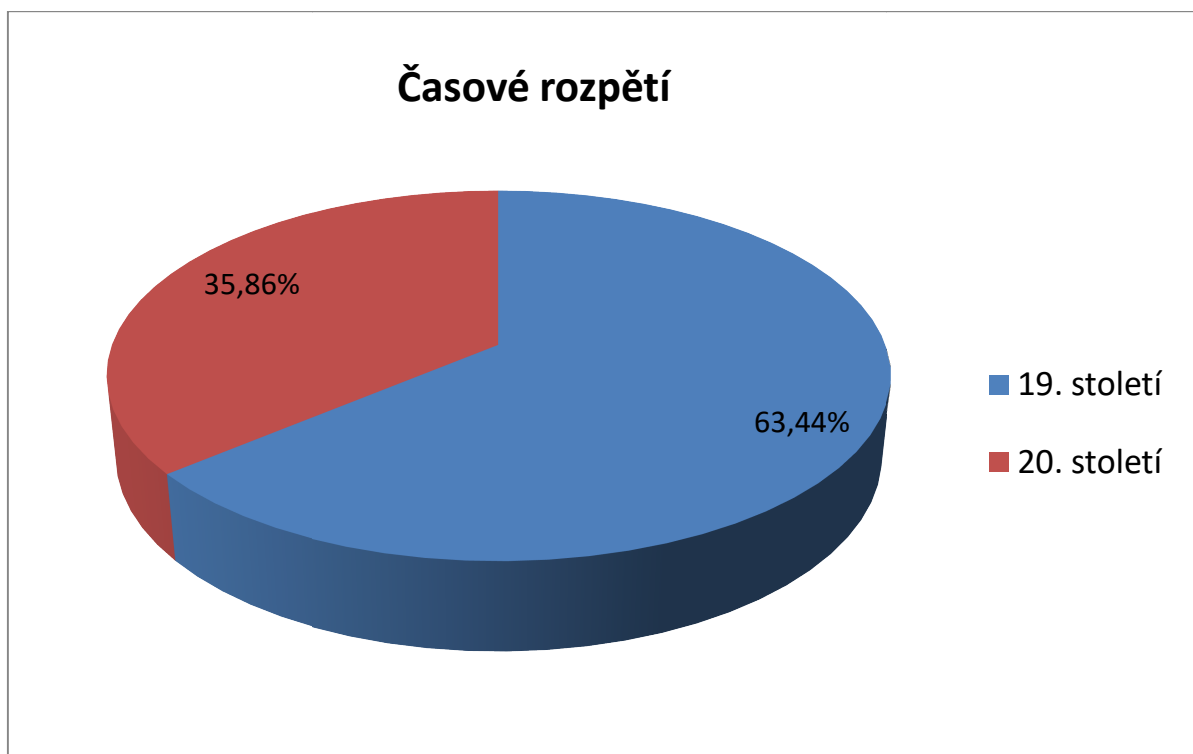
Příloha č. 3 - Chronologický rozbor knih profesorské knihovny gymnázia Cheb

Příloha č. 4 – Jazykový rozbor knih žákovské knihovny gymnázia Cheb

Příloha č. 5 – Chronologický rozbor knih žákovské knihovny gymnázia Cheb

Příloha č. 6 – Ukázka obsahu z Katalogu profesorské knihovny gymnázia Cheb
(inv. č. 560)

A Theologie
B Philosophie u. Pädagogik: Logik, Psychologie, Naturgeschichte, Metaphysik, Ethik, Pädagogik, Erziehungswissenschaften, Erziehungslehre, Erziehungsmethoden, Normalien, Pädagogische Seminare, Pädagogische Vereine, etc.

C Lateinische Philologie
a) Autoren.
b) Hilfswissenschaft, Metaphysik, Philologie, Metrik, Literatur, Logik, Grammatik, etc.

D Griechische Philologie
a) Autoren
b) Hilfswissenschaft, Grammatik, Literatur, Metrik, etc.

E Geschichte
F Geographie u. Statistik

G Neuere Sprachwissenschaft u. Literatur
a) Linguistik u. deutsche Philologie, Metaphysik, etc.
b) Griechische Classiker, Lateinische Literatur
c) Sprachlehre, Literatur, Sprachlehre, Übersetzungen u. d. neueren Sprachen

H Mathematik

I Naturwissenschaften, Naturgeschichte, Chemismus, Physik, etc.

K Zeitschriften, (Lateinische) Verordnungs- u. Gesetzblätter.

L Encyclopädien, Conversations- u. Reallexica

M Varia, verschiedene Schriften, etc.

Příloha č. 7 – Ukázka z Katalogu profesorské knihovny gymnázia Cheb
(inv. č. 560)

<u>G. Deutsche Classiker Lesebücher</u> <u>in Literatur</u>					
Numer	Titel od Werkes	Verlags- Ort in Jahr	Seiten	Bände	
1	A. F. G. v. B. <i>Uebersetzung seiner Werke in sechs Bänden für 5 Jahrgänge</i>		12°	1	
6.	<i>Leipzig</i> Schroder. <i>Uebersetzung des Königs Leopold in 5 Bänden</i>	1790			
2	<i>Almanach der deutschen Mägen auf das Jahr 1772, mit Tabellen der damaligen Mägen in Tabellen</i>	Leipzig	12°	1	
6.(7)		1772			
3	<i>System von Alcinger</i> <i>Episteln</i>	Wien	8°	2	
6		1812			
4	<i>Propädeutische Uebersetzung</i>		8°	1	
6		1812			
5	<i>Doctoren von Mainz. Ein Bildungsbuch in 10 Episteln</i>		8°	1	
6		1812			
6	<i>Uebersetzung der Werke des Augustin, Bischof von Silesien</i>		8°	1	
6.		1812			
7	<i>Uebersetzung des Königs</i>		8°	1	
6		1812			
8	<i>Blomberg. Ein Bildungsbuch in 12 Episteln</i>		8°	2	
6		1812			
9	<i>Numa Pompilius</i>		8°	2	
6.		1812			
10	<i>Ayrenhoff Kleopatra in Antoneus, Uebersetzung in 4 Bänden von 4 Uebersetzern</i>		8°	1	
6.	<i>von L.</i>	1783			
11	<i>Becker</i> <i>Uebersetzung für 1814. (siehe Titelblatt)</i>		16°	1	
6	<i>Hilf. Gold</i>	1814			
12	<i>Klein</i> <i>Beiträge zum Vergnügen der Vorleser in Nützl.</i>	Braunschweig	8°	2	
6.		1763			
13	<i>Bibliothek der deutschen Classiker, mit Lernungsregeln für die Vorleser</i>	Hildburghausen	8°	25	
6.		-4 1861 H.			
				41	

Příloha č. 8 – Ukázka z Katalogu žákovské knihovny gymnázia Cheb

Eintheilung nach Fächern:

- A. Alterthumskunde. Lateinische und griechische Classiker (vollständige und comment. Ausgaben.)
- B. Erzählungen. Unterhaltungsschriften.
- C. Geschichte (mit Einschluss der Völkergeschichte). Biographien.
- D. Länder- und Völkerkunde. Reisebeschreibungen.
- E. Naturwissenschaftliche Schriften.
- F. Sagen, Märchen, Fabeln, Räthsel.
- G. Schöne Literatur. Schriften zur Einführung in die deutsche Liter.
- H. Schriften gemischten Inhalts. Sammelwerk. Zeitschriften.
- I. Schriften religiösen und kirchengeschichtlichen Inhalts.
- K. Lehrbücher.
- L. Wörterbücher.

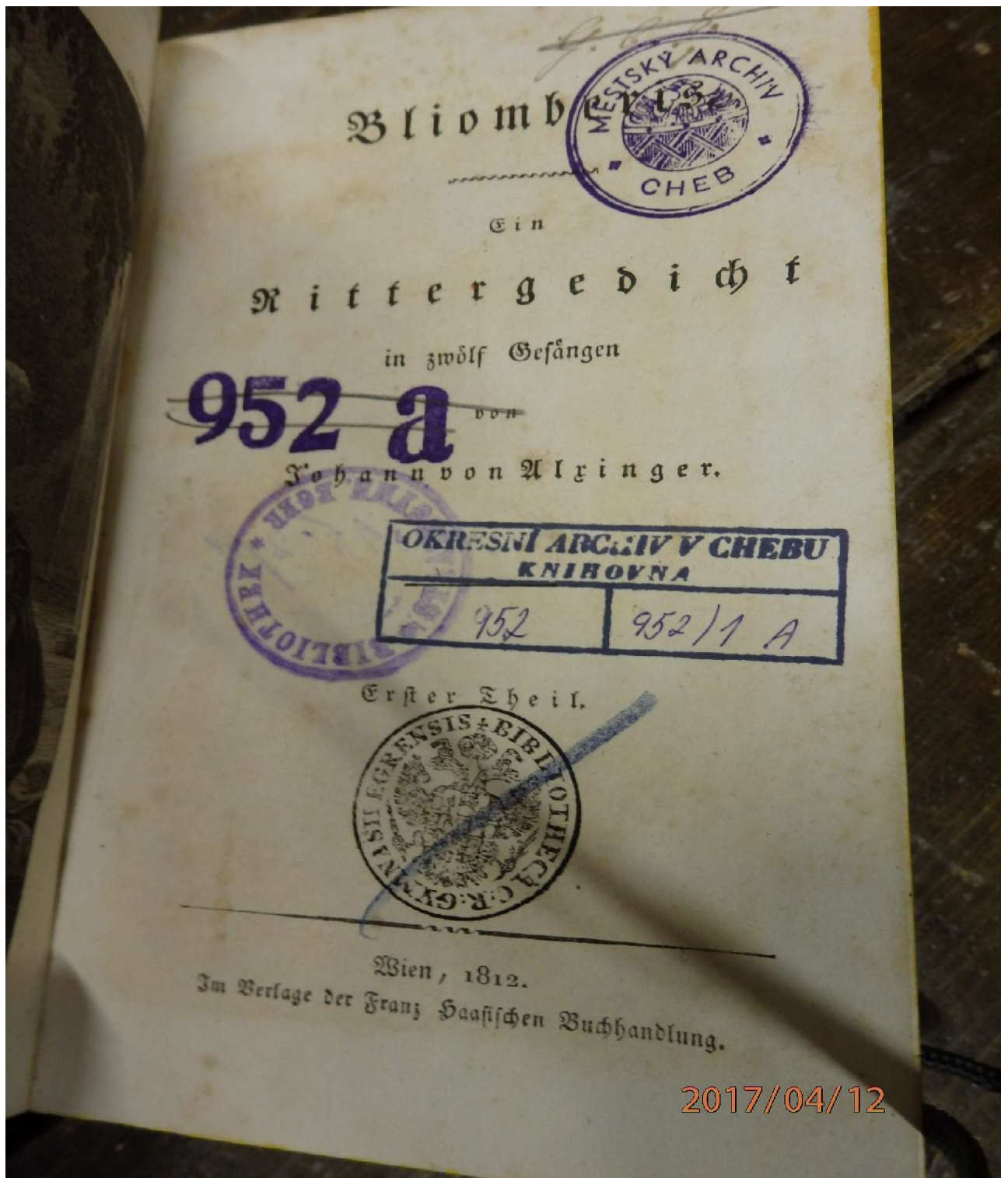
A. Alterthumskunde.

N ^o .	Titel des Werkes.	Verlags- Jahr	Zahl Bände	Anmerkung Revision etc.
1.	Tischer Franz. Anleitung zum Stud. von der griech. u. röm. Classiker. Lernartgeschichtl. in griech. u. Röm.	Wien 1823.	1	für die 3. u. 4. Aufl. die neue Aufl. in 2 Bänden für die 1. u. 2. Aufl. 2 Bände
2.	" Anleitung zum Studium der Classiker, II. Bd. enthält die Kunstgeschichte (Archäologie) p. u. R.	Wien 1825.	1	17/2 B. 7. Fortsetz.
3.	Bojesen Hoffa Handbuch der röm. schen Antiquitäten. Mit ange- nom. Literaturgesch. 2. Aufl.	Frankfurt 1847.	1	Gr. 17. B. 1816. 7. Fortsetz.
4.	" dasselbe. "	"	1	17/2 B. 7. Fortsetz.
5.	Köhler E. Th. Abbildungen grie- chischer und römischer Alter- tümer.	Wien 1822.	1	2. u. 4. Aufl. für die 1. Aufl. in 2 Bänden 17/2 B. 7. Fortsetz.
6.	Roch. Ant. Illustrirtes Wörterbuch der römischen Altertümer. Herausg. von Karl Müller.	Leipzig 1862.	1	2. u. 4. 17/2 B. 7. Fortsetz.
7.	Korrmann E. Leitfaden zur Geschichte der römischen Literatur. Aus der Schriftsch. Encyclopädie von	Magdeburg 1851.	1	17/2 B. 7. Fortsetz.
8.	" dasselbe. "	"	1	17/2 B. 7. Fortsetz.
9.	" Leitfaden zur Geschichte der griechischen Literatur.	" 1849.	1	17/2 B. 7. Fortsetz.
10.	Schwalbe. Griechische Antiquitäten. ein. Abdruck aus der Schaaf- schen Encyclopädie. 2. Aufl.	" 1854.	1	17/2 B. 7. Fortsetz.
11.	Bippart J. Hellas und Rom. I. Hellas.	Prag 1853.	1	17/2 B. 7. Fortsetz.
12.	Hell K. W. Handbuch der Religion u. Mythologie der Griechen. Nebst Anhang über römische Religion.	Leipzig 1849.	1	2. 3. 4. 17/2 B. 7. Fortsetz.

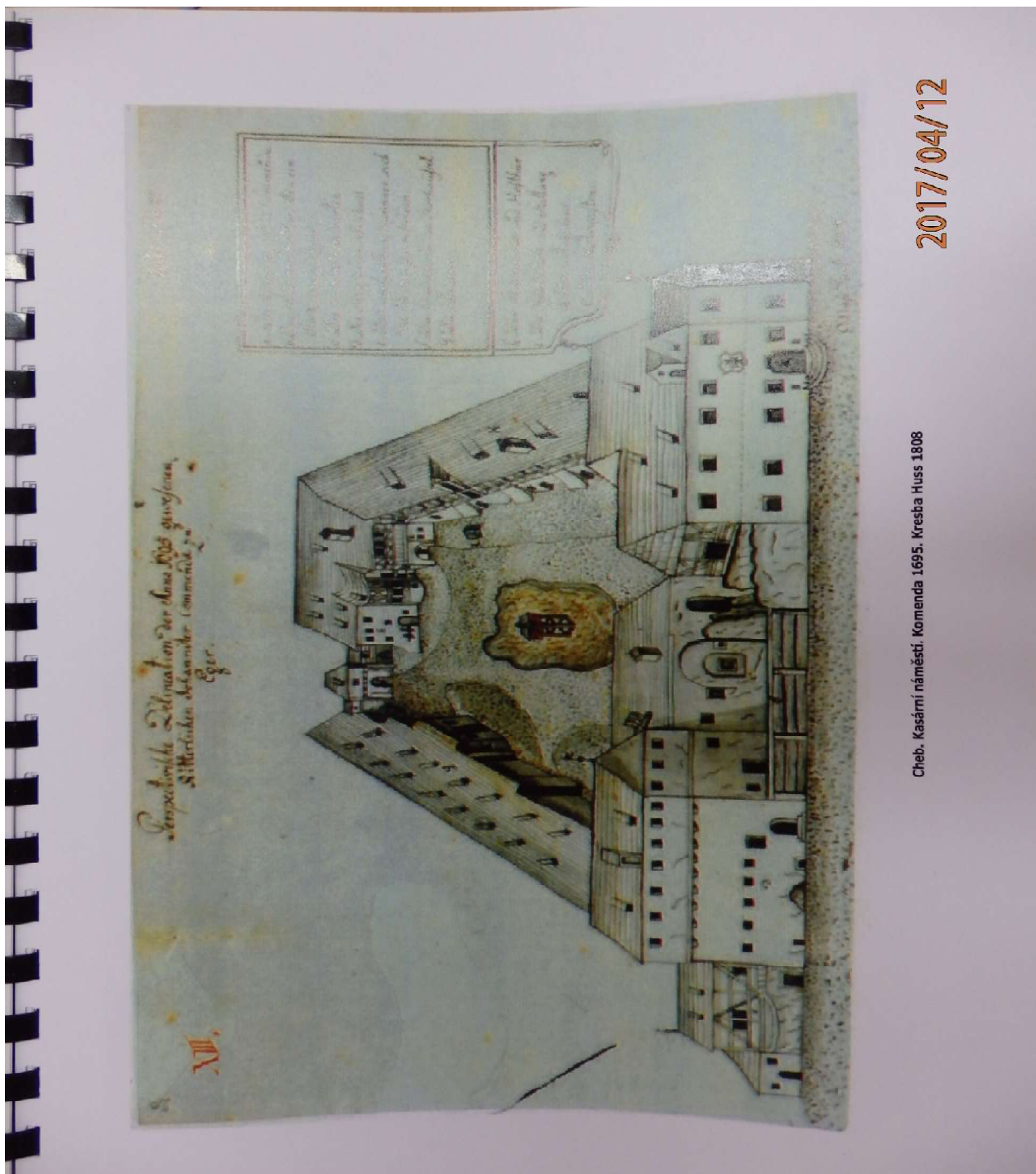
Příloha č. 9 – Ukázka zachovaných knih gymnázia Cheb (Alfred von Arnoeth, *Geschichte Maria Theresias*, Wien 1863-1879) (zdroj: vlastní fotografie)

Příloha č. 10 – Ukázka zachovalé knih s razítkem gymnázia Cheb (Johann Baptist von Alxinger, *Bliomberis: ein Rittergedicht in zwölf Gesängen*, Wien 1812) (zdroj: vlastní fotografie)

Příloha č. 11 – Budova gymnázia Cheb – Jezuitská kolej (zdroj: Jaromír Boháč, *Město Cheb, Dokumentační uličník, Kasární náměstí, Cheb 2003.*)

Cheb. Kasární náměstí. Komenda 1695. Kresba Huss 1808

2017/04/12

Příloha č. 12 – Budova gymnázia Cheb – Rudolfinum (zdroj: fotografie dostupná z webových stránek Interaktivní encyklopedie města Cheb - [online].[cit. 2017-05-24]. Dostupné online na WWW:

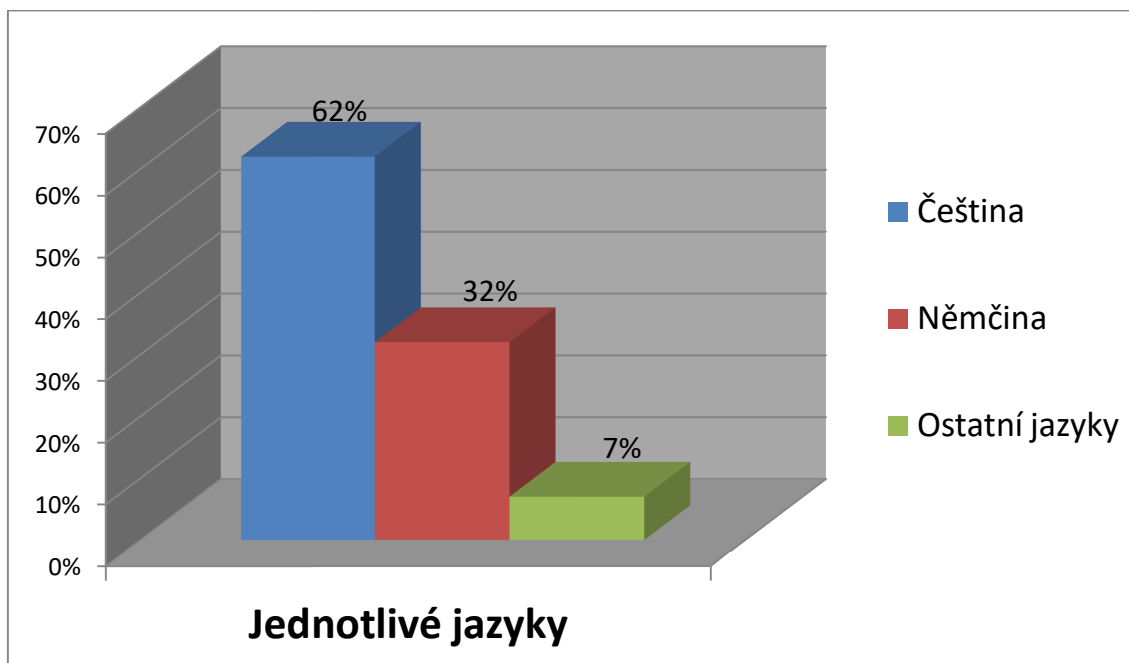
<http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/rudolfinum>

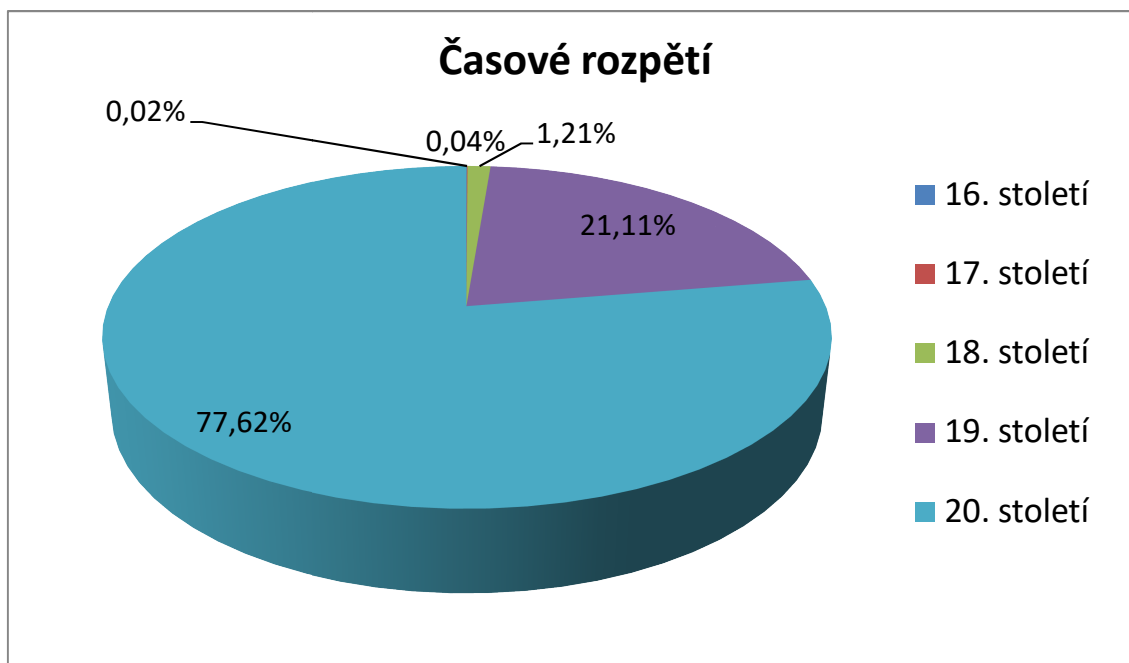
Školní knihovna gymnázia Pelhřimov

Grafické přílohy:

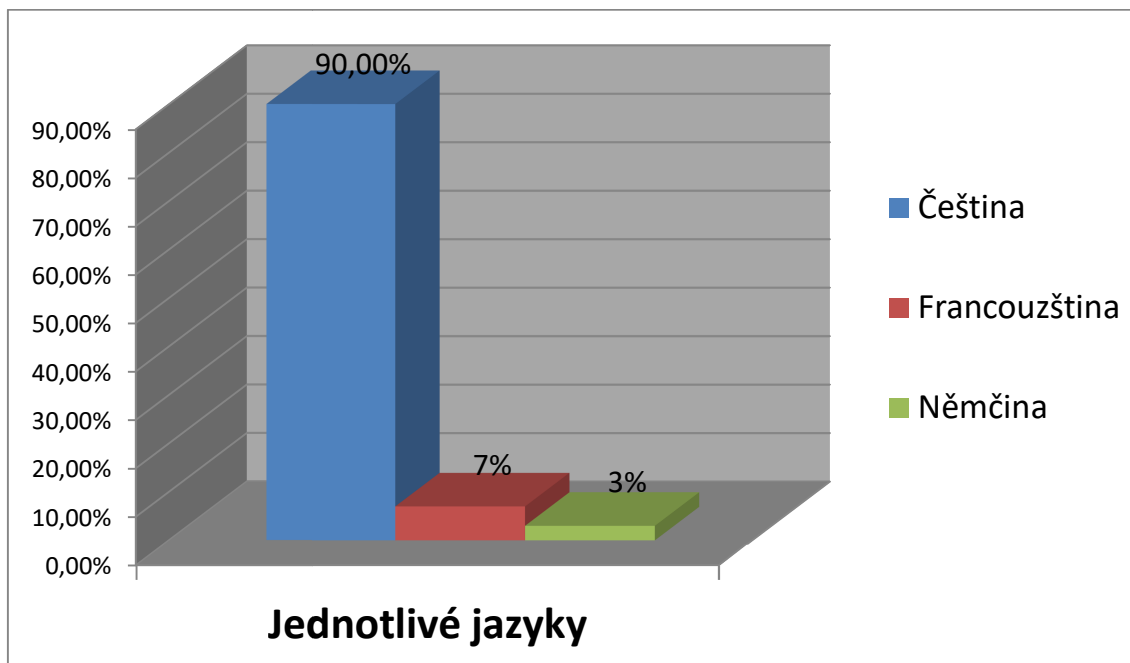
Příloha č. 13 – Jazykový rozbor knih z profesorské knihovny gymnázia Pelhřimov

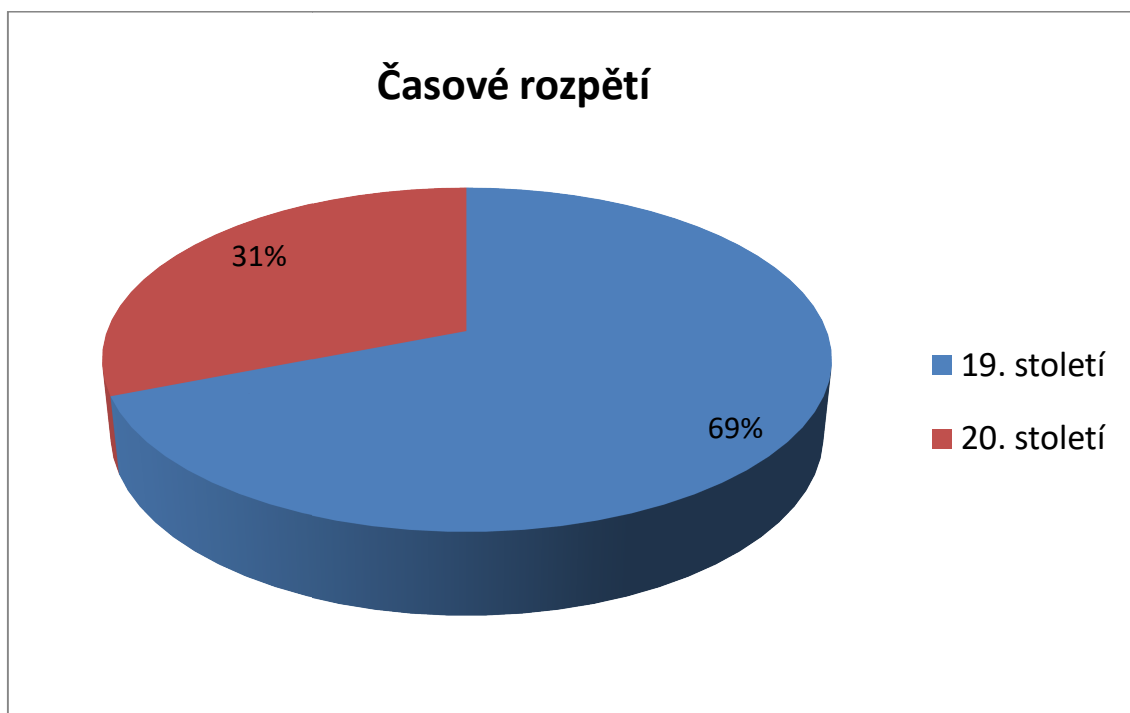
Příloha č. 14 – Chronologický rozbor knih profesorské knihovny gymnázia Pelhřimov

Příloha č. 15 – Jazykový rozbor knih žákovské knihovny gymnázia Pelhřimov

Příloha č. 16 – Chronologický rozbor knih žákovské knihovny gymnázia Pelhřimov

Obrazové přílohy:

Příloha č. 17 – Ukázka obsahu ze Seznamu knih profesorské knihovny gymnázia Pelhřimov

Obsah

A. náboženství	1.
B. filosofie a pedagogika	17.
C. dějiny ...	43.
Ca. zeměpis ...	77.
Cb. statistika ...	93.
E. řečtina ...	111.
F. latina ...	141.
G. čeština ...	173.
Ga. časopisy ...	205.
Gb. beletristika ...	237.
H. němčina ...	317.
Ch. církevní jazyky ...	345.
I. matematika ...	363.
Ja. fyzika a chemie ...	383.
Ma. maturitní texty ...	301.
N. varia ...	404.
La. přírodopis	<u>406</u> 421.
O. vědecké spisy a akademie	440.

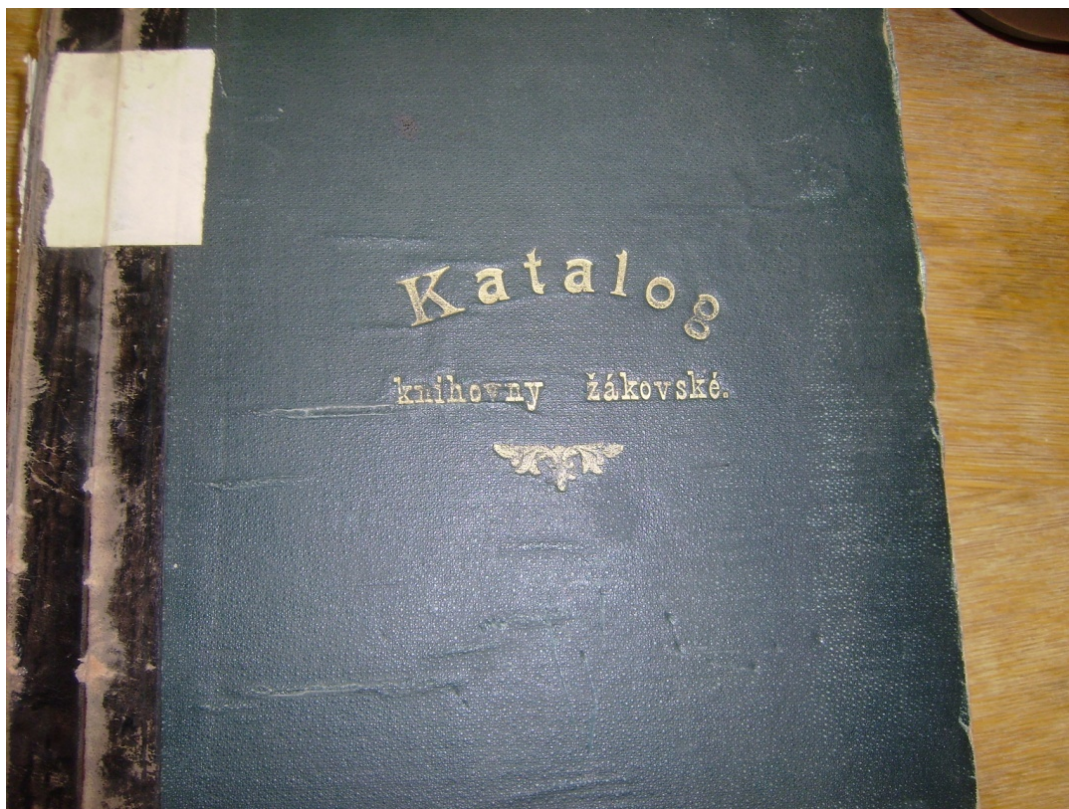
*V Rozkrom knihovny prof. jana ...
důležitých knih ...
25. a 29. strana knih (na nálehu knihy)*

Příloha č. 18 – Ukázka ze Seznamu knih profesorské knihovny gymnázia Pelhřimov

Da. Zeměpis. 77

Číslo	Název knihy, kde a kdy vyšla	Počet		Přibylo		Poznámka
		svazků 12	listů 12	koupi 12	darům 12	
<i>Da. Zeměpis.</i>						
1	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1		1	50	
2	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1		1		
3	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	2		14	7	
4	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1			80	
5	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1		1	60	
6	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1			90	<i>vyženo 7/11/91 2 III 27/16/91</i>
7	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1		1	1	
8	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1		4	2	
9	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1		1		
10	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1		1	50	
11	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874			3	1 50	<i>vyženo 1911 7 21</i>
12	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1		3	50	
13	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1			24	<i>vyženo 1911</i>
14	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1			10	<i>7 21</i>
15	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	3		7		
16	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	2		11	8	
17	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1			20	<i>0:20 Nedoma</i>
18	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1			55	<i>vyženo 1911</i>
19	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1			25	<i>de 1911</i>
20	<i>Atlas. Atlas des départements belgiques</i> 1874	1			30	<i>0:30 Nedoma</i>

Příloha č. 19 – Ukázka desek *Katalogu žákovské knihovny gymnázia Pelhřimov*

Příloha č. 20 – Ukázka z *Katalogu žákovské knihovny gymnázia Pelhřimov*

Oddělení IV.

Císlo inventurní	I. Signatura katalogu	Jméno spisovatele a nápis knihy			Obsahuje			Cena		Poznámky
		Vydána kdo?	u koho?	kdy?	svazků	sošitů	listů	K	h	
x 41	388	Nol. Alleeje: Milada. Soubor 5 jedn. Praha. F. Šimčík. 1886.			1	-	-	-	60	
x 42	389	A. H. Tyl: Strana Malá a Staré Město. Historie českojazyč. Fr. Šamberk. Bláznivci v I. pohledu. Kautzka Praha. J. Špítil. 1868.			1	-	-	-	50	A 1795
x 43	390	Aug. Kolář, přel. J. K. S.: Znamení nad zmatkem. Praha. De Schillinga vje. E. Wendling. Posledního dne. Kautzka Praha. J. Špítil. 1876.			1	-	-	-	50	
x 44	391	A. H. Tyl: Čestmír. Dram. kópia v 5 jednáních. Praha. J. Špítil. 1878.			1	-	-	-	50	A 1791
x 45	392	B. Ibsen, přel. G. Šim: Podpora společnosti. R. Demais, přel. E. Šejková: Chléb od pošťádnice. Praha. J. Špítil. 1879.			1	-	-	-	50	A 1797
x 46	393	J. Ev. Dunajec: Dynamit. B. Herz, přel. V. Šebů: Mezi umělci. Z franc. přel. V. Šebů: U slavů.			1	-	-	-	50	

Příloha č. 21 – Ukázka zachovaných knih (Ottův slovník naučný) (zdroj: vlastní fotografie)

Příloha č. 22 – Budova dnešního gymnázia Pelhřimov (zdroj: vlastní fotografie)

